LEI 6,75

alexandru c. aureliu

principii ale relaţiilor dintre state

ep editura politică

alexandru c. aureliu

principii ale relaţiilor dintre state

editura politică, bucureşti - 1966

INTRODUCERE

Una din trăsăturile esențiale ale evoluției vieții internaționale contemporane o constituie faptul că, peste tot în lume, uriașe forțe social-politice se pronunță din ce în ce mai mult pentru stabilirea pe baze sănătoase a relațiilor dintre state. Condiția hotărîtoare a progresului relațiilor internaționale o constituie respectarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, fără imixtiuni din afară, de a urma calea de dezvoltare care corespunde cel mai bine voinței și intereselor sale fundamentale. Aceasta presupune respectarea strictă în relațiile internaționale a principiilor suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc. „Desfășurarea vieții internaționale demonstrează că, în ciuda diferitelor obstacole, aceste principii sînt tot mai larg recunoscute ca singura bază rațională, acceptabilă pentru dezvoltarea colaborării între popoare și asigurarea păcii în lume" *.

Importanța respectivelor principii este relevată și de faptul că acolo unde ele sînt încălcate se nasc focare de încordare pline de pericole pentru pacea lumii. Pentru ca popoarele să se poată bucura de roadele muncii lor, de avantajele civilizației contempo-

* *Nicolae Ceaușescu.* „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România", București, Editura politică, 1966, p. 83.

rane, o condiție esențială reprezintă aplicarea consecventă a principiilor dintre state.

Problema principiilor relațiilor dintre state are totodată o mare actualitate și o importanță practică necontestată. Abordînd-o, lucrarea de față nu a urmărit nici s-o expună exhaustiv și nici să conducă pe cititor prin diversele controverse doctrinale asupra unor aspecte particulare.

Pornind de la ceea ce este în general recunoscut în dreptul internațional și în practica relațiilor internaționale, de la poziția progresistă în această materie, cartea de față își propune să prezinte unele principii ale relațiilor dintre state, corelația lor cu politica externă a Republicii Socialiste România *.

NORME FUNDAMENTALE, GENERALE, ALE VIEȚII INTERNAȚIONALE

Principiile relațiilor dintre state ** sînt norme fundamentale de drept internațional, conducătoare, generale, cele mai importante reguli de comportare

* În literatura română principiile relațiilor dintre state au fost expuse în cursurile de drept internațional publicate pînă în prezent ca : *M. Niciu.* „Drept internațional public". Note de curs, t. I—II, Cluj, 1956 ; *N. Țațomir.* „Curs de drept internațional public", București, 1961 ; *E. Glaser.* „Contribuția politicii externe a Republicii Socialiste România la dezvoltarea progresistă a dreptului internațional contemporan", în „Studii și cercetări juridice", 1965 ; *Gr. Geamănu.* „Dreptul internațional contemporan", București, 1965.

Dintre cele mai însemnate și mai actuale lucrări referitoare la principiile relațiilor dintre state putem menționa următoarele : *G. I. Tunkin.* „Co-existence and International Law". Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Hague, vol. 95, 1958 ; *R. L. Bobrov.* „Sovremennoe mejdunarodnoe pravo", Leningrad, 1962 ; *D. B. Levin.* „Mejdunarodnoe pravo", Moscovo, 1964 ; *H. Waldock.* „General course on public International Law". Recueil des Cours, vol. 106, Hague, 1962 ; *P. Reuther.* „Principles of International Law", vol. 103, 1961 ; *M. Sörensen.* „General principles of International Law", vol. 101, 1960.

** Ele sînt numite, de asemenea, principii fundamentale ale dreptului internațional, norme generale, unanim admise sau unanim recunoscute.

ale statelor în cadrul comunității internaționale. Obligativitatea respectării lor rezultă din faptul că sînt unanim acceptate, exprimînd cerințele obiective ale asigurării conviețuirii și colaborării pașnice dintre toate statele. Aceste principii sînt expresia acordurilor de voință dintre state și nu pot fi reduse la valoarea de norme sau principii de drept intern ale unor anumite state sau la principiile dreptului natural, deoarece în acest caz dreptul intern al unui stat ar fi impus altor state, ceea ce ar fi contrar principiului egalității dintre state.

Principiile care stau la baza relațiilor dintre state constituie cele mai importante norme de drept internațional, ele formează nucleul dreptului internațional contemporan, pe care se ridică întregul eșafodaj al tuturor regulilor și instituțiilor acestui drept.

Datorită faptului că sînt regulile cele mai generale de comportare în viața internațională, principiile relațiilor dintre state exercită o importantă influență asupra dreptului internațional, în totalitatea sa. Un anumit principiu poate să determine apariția unor reguli concrete de drept internațional, corespunzătoare lui.

Respectivele principii nu sînt, desigur, imuabile, ele reflectă condițiile internaționale în schimbare și se găsesc într-o neîntreruptă dezvoltare. Astfel, un număr de norme recunoscute în trecut, ca : libertatea comerțului cu sclavi, principiul mării închise, dreptul la război pentru rezolvarea unui litigiu internațional, sînt în prezent abolite. Pe de altă parte, principiile suveranității statelor și independenței popoarelor, egalității suverane și avantajului reciproc, neintervenția în afacerile interne ale altui stat, cooperarea internațională, neagresiunea, reglementarea pașnică a litigiilor internaționale, respectarea obligațiilor internaționale au devenit principii obligatorii ale relațiilor dintre state ; aplicarea lor reprezintă

unul din comandamentele fundamentale ale vieții contemporane, singura bază rațională acceptabilă pentru soluționarea nenumăratelor probleme pe care le ridică raporturile dintre state și popoare. În lume și-au făcut însă apariția, ca urmare a formării și dezvoltării sistemului mondial socialist, și o serie de principii și norme ce sintetizează experiența de conlucrare frățească între națiunile socialiste, în scopul asigurării înfloririi fiecăreia, al întăririi unității între aceste state. De pildă, promovarea îndelungată a relațiilor internaționaliste a dat naștere unui prototip de raporturi pentru toate popoarele care se vor îndrepta spre socialism.

„În activitatea vastă și complexă de edificare a noii orînduiri sociale — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R. în expunerea din 7 mai 1966 la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea partidului comunist —, între țările socialiste se statornicesc relații de tip nou, de solidaritate și întrajutorare tovărășească. Aceste relații, instaurate pentru prima oară în istorie între state, se dezvoltă și se perfecționează necontenit... Tocmai prin relațiile de tip nou pe care le promovează între popoare, între țări, socialismul exercită o puternică înrîurire internațională" *.

Practica relațiilor internaționale demonstrează că pentru înfăptuirea reală a principiilor relațiilor dintre state este necesară atît recunoașterea și confirmarea lor prin acte internaționale, cît și concretizarea acestora într-o formă eficientă, prin asumarea unor obligații concrete între state sau prin luarea unor măsuri corespunzătoare.

* *Nicolae Ceaușescu.* „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România", București, Editura politică, 1966, p. 74.

Principiile relațiilor dintre state pot lua forma unor norme cutumiare, obișnuielnice (practici îndelungate, continue și general acceptate de state ca obligatorii) sau aceea a unor norme contractuale incluse în tratate internaționale.

În epoca noastră se afirmă tot mai mult tendința confirmării principiilor cutumiare prin tratate internaționale, ceea ce exclude sau cel puțin reduce la minimum imprecizia și neclaritatea proprie normelor cutumiare, obișnuielnice. Astfel, Carta Națiunilor Unite, Declarația Conferinței de la Bandung a țărilor Asiei și Africii din 1955, Declarația Conferinței de la Belgrad a șefilor de state și guverne ai țărilor nealiniate din 1961, Carta Organizației Statelor Africane din 1963, Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, adoptată la consfătuirea de la București din iulie 1966, rezoluții ale Adunării Generale O.N.U. și numeroase declarații și alte acte bilaterale sau multilaterale ale perioadei actuale atestă cele mai importante principii ale relațiilor dintre state.

Republica Socialistă România militează consecvent pentru confirmarea principiilor relațiilor dintre state prin documente internaționale cu o cît mai largă participare și pentru asigurarea respectării lor stricte. Aceste principii sînt incluse în numeroase acte bilaterale sau multilaterale la care România este parte.

EVOLUȚIA PRINCIPIILOR RELAȚIILOR DINTRE STATE

În cursul întregii istorii a relațiilor dintre state au apărut și au evoluat principii ale acestor relații corespunzătoare diferitelor epoci istorice și legilor de dezvoltare a societății în diverse orînduiri.

Încă din *antichitate* este cunoscut principiul respectării tratatelor internaționale. Cel mai vechi tra-

tat încheiat în 1296 î.e.n. între Ramses al II-lea, faraonul Egiptului, și Hatușil al III-lea, regele hitiților, era consfințit prin jurămînt solemn și prin blesteme împotriva celui ce-l va încălca.

Dezvoltarea relațiilor diplomatice dintre statele Greciei antice a determinat încheierea a numeroase tratate, de asemenea întărite prin jurăminte, iar violarea acestora era considerată o ofensă adusă zeilor.

„Iliada" descrie cum acordul dintre greci și troieni în ziua primei bătălii a fost confirmat solemn prin jurămintele lui Priam și Agamemnon.

In practica internațională a statelor Greciei antice era cunoscută și reglementarea litigiilor prin arbitraj, în care scop se încheiau înțelegeri speciale, prevăzîndu-se ca arbitru un stat terț, care delega această funcție unui grup de cetățeni ai săi, aleși prin tragere la sorți.

La greci, ca și la alte popoare antice, alianța militară este prima formă sub care apare pactul internațional. Herodot, Tucidide, Xenofon, Diodor din Halicarnas vorbesc de ligi militare. Unul dintre documentele cele mai vechi este o alianță pe care două mici cetăți, Elida și Herea, din Peloponez au încheiat-o la începutul secolului al V-lea. Tabla care cuprinde acest pact a fost dată la iveală la Olimpia în 1813. Reamintim, de asemenea, triplul șarpe de bronz conservat în hipodromul de la Constantinopole și pe ale cărui încolăciri este gravată în caractere arhaice lista statelor grecești care s-au unit pentru a-i respinge pe barbari în bătălia de la Plaea din anul 479.

La romani, încheierea unui tratat de bună înțelegere cu un monarh străin însemna în același timp recunoașterea autorității acestuia. Printre alte daruri, lui i se remiteau însemnele de magistrat roman, acest simbol însemnînd că republica punea autoritatea sa pe aceeași treaptă cu cea a monarhului străin. Pu-

ținele mărturii care au ajuns pînă la noi din antichitatea geto-dacă ne înfățișează un exemplu celebru de încheiere a păcii, o încercare de reglementare a litigiului dintre triburile getice și macedoneni.

În preajma anului 300 î.e.n., uniunea de triburi getice din stînga Dunării, sub conducerea lui Dromichetes, înregistrează succese răsunătoare în războaiele purtate cu Lisimah, cunoscutul general al lui Alexandru cel Mare ajuns după moartea acestuia guvernator și apoi rege al Traciei.

...Oastea macedoniană fu încercuită și capturată în întregime, iar Lisimah și ai săi duși la reședința căpeteniei getice. Poporul cere lui Dromichetes ca prizonierii să fie uciși. Judecînd calm situația, acesta este însă de altă părere și își convinge ostașii prin raționamente, arătîndu-le că vor avea mai mult de profitat obținînd o pace durabilă printr-o atitudine clementă decît provocînd, fără necesitate, expediții de răzbunare. Lisimah este tratat cu toate onorurile, i se reface întreaga curte, cu toți prietenii, cu toți slujitorii și cu toate obiectele scumpe și astfel e poftit la un ospăț somptuos. Dromichetes cu nobilii geți se așază alături, la o masă deosebită, pregătită modest, cu vase simple de lemn, cu pahare de corn de vită și cu mîncăruri sobre. Apoi, ridicînd paharul său primitiv, îi ține regelui învins o lecție amicală de morală, arătîndu-i cît de nechibzuită i-a fost dorința de a risca atît de mari pericole într-o țară aspră și la niște oameni „barbari", cu un mod de viață înapoiat, atunci cînd acasă la el putea să-și continue viața îndestulată și strălucită. Lisimah răspunde, recunoscîndu-și greșeala și mărturisind recunoștința pentru generozitatea ce i s-a arătat. Pacea se încheie, geții recăpătîndu-și posesiunile din dreapta Dunării... ⋆

⋆ Cf. *V. Pîrvan.* Getica : O protoistorie a Daciei, București, 1926, p. 56—65.

În relațiile dintre statele *feudale*, principiul respectării obligațiilor internaționale avea o mare însemnătate, tratatele lor fiind consfințite prin jurăminte religioase, prin schimb de ostatici, zălog de teritorii etc. În 1526, Francisc I, regele Franței, îi remite pe fiii săi lui Carol Quintul ca gaj pentru pacea de la Madrid. În 1529 ei sînt înapoiați tatălui lor, fiind predați, contra unei sume de bani, în mijlocul unui pod de vase pe rîul Bidassoa. În mod asemănător, istoria țărilor românești cunoaște luarea fiilor domnitorilor ca ostatici la Poarta otomană, pentru a garanta astfel fidelitatea față de această putere suzerană.

La sfîrșitul perioadei monarhiei feudale apare noțiunea de suveranitate, expresie politică și juridică a supremației puterii monarhice în interiorul țării, adică asupra tuturor feudalilor, și în același timp a independenței în exterior, față de biserica de la Roma, de împărații Sfîntului imperiu roman de națiune germană și de alți monarhi feudali.

În perioada *absolutismului*, principiul suveranității este larg recunoscut. Prin pacea religioasă de la Augsburg, din 1555, sînt consfințite independența statelor față de biserică și primatul puterii laice asupra celei spirituale, recunoscută în formula „Cujus regio ejus religio" („Cel care are puterea politică deține și puterea religioasă"). În 1648 pacea de la Westfalia recunoaște independența Elveției și a Olandei și autonomia politică și religioasă a 355 de state. Prin această pace a fost recunoscută și autonomia politică a Transilvaniei.

Principiile suveranității și egalității în drepturi a statelor purtau pe atunci un caracter feudal-dinastic.

Suveranitatea statului era proclamată sub forma suveranității monarhului, deoarece monarhul era considerat unicul purtător al suveranității.

În mîinile domnitorului era centralizată politica externă, el avînd dreptul de război și de pace, ca și

dreptul de a încheia alianțe. După cum arată Dimitrie Cantemir, în Moldova, urmașii lui Dragoș „...purtară domnia... cu atîta autoritate, încît în privința strălucirii și întinderii stăpînirii erau mai pejos decît alți principi creștini, dar nici unul din aceștia n-ajungea la atîta putere și la mai mari drepturi asupra supușilor lor. Nu le lipsea nici o superioritate a puterii supreme, cu care se mîndresc principii cei mai mari. Afară de dumnezeu și sabia lor, nu recunoșteau pe nimeni superior în țară ; iar în afară nu erau legați de nici un principe sub nume de feudă sau de fidelitate : războiul, pacea, viața, moartea și bunurile tuturor locuitorilor depindeau de voința lor și de toate acestea puteau să dispuie după voință, pe drept sau pe nedrept, fără să se poată împotrivi cineva" *.

De asemenea, egalitatea statelor însemna pe atunci egalitatea monarhilor și se exprima în formula „Par in parem non tratat judicium" („Egalul nu-l poate judeca pe egalul său").

Prin aplicarea principiilor suveranității și egalității erau definite și drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor. Totuși în condițiile dominației concepțiilor feudale, pe de o parte se recunoștea suveranitatea, iar pe de altă parte era permisă intervenția în afacerile interne ale statului pentru restabilirea dinastiei „legitime" sau pentru menținerea „echilibrului politic". Astfel, spre exemplu, în anul 1787, Prusia a întreprins o intervenție în Olanda pentru reprimarea răscoalei populare împotriva prințului de Orania ; în 1698—1700, Franța, Anglia și Olanda au căutat să înfăptuiască împărțirea posesiunilor spaniole sub pretextul menținerii echilibrului european. Pe de altă parte, recunoașterea egalității are loc paralel cu menținerea ierarhiei statelor, în

* *Dimitrie Cantemir*. „Descrierea Moldovei", Ed. Cartea Românească, București, 1942, p. 36.

cadrul căreia numai marile monarhii și cîteva republici suverane aveau dreptul la „onoruri regești".

În aceste timpuri trăiesc unii dintre cei mai mari juriști și filozofi, ca : E. Vattel, Montesquieu și J. J. Rousseau, ale căror idei au exercitat o influență deosebită asupra dezvoltării ulterioare a principiilor relațiilor dintre state.

Emeric Vattel (1714—1767), jurist și diplomat elvețian, considera că „fiecare națiune este liberă și independentă față de altă națiune", că „fiecărei națiuni trebuie să i se dea posibilitatea de a folosi în mod pașnic libertatea pe care ea o are de la natură". Vattel spunea : „Natura a stabilit o perfectă egalitate de drepturi între națiunile independente. Nici una, prin urmare, nu poate niciodată să pretindă prerogative. Tot ce calitatea de națiune liberă și suverană dă uneia, ea dă, de asemenea, și alteia". În locul suveranității monarhului, el pune suveranitatea națiunii : „Monarhul — scrie el — primește autoritatea sa de la națiune ; el are numai atîta putere cîtă a dorit națiunea să-i încredințeze". Pe această bază, el contesta dreptul monarhului de a dispune în mod arbitrar de teritorii și de celelalte bunuri ale statului. Vattel este partizan al păcii și condamnă războiul agresiv. „Dreptul de a aplica forța sau de a duce război aparține națiunilor numai pentru apărarea și menținerea dreptului lor..." „Fundamentul sau cauza oricărui război drept este ofensa adusă sau care amenință". „Dacă o națiune pune mîna pe arme fără a fi ofensată, ea duce un război nedrept" *. Ideile lui Vattel care erau îndreptate împotriva reacțiunii feudal-catolice, pentru apărarea libertății națiunii, încrederii și păcii între popoare au găsit un larg ecou în discursurile oamenilor politici ai revo-

* *E. Vattel.* „Droit des gens", 1758, p. 9—15.

luției burgheze franceze și ai mișcării de eliberare națională din Europa.

Montesquieu, în „Scrisori persane" și în „Spiritul legilor", protestează împotriva arbitrariului și a războaielor cotropitoare ale absolutismului, iar J. J. Rousseau condamnă războaiele statelor absolutiste, lansează ideea unei înțelegeri internaționale a statelor pentru asigurarea păcii.

Revoluțiile burgheze, în special revoluția franceză din 1789—1793, au proclamat noi principii ale relațiilor dintre state. În locul bunului-plac al regilor, apar adunările reprezentative, legea și tratatul internațional. O serie de norme ale relațiilor dintre națiuni sînt proclamate prin constituțiile burgheze. Principiile egalității formale și democrației burgheze au devenit norme atît ale politicii interne cît și ale celei externe. Din drepturile „omului și cetățeanului" s-au născut „drepturile fundamentale" ale statelor. Noile principii ale relațiilor internaționale s-au reflectat în declarațiile lui Volney, Robespierre, Grégoire, în constituțiile revoluționare ale Franței, în decretele Adunării Naționale și ale Convenției.

Volney afirmă că nici un popor nu are dreptul de a purta armele împotriva vecinului său, de a-l lipsi de bunurile sale naturale sau de a-i viola libertatea. Decretul din 22 mai 1790 nu recunoaște decît un singur război, acela care apără împotriva atacului sau care apără un drept. Este licit numai războiul care apără suveranitatea, libertatea, proprietatea. Abatele Grégoire spune : orice alt război este ilegal, este un atentat contra familiei umane. Grégoire și Robespierre susțin teza că oricine oprimă o națiune este inamicul tuturor națiunilor, deoarece violează legea cea mai sacră a popoarelor ; el este mai mult decît un inamic, este un rebel, un bandit și comite o crimă de lèse-humanité.

În adunarea corpului legislativ, Convenția franceză, își face loc ideea elaborării unui cod general al principiilor relațiilor internaționale. La 28 octombrie 1795, aceasta a hotărît să elaboreze o declarație a drepturilor națiunilor, corelativ la declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 1789. Abatele Grégoire a prezentat un proiect de declarație conținînd 21 de articole. Din această „déclaration du droit des gens" se remarcă unele articole exprimînd concepțiile, înaintate pentru acele vremuri, asupra relațiilor dintre state și popoare: „... 2) Popoarele sînt independente și suverane, oricare ar fi numărul indivizilor care le compun și întinderea teritoriului pe care-l ocupă. Această suveranitate este inalienabilă ; 3) Un popor trebuie să se comporte față de celelalte așa cum dorește ca și alte popoare să se poarte față de el ; 4) Popoarele trebuie, în timp de pace, să-și facă cît mai mult bine, și, în război, cît mai puțin rău posibil ; ...6) Fiecare popor are dreptul să-și organizeze și să-și schimbe formele sale de guvernămînt ; 7) Un popor nu are dreptul să se amestece în guvernămîntul altora ; 8) Nu există guvernăminte conforme drepturilor popoarelor decît acelea care sînt bazate pe egalitate și libertate ; 9) Ceea ce este de o folosință inepuizabilă și inocentă, cum este marea, aparține tuturor și nu poate fi proprietatea nici unui popor ; 10) Fiecare popor este stăpîn al teritoriului său ; ...13) Străinii sînt supuși legilor țării și pasibili de pedeapsa lor ; ...19) Agenții publici pe care popoarele și-i trimit sînt independenți de legile țării unde sînt trimiși în tot ce privește obiectul misiunii lor... ; ...21) Tratatele între popoare sînt sacre și inviolabile".

Proiectul Grégoire a fost însă respins de Convenție. Burghezia franceză, care cucerise puterea politică, nu mai era interesată în proclamarea unor reguli generale de drept care să consfințească egalitatea dintre popoare, deoarece începea să ducă o politică expansionistă.

Proclamarea principiului suveranității a creat fundamentul pentru recunoașterea formală a egalității în drepturi a statelor, care înlătură conflictele feudale cu privire la ierarhia statelor și a reprezentanților lor.

Din recunoașterea suveranității populare a decurs dreptul fiecărui popor de a fi stăpîn deplin al teritoriului său, nepermițînd intervenția în afacerile sale din partea statelor străine, și a fost proclamat principiul neintervenției în treburile altor națiuni.

Noile norme internaționale proclamate de revoluția franceză au apărut pe baza intereselor de clasă ale burgheziei, clasă ascendentă în prima perioadă a capitalismului și care a jucat un important rol pozitiv în dezvoltarea principiilor progresiste ale relațiilor dintre state.

Respectivele principii au fost larg recunoscute de către popoarele Europei și Americii, exercitînd o mare influență asupra dezvoltării ulterioare a vieții internaționale și a dreptului internațional.

Înfrîngerea forțelor revoluționare în Franța a dus la triumful doctrinei reacționare a „legitimismului" și la restaurarea regimurilor prerevoluționare într-o serie de țări europene. Congresul de la Viena din 1815 a dat naștere Sfintei Alianțe — tratat de alianță al monarhilor împotriva popoarelor și de reprimare în comun a mișcărilor revoluționare, iar Congresele Sfintei Alianțe de la Aachen, Troppau, Leybach, Verona (1818—1822) sînt legate de organizarea intervențiilor contrarevoluționare împotriva mișcării naționale de eliberare din Italia și Spania. În 1848 puteri făcînd parte din Sfînta Alianță, ca Rusia țaristă, Austro-Ungaria, împreună cu Turcia au înăbușit revoluția din Țara Românească, Moldova și Ardeal.

Încercările Sfintei Alianțe de a aplica metode asemănătoare față de populația Americii de Sud și Centrale, care lupta pentru eliberarea de sub jugul spaniol, s-au lovit de împotrivirea S.U.A., care în 1823 au proclamat doctrina Monroe a neintervenției. Mai tîrziu, această doctrină de politică externă a slujit ca paravan pentru intervenția S.U.A. în treburile țărilor din acest continent.

Încercarea puterilor absolutiste de a restabili rînduielile feudale a eșuat, deoarece ea era în contradicție cu linia de dezvoltare istorică, ascendentă, a burgheziei, a capitalismului și cu apariția, ca urmare a revoluțiilor burgheze, a mișcărilor de eliberare națională. Încă la Congresul de la Viena, participanții erau nevoiți să facă unele concesii tendințelor de dezvoltare capitalistă : ei au renunțat să restaureze Sfîntul imperiu roman de națiune germană, lichidat de Napoleon în 1806, au recunoscut libertatea de navigație pe fluviile internaționale și au proclamat, în principiu, interzicerea comerțului cu sclavi.

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea are loc lupta dintre tendințele feudale absolutiste și cele burgheze în politica internațională, ceea ce duce și la o confruntare dintre principiile feudal-absolutiste și cele burgheze din dreptul internațional. În contradicție cu principiul legitimismului și cu principiul proporționalității achizițiilor teritoriale care fuseseră proclamate de puterile absolute la Congresul de la Viena drept criteriu pentru restructurarea hărții politice a Europei, își croiesc drum principiul suveranității națiunii sau a statului, dreptul fiecărei națiuni de a se desprinde într-un stat separat sau de a se uni într-un stat (principiul naționalităților), precum și stabilirea apartenenței teritoriului pe calea plebiscitului. Așa-numitul principiu al naționalităților, care fundamentează

suveranitatea statelor pe libertatea individuală, așa cum era concepută pe atunci, este dominant în viața internațională spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. La mijlocul secolului al XIX-lea, principiile burgheze ale dreptului internațional și ale relațiilor dintre state triumfă pe deplin asupra celor feudal-absolutiste, o serie de instituții burgheze de drept internațional capătă o largă răspîndire.

În această perioadă, principiile suveranității și egalității națiunilor și statelor (noțiunea de „națiune" se confundă cu aceea de „stat") se întăresc în procesul de recunoaștere a noilor state naționale, create prin unificare (unirea Moldovei cu Muntenia, unificarea Italiei și a Germaniei) sau pe calea desprinderii de alte state (despărțirea Belgiei de Olanda ; a Greciei, a Bulgariei, a Serbiei și a Muntenegrului de Turcia).

Cu toate acestea, relațiile dintre state și dreptul internațional se dezvoltă nu numai sub semnul principiilor liberale și democratice, ci și sub semnul înrobirii și exploatării popoarelor slabe. Principiile suveranității, egalității și neintervenției sînt călcate în picioare în relațiile statelor burgheze cu țările semicoloniale prin intermediul tratatelor inegale (Tratatele de la Nankin din 1840 și Tianțin din 1860 cu China etc.) ; regimul capitulațiilor (în Turcia, Persia etc.). De asemenea, foarte larg se răspîndesc în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea tratatele de protectorat (Franța asupra Marocului și Madagascarului ; Anglia asupra Egiptului, Japonia asupra Coreii) și de împărțire a „sferelor de influență" (Anglia și Franța în Egipt și Maroc ; Anglia și Rusia în Persia și Afganistan etc.).

În mișcarea de eliberare națională a popoarelor din secolul al XIX-lea se încadra și lupta poporului român pentru unitate națională și independență. Aspirațiile de libertate și independență ale poporului au fost exprimate de patrioți luminați, ca : Nicolae Bălcescu, Ion

Heliade Rădulescu, Alexandru I. Cuza, Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu, George Barițiu, Ion Codru Drăgușanu, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Dimitrie Golescu, Costache Negri, Alexandru Odobescu, C. A. Rosetti, Cezar Bolliac, C. Crețulescu, V. Boerescu, Alexandru G. Golescu și alții.

În 1844, George Barițiu scria : „Popoarele Europei apusene, de la o vreme încoace, se simt insuflate de un prea frumos duh, care le face mare cinste : fiecare din acelea se luptă pentru unire națională puternică, întru a cărei desfășurare se întemeiază tăria și puterea poporului și a patriei, cum și vaza și cumpănirea ei politică. Unire națională este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă. Popoarele Europei pricep și cunosc cum că tăria și puterea unui popor, baza sa, politica de cumpănire, nădejdile sale, prezentul și viitorul său zac în unirea națională ; ele pricepură că numai naționalitatea e în stare a încheia legătuințe care dăinuie mai îndelungat ca oricare alte alianțe politice sau împestrițate cu trăsuri (trăsături — *n.n.*) religioase, alianțe pe care nici o silă rea și nici o pretenție străină și nedreaptă nu le poate sparge, alianțe care în timp de pace lucrează mai puternic decît oricare alte așezăminte umanioare (omenești — *n.n.*) prin stîrpirea de prejudețe (prejudecăți — *n.n.*), prin învierea iubirii frățești și prin întărirea simțului moral, iar la amenințare de război insuflă pe întreaga nație pentru apărarea libertății și a neatîrnării sale“ *.

Unul dintre cei mai de seamă exponenți ai luptei duse de poporul român de-a lungul secolelor pentru libertate și independență națională a fost Nicolae Bălcescu. El spunea : „Revoluția viitoare nu se mai poate mărgini... a cere libertatea dinlăuntrul, care e peste

* „Foaie pentru minte, inimă și literatură“, nr. 51 din 18 decembrie 1844, p. 399—400.

putință a dobîndi fără libertatea din afară, libertatea de supt domnirea streină, ci va cere libertatea și unitatea națională“ *. El a susținut necesitatea luptei pentru unirea țărilor române, pentru crearea statului național român unitar, liber și independent, capabil să se împotrivească intervenției statelor absolutiste, oricărui absolutism și, din acest considerent, a criticat politica imperiului otoman și cea a imperiului țarist. El a militat pentru organizarea forțelor populare interne și solidaritate cu toate popoarele asuprite. „...Libertatea naționalităților nu poate veni de la curțile împărătești și din mila împilătorilor și despoților, ci numai dintr-o unire strînsă a tuturor românilor, dintr-o ridicare a tuturora împreună și din solidaritatea cu toate popoarele împilate“ **. Bălcescu a exprimat ideea că fiecare națiune are dreptul de a se dezvolta liber și nestingherit, idee pe care a aplicat-o în activitatea sa și a susținut-o cu căldură în scrierile sale. Respectul față de libertatea tuturor națiunilor rezultă din concepția sa asupra rolului și misiunii fiecărei națiuni din lume. Ideea că „orice nație ...are o misie a împlini în omenire...“ *** stă la baza concepției sale despre drepturile națiunilor și despre egalitatea dintre națiuni, care și-a găsit expresia oficială în „Proclamațiunea revoluției din Țara Românească“. În acest document se declara că românii, pornind pe calea revoluției, „deopotrivă adoră libertatea lor și a altor nații“.

„Noi credem că vremile concuistelor au trecut..., că nădejdea civilizației popoarelor este în comunicația

* *N. Bălcescu.* Opere, E.S.P.L.A., 1952, p. 183—184.

** *N. Bălcescu.* Opere, vol. I, București, Editura Academiei R.P.R., 1953, p. 313.

*** *N. Bălcescu.* Opere, vol. II, București, Editura Academiei R.P.R., 1953, p. 10.

ideilor, care va veni prin comunicația națiilor ce înlesnirile și relațiile comerciale vor aduce" *.

Proclamația de la Islaz din 1848 anunța principiul că poporul român „își cunoaște dreptul său suveran".

„Poporul român, încît către cele din afară nu supără pe nimeni, respectă toate puterile și cere a respecta și ele drepturile lui stipulate prin tractaturile lui Mircea și Vlad V, recunoscute de toate tractatele încheiate apoi între Î. Poartă și Rusia, și protestă asupra oricărei fapte ce s-a făcut împotriva acestor tractate. Poporul român voește cu o voință tare a-și păstra neatîrnarea administrației sale, neatîrnarea legiuirii sale, dreptul său suveran în cele dinăuntru..."

În programul elaborat de comitetul revoluționar se prevedea pentru Țara Românească : „Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V. și neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sale".

Iar M. Kogălniceanu susținea că un popor trebuie „să-și asigure ființa sa în marea familie a națiilor" și „acesta a fost țelul tuturor stăruințelor, luptelor și suferințelor neamului nostru într-un timp de mai mult de cinci secole".

ÎN SECOLUL AL XX-LEA

În perioada care urmează după războiul franco-prusac, capitalismul intră în stadiul imperialist. În cursul ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea se termină împărțirea lumii între marile puteri, iar la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea are loc lupta pentru reîmpărțirea ei.

Apariția uniunilor internaționale administrative prezentată ca semn al unei noi ere pacifiste nu a dus

* *N. Bălcescu.* Opere, vol. I, partea I, București, Ed. G. Zane, 1940, p. 206.

la slăbirea contradicțiilor și conflictelor dintre statele imperialiste. Nici răspîndirea mijloacelor pașnice de reglementare a litigiilor internaționale (mediațiunea, comisiile mixte, arbitrajul) nu a contribuit la aplanarea diferendelor, deoarece ele se aplicau numai conflictelor de ordin secundar, care nu afectau interesele fundamentale ale statelor. Nici încercările de limitare internațională a înarmărilor și nici încercările de codificare a mijloacelor de reglementare a litigiilor și a regulilor de purtare a războiului întreprinse la conferințele de la Haga din 1899 și 1907 nu au atenuat pericolul ce decurgea din existența celor două grupări opuse ale marilor puteri.

Analizînd multilateral noul stadiu de dezvoltare a societății capitaliste, imperialismul, V. I. Lenin a arătat cauzele ce determină linia tot mai agresivă a politicii externe a statelor capitaliste și atitudinea lor de încălcare a principiilor relațiilor dintre state. În lucrările lui Lenin a fost prezentată concepția socialistă despre suveranitatea națională și de stat, a fost arătată legătura sa indisolubilă cu principiul autodeterminării naționale și s-a relevat însemnătatea principiului neintervenției în afacerile interne ale altor state.

Principii noi, consecvent democratice ale relațiilor dintre state au fost proclamate în Decretul asupra păcii, redactat de V. I. Lenin și adoptat de cel de-al II-lea Congres al Sovietelor, la 8 noiembrie 1917. Decretul era adresat nu numai guvernelor tuturor țărilor beligerante, dar și popoarelor, chemîndu-le să ia parte activă la rezolvarea problemelor războiului și păcii.

Însemnătatea politică și juridică internațională a Decretului asupra păcii constă în faptul că el a proclamat unica cerință justă în acele timpuri, aceea a ieșirii popoarelor din războiul imperialist în condiții echitabile și democratice. În el a fost formulată defi-

niția precisă a noțiunii însăși de pace dreaptă și democratică, fără anexiuni și contribuții de război, determinînd astfel dezvoltarea progresistă a principiilor relațiilor internaționale.

Decretul a proclamat ca principiu fundamental al relațiilor internaționale principiul respectării și menținerii păcii internaționale, enunțînd ideea că războiul agresiv este cea mai gravă crimă împotriva umanității.

Aceste principii noi, revoluționare, au avut un mare răsunet în rîndurile popoarelor și au exercitat ulterior o permanentă influență asupra vieții internaționale.

Condițiile păcii de după primul război mondial, enunțate în ianuarie 1918 prin cele 14 puncte ale președintelui S.U.A., Wilson, cuprindeau unele cerințe ca : tratate de pace deschise, libertatea mărilor, libertatea comerțului, stabilirea de garanții care să asigure reducerea înarmărilor, reglementarea liberă și deschisă a problemelor coloniale, formarea unei alianțe generale a națiunilor în scopul garantării reciproce a independenței politice și a integrității teritoriale în mod egal pentru statele mari și mici. Prin proclamarea acestor cerințe democratice, S.U.A. urmăreau, în fapt, scopuri politice proprii.

După primul război mondial, prin pacea de la Paris din 1919—1920, se realizează pași înainte pe calea înfăptuirii dreptului popoarelor la autodeterminare în centrul și estul Europei. În baza acestei reglementări de pace, 30 000 000 de oameni au obținut dreptul de a dispune de soarta lor.

Pactul Societății Națiunilor din 1919 * a inclus unele principii democratice, exprimînd cerințele popoarelor.

* *J. Ray.* „Commentaire du Pacte de la Société des Nations selon la politique et la jurisprudence des organes de la Societé", Recueil Sirey, Paris, 1930.

În preambulul pactului, statele părți subliniau necesitatea ca, „pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și pentru a le garanta pacea și siguranța, este important de a accepta anumite obligații, de a nu recurge la război, de a întreține pe față relațiile internaționale fondate pe justiție și onoare, de a observa riguros prescripțiile dreptului internațional recunoscute de acum ca regulă de conduită efectivă a guvernelor, de a face să domnească justiția și de a respecta scrupulos toate obligațiile din tratate în raporturile mutuale ale popoarelor organizate".

Deși se părea că preambulul conținea regula renunțării la război, totuși pactul Ligii Națiunilor nu-i obliga pe membri să se abțină de la război decît în anumite circumstanțe, adică într-un termen de trei luni după ce în legătură cu un anumit litigiu era dată o decizie arbitrară sau judiciară ori era adoptat un raport al Consiliului Ligii, ceea ce, în fond, însemna doar o proceduralizare a războiului, iar nu interzicerea lui. La Liga Națiunilor a fost adeseori discutată această prevedere a preambulului pactului, și consensul general a fost că ea nu conține un angajament general de nerecurgere la război. În mod tacit se admitea că războiul este un procedeu de soluționare a conflictelor internaționale. De fapt, pactul Ligii nu interzicea agresiunea. În perioada existenței Ligii Națiunilor, agresorii au pregătit și apoi au dezlănțuit războiul. Liga nu a izbutit să împiedice aceste acte agresive, care au dus, în ultimă instanță, la cel de-al doilea război mondial.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, principii noi ale relațiilor dintre state sînt confirmate și dezvoltate. Principalele momente ale acestei dezvoltări sînt marcate de următoarele evenimente de o importanță deosebită :

a) Pactul de la Paris din 1928 * (pactul Briand-Kellog), care pentru prima dată introduce în viața internațională renunțarea la război ca instrument al politicii naționale.

b) Convențiile de la Londra din 3—5 iulie 1933, cu privire la definirea agresiunii și a agresorului **.

c) Lupta statelor iubitoare de pace pentru securitate colectivă, împotriva agresorilor, prin Liga Națiunilor sau prin încheierea unor pacte de asistență mutuală cum au fost Mica Înțelegere, Înțelegerea Balcanică, proiectul de tratat de asistență mutuală româno-sovietic, precum și tratatele încheiate între Franța, U.R.S.S., Cehoslovacia și Mongolia.

În România, aceste evenimente și acțiuni importante au avut sprijinul clasei muncitoare, în frunte cu partidul comunist, al maselor populare și al unor cercuri ale burgheziei naționale. Numeroși oameni politici democrați și reprezentanți ai intelectualității progresiste își manifestau neliniștea față de pericolul înfeudării țării imperialismului german. Personalități politice ca : Nicolae Titulescu, Nicolae Iorga, Grigore Iunian, Virgil Madgearu, Dem. Dobrescu, Grigore Filipescu iau atitudine contra expansiunii agresive a Germaniei naziste. Pentru respectarea principiilor relațiilor dintre state în viața internațională răsuna în acea perioadă glasul lui Nicolae Titulescu, om politic și diplomat român de prestigiu internațional, care, cu ocazia agresiunii Italiei fasciste împotriva Etiopiei, în calitatea sa de președinte al Adunării Ligii Națiunilor, a condamnat agresiunea și s-a pronunțat pentru respectarea legii internaționale și a suveranității victimei agresiunii. România, care aderase la pactul de la Paris, semnează convențiile pentru definirea agresiunii, stabilește relații diplomatice cu U.R.S.S., întreprinde măsuri pentru întărirea colaborării cu țările din cadrul Micii Înțelegeri și al Înțelegerii Balcanice. Ea sprijină securitatea colectivă. S-a ajuns pînă la elaborarea unui proiect de tratat româno-sovietic, care urma să reglementeze, pe baza respectării reciproce a independenței și suveranității, o asistență mutuală între cele două state în cazul agresiunii împotriva unuia dintre ele.

* Pacte général de renonciation à la guerre comme instrument de politique nationale, Paris, 1928.

** Académie diplomatique internationale. „Dictionnaire diplomatique", vol. III, articolul „Agrésseur".

Liga Națiunilor, născută în urma primului război mondial, nu a reușit, datorită atît defecțiunilor sale interne, cît și contradicțiilor dintre marile puteri, să mențină pacea și să combată agresiunea. După acaparare puterii în Germania de către fasciști și după dezlănțuirea agresiunii militarismului japonez în Extremul Orient, în lume s-au format cele două focare de război. Disprețuind profund orice norme juridice sau morale ale relațiilor internaționale, puterile agresoare, în frunte cu Germania fascistă și guvernanții săi, „au reprezentat simbolul urii rasiale, al terorii și violenței, al aroganței și cruzimii naționalismului crunt și a militarismului, al intrigilor și provocărilor, care au supus Europa și Extremul Orient unui război pustiitor, exterminînd milioane de oameni, distrugîndu-le locuințele și aruncîndu-i în mizerie" *.

La procesul de la Nürnberg (octombrie 1945 — septembrie 1946) s-a stabilit că Germania hitleristă a dus războaie agresive împotriva a 12 state, călcînd în picioare convențiile de la Haga din 1899 și 1907 cu privire la reglementarea pașnică a litigiilor, tratatul de pace de la Versailles din 1919, tratatul de la Locarno din 1925 semnat de Germania cu Belgia, Franța, Anglia și Italia pentru garantarea menținerii statusquo-ului, tratatele de arbitraj încheiate de Germania

* Rechizitoriul acuzatorului principal din partea S.U.A., R. H. Jackson, pronunțat la 21 noiembrie 1945 la procesul de la Nürnberg.

tot la Locarno cu Cehoslovacia, Belgia și Polonia, convențiile de arbitraj și conciliere încheiate cu Olanda și Danemarca din 1926, tratatele de neagresiune încheiate cu Danemarca și U.R.S.S. în 1939 și pactul Briand-Kellog, pe care Germania îl semnase la 27 august 1928, comițînd astfel crime împotriva păcii.

Criminalii naziști s-au făcut vinovați de crime de război și de crime împotriva umanității, omorînd prizonierii de război. sau supunîndu-i unui tratament crud, ucigînd și maltratînd populația pașnică, jefuind proprietatea socială și cea particulară, ducînd o politică de muncă forțată, persecutînd și exterminînd milioane de oameni.

Crime asemănătoare au comis și militariștii japonezi.

În anii celui de-al doilea război mondial, coaliția statelor antifasciste a reprezentat o puternică alianță a popoarelor, care și-au unit forțele pentru apărarea și eliberarea de sub jugul fascist, pentru reinstaurarea domniei legii în relațiile dintre state. Ea și-a pus ca scop apărarea principiilor democratice ale relațiilor internaționale prin distrugerea regimurilor fasciste ale agresorilor, a exclusivismului rasial, prin asigurarea egalității națiunilor și intangibilității teritoriilor lor, eliberarea națiunilor subjugate și restabilirea drepturilor lor suverane, asigurarea dreptului fiecărei națiuni de a-și construi viața după propria sa voință, ajutorarea economică a națiunilor ruinate și restabilirea libertăților democratice.

În acte internaționale încheiate în această perioadă, principiile democratice ale relațiilor dintre state au fost confirmate, iar altele noi au apărut pe arena mondială. Astfel, în Declarația anglo-americană de la 14 august 1941, cunoscută și sub numele de „Carta Atlanticului" *, președintele S.U.A., Roosevelt, și prim-ministru al Angliei, Churchill, declară necesitatea proclamării unor principii generale ale politicii naționale a țărilor lor, principii pe care ei își fundamentează speranțele pentru un viitor mai bun al lumii, ca : neurmărirea unor cîștiguri teritoriale, respingerea modificărilor teritoriale care nu sînt conforme cu dorințele liber exprimate ale popoarelor interesate, respectarea dreptului tuturor popoarelor de a-și alege forma de guvernare în care doresc să trăiască și lupta pentru restabilirea drepturilor suverane și autoadministrării acelor popoare care au fost lipsite de ele prin violență, acces egal pentru țările, mari sau mici, învingătoare sau învinse, la comerț și la izvoarele mondiale de materii prime necesare pentru înflorirea economică a acestor țări, colaborarea deplină între toate țările în domeniul economic spre a asigura pentru toți un nivel de viață mai ridicat, instaurarea unei păci care să dea posibilitate tuturor țărilor să trăiască în securitate pe teritoriul lor și să asigure o astfel de situație în care toți oamenii din toate țările să-și poată trăi viața fără a cunoaște frica și nevoile, o pace care să dea posibilitate tuturora de a naviga liber, fără nici un fel de obstacole în marea deschisă și pe oceane ; din considerente realiste și spirituale toate statele lumii trebuie să renunțe la folosirea forței.

Iar în Declarația din 24 septembrie 1941 a guvernului U.R.S.S. la Conferința interaliată de la Londra * se arăta, printre altele, că sarcina tuturor popoarelor și a tuturor statelor care sînt nevoite să ducă războiul impus împotriva Germaniei hitleriste constă în zdrobirea cît mai rapidă și hotărîtă a agresorilor și de a stabili calea și mijloacele pentru organizarea relațiilor internaționale, a structurii postbelice a lumii în vederea salvării popoarelor lor și a generațiilor viitoare de nazismul perfid, criminal și incompatibil cu

★ Recueil pour l'organisation du monde, vol. I, Paris, 1945, p. 9.

★ Sbornik deistvuiușcih dogovorov, soglașenii i Konvenții zakliucenîh SSSR s inostrannîmi gosudarstvami vîp. XI, Gospolitizdat, 1955, p. 41—43.

cultura umană. Guvernul sovietic își exprima totodată întregul său acord cu principiile fundamentale ale declarației președintelui Statelor Unite ale Americii și primului-ministru al Marii Britanii.

Pentru afirmarea principiilor relațiilor dintre state, o însemnătate deosebită a avut Declarația cu privire la securitatea generală *, ce a subliniat necesitatea înființării unei noi organizații internaționale a păcii și securității internaționale, bazată pe principiul egalității suverane a statelor membre, declarație adoptată la Conferința de la Moscova a miniștrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei din 19—30 octombrie 1943. Cu același prilej a fost publicată Declarația șefilor de guverne ale celor trei mari puteri cu privire la răspunderea hitleriștilor pentru crimele săvîrșite. La 8 august 1945 a fost semnată la Londra, de reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței, convenția pentru instituirea Tribunalului militar internațional de la Nürnberg și s-a adoptat statutul acestui tribunal, care, pentru prima dată pe plan internațional, incriminează cele mai grave infracțiuni internaționale : crimele de război, crimele împotriva păcii și cele împotriva umanității **.

Înfăptuind prevederile Declarației de la Moscova cu privire la securitatea generală, Conferința de la Dumbarton-Oaks din august—septembrie 1944, la care au participat reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Chinei, a elaborat proiectul de statut al noii organizații și principiile relațiilor dintre state incluse apoi în Carta Națiunilor Unite, adoptată la Conferința de la San Francisco de la 25 aprilie—26 iunie 1945.

Carta O.N.U. este un tratat internațional, multilateral, care confirmă unele principii mai vechi și proclamă noi principii ale relațiilor dintre state. Dispozițiile Cartei mai semnificative în acest sens sînt cele cuprinse în preambul și în articolele 1 și 2.

* „Vneșniaia Politika Sovetskovo Soiuza, period otecestvennoi voinî", vol. I, Moscova, 1944, p. 360.

** Niurnbergskii Proțes, vol. I, Moscova, 1954, p. 13—14.

Carta proclamă hotărîrea popoarelor de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului, de a-și afirma din nou credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor, precum și a națiunilor mari și mici, hotărîrea de a crea condițiile necesare menținerii justiției și respectului obligațiilor decurgînd din tratate și alte izvoare ale dreptului internațional, de a promova progresul social și a crea condiții mai bune de viață într-o libertate mai mare ; pentru aceasta Națiunile Unite proclamă necesitatea ca statele să practice toleranța și să trăiască în pace unul cu altul, ca buni vecini, de a-și uni forțele pentru menținerea păcii și securității internaționale, de a garanta că forța armată nu va fi folosită decît în interesul comun și de a folosi instituțiile internaționale pentru promovarea progresului economic și social al tuturor popoarelor.

Pentru realizarea scopurilor prevăzute de Cartă (menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea unor relații prietenești între națiuni, realizarea cooperării internaționale, coordonarea eforturilor națiunilor în vederea atingerii acestor scopuri comune — art. 1), Organizația Națiunilor Unite și membrii săi trebuie să acționeze în conformitate cu principiile egalității suverane a statelor, să îndeplinească cu bună-credință obligațiile internaționale, să rezolve diferendele internaționale prin mijloace pașnice, să se abțină de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea forței în relațiile internaționale ; toți membrii vor acorda întregul lor ajutor Organizației Națiunilor Unite în orice acțiune întreprinsă de ea potrivit prevederilor Cartei și se vor abține de a sprijini statul împotriva căruia ea întreprinde o acțiune pre-

ventivă sau de constrîngere ; Organizația va asigura respectarea acestor principii și de către statele nemembre ; nici o dispoziție din Cartă nu autorizează Organizația Națiunilor Unite să intervină în afacerile interne ale statelor (art. 2).

Carta O.N.U. este în mod incontestabil documentul cel mai important care leagă toate statele. Ea constituie un adevărat cod al normelor juridice internaționale din perioada postbelică și exprimă dorința profundă de pace și cooperare a popoarelor.

Reprezentînd instrumentul juridic cel mai cuprinzător, cel mai semnificativ și cel mai larg recunoscut, Carta formulează principiile relațiilor dintre state și are o însemnătate primordială pentru asigurarea respectării lor de către toate statele. Valabilitatea generală a acestor principii a fost demonstrată în repetate rînduri în perioada care a trecut de la adoptarea Cartei.

În același timp însă, în lume au avut loc importante schimbări, caracterizate prin creșterea forțelor păcii și dezvoltarea țărilor socialiste, apariția noilor state independente, amploarea sporită a luptelor clasei muncitoare, a mișcărilor democratice, schimbări care exercită o mare influență asupra principiilor relațiilor dintre state și fac necesară adaptarea lor la cerințele actuale ale vieții.

Ținînd seama de prefacerile lumii de astăzi, țările socialiste au confirmat și dezvoltat principiile relațiilor internaționale, dîndu-le un nou conținut, adîncindu-le mai mult caracterul democratic și întărind însemnătatea lor reală în viața internațională. Noile principii, norme și instituții ale relațiilor dintre state și ale dreptului internațional contemporan condamnă agresiunea și colonialismul, fenomene considerate legitime anterior în dreptul internațional. Apariția pe arena mondială a statelor recent eliberate ale Asiei și Africii, care iau parte activă la viața internațională

și la procesul de aplicare a normelor existente și de creare a unor noi norme de drept internațional, a făcut ca dreptul internațional să capete un caracter general.

Principiile democratice ale relațiilor dintre state au fost dezvoltate în numeroase acte internaționale, bilaterale sau multilaterale, iar alte principii încă în formare la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial au devenit în zilele noastre principii generale recunoscute în relațiile dintre state.

În virtutea noilor principii de drept internațional, dezvoltate în condițiile actuale, Organizația Națiunilor Unite întreprinde codificarea principiilor relațiilor dintre state.

România socialistă, una dintre inițiatoarele acestei importante opere, a fost coautoarea rezoluției adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. la cea de-a XVI-a sesiune a sa, prin care se hotăra examinarea principiilor de drept internațional ale relațiilor dintre state.

Eforturile neobosite ale României îndreptate către asigurarea respectării principiilor dintre state, afirmarea acestor principii ca singura bază rațională a relațiilor normale dintre state reprezintă o contribuție esențială la stabilirea codului moral și juridic al vieții internaționale.

În documente internaționale și în practica statelor sînt folosite diverse denumiri pentru fiecare principiu al relațiilor internaționale și chiar enumerarea lor nu este întotdeauna aceeași.

Cele mai importante principii, larg recunoscute ale relațiilor dintre state sînt principiul suveranității care constituie piatra de temelie a întregului sistem al relațiilor internaționale ; principiul independenței popoarelor ; egalitatea în drepturi și avantajul reciproc ; neintervenția în afacerile interne ale altor state și popoare. Aceste principii reprezintă singura

bază rațională pentru colaborarea dintre state. Din ele decurg și alte norme, principii elementare ale vieții internaționale, ca obligația de a reglementa pașnic litigiile internaționale ; principiul neagresiunii ; respectarea obligațiilor internaționale și a dreptului internațional.

Principiile generale, unanim recunoscute, ale relațiilor dintre state reprezintă normele vieții internaționale, iar respectarea lor este imperios necesară pentru asigurarea păcii și colaborării internaționale. Manifestîndu-se ca un factor activ pe arena internațională, desfășurînd o activitate perseverentă pentru micșorarea încordării internaționale, pentru dezvoltarea colaborării între popoare și pentru consolidarea păcii în lume, Republica Socialistă România militează pentru promovarea consecventă a acestor principii pe plan internațional, punîndu-le la baza relațiilor sale cu toate statele.

Afirmarea cu consecvență a principiilor relațiilor dintre state în actele de politică externă a Republicii Socialiste România are o însemnătate deosebită în condițiile actuale, caracterizate prin intensificarea acțiunilor agresive ale cercurilor imperialiste care nesocotesc voința popoarelor și normele elementare ale dreptului internațional.

În aceste documente se subliniază astfel că respectarea principiilor dintre state va asigura fiecărui popor posibilitatea de a urma calea dezvoltării sociale care corespunde voinței, aspirațiilor și intereselor sale vitale și va duce la evitarea unei noi conflagrații mondiale, la consolidarea păcii.

Asigurarea unei recunoașteri tot mai largi a principiilor relațiilor dintre state, a codului de norme juridice și morale internaționale pe baza căruia trebuie să se desfășoare relațiile dintre țări și popoare este un factor care creează un climat de destindere și încredere în viața internațională.

I. PRINCIPIUL SUVERANITĂȚII

Principiul suveranității este piatra unghiulară a vieții internaționale *, deoarece din el rezultă toate celelalte principii, norme și instituții ale relațiilor dintre state, iar lupta popoarelor pentru suveranitate, pentru cucerirea și menținerea suveranității de stat, necesitatea respectării suveranității constituie problema centrală a relațiilor mondiale contemporane.

Principiul suveranității și al egalității suverane se află la baza Națiunilor Unite și guvernează nu numai relațiile din cadrul O.N.U. sau dintre membrii acestei organizații, ci și relațiile cu statele care nu fac parte din organizație. În toate aspectele relațiilor dintre state, cu orice ocazie, acest principiu trebuie să fie respectat.

În relațiile dintre state, suveranitatea înseamnă recunoașterea integrității teritoriale și independenței politice a fiecărui stat ; în relațiile dintre state și organizațiile internaționale, suveranitatea implică recunoașterea de către organizațiile internaționale a competenței exclusive a statelor în afacerile lor proprii ; în raporturile dintre state în cadrul orga-

* *Gh. Moca.* „Suveranitatea de stat în optica unor ideologi burghezi", în „Lupta de clasă" nr. 9, 1965. *N. Uşakov.* „Suverenitet v sovremennom mejdunarodnom prave", Moscova, 1963 ; *H. E. Cohen.* „Recent Theories on Sovereignty", New York, 1937 ; *F. Frankovski.* „L'Idée de la Souveranité dans les relations internationales", în „Revue de droit international", vol. 2, 1934 ; *E. N. Kleffens.* „Sovereignty in International Law", Recueil des Cours, vol. 82 ; *S. Rosenbaum.* „Der Souveränitäts Begriff", Zürich, 1932.

nizațiilor internaționale, suveranitatea include recunoașterea pentru fiecare stat a drepturilor ce derivă din calitatea de membru al organizației internaționale.

Poziția față de problema suveranității constituie criteriul principal după care popoarele judecă politica externă a statelor. Politica statului care încalcă suveranitatea altor state nu poate fi decît o politică agresivă, intervenționistă, expansionistă, în timp ce politica țărilor iubitoare de pace ține seama de suveranitatea și independența popoarelor și a statelor, le sprijină în apărarea drepturilor lor suverane.

SUVERANITATEA ȘI EVOLUȚIA CONȚINUTULUI EI

„Suveranitate" provine de la cuvîntul „superanus", care în limba latină vulgară însemna „cel mai de sus".

Suveranitatea este o calitate esențială a statului de a nu depinde de nici o altă putere de stat, de a-și rezolva liber și după propria sa voință problemele sale interne și externe, fără a încălca drepturile altor state sau principiile dreptului internațional.

Fiind o organizație politică specifică a societății, statul are ca atribut principal suveranitatea, ca o expresie politică și juridică a puterii depline a clasei dominante și legată strîns de natura sa. Înzestrată cu această suveranitate, puterea de stat poate asigura înfăptuirea politicii clasei dominante atît înăuntrul țării, cît și în relațiile internaționale.

Pe plan internațional, suveranitatea statelor are o legătură directă cu suveranitatea națională, încălcarea ei însemnînd violarea drepturilor suverane ale națiunii căreia aparține acel stat.

O legătură indisolubilă este, de asemenea, între suveranitatea de stat și suveranitatea populară, prin care se înțelege dreptul poporului fiecărei țări de a-și stabili sistemul său social-economic și forma sa de

guvernare conform voinței sale, fără intervenție din afară.

Într-un mod mai complet *suveranitatea este caracterizată ca fiind independența puterii de stat față de puterea altor state, independență care-și găsește exprimarea în dreptul pe care îl are statul de a-și rezolva în mod liber și conform voinței sale problemele sale interne și externe, respectînd în același timp drepturile altor state și normele unanim admise ale dreptului internațional.* Aceste două laturi esențiale ale suveranității de stat au apărut o dată cu organizarea comunităților în state distincte, precum și a comunității internaționale într-un singur tot. Acțiunile unui stat pe plan intern și extern se pot manifesta numai pe picior de egalitate cu altă putere de stat.

În relațiile internaționale nu există o putere supremă, deasupra statelor. Fiecare stat are, în limitele teritoriului său, dreptul la supremație, la suveranitate, care exclude de pe acest teritoriu autoritatea altui stat, iar relațiile internaționale sînt relații dintre state formate în limitele unui anumit teritoriu și care sînt suverane. Fiecare stat are nu numai supremația asupra teritoriului său, dar în același timp exercită suveranitate în relațiile cu toate celelalte state. În virtutea acestei suveranități, statul este singurul care rezolvă problemele sale interne și externe, prin încuviințarea sa liberă și exprimată în mod hotărît de organele sale competente. Deci *suveranitatea exprimă independența politică a statului.*

Suveranitatea este o trăsătură specifică a statului, dar în același timp ea constituie și un principiu de bază al relațiilor dintre state, al dreptului internațional, fiind cel mai important dintre principiile contemporane ale relațiilor dintre state.

Suveranitatea ca trăsătură fundamentală a statului a apărut o dată cu acesta ; concepția politică și

juridică a suveranității s-a cristalizat însă mai tîrziu și a evoluat în funcție de caracterul formației social-economice, adică în funcție de baza economică a societății și de suprastructura ei politică și ideologică.

Deplina fundamentare a suveranității ca principiu politic și juridic are loc în perioada destrămării feudalismului și a formării marilor state centralizate. Prin formarea statului centralizat, puterea diferiților feudali nu mai era recunoscută ca putere de stat ; în schimb, puterea de stat centralizată era considerată supremă, neîngrădită și independentă de alte puteri spirituale sau laice atît în interiorul țării, cît și în afară. În lucrările filozofice și politice, ca și în actele internaționale oficiale din această perioadă se găsesc numeroase referiri la principiul suveranității.

Ideologii absolutismului, J. Bodin și Hobbes în Europa de apus, I. Peresvetov în Rusia (acesta din urmă folosind în lucrarea sa ca exemplu suveranitatea de care se bucura Petru Rareș în Moldova), defineau suveranitatea ca supremația și independența monarhului, unicul purtător al suveranității.

Reprezentînd interesele burgheziei în dezvoltare, Jean Bodin susținea că suveranitatea este puterea supremă și liberă de orice legi asupra cetățenilor și supușilor și că această putere indivizibilă este încredințată regelui de către divinitate *.

Suveranitatea, astfel fundamentată de ideologii acelor timpuri, era arma principală folosită de statul absolutist împotriva puterii papale și a pretențiilor împăraților germani la dominația universală și, în același timp, era îndreptată împotriva încercărilor marilor feudali de a-și păstra independența față de monarhul absolut. Mai tîrziu însă, alianța dintre monarhia absolută și burghezie, cu ajutorul căreia fusese cîștigată victoria în lupta pentru afirmarea suveranității monarhului absolut, încetează. În lupta sa pentru putere, spre a-și promova interesele, burghezia folosește o nouă argumentare a suveranității prin așa-numitele teorii democratice sau contractuale, ce corespundeau cerințelor de dezvoltare a modului de producție capitalist. Ideologii burghezi au respins fundamentarea suveranității ca putere supremă a monarhului absolut. Originea suveranității este explicată ca rezidînd în voințele individuale ale oamenilor, iar exercițiul suveranității ca fiind încredințat de popor, pe baza unui contract, regelui. Poporul rămîne însă titularul real al suveranității, putînd revoca contractul pe care l-a încheiat cu regele și înlătura monarhia. Prin ficțiunea contractului social, burghezia urmărea justificarea răsturnării monarhilor absoluți. În perioada revoluțiilor burgheze, afirmînd că titularul suveranității este întregul popor, fără deosebire de clase sociale, susținînd teoria „suveranității poporului" prin ideologi ca : J. J. Rousseau, Robespierre, Marat, burghezia căuta să atragă masele de partea sa pentru răsturnarea monarhiei absolute.

Luptînd pentru independența națională, democrații revoluționari români au susținut cu fermitate principiul suveranității. Astfel, Nicolae Bălcescu scria : „La simțămîntul de amor corespunde principiul suveranității naționale : căci cei ce-și iubesc patria nu vor să o vadă nici într-un chip supusă. Din principiul suveranității naște acela al întrunirei, fiindcă este știut că suveranitatea dispare îndată ce se înstrăinează o parte dintr-însa"*.

Constantin Hurmuzaki și Ioan Maiorescu susțineau cu hotărîre suveranitatea principatelor și unirea lor : „Cea dintîi și cea mai profundă dorință a principatelor e ca să nu li se pună nici o piedică în dreptul lor de state suverane de a dispune libere despre viitoarea

* Les six livres de la République, 1576, livre I, cap. IV.

* „Junimea română", Paris, nr. 1 din mai 1851, p. 1—2.

lor existență politică, schimbînd cea de pînă acum formă a acestei existențe și consolidîndu-se într-un singur stat. Aceasta e Unirea, sau, mai bine, reîmpreunarea principatelor, pentru că poporul acestor țări a fost odată și în privința existenței sale politice numai un individ" *.

În propunerea citită de M. Kogălniceanu la ședința din 7 octombrie 1857 a Adunării ad-hoc a Moldovei se arată că „...ființa politică și națională, că dritul de staturi suverane, principatele pururea și le-au asigurat prin tratatele ce vechii noștri domni au încheiat cu regii de Polonia, de Ungaria și alți domnitori și în care suveranitatea principatelor este scrisă cu litere mari". Se mai adaugă în mod semnificativ că se încheiaseră capitulații cu Poarta „numai pentru a păstra această suveranitate și a găsi o puternică garanție în contra a orice eventualități". Capitulațiile erau considerate „tratate", care, „după dritul gintelor, n-au șters principatele din rîndul statelor suverane, pentru că ele și-au rezervat toate drepturile suveranității și în special dreptul de guvernămînt material, dreptul de legislație, adică o întreagă și deplină autonomie, și că, prin urmare, nu s-au supus nici unei puteri legislative străine" **.

În discursul rostit de C. Hurmuzaki pentru susținerea acestei propuneri, se afirma în mod hotărît că „Principatele române au exercitat totdeauna, chiar și în cele mai nefericite zile ale istoriei lor și pînă astăzi, deplina suveranitate dinlăuntru", dar în același timp adaugă că „Principatele române au exercitat și deplina suveranitate din afară, în curgere de mai multe sute de ani, după încheierea capitulațiilor cu Înalta Poartă", menționînd dreptul de a trimite și a întreține la Poartă soli, ca și dreptul de a încheia convenții, care indicau că principatele „exercitează

* „Acte și documente", vol. III, p. 203.
** „Acte și documente", vol. VI, p. 63—68.

unele din drepturile cuvenite suveranității externe", ele aveau „necontestabilul drept de a-și legiui reorganizarea lor, de a-și consolida și a-și întări existența națională, morală, politică și materială".

În perioada capitalismului premonopolist, cînd lumea nu era împărțită între statele capitaliste, principiul suveranității ocrotea dominația burgheziei pe piața proprie, națională. În același timp însă, marile puteri încălcau suveranitatea țărilor și popoarelor mici, cucerindu-le bogățiile, exploatîndu-le populația și transformîndu-le în colonii ale metropolelor europene.

În perioada imperialismului, ca urmare a ascuțirii contradicțiilor proprii capitalului monopolist, monopolurile caută să-și rezolve dificultățile pe seama popoarelor din alte țări. Lumea este însă împărțită, nu mai există teritorii asupra cărora să nu se exercite suveranitatea vreunui stat. Asistăm însă și la o vertiginoasă creștere a conștiinței naționale a popoarelor din țările coloniale și dependente, care luptă pentru crearea unor state proprii, suverane. Suveranitatea devine o barieră în calea tendințelor monopolurilor de a stoarce profituri maxime prin înrobirea altor popoare și a încercărilor de a permanentiza dominația străină. După ce, în anii postbelici, procesul de emancipare națională s-a intensificat, principiul suveranității naționale devine pivotul întregului sistem al relațiilor mondiale. „O trăsătură caracteristică a lumii contemporane — sublinia tovarășul Corneliu Mănescu, ministrul afacerilor externe ale Republicii Socialiste România în cuvîntarea rostită la cea de-a 21-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. — este desfășurarea pe scară mondială a procesului de afirmare a ființei naționale a popoarelor, interesate să trăiască în pace și să înfăptuiască o colaborare internațională fructuoasă, întemeiată pe respectul reciproc dintre state. Toate popoarele care au scuturat,

prin jertfe grele, povara asupririi străine sînt hotărîte să facă totul pentru a-și consolida independența de stat dobîndită și dreptul de a-și hotărî singure soarta".

ESENȚA SUVERANITĂȚII STATELOR SOCIALISTE

Stabilind în mîinile cui se găsește puterea de stat și proprietatea asupra mijloacelor de producție, avem criteriul principal pentru a determina cine este deținătorul real al suveranității, care este esența socială a acesteia.

Suveranitatea statelor socialiste este o suveranitate a poporului, deoarece în aceste state întreaga putere aparține poporului, singurul deținător al bogățiilor țării pe care le folosește în interesul înfloririi patriei socialiste.

Reflectînd această realitate, *Constituția Republicii Socialiste România* reprezintă Carta libertății și suveranității naționale. Ea proclamă că *Republica Socialistă România este stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, al cărui teritoriu este inalienabil și indivizibil* ★.

Esența nouă a suveranității statului nostru socialist se exprimă și în condițiile deosebite pe care orînduirea socialistă le creează pentru dezvoltarea națiunii. „În opoziție cu situația din capitalism, socialismul deschide calea dezvoltării multilaterale a națiunii socialiste, descătușează forțele și energiile inepuizabile ale poporului, le organizează și le îndrumă spre țelul măreț al progresului și prosperității întregii națiuni. Înflorirea națiunii noastre se înfăptuiește în condițiile întăririi prieteniei și colaborării

★ Constituția Republicii Socialiste România, art. 1, București, Editura politică, 1965, p. 3.

frățești cu celelalte națiuni socialiste, pe bazele egalității în drepturi și respectului reciproc, în spiritul internaționalismului socialist" ★.

Realitățile noi existente în țara noastră asigură condiții de manifestare suverană, independentă a națiunii, care va continua să aibă un rol de importanță hotărîtoare în întreaga perioadă istorică de construire a socialismului și comunismului.

Totodată, suveranitatea Republicii Socialiste România se exprimă și în faptul că în mîinile poporului se află nu numai puterea politică, dar și proprietatea mijloacelor de producție, ca proprietate de stat aparținînd întregului popor sau proprietate cooperatistă asupra bunurilor aparținînd fiecărei organizații cooperatiste.

Conducînd în mod planificat economia, continuînd neabătut cursul de industrializare și dezvoltînd intensiv și complex agricultura, Republica Socialistă România sprijină independența sa politică prin independența economică.

Stăpînă pe bogățiile naturale ale țării, Republica Socialistă România își concentrează tot mai mult eforturile pentru descoperirea a noi și noi resurse naturale, pentru integrarea lor rațională în circuitul economic și pentru valorificarea lor în vederea dezvoltării economiei complexe și superioare. Această cale „duce spre progres și civilizație, asigură în fapt independența și suveranitatea națională, apropierea tot mai mult a țării noastre de nivelul statelor înaintate din punct de vedere economic" ★★.

Înălțînd tot mai sus edificiul noii societăți, corespunzător intereselor naționale, poporul nostru își îndeplinește în același timp o îndatorire internaționa-

★ *Nicolae Ceaușescu*. „Raport cu privire la proiectul de Constituție al Republicii Socialiste România", București, Editura politică, 1965, p. 13.

★★ „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român", București, Editura politică, 1965, p. 823.

listă, își aduce contribuția la întărirea sistemului mondial socialist, a forțelor care luptă pentru pace, independență națională și progres social.

„Realizînd programul de desăvîrșire a construcției socialiste, întărind continuu puterea economică și dezvoltînd știința și cultura în patria noastră — releva tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntul său rostit la mitingul de la Deva din 7 octombrie 1966 —, noi pornim de la răspunderile pe care le avem față de popor, față de națiunea română, de a-i asigura condiții din ce în ce mai bune spre a se ridica tot mai sus, tot mai mîndră peste ani și secole, în rîndul națiunilor socialiste, al popoarelor întregii lumi. În același timp, ne îndeplinim și o importantă îndatorire internaționalistă. Noi sîntem hotărîți să facem totul pentru a ne aduce contribuția la înflorirea continuă a socialismului, la victoria cauzei păcii în întreaga lume".

PRINCIPIUL SUVERANITĂȚII IMPUNE RECUNOAȘTEREA ȘI RESPECTAREA DREPTURILOR ȘI OBLIGAȚIILOR FUNDAMENTALE ALE STATELOR

Numeroase declarații, tratate și alte documente internaționale consacră suveranitatea ca principiu fundamental al dreptului internațional și al relațiilor dintre state.

Carta Națiunilor Unite consacră și ocrotește suveranitatea statelor. Ea interzice amenințarea cu forța sau folosirea forței atît împotriva integrității teritoriale, a independenței politice a vreunui stat, cît și în orice alt mod incompatibil cu țelurile Națiunilor Unite (art. 2, par. 4), subliniind că Organizația este fundamentată pe principiul egalității suverane a tuturor membrilor săi (art. 2, par. 1) și că deci relațiile

dintre state trebuie să se bazeze pe respectarea acestui principiu.

În repetate ocazii, în hotărîri ale unor organe principale ale Națiunilor Unite a fost relevată însemnătatea principiului suveranității. Astfel, Consiliul de Securitate în rezoluția din 23 iulie 1960 * a subliniat că respectarea reciprocă a drepturilor suverane ale statelor este condiția principală a coexistenței lor armonioase, că violarea suveranității unui stat este incompatibilă cu Carta O.N.U. De asemenea, Adunarea Generală, în rezoluția nr. 1 236/XII, intitulată „Relații pașnice și prietenești între state", adoptată în 1957 **, a atras atenția membrilor O.N.U. asupra însemnătății deosebite a respectării reciproce a suveranității, a egalității și inviolabilității teritoriale a statelor.

În proiectele de pacte cu privire la drepturile omului, elaborate de Adunarea Generală a O.N.U., este cuprinsă și prevederea cu privire la dreptul la autodeterminare pentru toate popoarele și națiunile, în sensul dreptului la libera stabilire a statutului lor politic, economic, social și cultural, putînd totodată dispune în mod liber de bogățiile și de resursele lor naturale în cadrul unei cooperări economice internaționale întemeiate pe principiul interesului mutual și al dreptului internațional ***.

Însemnătatea principiului suveranității este subliniată și în alte numeroase documente internaționale, dintre care pot fi menționate documentele multilaterale adoptate la Conferința de la Bandung a

* Résolutions and Decisions of the Security Council. 1960. Security : Fifteenth Year, p. 6.

** Résolutions adoptées par l'Assemblée Générale au cours de sa douzième session, 17 septembre-14 décembre 1957, p. 5.

*** Commission des droits de l'homme. Rapport sur la dixième session. 23 février—16 avril 1955, Conseil Economique et Social, Documents Officiels, dixhuitième session. Supplément No. 7. Doc. O.N.U. E/2 573 ; E/CN 4/705. p. 66.

țărilor din Asia și Africa din 1955, la Conferința de la Belgrad a țărilor nealiniate din 1961, în Carta Organizației Unității Africane și în Declarația Conferinței de la Cairo a țărilor nealiniate din 1964. În „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa", adoptată la București în iulie 1966, țările socialiste participante subliniază însemnătatea principiului suveranității ca unul din fundamentele relațiilor normale dintre state.

În virtutea suveranității sale, orice stat se bucură de toate drepturile și are toate obligațiile de participant al comunității internaționale de state.

Fiecare stat și fiecare popor are dreptul la suveranitatea de stat și națională, iar celelalte popoare și state sînt obligate să dea dovadă de toleranță și să trăiască în pace, ca buni vecini, să respecte sistemele și formele de guvernare alese de popor.

Un alt drept fundamental al statelor este independența față de alte state, dreptul de a-și rezolva în mod liber toate problemele politicii sale interne și externe. Corelativ acestui drept, există obligația generală a statelor de a nu se amesteca în afacerile interne ale altor state, de a nu aduce atingere independenței lor, dreptului lor suveran de a duce o politică internă și externă de sine stătătoare.

Statele se bucură de dreptul la egalitate nu datorită întinderii, numărului de populație, puterii economice și militare sau răspunderii pentru menținerea păcii și securității internaționale, ci în virtutea drepturilor și obligațiilor ce decurg din suveranitatea lor. Aceste drepturi trebuie respectate în mod egal de către toate statele, nici un stat nu poate pretinde o situație privilegiată în raporturile cu alte state, nu poate practica discriminarea în relațiile sale externe.

Avînd dreptul de a întreține relații internaționale și de a colabora cu alte state, pe bază de egalitate, pentru rezolvarea problemelor internaționale, fiecare

stat are în același timp obligația de a nu împiedica alte state să-și exercite aceste drepturi.

În temeiul dreptului la egalitate, statele pot participa în mod direct la crearea normelor de drept internațional, la stabilirea și menținerea ordinii juridice internaționale prin încheierea de tratate sau prin stabilirea unor noi norme ale relațiilor interstatale. Acestui drept îi corespunde datoria de a respecta obligațiile internaționale care rezultă din tratate și din alte izvoare de drept internațional, precum și răspunderea pentru violarea normelor de drept internațional.

Fiecare stat are dreptul la pace, dreptul de a lupta pentru menținerea păcii și securității internaționale, de a participa la autoapărarea individuală și colectivă. Totodată fiecare stat are obligația de a contribui, prin toate mijloacele, la izbăvirea omenirii de pericolul războiului, la excluderea războiului din viața societății, de a rezolva prin mijloace pașnice, în conformitate cu dreptul internațional, toate litigiile internaționale care ar putea duce la violarea păcii și de a sprijini pacea și securitatea internațională prin măsuri efective.

Respectarea drepturilor și obligațiilor fundamentale ale statelor, care în esență înseamnă respectarea suveranității lor, reprezintă o importantă condiție pentru menținerea păcii și dezvoltarea colaborării internaționale.

INDEPENDENȚA STATULUI ÎN RELAȚIILE MONDIALE

Statele trebuie să-și respecte reciproc suveranitatea, independența lor. Conviețuirea pașnică și dezvoltarea unor relații internaționale normale, de colaborare, fac necesară respectarea suveranității statelor, care se impune datorită însăși existenței

statului, indiferent de orînduirea sa socială, economică sau politică, indiferent dacă între el şi alte state au fost stabilite sau nu relaţii diplomatice. Fie că a fost recunoscut sau nu de către alte state, un stat constituie o entitate politică independentă, a cărui suveranitate şi ale cărui drepturi trebuie respectate. Statul nou apărut în viaţa internaţională este un participant al comunităţii statelor, un subiect de drept internaţional şi, în baza suveranităţii sale, el poate intra în relaţii cu celelalte state şi poate pretinde ca drepturile sale suverane să nu fie încălcate.

În virtutea suveranităţii sale, statul trebuie să participe la examinarea problemelor internaţionale în care este interesat sau în care drepturile sale sînt implicate. Spre exemplu, conferinţele şi organizaţiile internaţionale care au ca obiect probleme generale ale păcii şi securităţii sau cooperarea internaţională trebuie să aibă un „caracter universal", adică la ele să participe toate statele. Activitatea Organizaţiei Naţiunilor Unite, avînd ca scop asigurarea păcii şi securităţii generale, dezvoltarea relaţiilor şi cooperării dintre ţări, prezintă un interes cu caracter general, pentru toate statele, ca şi activitatea instituţiilor specializate ale Naţiunilor Unite, care organizează cooperarea în anumite domenii : economic, tehnic, ştiinţific, de educaţie. Fiind organizaţii cu vocaţie universală, ele nu pot fi închise sau îndreptate împotriva statelor nemembre. Tot astfel se prezintă situaţia în legătură cu conferinţele internaţionale de interes general care dezbat probleme ca : dezarmarea, codificarea unor domenii ale dreptului internaţional, problemele comerţului internaţional şi ale dezvoltării economice. Toate statele întreţin şi desfăşoară relaţii politice, economice, consulare, au o anumită practică a acestor relaţii şi a dreptului internaţional şi pot aduce o contribuţie substanţială la realizarea obiec-

tivelor propuse. Faptul că un stat este împiedicat să participe la lucrările unei conferinţe sau organizaţii internaţionale prezentînd interes pentru el constituie o discriminare, o încălcare a respectului datorat suveranităţii acelui stat. Neţinîndu-se seama de experienţa şi de interesele lui, rezultatele unei asemenea conferinţe sau dezbateri internaţionale nu pot contribui la adoptarea de hotărîri cu caracter general-valabil, nu pot avea stabilitatea necesară, deoarece statul ale cărui interese au fost nesocotite le poate contesta.

În virtutea suveranităţii sale, fiecare stat se bucură de independenţă în cadrul comunităţii internaţionale, independenţă recunoscută şi apărată de dreptul internaţional şi care trebuie să fie respectată de toate statele. În relaţiile sale externe, statul este independent, el nu este subordonat unei alte puteri ; un stat a cărui politică şi activitate ar fi dirijată de o putere străină sau de un organ supranaţional şi-ar pierde calitatea de stat suveran.

Pe plan internaţional, suveranitatea statului se manifestă prin independenţa în stabilirea şi înfăptuirea politicii sale externe conform intereselor sale, independenţă considerată adeseori drept indiciul existenţei, fiinţei însăşi a statului. Independenţa politică a unui stat implică o politică externă de apărare a fiinţei sale, a intereselor sale legitime, de înfăptuire a aspiraţiilor de prosperitate a poporului, respectînd în acelaşi timp suveranitatea altor state şi obligaţiile internaţionale liber asumate. A impune unui stat o anumită linie de politică externă, contrară intereselor sale, a exercita presiuni pentru a-l determina să adopte o anumită poziţie internaţională sau pentru a-şi modifica politica externă proprie conform intereselor altor state reprezintă încălcări ale suveranităţii sale.

În baza independenței politice, un stat poate intra în relații cu alte state, își poate lua obligații internaționale pe care este ținut să le aducă la îndeplinire. Statelor nu li se poate pretinde însă executarea unor obligații pe care nu și le-au asumat în mod liber. Tot în baza independenței sale politice, statul are dreptul să dea interpretarea sa proprie normelor juridice internaționale și, în caz de diferend cu alt stat, să se supună numai acelor mijloace pașnice de reglementare asupra cărora a căzut la înțelegere cu cealaltă parte în litigiu.

Realizîndu-și independența în relațiile externe, statul trebuie în același timp să respecte cu strictețe dreptul internațional, adică normele de comportare stabilite de statele înseși prin acordul lor de voință ca entități politice de sine stătătoare. În acest fel, independența politică a statelor pe plan internațional apare ca o independență în limitele stabilite de statele înseși prin obligațiile pe care și le-au asumat de bunăvoie de a respecta normele dreptului internațional. Pe de altă parte, acțiunile de politică externă care încalcă dreptul internațional reprezintă violări ale suveranității, ale independenței politice sau integrității teritoriale a altor state, sînt ilegale și atrag răspunderea morală, politică și materială a statului care le-a întreprins. Statul a cărui independență politică a fost nesocotită are dreptul să pretindă reparații sau să ia măsuri legale împotriva celui vinovat. Încălcarea independenței politice a unui stat reprezintă una dintre cele mai grave forme de violare a legalității internaționale și pune în primejdie pacea și securitatea internațională. Din această cauză, în viața internațională este recunoscut dreptul statelor de a-și apăra în mod individual sau colectiv suveranitatea și independența lor politică.

SUVERANITATEA IMPLICĂ RESPECTAREA INTEGRITĂȚII TERITORIALE A STATELOR

Fiecare stat se bucură de integritate teritorială, inviolabilitate și intangibilitate a teritoriului asupra căruia își exercită deplina și exclusiva suveranitate și care trebuie să fie respectată de celelalte state. Dreptul internațional interzice orice atingere adusă integrității și suveranității statului asupra teritoriului său, condamnînd-o ca un act de agresiune, precum și orice alt mod de încălcare a suveranității teritoriale : pătrunderea cu forța pe teritoriul altui stat, cucerirea sau anexiunea, acțiunile ce au ca scop alipirea cu forța sau dezmembrarea teritoriului, modificarea prin constrîngere a statutului lui teritorial, știrbirea suveranității teritoriale prin exercitarea unei suveranități străine asupra teritoriului său. Încălcarea integrității teritoriale constituie în același timp o violare brutală a suveranității de stat, dar și a suveranității naționale și populare, a dreptului suveran al națiunilor și al popoarelor de a se organiza conform voinței lor pe teritoriul propriu.

Respectarea integrității teritoriale este o normă relativ nouă a dreptului internațional, apărută o dată cu interzicerea folosirii forței în relațiile dintre state ; admițînd războiul ca mijloc legal de rezolvare a problemelor internaționale, în trecut dreptul internațional permitea anexiunea, acapararea de teritorii sub toate formele sale și, prin urmare, nu ocrotea integritatea teritoriului de stat.

După primul război mondial, ca urmare a interesului de a menține statu-quo-ul teritorial, a fost inclus în *Pactul Ligii Națiunilor* art. 10 prin care membrii Ligii se obligau „să respecte și să apere împotriva oricărui atac din afară integritatea teritorială și independența politică existentă a tuturor membrilor Ligii. În caz de atac, amenințare sau pericol de

atac, Consiliul va indica măsurile pentru a garanta executarea acestei obligații" *. Deși avea un caracter restrîns și era lipsit de o aplicare generală în relațiile internaționale, principiul integrității teritoriale, chiar și sub această formă, a fost încălcat adeseori, în cursul existenței Ligii, de către statele agresoare.

În prezent, respectarea integrității teritoriale a devenit o normă unanim recunoscută, consacrată în numeroase tratate și alte acte internaționale. *Carta Națiunilor Unite* obligă statele să se abțină de la amenințarea cu forța sau de la folosirea forței împotriva integrității teritoriale a altor state (art. 2, par. 4), iar în alte acte internaționale statele s-au obligat să nu recunoască anexiunile teritoriale. Astfel, pactul inițiat de omul de stat argentinian Saavedra Lamas, și anume *„Pactul de neagresiune și de conciliațiune de la Rio de Janeiro"*, semnat la 10 octombrie 1933, la care Nicolae Titulescu a adus adeziunea României și a statelor Micii Înțelegeri și ale Înțelegerii Balcanice, avea ca scop să împiedice „războaiele de agresiune și achizițiile teritoriale care ar fi obținute prin mijlocul cuceririi, prin forța armelor", iar convenția cu privire la drepturile și obligațiile statelor încheiată la cea de-a VII-a Conferință interamericană, la 26 decembrie 1933, prevede în art. 11 că „teritoriul statului este inviolabil și el nu poate constitui obiect nici al ocupației militare, nici al altor măsuri de forță înfăptuite de un alt stat, nici în mod direct, nici indirect, pentru nici un motiv" **.

Violarea suveranității teritoriale a statelor constituie cauza principală a războaielor, a încordării internaționale.

* *J. Ray.* „Commentaire du Pacte de la Société des Nations selon la politique et la jurisprudence des organes de la Société", Paris. Recueil Sirey, 1930.

** „The International Conferences of American States", First Supplement, 1933—1940, Washington, 1940.

Respectarea integrității teritoriale a statelor reprezintă o cerință de cea mai mare importanță a păcii și colaborării internaționale, pentru care militează consecvent și cu hotărîre România socialistă. Astfel, în expunerea cu privire la consfătuirile din 4—7 iulie 1966 ținute la București, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R., a arătat că „o condiție importantă a îmbunătățirii relațiilor dintre țări, a întăririi securității europene este respectarea granițelor stabilite după cel de-al doilea război mondial, asigurarea inviolabilității teritoriale a tuturor statelor din Europa".

INDEPENDENȚA ECONOMICĂ A STATELOR ȘI DREPTUL LOR DE A DISPUNE LIBER DE BOGĂȚIILE ȘI RESURSELE NATURALE

Suveranitatea, independența politică a statelor nu poate fi asigurată decît prin independența lor economică. Prin specificul bogățiilor de care dispun, statele iau parte la schimburile internaționale, cooperează din punct de vedere economic, participă la diviziunea internațională a muncii. Schimburile internaționale de bunuri, de valori materiale și spirituale contribuie la bunăstarea și progresul popoarelor cu condiția de a nu aduce nici o știrbire suveranității statelor. Independența economică a unei țări poate fi asigurată numai în condițiile cooperării internaționale pe bază de egalitate și avantaj reciproc * și respectîndu-se dreptul statelor de a dispune în mod liber de bogățiile și resursele lor naturale, în conformitate cu interesele lor naționale.

Acest drept rezultă din Carta Națiunilor Unite și din rezoluții adoptate de Adunarea Generală a acestei

* *Prof. Traian Ionașcu, E. Barasch.* „Suveranitatea în domeniul economic — element constitutiv al suveranității statului socialist", în „Studii și cercetări juridice" nr. 3/1965.

organizații la sesiunile a XIII-a și a XV-a, iar violarea drepturilor statelor și popoarelor la suveranitate asupra resurselor și bogățiilor lor naturale constituie o încălcare a spiritului și principiilor Cartei, împiedică dezvoltarea cooperării internaționale și menținerea unor relații normale, pașnice între state.

Exploatarea, dezvoltarea și dreptul de dispoziție asupra bogățiilor și resurselor naturale sînt atribute ale statului ca putere suverană și pot avea loc numai în conformitate cu regulile stabilite de stat.

Suveranitatea statului asupra bogățiilor și resurselor naturale are un caracter permanent, indivizibil, și în virtutea ei statul poate hotărî naționalizarea acestora, poate interzice exploatarea lor de către particulari și tot el stabilește condițiile în care ar putea permite exploatarea lor de către particulari. In baza aceluiași drept, statul poate interzice sau condiționa accesul capitaliștilor străini la punerea în valoare a bogățiilor și a resurselor naturale ce-i aparțin.

Dreptul la naționalizare decurge din suveranitatea statelor și intră în competența lor exclusivă. Adunarea Generală a O.N.U. a confirmat acest drept printr-o rezoluție în 1952 cu privire la „Dreptul de exploatare liberă a bogățiilor și resurselor naturale" *, în care se proclamă că „dreptul popoarelor de a dispune liber de bogățiile și resursele lor naturale și de a le exploata liber este un drept suveran și indivizibil și corespunde scopurilor și principiilor Națiunilor Unite". Această rezoluție cere tuturor statelor să se abțină de la acțiuni directe sau indirecte care au ca scop să împiedice înfăptuirea drepturilor suverane ale vreunui stat în legătură cu bogățiile lui naturale.

* Nations Unies, Résolutions adoptées par l'Assemblée générale à sa septième session pendant la période du 14 octobre au 21 décembre 1952, p. 18 ; Rezoluția nr. 626/VII „Droit d'exploiter librement les richesses et ressources naturelles".

În 1955, la sesiunea a X-a a Adunării Generale a O.N.U., Comisia a III-a pentru problemele sociale și umanitare a Adunării a adoptat, cu majoritate de voturi, textul articolului referitor la dreptul popoarelor la autodeterminare pentru a fi inclus în pactele cu privire la drepturile omului, articol care prevede : „Pentru realizarea scopurilor lor, popoarele pot să dispună liber de bogățiile și resursele lor naturale fără prejudiciu pentru obligațiile ce rezultă din colaborarea economică internațională, bazată pe principiul avantajului reciproc, și pe prevederile dreptului internațional. Nici unul dintre popoare nu poate în nici un caz să fie lipsit de mijloacele lui de existență" *.

Naționalizarea este actul suveran al statului prin care declară că anumite categorii de bunuri aflate anterior în proprietate particulară devin proprietate de stat, națională. Actele de naționalizare se aplică asupra tuturor bunurilor, indiferent dacă ele se află pe teritoriul statului sau sînt situate în străinătate.

În țările socialiste, poporul muncitor, care deține puterea politică, a desființat, prin naționalizare, proprietatea privată asupra principalelor mijloace de producție și a stabilit asupra lor dreptul de proprietate socialistă, obștească, de stat.

În Republica Socialistă România, întreaga putere aparține poporului, liber și stăpîn pe soarta sa, exploatarea omului de către om este desființată pentru totdeauna și se aplică principiul socialist al repartiției — după cantitatea și calitatea muncii.

„Făurind proprietatea socialistă, oamenii muncii, creatorii tuturor bunurilor materiale, au devenit singurii deținători ai bogățiilor țării, pe care le folosesc

* Nations Unies, Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa dixième session, 20 septembre-20 décembre 1955 p. 17 ; decision prise par l'Assemblée générale : „Projets des pactes internationaux relatifs aux droits de l'homme ; „Recommandations concernant le respect, sur le plan international, du droit des peuples et des nations à disposer d'eux mêmes".

în interesul bunăstării întregului popor, al înfloririi patriei" *.

În țările slab dezvoltate din punct de vedere economic care s-au eliberat de sub jugul colonial, naționalizarea constituie un mijloc de înfăptuire a independenței economice și de folosire a bogățiilor și resurselor naturale în interesul dezvoltării economiei naționale. Măsurile de naționalizare prin care sînt lichidate concesiunile străine sînt parte componentă a luptei de eliberare națională. Principiile și modul în care se realizează naționalizările în aceste țări sînt diferite, în funcție de gradul de dezvoltare a mișcării de eliberare națională, totuși ele au un caracter progresist, antiimperialist, ducînd la obținerea independenței economice. Astfel de măsuri de naționalizare și de lichidare a concesiunilor străine au fost înfăptuite într-o serie de noi state independente.

În prezent, dreptul statului de a naționaliza proprietatea particulară, inclusiv cea aparținînd străinilor, este incontestabil. În virtutea suveranității sale, statul are dreptul exclusiv de a reglementa problemele referitoare la dreptul de proprietate, la dobîndirea, transmiterea și pierderea lui.

Actele de naționalizare a proprietății străinilor fiind acte de suveranitate, ele nu pot fi examinate sau calificate din punct de vedere juridic de alte state sau de diverse organe internaționale. În legătură cu naționalizarea de către Iran a companiei anglo-iraniene de petrol, Anglia, adresînd o plîngere, la 26 mai 1951, Curții Internaționale de Justiție de la Haga, a cerut ca această instanță să declare că înfăptuirea de către Iran a prevederilor legii proprii de naționalizare ar fi fost contrară dreptului internațional. Curtea Internațională de Justiție s-a declarat necompetentă să rezolve această problemă. Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite, căruia i-a fost transmisă apoi plîngerea Angliei, a refuzat, de asemenea, s-o examineze. În acest fel a fost recunoscut în mod implicit dreptul deplin și exclusiv al statului de a efectua naționalizări.

Dreptul statului de a fi stăpîn pe bogățiile sale fiind unanim recunoscut, puterile imperialiste nu-l mai pot contesta ; ele caută însă prin diverse măsuri să împiedice înfăptuirea naționalizărilor în țările recent eliberate, ocrotind astfel interesele monopolurilor capitaliste din fostele metropole. Ele recurg la șantaj, la presiuni economice și chiar la folosirea forței armate, așa cum s-a întîmplat în cazul naționalizării de către statul egiptean a companiei universale a Canalului de Suez. Sînt folosite diverse mijloace juridice pentru a împiedica naționalizarea proprietăților străine. Astfel, contractele de concesiuni încheiate de monopolurile din metropole în colonii sînt ridicate la rangul de tratate internaționale ; concesiunile acordate monopolurilor străine pentru exploatarea bogățiilor și resurselor naturale ale coloniilor și țărilor dependente puterile imperialiste le echivalează cu obligațiile internaționale, pentru a căror respectare statele poartă răspunderea pe plan internațional. Aceste încercări sînt lipsite de orice fundamentare, deoarece monopolurile străine sau persoanele fizice beneficiare ale concesiunilor nu sînt subiecte de drept internațional și nu pot fi puse pe picior de egalitate cu statul suveran, dimpotrivă ele sînt supuse suveranității statului pe al cărui teritoriu au primit concesiunile.

Căutînd să împiedice înfăptuirea actelor de naționalizare, puterile imperialiste susțin că statul care nu poate acorda o compensație rapidă, efectivă și adecvată nu ar avea dreptul să naționalizeze proprietă-

* *Nicolae Ceaușescu.* „Raport cu privire la proiectul de Constituție a Republicii Socialiste România", București, Editura politică, 1965, p. 15.

țile aparținînd străinilor și companiilor străine. În sprijinul acestor pretenții sînt invocate așa-numitele „drepturi cîștigate" de către străini, precum și „standardul internațional", adică pretenția de a se acorda, în orice caz, compensații străinilor. Aceste pretenții exagerate nu au nici o bază morală sau juridică, deoarece pe de o parte trebuie ținut seama de faptul că de-a lungul anilor companiile străine, exploatînd bogățiile, resursele naturale și forța de muncă a țării, și-au refăcut întregul capital investit și au realizat profituri uriașe, iar pe de altă parte că în dreptul internațional nu există norme care să oblige statele să acorde despăgubiri pentru naționalizarea proprietăților străine. Condițiile naționalizării proprietăților sînt stabilite de legile statului care operează naționalizarea, iar încercările de calificare juridică a lor de către alte state constituie o intervenție în afacerile interne. Legea de naționalizare, ca act suveran al statului în interiorul său, iar nu dreptul internațional, poate stabili acordarea de compensații pentru naționalizări. În practică sînt cunoscute cazuri cînd statele, de bunăvoie, cad de acord să negocieze reglementarea pretențiilor legate de naționalizarea fostelor proprietăți străine de pe teritoriul lor. În acest caz, după cum a demonstrat practica internațională, statele se conduc de considerente politice, de dorința de a normaliza și îmbunătăți relațiile dintre țări și de interesele dezvoltării cooperării internaționale atunci cînd sînt de acord ca un anumit procent din export să fie afectat plății parțiale a unor compensații ca urmare a naționalizărilor.

În alte cazuri, puterile imperialiste au încercat să zădărnicească înfăptuirea naționalizărilor, refuzînd să recunoască acțiunea legilor de naționalizare asupra bunurilor aparținînd cetățenilor statului, bunuri care în momentul naționalizării se aflau în străinătate. Actele de naționalizare se aplică nu numai bunurilor

aflate pe teritoriul statului, dar și celor care au legătură cu acestea sau aparțin cetățenilor statului și chiar dacă se găsesc în străinătate prezintă interes național.

Dreptul statului asupra bogățiilor și resurselor sale naturale este exercitat și reglementat în mod diferit în diverse țări. Există numeroase prevederi constituționale și legislative referitoare la dreptul statului asupra acestor bogății sau la condițiile în care întreprinderile particulare pot căpăta dreptul de a le exploata. În numeroase țări, statul are dreptul exclusiv asupra subsolului, iar exploatările miniere sau petroliere pot avea loc numai cu autorizarea dată de stat. Concesionarea exploatării acestor bogății are loc în condițiile și pe termenul stabilit de statul căruia aparțin. Statul singur poate permite investiții de capital străin în anumite ramuri ale industriei sau în unele regiuni ale țării și tot el stabilește condițiile și termenul în care aceste investiții pot avea loc. El exercită controlul asupra întreprinderilor străine pentru ca activitatea lor să nu prejudicieze suveranității sale : întreprinderile străine sînt supuse legislației sale și toate litigiile în care sînt părți vor fi supuse justiției sale. În aceste cazuri se aplică de obicei așa-numita clauză Calvo, care prevede că în orice contract încheiat de un stat cu străinii sau în concesiunile ce le sînt acordate străinii trebuie să se supună legilor și jurisdicției statului și să renunțe a-și prezenta pretențiile pe cale diplomatică, prin intermediul statului ai cărui cetățeni sînt.

În virtutea suveranității sale, statul poate stabili pentru întreprinderile străine un regim juridic special, care să nu le confere în nici un caz drepturi mai largi decît cele de care se bucură naționalii săi în domeniile respective. El poate condiționa concesiunile către străini de participarea sa cu o cotă-parte la fondurile întreprinderii și, de asemenea, ca o anumită parte din personal să fie compusă din cetățenii săi.

Statul poate impune restricții în exploatarea străină a resurselor și bogățiilor naturale și în modul de a dispune de produsele realizate. El poate aproba sau interzice investiții ulterioare în aceleași domenii și supune impozitelor și taxelor activitatea acestor întreprinderi. Statul poate readuce bogățiile și resursele naturale în proprietatea sa directă, prin naționalizare sau expropriere, pentru scopuri de utilitate publică sau interese de stat.

Statele suverane pot exclude întreprinderile particulare, fie ele naționale sau străine, din anumite ramuri ale economiei legate de exploatarea principalelor resurse naturale.

Pîrghii importante pentru consolidarea independenței economice a statelor sînt, de asemenea, *reforma agrară* și *dezvoltarea planificată a economiei naționale*. Folosite de către statele socialiste, aceste mijloace și-au demonstrat pe deplin eficiența, și un număr crescînd de noi state independente își orientează politica economică spre înfăptuirea respectivelor măsuri, folosind din plin experiența țărilor socialiste. Însemnătatea și eficiența reformei agrare și a planificării au determinat includerea lor printre problemele larg examinate de diferite organisme ale Națiunilor Unite.

Pentru independența economică și, în general, pentru suveranitatea statelor un mare pericol îl prezintă „integrarea" economică, susținută de cercuri economice și politice din occident.

Formal, „integrarea" pieței statelor occidentale apare ca o înțelegere interguvernamentală, interstatală, în care se urmărește să fie atrase și țări noi eliberate din alte părți ale lumii. Aceasta este însă în realitate o uniune monopolistă de stat a oligarhiilor financiare ale unui grup de state occidentale pentru crearea celor mai bune condiții de acumulare a capitalului, prin sărăcirea micilor producători, exploatarea

mai accentuată a clasei muncitoare, menținerea în stare de dependență a popoarelor din țările neeuropene.

Integrarea impune schimbări importante în comerțul exterior, în politica comercială externă a statelor ce participă la acest proces, schimbări ce sînt în defavoarea statelor mici, slabe economicește și care împiedică colaborarea cu statele terțe.

Planurile de integrare și de atragere a țărilor slab dezvoltate în acest proces exprimă intenția monopolurilor capitaliste de a căpăta acces deplin la izvoarele ieftine și importante de materii prime ale țărilor neeuropene, la piețele lor de desfacere, de a obține condiții privilegiate pentru exportul de capital în aceste țări și deci pentru exploatarea bogățiilor și resurselor lor naturale, precum și a forței lor de muncă. Prin „integrare" se urmărește menținerea acestor țări și a altor state mici în situația de anexe agrare, de furnizoare de materii prime ale economiei țărilor europene, împiedicarea dezvoltării și realizării planurilor lor de industrializare.

„Integrarea" nu este o problemă pur economică. „Integrarea" economică impune o renunțare substanțială la suveranitate, la independența economică. Prin „integrare" statele mici renunță în fond la dreptul suveran al țării și al poporului asupra bogățiilor și resurselor naturale și pun aceste bogății la dispoziția monopolurilor străine. Ea are deci aspecte politice foarte pronunțate, recunoscute de numeroși economiști și oameni politici occidentali. Astfel, van Kleffens, în articolul intitulat „Considerații politice cu privire la problemele integrării europene", subliniază că „multe dintre afacerile care intră în competența organizațiilor internaționale care au aspect economic, prin natura lor, sînt în același timp și politice" *.

* Culegerea „European Integration", Baltimore, 1957, p. 82.

Subliniind că sarcinile economice ale „integrării" sînt legate direct de scopuri politice și sînt chiar subordonate acestora, deoarece considerentele politice sînt mai importante decît cele economice, Saunwald și Stohler scriu că „integrarea este mai de dorit din punct de vedere politic decît economic. Integrarea politică poate fi asigurată prin colaborarea economică, însă simpla unire economică este fără sens" *.

„Motivele și scopurile politice, premisele și consecințele politice — subliniază economistul american Haberler — sînt aproape inseparabil legate de factorii economici" **.

Adoptînd politica de „integrare" economică, statele renunță la unele dintre atributele lor suverane în domeniul economic. Această renunțare la suveranitate este, din punct de vedere formal, egală pentru toate statele ce fac parte din organismele economice integrate. Ea are însă efecte mult mai mari pentru statele mici, pentru țările mai puțin dezvoltate, le slăbește din punct de vedere economic și pune sub semnul întrebării independența lor politică.

„Integrarea" economică și toate celelalte forme și metode care ating independența economică și politică a statelor sînt respinse astăzi de popoarele care și-au cucerit suveranitatea prin victoria luptei de eliberare socială sau națională.

O premisă fundamentală pentru ca statele să poată îndeplini rolul activ, creator, ce le revine în viața internațională, arăta ministrul de externe al României de la tribuna celei de-a 21-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U., constă în consolidarea economiilor lor naționale ca entități de sine stătătoare. Creșterea economică în cadrul unor programe naționale, alcătuite potrivit condițiilor istorice proprii și aspirațiilor națiunilor respective, reprezintă un fundament indispensabil pentru independența politică dobîndită și permite, totodată, extinderea și diversificarea relațiilor economice internaționale pe o bază reciproc avantajoasă.

* *R. Saunwald* and *J. Stohler*. „Economic Integration. Theoretical assumptions and consequences of European Integration", Princeton, 1959, p. 5.

** *G. Haberler*. „Die wirtschaftliche Integration Europas, Wirtschaftsfragen der freien Welt", Frankfurt pe Main, 1957, p. 521.

Republica Socialistă România militează consecvent, la conferințele și organizațiile internaționale, pentru respectarea independenței și suveranității statelor, a drepturilor lor suverane asupra bogățiilor și resurselor naturale. Înfăptuirea liberă a acestor drepturi este o importantă garanție a unor relații pașnice și a cooperării internaționale.

Această poziție consecventă a României este exprimată în numeroase acte de politică externă. Astfel, în comunicatul comun româno-birmanez din iunie 1966, încheiat cu prilejul vizitei în Republica Socialistă România a președintelui Consiliului Revoluționar al Uniunii Birmane, generalul Ne Win, se subliniază însemnătatea independenței economice: „Convorbirile au scos în evidență că independența economică este de importanță primordială pentru menținerea și consolidarea independenței politice a țărilor în curs de dezvoltare".

Experința României socialiste arată că valorificarea rațională a resurselor țării, în funcție de necesitățile obiective, politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul întregii țări, de dezvoltare economică multilaterală a tuturor regiunilor au dat un puternic avînt creșterii într-un ritm susținut a forțelor de producție, îmbunătățirii continue a vieții materiale și spirituale a oamenilor muncii. Această dezvoltare este expresia cea mai grăitoare a forței și vitalității economiei noastre, a justeței liniei politice a partidului, a inepuizabilelor resurse de energie și capacitate creatoare ale clasei muncitoare, ale întregului popor.

RESPECTAREA SUVERANITĂȚII — FUNDAMENTUL ÎNTREGULUI SISTEM AL RELAȚIILOR DINTRE STATE

Relațiile dintre state ca puteri suverane se întemeiază pe libertatea de voință, pe acordul dintre acestea, care dau naștere normelor de drept internațional ce guvernează raporturile și conduita lor.

Suveranitatea, independența statelor, pe de o parte, și dreptul internațional, pe de altă parte, sînt oare două fenomene contradictorii, care se exclud reciproc, sau, dimpotrivă, coexistă și se îmbină în mod necesar și armonios ?

Raportul dintre suveranitatea statelor și dreptul internațional constituie una dintre cele mai importante probleme ale vieții juridice și politice internaționale care nu are numai un caracter pur teoretic, ci prezintă implicații concrete, practice *.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, doctrinarii germani de drept internațional, avînd ca sursă de inspirație filozofia hegeliană, scoteau în evidență suveranitatea statelor, pe care o considerau absolută, fără nici o limită, și negau valoarea dreptului internațional. Aceste teorii exprimau nihilismul în dreptul internațional, generat de tendințele politice agresive ale tînărului imperialism german, care, de dragul cuceririi unui „loc sub soare", nu se dădea în lături de la negarea și violarea dreptului internațional.

* *G. Ambrosini.* „Sovranità degli stati e comunità internazionale", Roma, 1957 ; *I. P. Bliscenko.* „Mejdunarodnoe i vnutrigosudarstvennoe pravo", Moscova, 1960 ; *Ch. Cadoux.* „La superiorité du droit des Nations Unies sur le droit des Etats-membres", în „Révue générale de droit international public" nr. 4/1959 ; *G. Clarck* and *L. Sohn.* „World Peace through World Law", Harvard University Press, 1948 and 1960 ; *C. Eagleton.* „The Demand for World Government", în „American journal of International Law", vol. 40 ; *R. Jennings.* „The Progress of International Law", în „British Year Book of International Law", 1958 ; *H. Kelsen.* „Les rapports du système entre le droit interne et le droit international public". Rec. des Cours t. 14/1926.

Încă după primul război mondial se observă o schimbare în știința burgheză de drept internațional în sensul susținerii necesității unei așa-zise transformări a dreptului internațional într-un drept suprastatal, negîndu-se astfel suveranitatea statelor. După cel de-al doilea război mondial, doctrinari americani au emis diferite teorii privind înființarea unui stat și a unui drept mondial sub egida S.U.A. care să înlocuiască statele suverane și independente existente în lume.

Crearea unui guvern mondial a fost preconizată fie prin transformarea organizației Națiunilor Unite, fie prin reorganizarea Blocului nord-atlantic sau prin crearea unei noi organizații pe baza unei constituții mondiale, inspirată după modelul Constituției americane. Astfel, în martie 1948, un grup de membri ai organizației „Federația mondială", compus din profesori ai Universității din Chicago, au alcătuit un proiect de constituție al statului mondial intitulat „Proiectul constituției mondiale", în care propuneau înființarea unei „republici mondiale", cu un guvern central, bazat pe îngrădirea suveranității statelor. Guvernul mondial condus de un președinte mondial ar fi trebuit să se bucure de împuterniciri foarte largi, inclusiv dreptul de a interveni în problemele comunității mondiale, ale comerțului, ale imigrației, ale stabilirii tarifelor vamale, ale creării unui sistem monetar unic, în stabilirea drepturilor fiecărei națiuni etc. Această „constituție mondială", care trebuia să lipsească statele de suveranitatea lor, a fost caracterizată chiar de unii partizani americani ai dreptului mondial ca „barbară", „o utopie funestă". Asemenea proiecte de creare a unui „stat mondial" sînt foarte variate și numeroase. În esență, ele se reduc la lipsirea de suveranitate a statelor care intră în componența „statului mondial", la transformarea lor în provincii fără nici un fel de drepturi, obligate să se supună „centru-

lui"; față de membrii „statului mondial" care ar refuza să se supună ordinelor guvernului mondial se preconizează folosirea constrîngerii, mergînd pînă la folosirea forțelor armate.

Pentru crearea unui „stat mondial", partizanii acestei idei propun elaborarea anticipată a unui drept suprastatal, a unui „drept mondial", care să reglementeze nu numai relațiile dintre state ca puteri suverane, ci și relațiile dintre oameni pe plan mondial, ceea ce implică, desigur, respingerea suveranității statelor. Adeseori apologeții „statului mondial" prezintă suveranitatea ca o „ficțiune juridică", o „prejudecată, ce ar trebui înlăturată cît mai curînd".

Aceste concepții au fost respinse de la început de juriști și oameni politici progresiști. Încă în urmă cu peste treizeci de ani, N. Titulescu scria : „A preconiza ca rețetă a păcii permanente abolirea suveranității înseamnă nu numai a preconiza o soluție imposibilă, înseamnă, dacă ne-am angaja pe această cale, să aruncăm lumea în haos și anarhie.

Nu există loc pentru un suprastat în organizarea comunității internaționale. Acesta este înlocuit printr-o asociație voluntară a statelor libere avînd obligația de a se supune legii acceptate de ele în virtutea propriei lor suveranități. Prin urmare, legea internațională apare lumii întregi nu ca o lege de «subordonare», ci ca o lege de «coordonare» și situația fiecărui stat în raport cu celelalte nu ca o situație de «dependență», ci ca o situație de «independență»"*.

Teoria suprastatului este contrară principiilor suveranității și egalității statelor și duce la violarea drepturilor statelor mici și ale popoarelor care luptă pentru independență, la imixtiune în afacerile interne ale popoarelor.

* Académie diplomatique internationale. Dictionnaire diplomatique, vol. II, p. 833, articolul „Souveraineté des Etats", scris de Nicolae Titulescu.

Lumea contemporană este martora unei mari dezvoltări a conținutului politic și juridic al suveranității naționale și de stat. Astăzi dreptul de autodeterminare, dreptul popoarelor la suveranitate națională, recunoscut de Carta Națiunilor Unite, este nu numai confirmat prin hotărîri ale Națiunilor Unite și prin declarații adoptate de importante conferințe internaționale, dar el a fost pus în aplicare de către înseși popoarele. Procesul de făurire a independenței popoarelor coloniale și dependente de după cel de-al doilea război mondial și care a făcut ca numărul statelor suverane membre ale comunității internaționale să se dubleze este în plină desfășurare.

Popoarele care și-au cucerit suveranitatea prin lupta de eliberare națională sau socială își concentrează toate eforturile pentru consolidarea independenței lor și resping încercările de înlocuire a suveranității statelor printr-un suprastat.

Principiul respectării independenței și suveranității naționale este una din acele idei care mobilizează nu numai popoarele din Asia, Africa și America Latină în lupta lor împotriva agresiunii colonialiste, dar și popoarele din Europa occidentală care doresc să scape de imixtiunea americană în treburile lor interne, ca și în relațiile intereuropene.

Respectarea suveranității și independenței popoarelor și a statelor reprezintă o condiție fundamentală pentru menținerea păcii mondiale și pentru dezvoltarea cooperării dintre state. Ea constituie fundamentul relațiilor interstatale și al dreptului internațional contemporan, care este produsul cooperării dintre state, entități politice independente, suverane și egale, și exprimă tocmai acordul lor de voință. Prin urmare, dreptul internațional nu se poate situa deasupra statelor, și încercarea de diminuare a suve-

ranității, invocînd primatul dreptului internațional asupra suveranității statelor, este incompatibilă cu actualul stadiu al vieții internaționale.

De altfel, teoriile statului și dreptului mondial și cele ale primatului dreptului internațional sînt criticate și de unii juriști occidentali. Astfel, H.W. Briggs, un jurist cu mare autoritate în S.U.A., scria : „Chiar dacă în viitorii ani apropiați ar fi creat un «stat mondial», înzestrat prin Cartă cu puteri supreme executive, legislative, judiciare și administrative, prăpastia dintre autoritatea lui legală și realitățile sociale și politice va fi atît de mare, încît îl va condamna, în mod anticipat, la ineficiență. În prezent, alternativa Națiunilor Unite nu este guvernămîntul mondial, ci haosul" *.

Foarte puțini dintre propagandiștii „statului mondial", ai „guvernului mondial" și ai „dreptului mondial" cred în posibilitatea realizării acestor planuri complet rupte de viață. Ei le utilizează însă ca o armă de propagandă pentru justificarea politicii de agresiune, a războiului rece, pentru a înșela popoarele, a le impune planurile lor agresive și a le atrage în aventuri militare.

Spre deosebire de acei ideologi burghezi care neagă dreptul internațional și urmăresc înlocuirea lui printr-un drept mondial, corespunzător intereselor cercurilor imperialiste, știința și practica juridică internațională progresistă acționează în favoarea dezvoltării dreptului internațional contemporan, bazat pe recunoașterea suveranității statelor. Normele, principiile unanim admise ale acestui drept sînt expresia conștiinței juridice internaționale a popoarelor, care militează pentru respectarea suveranității, a drepturilor și intereselor tuturor statelor, pentru o legalitate stabilă în relațiile internaționale *.

* *H. W. Briggs.* „The Problem of World Government", în „American Journal of International Law", vol. 41.

* * *

Principiul respectării suveranității stă permanent la baza relațiilor internaționale pe care Republica Socialistă România le dezvoltă cu toate statele. România socialistă respectă cu cea mai mare grijă suveranitatea și independența altor state și popoare. Poziția sa în marile probleme internaționale, ca și în legătură cu progresul relațiilor bilaterale cu alte state, pornește de la această necesitate imperioasă a vieții internaționale. În documente de stat, în declarații ale conducătorilor de partid și de stat, în discursurile reprezentanților români de la tribunele organizațiilor și conferințelor internaționale, poziția constantă a României socialiste, care se pronunță în sprijinul respectării necondiționate a suveranității și independenței statelor și popoarelor, este promovată neabătut, ca cerință de bază a păcii și colaborării internaționale.

Întemeierea relațiilor dintre state pe principiile suveranității și independenței naționale constituie o cerință majoră a vieții internaționale subliniată în „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa", adoptată în iulie 1966 la București de statele socialiste participante la Tratatul de la Varșovia.

* *Gh. Moca.* „Suveranitatea relativă — denaturare a principiului suveranității" în „Justiția Nouă" nr. 9/1964 ; *A. Bolintineanu.* „Critica unor aspecte ale teoriei «pure» a dreptului lui Kelsen, cu aplicare la dreptul internațional și în special la suveranitate", în „Studii și cercetări juridice" nr. 4/1961.

Bazîndu-se pe principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neintervenției în treburile interne ale altor state, politica externă a Republicii Socialiste România are un caracter activ, constructiv, care se reflectă în poziția internațională a țării noastre, în activitatea sa diplomatică, în inițiativele sale pe plan internațional.

Interesul cu care este privită pretutindeni această poziție consecventă, constructivă a Republicii Socialiste România, creșterea neîncetată a prestigiului său internațional exprimă respectul de care se bucură astăzi în lume suveranitatea României socialiste.

II. PRINCIPIUL INDEPENDENȚEI POPOARELOR

Independența popoarelor * constituie un principiu al relațiilor internaționale care exprimă dreptul națiunilor la formarea unui stat propriu de sine stătător, dreptul popoarelor de a-și organiza viața politică, economică și socială conform voinței lor proprii. În esență, respectarea independenței popoarelor înseamnă respectarea ființei lor însăși. El este unul dintre cele mai importante principii ale relațiilor internaționale contemporane, o cerință elementară a vieții politice și juridice internaționale.

Independența popoarelor stă la baza suveranității de stat, deoarece aceasta ia naștere ca urmare a înfăptuirii dreptului popoarelor la autodeterminare și la organizarea vieții interne conform voinței proprii, iar relațiile în cadrul comunității internaționale nu pot fi concepute fără respectarea drepturilor suverane ale

* *E. Glaser.* „Tendințe de dezvoltare progresistă a dreptului internațional contemporan în legătură cu lichidarea colonialismului", în „Studii și cercetări juridice" nr. 3/1962 ; *E. Glaser.* „Unele aspecte de drept internațional ale luptei împotriva neocolonialismului", în „Justiția Nouă" nr. 11/1965 ; *M. Ghelmegeanu, M. Molea, I. Țatomir.* „Colonialismul, încălcare a dreptului internațional", în „Justiția Nouă" nr. 5/1963 ; *L. V. Speranskaia.* „Princip samoopredelenia v mejdunarodnom prave", Moscova, 1961 ; *G. B. Staruşenko.* „Princip samoopredelenia narodov i naţii", Moscova, 1960 ; *I. K. Buckhaus.* „National Sovereignty and International Organisation", nr. 4/1944 ; *P. Vergnaud.* „L'idée de la nationalité et de la libre disposition des peuples dans ses rapports avec l'idée de l'Etat", Paris, 1955 ; *A. Cobban.* „National Self-Determination", Oxford University Press, 1945 ; *B. Rivlin.* „Self-Determination and Dependent Areas", New York, 1955.

naţiunilor şi popoarelor. Încălcarea independenţei reprezintă o gravă atingere adusă fiinţei lor, este o formă de subjugare, de oprimare sau de jaf pe plan internaţional, constituind în acelaşi timp o gravă violare a principiului suveranităţii şi a legalităţii internaţionale. Nerespectarea principiului independenţei popoarelor creează primejdii pentru pacea omenirii. Viaţa internaţională a demonstrat că toate violările păcii şi ale dreptului internaţional afectează imediat suveranitatea statelor sau dreptul popoarelor la independenţă.

EVOLUŢIA ISTORICĂ A PRINCIPIULUI INDEPENDENŢEI POPOARELOR

Independenţa implică dreptul naţiunilor făcînd parte din state multinaţionale şi al popoarelor din colonii şi teritoriile dependente de a-şi rezolva singure problema apartenenţei de stat, fie prin despărţire şi formarea unui stat independent, fie unindu-se cu alte naţiuni în cadrul unui stat. Acţiunile unor state care tind să stînjenească schimbarea orînduirii, a sistemului ales de popor sau să împiedice dezvoltarea lui conformă voinţei şi aspiraţiilor sale sînt condamnate de dreptul internaţional ca intervenţii în afacerile interne ale statului sau ca violări ale dreptului popoarelor la independenţă.

Respectarea acestor drepturi suverane ale popoarelor formează conţinutul principiului independenţei.

Formarea principiului independenţei popoarelor şi recunoaşterea lui internaţională au început în perioada revoluţiilor burgheze, cînd, sub steagul „principiului naţionalităţilor", burghezia a luptat pentru a se elibera de dominaţia feudală străină, formîndu-şi state naţionale, independente.

Cea mai importantă perioadă în evoluţia acestui principiu începe o dată cu apariţia statelor socialiste, în urma Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie şi apoi în perioada de după cel de-al doilea război mondial. Statele socialiste au pus la baza politicii lor în problema naţională autodeterminarea naţiunilor şi au luptat pentru recunoaşterea acestui principiu pe plan internaţional.

„Socialismul duce mai departe procesul de dezvoltare a naţiunii început în epoca burgheză, creează condiţii pentru afirmarea deplină a vieţii naţionale a poporului. Revoluţia socialistă, construcţia noii orînduiri sociale descătuşează toate energiile creatoare ale poporului, constituie în viaţa fiecărei ţări o epocă de redeşteptare naţională, de afirmare viguroasă a sentimentelor patriotice ale maselor largi. Lozinca înfloririi multilaterale a patriei socialiste, formulată de partidul comunist, mobilizează forţele oamenilor muncii, constituie un factor de seamă al mersului înainte al poporului. Fără îndoială, naţiunea va continua să constituie încă multă vreme baza dezvoltării societăţii noastre, în întreaga perioadă de construire a socialismului şi comunismului.

Este profund nejustă, antiştiinţifică, încercarea de a prezenta naţiunea socialistă, patria socialistă, ca fiind opuse internaţionalismului socialist. Înlăturînd antagonismul dintre naţiuni, cauzele asupririi şi dominaţiei unor popoare de către altele, socialismul creează bazele obiective ale apropierii şi colaborării între state, posibilitatea îmbinării intereselor naţionale şi internaţionale ale popoarelor. Colaborarea între naţiuni socialiste egale în drepturi, suverane şi independente, multilateral dezvoltate, pe tărîm economic, ştiinţific, cultural, contribuie la asigurarea progresului fiecărei ţări şi la întărirea sistemului

socialist mondial, sporește influența socialismului în întreaga lume" *.

Recunoașterea dreptului națiunilor la independență a găsit un larg ecou și sprijin din partea popoarelor lumii întregi, fiind expresia consecventă a luptei împotriva jugului național și colonial și avînd o legătură directă cu problema deosebit de actuală a eliberării depline de sub dominația imperialistă a popoarelor din colonii și țările dependente.

Independența popoarelor a fost recunoscută ca normă de bază a dreptului internațional datorită luptei de eliberare națională a popoarelor coloniale și dependente, fiind inclusă în Carta Națiunilor Unite. După recunoașterea și consacrarea internațională a acestui principiu juridic, țările socialiste, statele noi ale Asiei și Africii depun eforturi perseverente pentru asigurarea respectării lui de către toate statele.

Carta Națiunilor Unite stabilește că unul dintre scopurile O.N.U. este și acela de a dezvolta relațiile dintre națiuni pe baza respectării principiului egalității și autodeterminării popoarelor. Principiul autodeterminării este consfințit, de asemenea, în art. 55, 73 și 76 din Carta Națiunilor Unite.

În prezent este unanim recunoscut că toate națiunile, indiferent de mărimea lor, de rasă, religie, limbă, de gradul de dezvoltare economică sau culturală, se bucură de dreptul la independență și, din acest punct de vedere, sînt egale între ele. Astăzi, consacrînd principiul independenței popoarelor, dreptul internațional a devenit un important mijloc care servește luptei de eliberare a coloniilor și țărilor dependente.

Consfințirea principiului independenței popoarelor prin Carta O.N.U. și prin numeroase alte acte

* *Nicolae Ceaușescu.* „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România", București, Editura politică, 1966, p. 68.

internaționale ulterioare a creat baze juridice noi, care au schimbat radical caracterul relațiilor dintre țările coloniale și dependente, pe de o parte, și metropolele coloniale, pe de alta ; aceste relații au fost recunoscute ca avînd caracter internațional, aflîndu-se pe deplin în sfera de acțiune a dreptului internațional, iar nu în competența internă a metropolelor coloniale. În acest fel au fost recunoscute ca juste, conforme dreptului internațional, aspirațiile la libertate ale popoarelor aflate sub jugul colonial. Lupta popoarelor pentru cucerirea independenței, a suveranității de stat, pentru realizarea dreptului lor la autodeterminare este o luptă dreaptă, de apărare a ființei naționale. Reprimarea acestei lupte, războaiele coloniale duse împotriva acestor popoare sînt acțiuni ilegale, agresive, condamnate de Carta Națiunilor Unite, care interzice statelor să recurgă la forță în relațiile internaționale. Încălcarea principiului independenței popoarelor, a dreptului națiunilor la autodeterminare pune în primejdie legea, pacea și securitatea internațională.

Principiul independenței popoarelor a fost confirmat, concretizat și dezvoltat prin rezoluții adoptate de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, prin numeroase acte bilaterale ale statelor și prin declarații ale unor importante conferințe internaționale.

Adunarea Generală a O.N.U. hotăra prin rezoluția din 5 februarie 1952 (545/VI) * includerea unui articol cu privire la dreptul națiunilor la autodeterminare în pactele cu privire la drepturile omului. Acest articol trebuia să prevadă că „toate popoarele au dreptul la autodeterminare" și că „toate statele, inclusiv cele care poartă răspunderea pentru admi-

* Nations Unies. Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa sixième session, 6 novembre 1951—5 février 1952, p. 39 ; rezoluția 545/VI „Insertion dans le Pacte ou les Pactes internationaux relatifs aux droits de l'homme d'un article sur le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes".

nistrarea unor teritorii care nu se autoadministrează, vor trebui ca, în conformitate cu scopurile și principiile Organizației Națiunilor Unite, să sprijine realizarea acestui drept".

Prin rezoluția din 16 decembrie 1952 (637/VII) *, Adunarea Generală recomanda : „1. Ca statele membre ale organizației să sprijine principiul autodeterminării tuturor popoarelor și națiunilor ; 2. Ca statele membre ale organizației să recunoască și să sprijine înfăptuirea dreptului la autodeterminare al popoarelor din teritoriile care nu se autoadministrează și cele sub tutelă, care se află sub administrarea lor și să faciliteze folosirea acestui drept de către popoarele acestor teritorii, în conformitate cu principiile și spiritul Cartei organizației, cu aplicare la fiecare teritoriu în parte și cu voința liber exprimată a popoarelor interesate... ; 3. Ca statele membre ale organizației, care poartă răspunderea pentru administrarea teritoriilor care nu se autoadministrează și a celor aflate sub tutelă, pînă la înfăptuirea dreptului la autodeterminare și pentru pregătirea în acest scop, să ia măsuri practice spre a asigura participarea directă a populației la lucrările organelor administrative și executive de administrare ale acestor teritorii și s-o pregătească în vederea completei autoadministrări și independențe".

De asemenea, Comisia Națiunilor Unite pentru drepturile omului a adoptat la cea de-a X-a sesiune a sa „Recomandări în legătură cu respectarea dreptului națiunilor la autodeterminare în dreptul internațional" **.

* Nations Unies. Résolutions adoptées par l'Assemblée générale à sa septième session pendant la période du 14 octobre — au 21 décembre 1952, p. 25 ; rezoluția nr. 637/VII „Droit des peuples et des nations à disposer d'eux-mêmes".

** Nations Unies, Commission des droits de l'homme, Rapport sur la dixième session, 23 février—16 avril 1954 ; Conseil Economique et Social, Documents officiels : Dix-huitième session. Supplément nr. 7, p. 37 ;

Prin rezoluții adoptate la sesiunile a XII-a * și a XIII-a **, Adunarea Generală a subliniat din nou necesitatea respectării de către state, în relațiile lor, a dreptului popoarelor la autodeterminare și răspunderea ce revine statelor care administrează teritorii pentru înfăptuirea acestui drept al popoarelor.

„Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale", adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la cea de-a XV-a sesiune a sa, a confirmat în mod deosebit de hotărît principiul independenței naționale și al autodeterminării popoarelor și a pus bazele practice ale eliberării popoarelor de sub jugul colonial.

În legătură cu înfăptuirea principiului independenței popoarelor și cu lupta pentru libertate a țărilor coloniale și dependente, o mare însemnătate au avut hotărîrile Conferinței de la Bandung a țărilor Asiei și Africii din aprilie 1955, conferințele de solidaritate ale țărilor Asiei și Africii, Conferința de la Belgrad din septembrie 1961 a țărilor neangajate, Conferința de la Addis-Abeba a șefilor statelor africane independente din mai 1963, Conferința de la Cairo a țărilor nealiniate din octombrie 1964.

FORMELE DE ÎNCĂLCARE A INDEPENDENȚEI

În trecut, popoarele coloniale și dependente, teritoriile coloniale constituiau un obiect de tranzacții în relațiile dintre puterile imperialiste. Pretențiile pe

chapitre IV „Recommandations concernant le respect international du droit des peuples et des nations à disposer d'eux mêmes".

* Nations Unies. Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa douzième session, 17 septembre—14 décembre 1957, p. 20 ; rezoluția 1 188/XII „Récommandations concernant le respect, sur le plan international, du droit des peuples et des nations à disposer d'eux mêmes".

** Nations Unies. Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa treizième session, Volume I, 16 septembre—13 décembre 1958,

care statele imperialiste le ridicau asupra lor dădeau naştere la neînţelegeri şi conflicte, iar dreptul internaţional era folosit pentru reglementarea problemelor coloniale, pentru împărţirea sferelor de influenţă, a surselor de materii prime şi a pieţelor de desfacere, pentru consacrarea rînduielilor coloniale. Astfel, Conferinţa de la Berlin din 1885 a avut ca obiect împărţirea posesiunilor coloniale din Africa între statele colonialiste ale Europei de apus. Existau practici, instituţii şi doctrine juridice create anume pentru a sluji scopurilor colonialiste ; astfel erau „sferele de influenţă", „teritoriile arendate", „concesiunile", „porţile deschise", „şanse egale" şi alte forme de dependenţă colonială.

În acest fel, colonizatorii încercau să „legalizeze" dominaţia colonială.

În prezent recunoaşterea de către dreptul internaţional a principiului independenţei naţionale duce, în mod implicit, la condamnarea robiei coloniale, a cuceririlor coloniale, a jugului colonial.

Penetraţia colonială a statelor capitaliste a început în epoca acumulării primitive a capitalului, prin marile descoperiri geografice din secolele al XV-lea şi al XVI-lea. În această perioadă, politica colonială se exprima prin instaurarea monopolului puterilor europene asupra comerţului între Răsărit şi Apus, exploatarea cruntă a populaţiei băştinaşe din ţările nou descoperite, jefuirea bogăţiilor acestor ţări, înrobirea sau nimicirea unor populaţii întregi.

În secolele al XV-lea şi al XVI-lea, primul loc în lupta pentru cucerirea de colonii îl ocupau Spania şi Portugalia, în prima jumătate a secolului al XVII-lea — Olanda, în cea de-a doua jumătate a aceluiaşi secol — Anglia, în secolul al XIX-lea — Franţa, Belgia, Germania. Coloniile reprezentau în perioada capitalismului premonopolist principalele pieţe de desfacere şi surse de materii prime ale ţărilor capitaliste europene.

p. 27 ; rezoluţia 1 314/XIII „Récommandations concernant le respect, sur le plan international, du droit des peuples et des nations à disposer d'eux mêmes".

La sfîrşitul secolului al XIX-lea, după cum arăta V. I. Lenin, capitalismul s-a transformat într-un sistem mondial de înrobire colonială şi sugrumare financiară de către o mînă de ţări „înaintate" a uriaşei majorităţi a populaţiei globului. S-a terminat împărţirea teritorială a lumii. S-a format sistemul colonial al imperialismului, care reprezenta totalitatea ţărilor coloniale, semicoloniale şi dependente. Concomitent, formele de dependenţă colonială şi de încălcare a dreptului popoarelor la libertate se diversifică.

Una dintre formele juridice clasice de înrobire a popoarelor este *colonia*, adică ţara aflată sub dependenţa unui alt stat (metropola), lipsită de suveranitate, de independenţă politică şi economică, administrată pe baza unui regim special de înrobire şi exploatare a populaţiei sale. Coloniile erau teritoriile cele mai înrobite şi lipsite prin forţă de independenţă economică şi politică.

În scopul înrobirii coloniale a fost folosită, de asemenea, şi *vasalitatea*, formă de dependenţă politică a statului caracteristică pentru perioada feudalismului. În baza relaţiilor de vasalitate, statul vasal era obligat să dea statului mai puternic, suzeran, ajutor militar, să plătească un tribut şi era dependent de suzeranul său atît în problemele de politică internă, cît şi în cele de politică externă. Începînd de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, forma vasalităţii a fost larg folosită de către puterile capitaliste pentru a ascunde cuceririle şi exploatarea popoarelor coloniale. Pînă la formarea Republicii Indonezia, în 1945, principatele indoneziene se aflau sub suzeranitatea Olandei, iar principatele indiene erau vasale ale im-

periului britanic pînă în 1946—1947, cînd s-au format statele independente India și Pakistan.

O altă instituție juridică, apărută în perioada feudală și folosită în același scop, a fost așa-numitul *regim al capitulațiilor* de drepturi și privilegii deosebite acordate în mod unilateral de către un stat cetățenilor străini. La început, regimul capitulatiilor nu era expresia inegalității dintre state și reprezenta un element de dezvoltare a relațiilor internaționale, fiind, după caracterizarea dată de Marx, diplome împărătești și privilegii acordate de Poartă diferitelor națiuni europene care dădeau dreptul supușilor făcînd parte din aceste națiuni de a intra nestingheriți pe teritoriul imperiului musulman, de a face comerț, de a exercita meserii și de a practica cultul religios propriu.

De la mijlocul secolului al XVIII-lea, cînd a început să fie inclus în tratatele pe care puterile apusene le impuneau Turciei și celorlalte țări din Orient, regimul capitulațiilor a început să aibă un caracter de inegalitate. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, regimul capitulațiilor a fost stabilit în Persia, la mijlocul secolului al XIX-lea, în China, în Japonia, în Coreea. Pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea, un lanț de tratate de acest fel a cuprins o serie de țări din Asia și Africa, ceea ce a înlesnit pătrunderea capitalului european și nord-american în țările asiatice și africane. În baza regimului capitulațiilor, cetățenii statelor europene erau scoși de sub suveranitatea statelor unde rezidau și supuși în mod exclusiv jurisdicției consulilor statelor lor ; era garantată inviolabilitatea averilor cetățenilor statelor europene și li se acordau privilegii deosebite în domeniul comerțului, al impozitelor și taxelor vamale. În China regimul capitulațiilor a luat formele cele mai monstruoase : concesiuni, sfere de

influență, politica porților deschise, a șanselor egale, a settlementurilor etc.

Capitulațiile au reprezentat un mijloc de exploatare colonială, o violare a suveranității popoarelor din Asia și Africa, care de la sfîrșitul secolului al XIX-lea au început să lupte pentru înlăturarea lor și pentru stabilirea relațiilor cu statele europene pe bază de egalitate.

Capitulațiile au jucat un rol de seamă și în istoria țării noastre. Memoriile prezentate de delegații români reprezentanților Austriei și Rusiei la Congresul de la Focșani (1772) conțineau revendicări bazate pe capitulațiile încheiate de Mircea cel Bătrîn și Laiotă Vodă, din 1386 și 1486. Revoluționarii din 1848, și mai ales N. Bălcescu — în articolul „Drepturile românilor către Înalta Poartă“ —, au acordat importanță acestor acte în lupta de emancipare a poporului român. În legătură cu semnificația actelor de capitulație, K. Marx scria : „Principatele dunărene sînt două state suverane, sub suzeranitatea Porții, căreia îi plătesc tribut, însă cu condiția ca Poarta să le apere de toți dușmanii din afară, oricare ar fi ei, și totodată să nu se amestece sub nici o formă în treburile lor interne“ *. Această idee a fost un argument permanent invocat de participanții la lupta pentru unirea și independența țării.

Regimul capitulațiilor a primit o lovitură hotărîtoare prin renunțarea de către statul sovietic la tratatele inegale încheiate de guvernul țarist cu țările din Orient.

Ulterior, statele Asiei și Africii s-au eliberat în mod treptat de regimul capitulațiilor.

Către sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea apare o altă formă juridică de dependență colonială, *protectoratul internațional*. În cazul protectoratului, dependența unui stat față de altul

* *K. Marx* și *F. Engels*, Opere, vol. 10, București, Editura politică, 1961, p. 329.

era stabilită printr-un tratat internațional în baza căruia statul „protector" căpăta dreptul de a hotărî politica externă și chiar de a reprezenta pe plan internațional statul „protejat". Acesta este subordonat față de statul „protector" nu numai în domeniul relațiilor internaționale, ci primește și un „consilier" sau „rezident" pentru problemele politicii interne, fiind astfel, în esență, lipsit de independență. Acordul de protectorat este un tratat inegal, de obicei impus prin forță și încheiat prin violarea dreptului națiunilor la autodeterminare, un tratat de exploatare a populației statului „protejat". Adeseori, protectoratul a constituit doar un prim pas către anexarea statului protejat. Astfel, Madagascarul, care în 1885 a intrat sub protectorat francez, în 1896 a fost anexat ; în 1910 Japonia a anexat Coreea, care din 1905 se afla sub protectoratul său.

În practica statelor agresoare, proclamarea protectoratului a fost folosită uneori pentru a masca anexarea forțată a altor state. Se știe că în urma cotropirii Cehoslovaciei, Hitler a „proclamat", la 15 martie 1939, așa-numitul „protectorat al Germaniei asupra Boemiei și Moraviei", căutînd să ascundă astfel fărădelegea comisă.

Protectoratul constituie un vestigiu al colonialismului, menținut în disprețul prevederilor Cartei O.N.U. și al principiilor dreptului internațional. Sub protectorat englez se mai află încă și astăzi o serie de țări din emisfera sudică : Aden, Insulele Solomon, Seychelles, Brunei, Bahrein, Quatar, Oman etc.

Ca urmare a luptei de eliberare națională, numeroase țări din Asia și Africa aflate sub regimul protectoratului internațional și-au cucerit independența. Astfel sînt Tunisia și Marocul, care se aflau sub protectorat francez ; Kenia, Nigeria, Tanganica, Zanzibar, Malaya, Kuweitul, foste protectorate engleze.

O altă formă de dependență a popoarelor a fost aceea a *mandatului internațional*, introdus în 1919 de principalele puteri ale Antantei pentru administrarea fostelor colonii germane și a teritoriilor ce aparținuseră Imperiului otoman cucerite de puterile Antantei. Aceste teritorii deveneau dependente față de statele învingătoare, care primeau un mandat din partea Ligii Națiunilor pentru a le administra.

Sistemul mandatului era consacrat prin pactul Ligii Națiunilor în sensul că „teritoriile care, ca urmare a războiului, au încetat de a mai fi sub suveranitatea statelor care le-au guvernat anterior... nu sînt încă capabile să se conducă singure în condițiile deosebit de dificile ale lumii moderne". În numele unei „misiuni sfinte de civilizare", pactul Ligii conferea „tutela" asupra acestor popoare „națiunilor înaintate, care urmau s-o realizeze în calitate de mandatari ai Ligii Națiunilor".

La Conferința de pace de la Paris din 1919—1920, reprezentanții Angliei și ai Franței pretindeau, la început, anexarea directă a coloniilor germane și a fostelor posesiuni ale imperiului otoman. Urmărind însă scopuri politice proprii, S.U.A. au propus introducerea mandatului internațional, care prevedea, în mod formal, egalitatea în drepturi și privilegii a tuturor membrilor Ligii Națiunilor în teritoriile sub mandat, iar în fapt crea posibilități de acțiune pentru monopolurile americane.

Un factor important care a împiedicat anexarea teritoriilor desprinse de la statele învinse de către marile puteri ale Antantei a fost influența exercitată de ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917 despre o pace dreaptă, fără anexiuni, și despre respectarea dreptului popoarelor la autodeterminare. Înțelegînd că în aceste condiții nu mai era posibil să impună noilor posesiuni formele vechi de înrobire, puterile Antantei au introdus sistemul mandatului

internațional, ca o nouă formă de dependență, menită să ascundă menținerea vechiului sistem colonial.

Teritoriile sub mandat erau împărțite în trei clase, după „gradul de dezvoltare a populației". Prima categorie o formau mandatele de tip „A", în care intrau fostele posesiuni turcești ; în privința acestora, pactul Ligii prevedea că „popoarele au atins un astfel de grad de dezvoltare încît existența lor ca națiuni independente poate fi în mod provizoriu recunoscută, cu condiția ca mandatarul, prin sfaturile și sprijinul său, să călăuzească administrația lor pînă în momentul cînd vor fi capabile să se conducă singure". Ele au fost împărțite între Anglia, care a primit mandatul asupra Irakului, a Palestinei și Transiordaniei, și Franța, căreia i-au revenit Siria și Libanul. Ca urmare a luptei de eliberare, toate aceste țări au ieșit de sub mandat, pe teritoriul lor formîndu-se state independente.

Mandatele de tip „B" cuprindeau fostele colonii germane din Africa centrală. Ele treceau sub administrarea mandatarului, care era însă obligat să respecte anumite condiții : egalitatea în drepturi pentru toți membrii Ligii Națiunilor de a exercita comerțul în teritoriul sub mandat, interzicerea comerțului cu sclavi și cu arme etc. Anglia a dobîndit mandatul „B" asupra Camerunului britanic, Togoului britanic și Tanganicăi ; Franța — asupra teritoriilor Camerunului francez și Togoului francez ; iar Belgia — asupra teritoriului Ruanda-Urundi. Toate aceste țări au obținut ulterior independența.

Mandatele de tip „C", aplicate față de teritoriile germane din Africa de sud-vest și insulele din Oceanul Pacific, nu reprezentau decît o simplă anexiune, cu indicația că ele urmează a fi administrate „după legile mandatarului, ca părți componente ale teritoriului său". Ele au fost distribuite după cum urmează : Africa de sud-vest a revenit Uniunii Sud-

Africane ; Samoa — Noii Zeelande ; insula Nauru — imperiului britanic (Anglia, Australia și Noua Zeelandă în comun) ; insulele din Oceanul Pacific aflate la sud de ecuator — Australiei ; iar cele de la nord de ecuator — Japoniei.

Sistemul mandatelor nu a adus schimbări esențiale regimului colonial aplicat acestor teritorii. Controlul exercitat de Liga Națiunilor asupra felului în care se aplica mandatul era foarte slab și formal. Crunta exploatare colonială a teritoriilor aflate sub mandat a împiedicat progresul lor economic, social și cultural. În țările sub mandat au izbucnit adeseori răscoale ale populației împotriva administrației străine. După cel de-al doilea război mondial, cînd lupta de eliberare a popoarelor din colonii a primit un nou impuls, sistemul mandatului internațional s-a prăbușit complet. Țările aflate sub mandatul internațional al Ligii Națiunilor care nu și-au putut cuceri independența în această perioadă au trecut *sub tutela Organizației Națiunilor Unite*, sistem de administrare a teritoriilor neindependente creat de Națiunile Unite.

Carta Națiunilor Unite stabilea următoarele sarcini ale sistemului de tutelă : a) întărirea păcii și securității internaționale ; b) facilitarea progresului economic, cultural și social al populațiilor din teritoriile aflate sub tutelă ; dezvoltarea lor continuă spre autodeterminare și independență în raport cu condițiile specifice ale fiecărui teritoriu și cu dorința liber exprimată a poporului ; c) încurajarea respectului față de drepturile omului și față de libertățile esențiale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă și religie ; d) asigurarea tratamentului egal față de membrii Organizației și cetățenii lor în domeniul social, economic și comercial.

În sistemul tutelei internaționale erau incluse teritoriile care mai înainte fuseseră sub mandatul Ligii Națiunilor, teritoriile desprinse de la statele agresoare

în urma celui de-al doilea război mondial și teritoriile pe care statele ce le administrau ar fi consimțit de bunăvoie să le pună sub tutela Națiunilor Unite.

Inițial, sub tutelă se aflau următoarele teritorii : Tanganica, Camerunul britanic, Togo britanic, administrate de Anglia ; Ruanda-Urundi, administrată de Belgia ; Somalia, administrată de Italia ; Camerunul francez și Togo francez, administrate de Franța ; Samoa de vest — de Noua Zeelandă ; Noua Guinee — de Australia ; insulele Marshall, Caroline și Mariane, administrate de S.U.A., precum și Libia, administrată de O.N.U.

Funcțiunile generale de tutelă sînt exercitate de către Adunarea Generală a O.N.U. Pentru a ajuta Adunarea Generală în îndeplinirea acestei activități, a fost înființat un alt organ principal al Națiunilor Unite, Consiliul de tutelă, compus din statele cărora le este încredințată tutela, statele membre permanente ale Consiliului de Securitate care nu administrează teritorii sub tutelă și dintr-un număr de alți membri ai O.N.U. aleși pe termen de trei ani, care sînt necesari pentru a egaliza numărul membrilor care nu administrează teritorii sub tutelă cu cel al membrilor care au astfel de teritorii în administrare. Consiliul este împuternicit să examineze rapoartele prezentate anual de statele care administrează teritorii sub tutelă, să organizeze vizitarea periodică a teritoriilor sub tutelă și să examineze petițiile prezentate de populația teritoriilor sub tutelă.

Sistemul tutelei a prezentat avantaje, care l-au situat pe un plan superior față de mandatul internațional. Carta O.N.U. elimină împărțirea popoarelor din teritoriile sub tutelă în diverse categorii, după gradul dezvoltării lor, și declară ca scop fundamental al tutelei atingerea de către aceste popoare a autoguvernării omului și a respectării drepturilor și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire

de rasă, religie, sex sau limbă stabilește răspunderile statelor care administrează teritorii aflate sub tutelă și conferă Națiunilor Unite drepturi de control asupra felului în care este exercitată tutela. Spre deosebire de mandatul internațional, tutela presupune încetarea exercitării funcțiilor ei, atunci cînd Organizația Națiunilor Unite hotărăște trecerea populației din teritoriul sub tutelă la independența de stat. În fapt însă, și sistemul tutelei a fost larg folosit de puterile coloniale pentru a reînvia vechile metode ale dominației coloniale, mascată sub forme noi, menite să inducă în eroare popoarele. Statele care au primit în administrare aceste teritorii, în virtutea unor acorduri încheiate între ele și O.N.U., au stabilit un regim tipic colonial, încălcînd în felul acesta prevederile Cartei O.N.U. cu privire la exercitarea tutelei internaționale.

Aspirațiile de libertate, lupta de eliberare a popoarelor sprijinite de statele iubitoare de pace au dus la cucerirea independenței de către majoritatea teritoriilor sub tutelă. Tutela internațională, ca orice formă de dependență națională, este incompatibilă cu actualul stadiu de dezvoltare al dreptului internațional. Realizarea dreptului la autodeterminare a tuturor popoarelor aflate sub tutelă trebuie să ducă în mod necesar și cît mai curînd la independența lor și, în mod implicit, la abolirea tutelei.

Pe lîngă sistemul tutelei internaționale, Carta O.N.U. prevede un regim special pentru *teritoriile care nu se autoadministrează*, adică diverse alte teritorii cărora nu li s-a acordat independența și care nu au fost puse de metropole sub regimul tutelei internaționale. Carta O.N.U. obligă statele care administrează astfel de teritorii să respecte cultura popoarelor care le locuiesc, să asigure progresul lor politic, economic, social și cultural, tratamentul lor just și ocrotirea lor împotriva abuzurilor, să dezvolte capacitatea lor de autoguvernare, ținînd seama de aspirațiile

politice ale popoarelor, și să le ajute în dezvoltarea progresivă a instituțiilor lor politice, să promoveze măsuri constructive de dezvoltare socială, economică și științifică și să transmită, în mod regulat, secretarului general informații cu privire la condițiile din teritoriile dependente de ele. În acest fel, diversele dependențe coloniale pe care statele colonialiste au refuzat să le pună sub tutela Națiunilor Unite se află sub controlul O.N.U. Carta stabilește pentru membrii O.N.U. care administrează aceste teritorii anumite obligații, pentru a căror îndeplinire ei sînt răspunzători în fața organizației.

Activitatea O.N.U. arată că statele care administrează aceste teritorii dependente nu-și îndeplinesc obligațiile stabilite de Cartă. Conform prevederilor cap. XI, puterile coloniale sînt obligate să transmită regulat O.N.U.-ului dări de seamă informative asupra modului cum își îndeplinesc obligațiile asumate în Cartă. În dorința de a reduce cît mai mult responsabilitatea internațională a statelor deținătoare de astfel de teritorii și de a prelungi indefinit regimul colonial, reprezentanții statelor coloniale au furnizat numai date statistice și tehnice, refuzînd să dea referințe despre progresul politic și despre dezvoltarea progresivă a instituțiilor de autoguvernare în favoarea populației băștinașe. În diverse ocazii, puterile administratoare au contestat dreptul Națiunilor Unite de a examina informațiile primite și măsura în care popoarele acestor teritorii pot trece la autodeterminare. Toate acestea aveau ca scop să ascundă faptul incontestabil că metropolele exploatează populația teritoriilor, care nu se autoadministrează, împiedică dezvoltarea lor economică și socială și practică discriminarea rasială, care în unele părți a luat o mare extindere.

Lupta de eliberare a popoarelor din aceste teritorii înregistrează progrese crescînde, multe dintre ele

și-au cucerit independența de stat. Accesul la independență al celorlalte teritorii ce au rămas încă sub administrație străină este o problemă actuală, care va duce la pieirea întregului sistem colonial și la abolirea acestei forme de dependență.

TRIUMFUL INDEPENDENȚEI POPOARELOR

„Este știut că, în ciuda a tot felul de piedici, a ocupației străine, popoarele asuprite nu încetează lupta de eliberare, nu pregetă de la nici o jertfă pentru alungarea asupritorilor străini, pentru formarea lor ca națiuni de sine stătătoare, care să poată păși pe calea dezvoltării libere și independente.

Istoria țării noastre constituie un exemplu concludent în această privință. Țara Românească, Moldova, Transilvania s-au aflat veacuri de-a rîndul sub stăpînirea străină. Întreaga această perioadă se caracterizează prin jefuirea bogățiilor țării, ruinarea economiei, distrugerea a nenumărate bunuri materiale și spirituale. Toate acestea au frînat pentru multă vreme forțele de producție, dezvoltarea socială și națională, au făcut ca România să rămînă în urma altor țări cu peste o sută de ani. Dar dominația străină nu a reușit să înăbușe setea de libertate a poporului, să stingă puternica sa dorință de unitate. Greutățile și suferințele nu făceau decît să aprindă și mai puternic flacăra luptei pentru închegarea națiunii, să întărească sentimentul patriotismului, al demnității naționale. Ideile comunității naționale au însuflețit poporul, i-au înzecit forțele în lupta pentru apărarea și propășirea patriei". ⋆

⋆ *Nicolae Ceaușescu.* „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România", București, Editura politică, 1966, p. 67.

Eliberarea popoarelor coloniale subjugate reprezintă un proces îndelungat de luptă antiimperialistă atît în interiorul țărilor coloniale și dependente, cît și pe arena internațională. Fiecare etapă a acestei lupte este marcată prin slăbirea pozițiilor imperialiste în lumea colonială și noi pași către independența popoarelor subjugate.

Procesul de eliberare a popoarelor coloniale și dependente a intrat într-o fază nouă după formarea și întărirea sistemului socialist mondial, cînd socialismul a devenit factor hotărîtor al dezvoltării mondiale.

Ca urmare a ascuțirii contradicțiilor capitalismului, a avut loc o slăbire și mai mare a pozițiilor internaționale ale imperialismului, care s-a văzut incapabil să împiedice procesul crescînd de descompunere al sistemului colonial. La mijlocul deceniului al 6-lea, ritmul de destrămare a sistemului colonial a crescut și, concomitent, au apărut un număr tot mai mare de state independente : în 1956 au devenit independente Sudanul, fost sub dominație engleză, Marocul și Tunisia, foste protectorate franceze ; în 1957, Ghana și Malaya, foste sub dominație engleză ; în 1958, Guineea, fostă colonie franceză ; în 1960, Camerunul, Togo, Mali, Senegal, Republica Malgașă, Dahomey, Niger, Volta Superioară, Coasta de Fildeș, Ciad, Republica Central Africană, Congo (Brazzaville), Gabon, Mauritania, foste sub dominație franceză ; Congo (Kinshasa), fost teritoriu sub dominație belgiană ; Somalia, fostă sub dominație italiană ; Cipru și Nigeria, foste colonii engleze ; în 1961, Sierra Leone și Tanganica, foste colonii engleze ; în 1962, Samoa de vest, fostă sub tutela Noii Zeelande, Ruanda și Burundi, foste sub tutela Belgiei ; Algeria, fostă colonie franceză, Jamaica, Trinidad-Tobago și Uganda, foste colonii engleze ; în 1964, Malawi și Malta, foste colonii engleze ; în 1965, Gambia, fostă colonie engleză ;

în 1966, Guyana, Botswana și Lesotho, foste sub dominație engleză.

Un loc de seamă în procesul de cucerire a suveranității naționale de către popoarele din țările coloniale și dependente l-a ocupat sesiunea a XV-a a Adunării Generale a O.N.U., care a adoptat, la inițiativa U.R.S.S., *„Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale“* ★.

Dezbaterile care au avut loc cu această ocazie în Adunarea Generală a O.N.U. au reflectat schimbările fundamentale ce caracterizează actuala dezvoltare a vieții internaționale. Reprezentanții țărilor socialiste și ai noilor state din Africa și Asia au condamnat colonialismul, vestigiu al secolelor trecute, care continuă să calce în picioare sentimentele naționale și omenești, să mențină popoare în mizerie și asuprire.

Marea majoritate a reprezentanților au arătat ★★ că Organizația Națiunilor Unite, care a înscris ca un principiu al activității sale dezvoltarea unor relații prietenești între națiuni pe baza respectării principiului egalității și al autodeterminării popoarelor, nu poate permite menținerea unei situații în care, ca urmare a politicii cotropitoare a statelor puternice din punct de vedere militar și economic, popoare din Asia și Africa nu pot să se bucure de dreptul de a-și clădi o viață liberă. Din această cauză, Organizația Națiunilor Unite are sarcini deosebite în domeniul lichidării colonialismului.

Încă înaintea intrării în Organizația Națiunilor Unite, România a sprijinit lupta dreaptă de eliberare națională a popoarelor din țările aflate sub jugul colonial. În documentele de politică externă, în decla-

★ Resolutions adopted by the General Assembly during its fifteenth Session, volume I, 20 September—20 December 1960, p. 66—67.

★★ Nations Unies, Documents officiels de l'Assemblée générale, Quinzième session (première partie), Séances plénières. Volume 2. Comptes rendus sténographiques des séances, 27 octobre—20 décembre 1960, p. 1 037—1 261, 1 301—1 351.

rații și discursuri ale personalităților cu funcții de răspundere din țara noastră a fost condamnată robia în care erau ținute popoarele coloniale, erau exprimate solidaritatea și sprijinul pentru lupta lor de eliberare.

Începînd de la sesiunea a XI-a a Adunării Generale a Națiunilor Unite, prima sesiune la care România a fost reprezentată, glasul său s-a ridicat pentru apărarea dreptului la independență al popoarelor coloniale, pentru condamnarea războaielor colonialiste și a tuturor formelor de reprimare la care erau supuse popoarele ce luptau pentru eliberare de sub dominația colonială. În Adunarea Generală, ca și în cadrul Comisiei pentru problemele tutelei și ale teritoriilor care nu se autoadministrează, reprezentanții români au condamnat și respins practicile colonialiste, apărînd interesele popoarelor dependente, dreptul lor la autodeterminare.

România a sprijinit în mod hotărît, la sesiunea a XV-a a Adunării Generale a O.N.U., propunerea de lichidare definitivă și radicală a orînduirilor coloniale.

De la tribuna Adunării Generale, reprezentanții români au declarat că aderarea la principiile Cartei O.N.U. este incompatibilă cu oprimarea colonială săvîrșită de către state membre ale O.N.U. și că a sosit timpul ca O.N.U. să cheme toate guvernele să respecte cu strictețe principiile Cartei privind egalitatea și respectul pentru drepturile suverane și pentru integritatea teritorială a statelor, fără excepție, nepermițînd nici o manifestare a colonialismului, nici un drept exclusiv sau privilegiu pentru anumite state, în dauna altora.

La sesiunile care au urmat ale Adunării Generale, reprezentanții țării noastre au militat cu perseverență pentru realizarea deplină a dreptului la independență al popoarelor.

Proiectul de rezoluție propus de U.R.S.S. la sesiunea a XV-a referitor la „Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale" * a constituit o bună bază de discuții. Prevederile sale fundamentale și-au găsit oglindirea într-un proiect de declarație cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, propus în cursul discuțiilor de 43 de delegații ale țărilor afro-asiatice, care a fost adoptat de Adunarea Generală a O.N.U.

Nici un stat colonialist nu s-a încumetat să se pronunțe fățiș împotriva Declarației. Apărătorii colonialismului, în număr de nouă, nu au putut decît să se abțină de la vot.

„Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale" reamintește hotărîrea exprimată de popoarele lumii în Carta O.N.U. de a proclama din nou încrederea în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea ființei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor, ca și a națiunilor mari și mici, de a favoriza progresul social și a instaura condiții de viață mai bune, în mai multă libertate.

Declarația subliniază că intensificarea conflictelor provocate de refuzul de a acorda libertatea sau de punerea unor piedici în calea spre eliberare a acestor popoare prezintă un pericol pentru pacea generală și că Organizația Națiunilor Unite are un important rol în sprijinirea mișcării de independență din teritoriile aflate sub tutelă și cele care nu se bucură de autoguvernare.

Prin acest act istoric, Adunarea Generală proclamă, în mod solemn, necesitatea de a se pune capăt

* Nations Unies. Documents officiels de l'Assemblée générale, Quinzième session, Annexes. Volume II, 20 septembre—20 décembre 1960 ; Document A/4 502. „Projet de déclaration sur l'octroi de l'indépendance aux pays et aux peuples coloniaux".

imediat și necondiționat colonialismului, sub toate formele și manifestările lui.

În legătură cu aceasta, Adunarea Generală declară că „subordonarea popoarelor jugului și dominației străine și exploatarea lor reprezintă o negare a drepturilor fundamentale ale omului, în contradicție cu Carta O.N.U, și împiedică dezvoltarea colaborării și instaurarea păcii în întreaga lume. Toate popoarele au dreptul la autodeterminare ; în virtutea acestui drept, ele își stabilesc în mod liber statutul politic și-și realizează dezvoltarea economică, socială și culturală. Pregătirea politică, economică și socială insuficientă sau nivelul inferior al învățămîntului nu trebuie folosite niciodată drept pretext pentru interzicerea acordării independenței. E necesar să înceteze orice acțiuni armate sau măsuri represive îndreptate împotriva popoarelor dependente, astfel încît acestora să li se dea posibilitatea de a-și exercita dreptul la independență deplină, în condiții de pace și libertate, și să fie respectată integritatea teritoriilor lor naționale.

În teritoriile aflate sub tutelă și în cele ce nu se bucură de autoguvernare, precum și în toate celelalte teritorii care nu și-au dobîndit încă independența, trebuie luate neîntîrziat măsuri pentru transmiterea întregii puteri popoarelor acestor teritorii, corespunzător cu voința și dorința liber exprimată de ele, fără nici un fel de condiții sau rezerve și indiferent de rasă, religie sau culoarea pielii, astfel încît să li se acorde posibilitatea de a se bucura de o deplină independență și libertate. Orice încercare avînd ca scop subminarea parțială sau integrală a unității și integrității teritoriale a unei țări este incompatibilă cu țelurile și principiile Cartei O.N.U. Este de datoria tuturor statelor să respecte strict și neabătut prevederile Cartei O.N.U., ale „Declarației universale a drepturilor omului" și ale prezentei Declarații, pe baza

egalității, a neamestecului în treburile interne ale tuturor popoarelor și a integrității teritoriale a statelor".

„Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale", adoptată la cea de-a XV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., constituie o confirmare, o dezvoltare mai departe și o concretizare a principiului independenței popoarelor. Ea va intra în istoria omenirii ca o importantă victorie a forțelor păcii și progresului pe calea izbăvirii omenirii de rușinea colonialismului.

În 1961, la un an după adoptarea Declarației, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a examinat în ce măsură prevederile ei au fost aduse la îndeplinire. Într-o rezoluție adoptată la 27 noiembrie, ea nota „cu regret" că, în afară de mici excepții, prevederile Declarației nu au fost aduse la îndeplinire și că acțiuni armate și măsuri represive continuă să fie luate în unele regiuni, cu o cruzime tot mai mare, împotriva popoarelor dependente, lipsindu-le de prerogativa de a-și exercita liber și pașnic dreptul lor la independență deplină. Adunarea Generală a chemat toate statele care administrează teritorii sub tutelă sau teritorii care nu se autoadministrează „să ia măsuri, fără întîrziere, în scopul aplicării cu bună-credință a Declarației" *. Adunarea Generală a hotărît să instituie un *comitet special*, compus la început din 17 și mai apoi lărgit la 24 de membri, care să examineze aplicarea Declarației din 1960 și să facă recomandări pentru realizarea de progrese în aplicarea ei. În urma unei activități susținute, comitetul a stabilit teritoriile care nu au devenit independente conform Declarației Adu-

* Nations Unies, Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa seizième session. Volume I, 19 septembre 1961—23 février 1962, p. 67 ; rezoluția nr. 1 654/XVI „La situation en ce qui concerne l'application de la Déclaration sur l'octroi de l'indépendance aux pays et aux peuples coloniaux".

nării Generale din 1960, populația lor neputînd să-și realizeze dreptul la autodeterminare.

La sesiunea a XX-a, reprezentantul Republicii Socialiste România, luînd cuvîntul în Adunarea Generală în problema îndeplinirii prevederilor „Declarației cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale", a spus :

„Organizația Națiunilor Unite s-a situat de partea popoarelor coloniale, atunci cînd a adoptat, în urmă cu cinci ani, „Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale". Dar, a adăugat delegatul român, deși au trecut cinci ani de la adoptarea acestei declarații, „aproape 50 000 000 de oameni continuă să trăiască într-un mare număr de teritorii dependente". El a declarat că „O.N.U. trebuie să intervină într-un mod ferm și eficace pentru a sprijini popoarele care continuă să fie lipsite de dreptul sacru de a dispune de soarta lor" *.

Poziția consecventă a României în problema lichidării colonialismului și pentru sprijinirea luptei de eliberare a popoarelor dependente a fost exprimată în numeroase acte de politică externă ale țării noastre. Astfel, în comunicatul comun româno-iugoslav din aprilie 1966, se arată : „Pronunțîndu-se cu hotărîre pentru respectarea dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, de a alege corespunzător voinței și intereselor sale calea dezvoltării politice, economice și sociale, cele două părți își reafirmă solidaritatea cu popoarele care luptă pentru cucerirea și consolidarea independenței naționale, pentru pace și progres social, cărora le acordă și le va acorda și în viitor deplinul lor sprijin". Comunicatul comun româno-birmanez încheiat în iunie 1966, la rîndul lui, subliniază : „Părțile consideră că existența imperialismului, colonialismului și neo-

* „Scînteia" din 8 decembrie 1965

colonialismului, în toate formele și manifestările lor, periclitează eforturile popoarelor de a se dezvolta pe calea care și-au ales-o în libertate și demnitate. Republica Socialistă România și Uniunea Birmană își reafirmă sprijinul pentru popoarele aflate încă sub dominația străină, care luptă pentru a dobîndi, a apăra și consolida independența lor națională, pentru dezvoltarea independentă a economiei, culturii și progresului lor social".

Dreptul internațional impune ca tuturor popoarelor aflate încă sub jugul colonial să li se acorde fără întîrziere independența, să fie respectate suveranitatea și independența statelor și popoarelor de curînd eliberate. Acestea sînt cerințe elementare ale vieții internaționale contemporane.

NEOCOLONIALISMUL — FORMĂ DE ÎNROBIRE INCOMPATIBILĂ CU PRINCIPIUL INDEPENDENȚEI POPOARELOR

Destrămarea rapidă a sistemului colonial și restrîngerea posibilităților de menținere pe cale militară a dominației coloniale asupra popoarelor care luptă pentru independență au determinat pe colonialiști să recurgă la noi metode pentru înfăptuirea scopurilor de exploatare a țărilor eliberate, slab dezvoltate din punct de vedere economic. Sînt folosite noi forme, noi metode militare, politice și economice îndreptate către îngrădirea independenței țărilor din Africa, Asia și America Latină, pentru menținerea privilegiilor colonialiste în aceste țări. Încercări de acest fel se fac prin impunerea unor tratate inegale fostelor colonii, includerea lor în blocuri militare-politice, încheierea de acorduri militare bilaterale cu aceste țări sau crearea de baze militare pe teritoriul lor.

Politica neocolonialistă este înfăptuită, de asemenea, prin înființarea de uniuni politice între fostele colonii și statele metropole, în cadrul cărora, în fond, este lichidată independența națională a statelor noi, sînt create condiții pentru continuarea exploatării populațiilor lor.

Un rezultat al inegalității și exploatării la care au fost supuse popoarele coloniale și dependente este decalajul izbitor dintre țările capitaliste înaintate din punct de vedere economic și numeroasele țări slab dezvoltate. Dacă astăzi există la ordinea zilei o problemă a țărilor slab dezvoltate, ea se datorește imperialismului, politicii colonialiste, care a creat această stare de lucruri, exploatînd resursele țărilor slabe, împiedicînd crearea unei industrii naționale în respectivele țări, frînînd progresul lor. Lupta dusă de aceste țări pentru înlăturarea urmărilor dominației coloniale constituie unul dintre cele mai importante aspecte ale vieții internaționale contemporane.

Ilegalitatea rînduielilor neocolonialiste rezultă din faptul că ele constituie încălcări grave ale suveranității și independenței popoarelor, fiind condamnate ca atare prin numeroase acte de drept internațional. Astfel, în Declarația Conferinței de la Bandung din 1955, țările Asiei și Africii proclamă în mod solemn : „Colonialismul sub toate manifestările sale reprezintă un rău căruia trebuie să i se pună capăt neîntîrziat". „Declarația cu privire la abolirea colonialismului" a pus, de asemenea, în afara legii colonialismul, sub toate formele sale, și a obligat statele să respecte drepturile suverane ale popoarelor.

Ilegalitatea neocolonialismului rezultă și din faptul că metodele sale reprezintă aproape întotdeauna forme ale intervenției în treburile interne ale noilor state independente.

Statele care duc o politică neocolonialistă încheie acorduri inegale cu țările foste colonii și caută să le

mențină referindu-se la necesitatea respectării tratatelor internaționale, la legalitatea internațională. Țările noi independente au însă dreptul de a le respinge, deoarece principiul de drept internațional al respectării tratatelor nu poate da forță juridică unor tratate ilegale, nu poate justifica menținerea lor. Această idee, care se bucură azi de un sprijin larg, a fost confirmată în numeroase acte internaționale la care participă atît statele noi independente, cît și alte state. Astfel, în rezoluția cu privire la tratatele inegale adoptată de prima Conferință a juriștilor din țările afro-asiatice, de la Damasc, din 1 noiembrie 1957, se arăta : „1) Tratatele inegale reprezintă o violare deschisă a principiilor Cartei Națiunilor Unite... și amenință pacea în lume ; 2) statul care a fost constrîns să încheie astfel de tratate are dreptul să se elibereze de ele, respingîndu-le".

Statele care au semnat în 1962 Declarația cu privire la neutralitatea Laosului au subliniat, de asemenea, că guvernul acestei țări are dreptul să anuleze toate tratatele inegale ce contravin prevederilor acestei declarații.

ROMÂNIA SOCIALISTĂ MILITEAZĂ PENTRU ÎNFĂPTUIREA PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI POPOARELOR

Desfășurarea luptei de eliberare națională dă lovituri tot mai puternice putredului sistem colonial ; pe harta politică a lumii, pe locurile vechilor imperii coloniale, apar noi state independente.

Țările care și-au cîștigat recent libertatea își intensifică lupta împotriva noilor forme ale colonialismului, pentru apărarea și consolidarea independenței lor naționale.

Statele noi își unesc eforturile în lupta împotriva colonialismului, pentru înfăptuirea principiului independenței popoarelor. Un rol important în această acțiune a statelor noi eliberate l-au avut conferințele internaționale ale statelor din Asia și Africa : Conferința de la Bandung a țărilor Asiei și Africii ce a avut loc între 18 și 24 aprilie 1955 în Indonezia ; Conferința de la Cairo pentru solidaritatea țărilor Asiei și Africii (26 decembrie 1957 — 1 ianuarie 1958), cu participarea reprezentanților opiniei publice și ai popoarelor din 45 de țări din Asia și Africa ; Conferința de la Conakry de solidaritate a popoarelor Asiei și Africii (11—15 aprilie 1960), cu participarea reprezentanților opiniei publice din 58 de state ; cea de-a III-a Conferință de solidaritate a popoarelor Asiei și Africii (4—10 februarie 1963, la Moshi, în Tanganica), cu participarea reprezentanților opiniei publice din peste 60 de țări asiatice și africane ; Conferința de la Accra a popoarelor Africii (8—13 decembrie 1958), cu participarea a 28 de țări africane ; Conferința de la Tunis a popoarelor Africii (25—31 ianuarie 1960), cu participarea delegaților a peste 30 de țări ; Conferința de la Cairo a popoarelor Africii (25—30 martie 1961), cu participarea delegaților din 32 de țări ; Conferința de la Addis-Abeba a șefilor statelor africane independente (22—25 mai 1963), care a adoptat Carta Organizației Unității Africane ; Conferința de la Cairo a țărilor nealiniate (5 și 10 octombrie 1964), cu participarea a 49 de țări.

Noile state independente luptă cu hotărîre atît pentru lichidarea colonialismului sub formele sale clasice cît și a noilor forme de măsuri militare, politice și economice neocolonialiste îndreptate către lipsirea de independență națională a țărilor nou eliberate, în vederea menținerii lor într-o situație de subjugare față de monopolurile din marile state capitaliste.

Mișcarea de eliberare națională a popoarelor are ca sprijin firesc forțele socialismului, țările socialiste, clasa muncitoare internațională, în frunte cu partidele comuniste. Victoriile ei sînt indisolubil legate de schimbările intervenite în raportul de forțe pe plan mondial în favoarea socialismului, de colaborarea cu țările socialiste.

La rîndul lor, mișcarea de eliberare națională, noile state independente constituie un aliat de nădejde al socialismului, joacă un important rol în viața internațională, manifestîndu-se ca o forță antiimperialistă activă, un factor puternic de promovare a ideilor păcii, ale libertății și independenței popoarelor.

Lichidarea colonialismului sub toate formele sale, a tuturor formelor de presiuni și intervenții împotriva altor popoare, înfăptuirea principiului independenței popoarelor sub toate aspectele sale apar ca o necesitate istorică obiectivă, pentru care militează forțele progresului și păcii din întreaga lume.

Poporul român își exprimă solidaritatea deplină cu lupta popoarelor pentru libertate și independență națională ; se pronunță pentru respectarea dreptului inalienabil al acestora de a-și organiza viața în conformitate cu propriile lor interese și aspirații, pentru lichidarea neîntîrziată a ultimelor vestigii ale colonialismului ; condamnă cu energie politica de discriminare rasială incompatibilă cu drepturile omului și demnitatea umană. Republica Socialistă România a acordat și acordă sprijin popoarelor din Asia, din Africa și America Latină în lupta lor de eliberare și noilor state pentru consolidarea independenței. România socialistă a recunoscut noile state din Asia, din Africa și America Latină și a stabilit relații diplomatice cu ele. Mai mult de jumătate din statele cu care România întreține relații diplomatice fac parte din respectivele continente. Această linie consecventă face ca țara noastră să se bucure de prietenie și apre-

ciere din partea popoarelor Asiei, Africii și Americii Latine. În legătură cu aceasta, primul-ministru al Somaliei spunea, în cursul vizitei efectuate în țara noastră în iulie 1965, următoarele :

„Vorbind ca un conducător african, mă simt dator să exprim poporului român aprecierea noastră cea mai înaltă pentru solidaritatea și sprijinul prețios acordat de România celor care, în Africa și în alte părți ale lumii, au luptat și luptă pentru lichidarea deplină a tuturor formelor colonialismului, ale neocolonialismului și imperialismului. De asemenea, constatăm cu satisfacție că Republica Populară Română s-a opus cu consecvență și vigoare detestatei politici de discriminare rasială, de culoare și religie, ca aceea practicată de guvernele minoritare din Africa de sud și Rhodesia (fosta Rhodesie de sud)".

Dezvoltarea relațiilor României cu aceste țări, pe baza respectării suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, este confirmată prin numeroase documente și declarații.

Astfel, în comunicatul comun cu privire la vizita pe care președintele Indiei a făcut-o în țara noastră între 7 și 10 octombrie 1965 se prevede :

„Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România și președintele Republicii India au constatat cu satisfacție că în cursul ultimilor ani relațiile de prietenie și colaborare dintre România și India s-au dezvoltat favorabil, pe baza principiilor respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. Dezvoltarea relațiilor bilaterale și-a găsit expresia în creșterea schimburilor comerciale, a colaborării culturale și tehnico-științifice, spre folosul ambelor popoare.

Președintele Radhakrishnan a exprimat în mod deosebit recunoștința Indiei față de România pentru

ajutorul valoros acordat în domeniul industriei petrolifere.

Cei doi președinți au fost de acord că există posibilități pentru lărgirea sferei colaborării reciproc avantajoase între Republica Socialistă România și Republica India".

În comunicatul comun încheiat cu ocazia vizitei oficiale în țara noastră a Maiestății Sale Imperiale Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr, Șahinșahul Iranului, ce a avut loc între 27 mai și 3 iunie 1966, se arată : „Schimbul de păreri cu privire la problemele internaționale a evidențiat preocuparea comună pentru menținerea și consolidarea păcii... Cele două părți au fost de acord că respectarea, în relațiile dintre state, a principiilor suveranității, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc constituie o condiție esențială pentru promovarea în viața internațională a unui climat de destindere și încredere".

România dezvoltă cu țările din Asia, din Africa și America Latină relații economice reciproc avantajoase, acordîndu-le sprijin tehnic-științific, cultural.

Colaborarea dintre Republica Socialistă România și aceste țări se realizează atît în cadrul relațiilor bilaterale cît și la conferințele și la sesiunile organizațiilor internaționale. Numeroasele inițiative și propuneri prezentate de Republica Socialistă România la Conferința Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare ținută la Geneva în primăvara anului 1964, la Consiliul Economic și Social sau în alte organisme ale Națiunilor Unite vin în întîmpinarea necesităților țărilor în curs de dezvoltare din aceste trei continente și se bucură de sprijinul lor deplin, deoarece, prin poziția sa principială, România socialistă promovează cauza colaborării și a progresului în viața internațională.

Țara noastră acordă o atenție deosebită principiului independenței popoarelor, dreptului ce revine fie-

cărui popor de a-și rezolva singur treburile interne și externe, conform aspirațiilor sale de libertate și progres, de a-și alege sistemul politic, economic, social, după propria lui voință și de a-și continua dezvoltarea pe calea pe care a ales-o fără împiedicări sau intervenții din afară. Acest drept se situează pe primul plan al vieții internaționale contemporane și este indisolubil legat de cerința realizării egalității în drepturi a tuturor statelor, fie ele mari sau mici. Numai în aceste condiții, comunitatea internațională poate beneficia de întregul potențial material și spiritual, de marea varietate a resurselor și talentelor pe care fiecare popor năzuiește să și le pună în valoare.

Asigurarea păcii, dezvoltarea cooperării internaționale trebuie să aibă ca premisă respectarea drepturilor la suveranitate și independență ale popoarelor, posibilitatea ca fiecare popor să-și afirme personalitatea sa, să se bucure nestingherit de toate condițiile necesare progresului său material și spiritual.

Principiul independenței popoarelor stă la baza relațiilor pe care România le dezvoltă cu toate țările. Referindu-se la situația din Europa și la interesul pe care țara noastră îl acordă relațiilor cu țările europene, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R., afirma în cuvîntarea rostită la întîlnirea cu activul de partid din regiunea Argeș, din 12 iunie 1966 : „Considerăm că trebuie să militățm cu perseverență în vederea asigurării unor relații noi între statele din Europa, indiferent de orînduirea lor socială, relații care să pornească de la recunoașterea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, de a-și alege regimul social pe care-l dorește, relații care să se bazeze pe respectul suveranității și independenței, pe principiul neamestecului în treburile interne ale altor țări, al egalității în drepturi între toate națiunile din Europa. Numai pe această bază

se pot crea condiții pentru o adevărată securitate în Europa".

Principiul respectării independenței popoarelor este consfințit în numeroase documente internaționale bilaterale sau multilaterale la care țara noastră este parte.

Statele socialiste participante la Consfătuirea de la București a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia au subliniat importanța respectării principiului independenței popoarelor pentru așezarea pe baze noi a relațiilor internaționale.

În „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa" din iulie 1966, ele au constatat, de asemenea, „creșterea în statele europene a influenței forțelor care își dau seama de necesitatea de a se ridica deasupra deosebirilor de vederi și convingeri politice și de a se pronunța pentru destinderea încordării internaționale, pentru o dezvoltare multilaterală a relațiilor reciproc avantajoase între toate statele Europei, fără discriminări, pentru deplina independență a țărilor lor și pentru păstrarea de către acestea a personalității lor naționale".

Eforturile neobosite ale Republicii Socialiste România pentru înfăptuirea în viața internațională a principiului independenței popoarelor și întemeierea relațiilor dintre state și popoare pe această bază nouă reprezintă contribuții de o înaltă valoare la cauza păcii și cooperării internaționale și se bucură de o largă recunoaștere și prețuire pretutindeni.

III. EGALITATE ÎN DREPTURI ȘI AVANTAJ RECIPROC

Din principiile suveranității și independenței naționale decurge egalitatea în drepturi a statelor. *Toate statele, indiferent de suprafața teritorială, de numărul populației, de puterea politică sau economică, sînt egale în exercitarea suveranității și a drepturilor lor.* Acest principiu nu exprimă numai o egalitate juridică, dar și dreptul statelor la egalitate politică și economică în comunitatea internațională. Statele sînt titulare de drepturi egale și în același timp trebuie să se bucure de posibilități egale de a-și exercita aceste drepturi *.

Toate statele, mari sau mici, sînt egale în fața legii internaționale și nici un stat nu poate pretinde avantaje speciale, poziții privilegiate, dominante față de alte state.

* *E. Glaser.* „Egalitatea suverană — principiu de bază al dreptului internațional contemporan", în „Studii și cercetări juridice" nr. 3/1964 ; United Nations General Assembly, Special committee on Principles of International Law concerning Friendly Relations and cooperation among States (Mexico-City), document A/c 119/SR, 33, intervenția reprezentantului român A. Cristescu din 25 septembrie 1964 în legătură cu „Principiul egalității suverane a statelor" ; *P. J. Baker.* „The Doctrine of Legal Equality of States", în „British Year Book of International Law 1923—1924" ; *B. Brown.* „The Doctrine of Equality of States as applied in international organisations", Helsinki, 1959 ; *J. Goebel.* „The Equality of States", New York, 1923 ; *H. Weinschel.* „The Doctrine of Equality of States and its Recent Modification", „American Journal International Law", 1951, vol 45 ; vezi și bibliografia de la principiul suveranității.

CONSACRAREA PRINCIPIULUI EGALITĂȚII ÎN DREPTURI ÎN DOCUMENTE INTERNAȚIONALE

Egalitatea statelor în relațiile internaționale a fost recunoscută încă din antichitate, atunci cînd cetățile grecești acceptau să supună diferendele dintre ele arbitrajului, în loc de a recurge la forța armată.

În cursul secolelor ea a fost adeseori reînnoită în practica internațională, ca și în părerile exprimate de filozofi și juriști. Astfel, juristul italian Pasquale Fiore scria în lucrarea sa „Dreptul internațional codificat" : „Fiecare stat are dreptul să fie considerat în societatea internațională ca egal cu altele în ce privește capacitatea sa juridică, exercițiul drepturilor născute din suveranitatea sa și îndeplinirea îndatoririlor sale ; pentru că cea mai mică sau mai mare extindere teritorială, importanța populației, puterea economică sau militară nu pot modifica în nici un fel egalitatea juridică a statelor în folosirea drepturilor lor și îndeplinirea obligațiilor lor".

Afirmînd cu hotărîre principiul egalității statelor, într-o cuvîntare rostită la 11 iunie 1936, cu ocazia deschiderii conferinței de constituire a Asociației Presei Înțelegerii Balcanice, Nicolae Titulescu spunea : „Noi vrem prietenia tuturor marilor puteri fără deosebire : a Franței, a Marii Britanii, a Italiei, a Germaniei, a Uniunii Sovietice. Sîntem gata să dăm oricăreia dintre aceste puteri dovezile concrete ale dorinței noastre sincere de a trăi cu ele în pace și prietenie. Dar, în schimb, nu vom renunța niciodată în favoarea nici uneia dintre ele și nici chiar în favoarea tuturor marilor puteri împreună la principiul egalității statelor, adică la dreptul suveran de a dispune fiecare de soarta noastră și de a nu admite niciodată o hotărîre care ne privește, la care nu am consimțit".

În viața internațională contemporană, pe măsură ce forțele păcii și ale progresului se dezvoltă continuu,

principiul egalității suverane capătă un conținut nou, devine tot mai mult o bază de stabilire a unei colaborări echitabile între state.

În forma sa actuală, principiul egalității suverane a fost proclamat prin „Declarația cu privire la securitatea generală", adoptată la Moscova (1 noiembrie 1943) de Conferința miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Anglia, la care a aderat ulterior China, și care prevedea că guvernele „recunosc necesitatea instituirii la data cea mai urgent posibilă a unei organizații internaționale bazate pe principiul egalității suverane a tuturor statelor iubitoare de pace, deschisă, pentru a deveni membre, tuturor statelor de acest fel, mari și mici, pentru menținerea păcii și securității internaționale" *. Mai înainte, în convenția cu privire la drepturile și obligațiile statelor încheiată între statele latino-americane la Montevideo, la 26 decembrie 1933, se prevedea : art. 4 : „Statele sînt juridicește egale, se bucură de aceleași drepturi și au capacitate egală în exercitarea lor. Drepturile fiecăruia dintre ele nu depind de puterea pe care o are de a asigura exercitarea lor, ci de simplul fapt al existenței sale ca persoană de drept internațional" ; art. 5 : „Drepturilor fundamentale ale statelor nu poate să li se aducă nici o atingere" **.

La Conferința de la San Francisco din 1945, principiul egalității suverane a fost consacrat în Carta Națiunilor Unite, care prevede :

„Art. 2 : Organizația Națiunilor Unite și membrii săi, în realizarea scopurilor enunțate în art. 1, trebuie să acționeze conform principiilor următoare : 1. Organizația este întemeiată pe principiul egalității suverane a tuturor membrilor săi". „Art. 78 : Regimul de

* American Foreign Policy Basic documents, 1941—1949. Washington, 1950, p. 12.

** The International Conferences of American States. First Supplement 1933—1940. Washington, 1940, p. 122.

tutelă nu se va aplica țărilor devenite membre ale Națiunilor Unite, relațiile dintre acestea trebuind să fie bazate pe respectarea principiului egalității suverane".

Acest principiu rezultă din calitatea statului de a fi o entitate suverană cu drepturi depline și are o importanță fundamentală, deoarece egalitatea în drepturi trebuie să fie respectată întru totul atît de Organizația Națiunilor Unite, de statele membre cît și de celelalte state.

Cu ocazia elaborării Cartei Națiunilor Unite, la Conferința de la San Francisco, în comitetul care a pregătit textul acestei prevederi, s-a stabilit că egalitatea suverană include următoarele elemente :

1. că statele sînt egale juridicește ;
2. că fiecare stat se bucură de drepturile ce decurg din suveranitatea sa ;
3. că personalitatea statului este respectată, ca și integritatea sa teritorială și independența politică ;
4. că în cadrul ordinii internaționale statul trebuie să se achite în mod fidel de datoriile și obligațiile sale internaționale *.

De la adoptarea Cartei Națiunilor Unite, principiul egalității suverane a fost reafirmat în numeroase acte internaționale bilaterale sau multilaterale. Astfel, Comitetul special al Națiunilor Unite pentru codificarea principiilor de drept internațional referitoare la relațiile prietenești și la cooperarea dintre state a elaborat în 1964 și 1966 următoarea definiție a principiului egalității în drepturi : „1. Toate statele se bucură de egalitate suverană. Ele au drepturi și obligații egale și sînt membre egale ale comunității in-

* United Nations Conference of International Organisation, vol. VI, New York, 1945, p. 416.

ternaționale, indiferent de deosebirile de ordin economic, social, politic sau de altă natură *.

Din conținutul principiului egalității suverane rezultă că relațiile dintre state trebuie să se bazeze pe exprimarea liberă de voință a acestora, că statele se bucură de drepturi egale de a participa la examinarea problemelor internaționale ce le privesc, că numai statul singur poate hotărî dacă o problemă internațională prezintă interes pentru el și că această hotărîre nu poate depinde de alte state, că în cadrul relațiilor și la tratatele internaționale statele trebuie să ocupe poziții juridice egale, de asemenea, în cadrul conferințelor și organizațiilor internaționale, statele au drepturi egale de a participa la dezbateri, voturile lor sînt egale, iar hotărîrile acestor adunări nu pot obliga decît acele state care s-au pronunțat în favoarea adoptării lor. Ca putere suverană, în virtutea principiului egalității suverane, orice stat are dreptul de a participa pe picior de egalitate la viața internațională și de a-și aduce contribuția la aplicarea și la dezvoltarea dreptului internațional. Dreptul internațional are în zilele noastre un caracter de universalitate, reglementînd relațiile dintre toate statele existente azi în lume și fiind obligatoriu în mod egal pentru toate.

Ca urmare, principiul unanim admis al egalității suverane implică participarea universală a tuturor statelor la viața internațională, la organizațiile internaționale cu caracter general, ca și la tratatele internaționale multilaterale și la elaborarea de noi norme de drept internațional.

Dialectica vieții internaționale demonstrează că normele și instituțiile vechi de drept internațional sînt înlocuite prin altele noi, care corespund mai bine necesităților comunității de state, și că pentru acest

* Nations Unies, Assemblée Générale. Rapport du Comité Spécial des principes du droit international touchant les relations amicales et la coopération entre les Etats. Doc. A/6230 din 27 iunie 1966.

scop este necesar ca înseși normele existente de drept internațional să fie dezvoltate în sensul progresului. În acest proces de adaptare a dreptului internațional la cerințele vieții internaționale, statele noi pe baza principiului egalității în drepturi pot să-și aducă contribuția lor pentru a asigura dezvoltarea progresivă, democratică a regulilor juridice internaționale.

Egalitatea suverană impune respectarea drepturilor statelor pe plan internațional, dreptul lor de a cere altor state să-și îndeplinească obligațiile internaționale. Fiind o consecință a suveranității statelor, egalitatea este un principiu al dreptului internațional și al relațiilor dintre state. Deoarece dreptul internațional reglementează relațiile dintre state suverane, state care nu se află sub autoritatea altui stat, urmează că statele sînt egale în drepturi între ele, avînd aceleași drepturi și obligații.

Principiul egalității suverane are un conținut democratic și caracterizează evoluția actuală a vieții internaționale și a dreptului internațional, care nu permite nici un fel de discriminări sau deosebiri între state. Recunoscînd și impunînd respectarea acestei norme de o valoare excepțională, dreptul internațional contemporan marchează o evoluție profundă față de situația care a dăinuit în trecut. Astăzi toate statele au dreptul egal de a întreține relații cu alte state și de a încheia tratate internaționale. Tratatele impuse, inegale nu pot lega statele, deoarece obligațiile decurgînd din ele sînt în contradicție cu principiul egalității în drepturi ; ele reprezintă vestigii ale exploatării și violenței pe plan internațional, care trebuie să fie lichidate.

Principiul egalității suverane are o însemnătate deosebită astăzi, cînd pe arena internațională coexistă state cu sisteme social-politice diferite și cînd procesul de lichidare a colonialismului a dus la apariția unui impresionant număr de state noi.

Respectarea consecventă a acestui principiu fundamental al relațiilor dintre state este condiția esențială pentru asigurarea păcii și pentru dezvoltarea colaborării internaționale.

IMUNITATEA DE JURISDICȚIE A STATELOR

O importantă consecință a egalității în drepturi a statelor este imunitatea de care se bucură orice stat suveran față de alt stat. Nici un stat nu poate pretinde să-și extindă jurisdicția, să exercite justiția asupra altui stat. Acest principiu este cunoscut în formularea mai veche „Par in parem non habet imperium" (Egalul nu-și poate exercita autoritatea asupra unui egal). Imunitatea statului este absolută și acoperă toate acțiunile sale. Un stat nu poate fi constrîns să se supună justiției unui alt stat pentru nici un fel de acțiune a sa, deoarece în caz contrar suveranitatea lui ar fi subordonată justiției, adică suveranității altui stat.

Imunitatea în practica internațională are următoarele aspecte : a) imunitatea judiciară, adică nesupunerea unui stat față de justiția altui stat (organele judiciare ale altui stat). Nici un stat nu poate fi constrîns să apară ca pîrît în fața instanțelor judiciare ale altui stat. Statul însă poate să consimtă de bunăvoie ca anumite cauze judiciare în care el este parte să fie judecate de instanțe străine. Fiind suveran, statul este propriul său judecător ; el se poate supune numai justiției pe care singur și-a ales-o. Această regulă este atît de importantă, încît nu admite excepție : b) imunitatea față de măsurile asiguratorii. Proprietatea statului nu poate fi supusă sechestrului, confiscării prealabile judecării procesului ; c) imunitatea față de măsurile de executare a hotărîrilor judecătorești. Aceste hotărîri nu pot fi executate decît

cu asentimentul statului. Proprietatea aparținînd statului străin este inviolabilă ; ea nu poate, fără asentimentul statului-proprietar, să fie supusă înstrăinării forțate, confiscării, sechestrului și altor măsuri de constrîngere ; ea nu poate fi menținută forțat pe teritoriul străin ; ea nu poate fi însușită sau uzurpată de statul străin sau de organele sale ; împotriva ei nu pot fi prezentate pretenții directe. Statul se bucură de imunitate fiscală. Statul străin sau organele care-l reprezintă nu pot fi supuse la impozite de către un alt stat.

Din regula imunității rezultă că instanțele judiciare străine nu au dreptul de a examina pricini privind dreptul statului asupra bunurilor naționalizate sau prin care se cere restituirea de către stat a bunurilor naționalizate ori despăgubirea foștilor proprietari ai bunurilor naționalizate. Admiterea acestui drept ar însemna că instanțele judiciare străine ar fi în poziția de a cenzura legalitatea actului de naționalizare, care, prin esența sa, este un act de suveranitate.

De imunitate se bucură, de asemenea, organele statului și persoanele juridice de stat, ca și navele proprietate de stat cînd se află în străinătate.

AVANTAJUL RECIPROC — O CERINȚĂ A VIEȚII INTERNAȚIONALE CONTEMPORANE

În epoca contemporană, egalitatea în drepturi are un conținut democratic mai bogat, fiind completată cu cerința avantajului reciproc. În acest fel se subliniază nu numai necesitatea unei egalități juridice, formale, dar și cerința unei egalități reale, în fapt, între părți. Pe această bază, în special relațiile economice dintre statele mari și cele mici trebuie să fie clădite nu numai pe o egalitate formal juridică, ci

pe o egalitate reală, care să asigure avantaje reciproce, egale, ambelor părți.

Egalitatea și avantajul reciproc au aplicație mai ales în domeniul tratatelor internaționale, care trebuie să producă avantaje egale pentru statele părți, fie ele mari sau mici.

Existența pe arena internațională a statelor implică necesitatea colaborării între ele în vederea rezolvării problemelor internaționale. Relațiile de colaborare dintre state trebuie să fie clădite însă pe principiul reciprocității. Raporturile internaționale nu trebuie să producă efecte unilaterale, obligații mai mari pentru unele state, drepturi mai multe și avantaje pentru altele. Reciprocitatea are loc, spre exemplu, atunci cînd cetățenilor sau întreprinderilor, organizațiilor, instituțiilor aparținînd unui stat li se acordă de un alt stat anumite drepturi pe teritoriul său cu condiția ca cetățenii săi, întreprinderile etc. să se bucure de aceleași drepturi pe teritoriul statului străin.

Încălcarea regulei reciprocității în relațiile dintre state duce la inegalitate, la violarea drepturilor suverane ale unor state și la drepturi și privilegii injuste pentru altele.

Cerința unei egalități reale, bazată pe avantaj reciproc, este una dintre cele mai imperioase ale vieții internaționale actuale. Ea se exprimă atît prin necesitatea înlăturării vechilor inegalități, cît și prin aceea ca noile raporturi dintre state să aibă un caracter complet echitabil. După o lungă perioadă de exploatare, de jug colonial și semicolonial, statele noi, care se află pe calea dezvoltării economice, nu înțeleg să-și primejduiască viitorul și să adere din nou la condițiile de aservire din trecut. Statele a căror viață economică se desfășura sub controlul și în beneficiul unor țări cu o economie mai dezvoltată militează pentru ca egalitatea suverană să nu mai fie doar o egalitate

de drept care ascunde inegalitatea de fapt, ci o egalitate reală, bazată pe reciprocitate.

*
* *

Republica Socialistă România își dezvoltă relațiile internaționale cu toate țările pe baza principiului egalității și avantajului reciproc. Stat socialist, dornic de pace și colaborare internațională largă, Republica Socialistă România respectă drepturile la egalitate și la reciprocitate de avantaje ale tuturor statelor. Mărturii ale acestei poziții consecvente pe care România o adoptă față de toate statele sînt numeroasele declarații comune, tratatele, convențiile și alte documente încheiate de Republica Socialistă România cu țări din toate continentele și care nu numai că exprimă, dar întruchipează în fapt cerințele egalității și avantajului reciproc. Grija față de interesele partenerului, luarea în considerare a situației lui sînt caracteristice pentru poziția delegațiilor române în negocierile purtate cu alte state.

Considerînd că aceasta poate fi singura bază trainică a relațiilor internaționale normale, România socialistă militează pentru înfăptuirea principiilor egalității și avantajului reciproc pe planul relațiilor dintre toate statele, pentru respectarea drepturilor suverane ale statelor și popoarelor ce decurg din aceste principii. La Organizația Națiunilor Unite, la instituțiile sale specializate, la conferințele internaționale de interes general convocate sub auspiciile Națiunilor Unite, pretutindeni, delegațiile române apără ferm universalitatea participării la aceste reuniuni internaționale și resping practicile discriminatorii. România socialistă a luat poziție întotdeauna în favoarea statelor și popoarelor ale căror drepturi sînt încălcate de cercurile imperialiste. Respectarea acestor drepturi și interese, înfăptuirea egalității și avantajului reciproc

sînt cerute nu numai pentru asigurarea legalității internaționale, dar constituie cerințe de bază ale asigurării păcii și progresului colaborării internaționale.

Principiul egalității în drepturi, ca cerință fundamentală a menținerii păcii și asigurării progresului omenirii, ca normă de bază a relațiilor dintre state, figurează în actele de politică externă, bilaterale sau multilaterale, la care Republica Socialistă România este parte.

În „Comunicatul cu privire la întîlnirea conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești și a șefilor de guverne ale țărilor membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc" din iulie 1966, țările socialiste participante „și-au exprimat în unanimitate năzuința de a depune și în viitor eforturi îndreptate spre dezvoltarea colaborării reciproce, în conformitate cu principiile deplinei egalități în drepturi, respectării suveranității și intereselor naționale, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești".

Afirmarea și dezvoltarea între state a unor relații normale, bazate pe egalitatea în drepturi și pe celelalte principii ale relațiilor dintre state, este considerată de către țările socialiste participante la Consfătuirea de la București a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia ca o condiție fundamentală a înfăptuirii securității europene.

România socialistă contribuie la dezvoltarea principiului egalității în drepturi între state prin afirmarea rolului, răspunderii și ajutorului important pe care țările mici și mijlocii îl pot aduce la rezolvarea marilor probleme care frămîntă astăzi omenirea. Politica externă activă, poziția constructivă a țării noastre în marile probleme internaționale, aportul său la promovarea unei atmosfere de cooperare pe plan internațional se înscriu pe linia unei înfăptuiri creatoare a principiului egalității în drepturi a tuturor statelor.

IV. NEINTERVENȚIA ÎN AFACERILE INTERNE ALE ALTOR STATE ȘI POPOARE

Neintervenția în afacerile interne ale altor state și popoare este unul dintre principiile de bază ale relațiilor internaționale contemporane a cărui respectare necondiționată asigură dezvoltarea liberă a popoarelor, creează condiții pentru afirmarea deplină a suveranității statelor *.

Recunoașterea dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn în țara sa, a dreptului său necondiționat de a hotărî în mod exclusiv caracterul orînduirii sociale și de stat, a drepturilor sale suverane de a se organiza și a-și exercita puterea de stat, de a-și stabili politica internă și externă fără nici un amestec din partea altor state este o cerință de bază a vieții internaționale, o condiție importantă pentru menținerea păcii și pentru o colaborare pașnică, rodnică și reciproc avantajoasă între state.

Principiul neintervenției implică respectarea drepturilor suverane și a voinței altor popoare, interzice

* *G. Moca.* „Principiul neamestecului și activitatea Adunării Generale a O.N.U.", în „Justiția Nouă" nr. 2/1963 ; *T. Mitrovic.* „The Principle of Non Intervention in Contemporary International Law", în „Iugoslovenska Revija za Mejdunarodno Pravo", Belgrad, nr. 1/1964, p. 29—42 ; *A. S. Pîradov, G. B. Staruşenko.* „Prinţip nevmeşatelstva v sovremennom mejdunarodnom prave", în „Sovetskii Ejegodnik mejdunarodnovo prava", 1958 ; *L. Preuss.* „Article 2, Paragraph 7 of the Charter of the United Nations and Matters of Domestic Jurisdiction", în „Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye", vol. 74 ; *J. Fawcet.* „Intervention in International Law", în „Recueil des cours" vol. 103, 1961 ; *D. Brischop.* „The Roosevelt-Litvinov Agreements Syracuse", 1965.

amestecul în afacerile lor interne sub orice formă, garantează statelor mici egalitatea lor pe planul relațiilor internaționale. Pentru statele nou apărute, acest principiu constituie un scut în lupta pe care ele o duc pentru completa lichidare a colonialismului. Principiul neintervenției are importanță pentru toate statele, deoarece le dă posibilitatea să se bucure de drepturile lor, conform dreptului internațional.

Principiul neintervenției are o legătură strînsă cu menținerea păcii și securității internaționale. Intervenția în afacerile altor state poate constitui o sursă de tensiune internațională și de folosire a forței și poate duce la conflicte care pun în primejdie pacea și securitatea popoarelor.

În condițiile coexistenței pe arena internațională a unor state cu sisteme social-economice și politice diferite, principiul neintervenției dobîndește o importanță deosebită, iar respectarea lui are o mare însemnătate pentru menținerea și promovarea unor relații pașnice, prietenești și de cooperare.

EVOLUȚIA ISTORICĂ A PRINCIPIULUI NEINTERVENȚIEI

Proclamarea neintervenției în afacerile interne ale unui alt stat, ca unul dintre cele mai importante principii pe care trebuie să se clădească relațiile internaționale, a avut loc în cursul istoriei în perioada de trecere a umanității de la domnia dreptului feudal la dreptul internațional modern. Declarația lui Volney, proiectul de declarație de drept internațional al abatelui Grégoire și alte documente ale revoluției franceze proclamau interzicerea intervenției armate împotriva tinerei republici născute în 1789.

Principiul neintervenției a ajutat popoarele Europei și cele ale Americii să-și construiască statele

lor naționale, să-și dezvolte economia și cultura lor națională și să-și păstreze independența de stat.

Constituția Republicii Franceze din 24 iunie 1793 prevedea : „§ 118. Poporul francez este prietenul firesc și aliatul popoarelor libere". § 119. „El nu se amestecă în afacerile guvernamentale ale altor popoare. El nu va permite ca alte națiuni să se amestece în afacerile sale".

Acest principiu, care avea un caracter progresist, a fost proclamat de burghezie în scopul apărării împotriva atacurilor din partea statelor feudale, care considerau revoluția burgheză și principiile enunțate de ea ca o amenințare pentru sistemul feudal în întregul său. El a slujit în acea perioadă la apărarea ființei naționale și de stat.

Poporul român, care a fost adeseori, îndeosebi în secolul trecut, obiectul intervențiilor marilor puteri, s-a pronunțat statornic în sensul înfăptuirii acestei cerințe de bază a vieții internaționale, menită să apere suveranitatea și independența națională, dreptul popoarelor de a fi stăpîne pe soarta lor. Neintervenția în treburile interne ale Principatelor române, apărarea dreptului lor la autonomie și independență au constituit revendicări ale democraților revoluționari ai poporului român. Numeroase cuvîntări și articole publicate de ei în presa secolului trecut sînt mărturii ale hotărîrii cu care poporul român lupta împotriva amestecului străin. În „Propunerea urgentă" prezentată de C.A. Crețulescu, la 8 octombrie 1857, în Adunarea ad-hoc a Țării Românești se sublinia cît a avut de suferit poporul român de pe urma acestei intervenții : „Călcarea drepturilor noastre ca nație și înrîurirea străinilor în trebile noastre dinăuntru au fost un izvor nescurs al nenumăratelor calamități ce bîntuie de mai mulți secoli aceste nenorocite țări".

În primele decenii ale secolului trecut, principiul neintervenției a fost reafirmat sub forma doctrinei Monroe, ca răspuns la amenințarea unei intervenții din partea Sfintei Alianțe în treburile țărilor continentului american.

Doctrina Monroe, proclamată la 2 decembrie 1823 în mesajul adresat Congresului de James Monroe, președintele S.U.A., a fost cunoscută ulterior sub lozinca : „America a americanilor". În mesaj președintele Monroe, referindu-se la negocierile dintre S.U.A. și Rusia în legătură cu neutralitatea ambelor state față de conflictul dintre Spania și coloniile sale americane și cu privire la granițele posesiunilor rusești în continentul nord-american, spunea : „Discuțiile provocate de aceste interese și acordurile cu care ele se pot sfîrși constituie un prilej nimerit pentru a proclama drept principiu, de care sînt strîns legate drepturile și interesele Statelor Unite, că continentele americane, în urma situației libere și independente pe care ele și-au stabilit-o și o mențin, de acum înainte nu vor mai putea fi considerate ca obiect de colonizare din partea vreuneia dintre puterile europene...

Sistemul politic al puterilor aliate (statele Sfintei Alianțe — *n.n.)*, prin esența sa, este deosebit de sistemul american. Această deosebire decurge din diferența existentă între felurile lor de guvernare. Națiunea noastră este devotată apărării modului nostru de guvernare, pe care l-am dobîndit printr-un șir de importante jertfe de sînge și de bunuri, care s-a maturizat datorită înțelepciunii cetățenilor săi cei mai luminați și datorită căruia noi ne bucurăm de o cinste fără precedent. De aceea, relațiile sincere și prietenești existente între Statele Unite și aceste puteri ne obligă să declarăm că orice încercare din partea lor de a-și extinde sistemul politic în vreo parte a emisferei noastre o vom considera periculoasă pentru liniștea și securitatea noastră. Noi nu ne-am amestecat și nu ne vom amesteca în viața coloniilor și posesiunilor vreunei puteri europene. Însă în ce privește guvernele care și-au proclamat independența și au știut să și-o apere și a căror independență noi am recunoscut-o după matură gîndire și conform principiilor dreptății, nu putem privi amestecul în afacerile lor din partea vreunei puteri europene pentru a le reduce libertatea sau, în general, de a exercita vreo influență asupra destinului lor altfel decît ca o manifestare neprietenească față de Statele Unite. În momentul recunoașterii acestor guverne independente, noi am declarat că vom respecta neutralitatea în războiul dintre ele și Spania, am rămas credincioși cuvîntului nostru, vom rămîne și în continuare dacă nu va avea loc vreo schimbare a situației care, după părerea organelor noastre guvernamentale competente, ar face inevitabilă o schimbare corespunzătoare a politicii Statelor Unite în scopul securității sale...

Politica noastră față de Europa, adoptată din primele stadii ale războiului care a răvășit de atît timp această parte a lumii... rămîne neschimbată. Ea constă în neamestecul în afacerile interne ale vreunei puteri, în recunoașterea guvernelor de facto în relațiile cu noi ca guverne legale, în întreținerea cu ele a relațiilor prietenești și în menținerea acestor relații printr-o politică cinstită, fermă, curajoasă, care merge întotdeauna în întîmpinarea cerințelor juste ale fiecărei puteri, care nu se împacă cu nici un fel de ofensă. Însă, în ce privește aceste continente, aci condițiile sînt evident deosebite. Puterile aliate nu pot să-și extindă sistemul lor politic asupra vreunor părți ale acestor continente fără a supune amenințării liniștea și fericirea noastră".

În esență, doctrina Monroe conținea trei teze : 1) Nepermiterea colonizării continentului american de către statele europene ; 2) Nepermiterea intervenției

statelor europene în afacerile continentului american ; 3) S.U.A. se vor abține de la intervenția în treburile Europei.

Proclamată în condițiile pericolului iminent de intervenție a puterilor europene, a Sfintei Alianțe împotriva revoluțiilor ce izbucniseră în fostele colonii spaniole din America Latină, doctrina Monroe era îndreptată împotriva acestei intervenții. Totuși ea conținea idei menite să justifice pretențiile S.U.A. de a se amesteca în afacerile interne și de a obține hegemonia politică pe continentul american.

Secretarul de stat al S.U.A., Richard Olney, într-o notă adresată guvernului englez la 20 iulie 1895, declara că Statele Unite au dreptul de a interveni în orice discuție dintre un stat european și un stat american. El spunea că, „în virtutea doctrinei Monroe, Statele Unite au un fel de protectorat asupra continentului american și, fiind suverane în problemele care le privesc, pot să-și impună voința, aici ea avînd forță de lege" *.

Senatorul Knox, fost secretar de stat al președintelui Taft, spunea în august 1919 : „Doctrina Monroe nu este un angajament internațional sau o înțelegere internațională. Ea este o regulă de politică a Statelor Unite, de care noi ne servim în măsura în care avem nevoie. Ea nu este supusă altor reguli decît necesității noastre, voinței noastre și forței armelor noastre" **.

Printr-o notă adresată în 1896 Angliei, președintele Cleveland sublinia că S.U.A. au „dreptul" de a rezolva toate problemele referitoare la America de Sud ***. Doctrina Monroe a fost folosită de nenumărate ori pentru justificarea intervențiilor americane în

* „Dimplomaticeskii Slovari", vol. II, Moscova, 1961, p. 310.

** Académie diplomatique internationale. Dictionnaire diplomatique, vol. III, articolul „Monroe (Doctrine de)".

*** Ibid.

Cuba, Nicaragua, Mexic, Guatemala, Haiti etc. *, ceea ce a provocat nemulțumirea statelor latino-americane, acestea nefiind dispuse să accepte tutela marelui vecin din nord.

La Conferința de pace de la Paris din 1919, în urma insistențelor președintelui Wilson, doctrina Monroe a fost introdusă în art. 21 al pactului Ligii Națiunilor, care prevedea că „obligațiile internaționale, cum sînt tratatele de arbitraj și acordurile limitate la cadrul unor anumite regiuni, ca doctrina Monroe, care asigură menținerea păcii, nu sînt considerate incompatibile cu vreuna dintre prevederile prezentului pact".

La cea de-a V-a Conferință panamericană de la Santiago de Chile din 1923, reprezentanții unor țări latino-americane au ridicat problema caracterului, a însemnătății și interpretării doctrinei Monroe. Reprezentantul S.U.A. la această conferință a declarat că doctrina nu implică discuții și că ea este o chestiune unilaterală a politicii naționale a S.U.A.

Tot pe continentul american au apărut alte două doctrine ale neintervenției și care au o anumită legătură cu doctrina Monroe. Acestea sînt doctrinele Calvo și Drago.

Juristul și diplomatul argentinian Calvo a proclamat, în 1868, principiul după care nu este permisă intervenția diplomatică sau armată cu scopul de a constrînge un stat să plătească împrumuturile contractate față de cetățenii unui stat străin. Ulterior, în 1902, această doctrină a fost dezvoltată și modificată de ministrul afacerilor străine al Argentinei — Luis Maria Drago.

Apariția acestor doctrine își găsește explicația în faptul că în cursul secolului al XIX-lea s-au observat nenumărate cazuri de intervenție a puterilor europene

* „Diplomaticeskii Slovari", vol. II, Moscova, 1961, p. 310.

în țările Americii Latine sub pretextul că guvernele acestor țări nu restituiau împrumuturile contractate față de cetățenii statelor europene. Astfel, între 1861 și 1867, Spania, Franța și Anglia au întreprins o campanie militară împotriva Mexicului. Desele războaie civile și răsturnări care aveau loc în republicile latino-americane, în cursul cărora capitalul european suferea unele pagube, au servit drept pretext pentru politica intervenționistă a statelor vest-europene. Calvo și mai apoi Drago au căutat să pună la dispoziția țărilor latino-americane un mijloc legal care să fie recunoscut pe plan internațional pentru lupta împotriva unor astfel de intervenții.

Conform doctrinei Calvo *, „guvernul țării nu trebuie să răspundă pentru pierderile și daunele provocate străinilor ca urmare a tulburărilor interne sau a războiului civil" (cu excepția cazului cînd ele constituie rezultatul direct al acțiunilor guvernului însuși). A recunoaște, în asemenea cazuri, principiul dezdăunării obligatorii pentru pagubă și responsabilitatea guvernului ar însemna, după doctrina Calvo, să se creeze un privilegiu pentru forța arbitrară, pentru marile puteri în detrimentul națiunilor slabe și „a stabili o inegalitate, nejustificată prin nimic, între cetățenii proprii și cei străini". După părerea lui Calvo, principiul egalității juridice a tuturor națiunilor face cu totul nepermisă intervenția diplomatică și cu atît mai mult cea armată din partea oricărei puteri, care ar avea drept scop să constrîngă statul debitor să repare pagubele sau să plătească datoriile cetățenilor străini. Doctrina Calvo a fost inclusă, în secolul trecut, într-o serie de tratate încheiate între țările latino-americane, precum și în tratate încheiate de aceste țări cu unele state europene.

* *L. M. Drago.* „Cobro coercitivo de deudes coutractuales", Buenos Aires, 1906 ; *A. S. Hersbey.* „The Calvo and Drago doctrines", în „American Journal of International Law", vol. I, 1907.

Între 1902 și 1903 are loc conflictul din Venezuela ; trei puteri europene — Germania, Anglia și Italia — intervin în Venezuela, sau, cum s-a exprimat în mod plastic Lenin, „Venezuela este constrînsă (prin bombardamente) să-și achite datoriile"... * În legătură cu acest conflict, Drago **, ministrul de externe al Argentinei, a lansat doctrina care-i poartă numele. În depeșa adresată la 29 decembrie 1902 reprezentantului diplomatic al Argentinei la Washington, el arăta că „izbucnirea conflictului se datorește în parte daunelor pricinuite supușilor națiunilor care ridică pretenții în legătură cu revoluțiile și războaiele al căror teatru a fost de curînd republica sus-amintită, în parte neplății la termen a datoriei externe a statului.

...Caracterul principiilor proclamate pe continentul nostru american este cu totul altul : «Contractele încheiate între o națiune oarecare și persoane particulare sînt obligatorii, deoarece sînt bazate pe conștiința suveranului și nu pot constitui obiectul forței de constrîngere» — spune ilustrul Hamilton. Ele nu dau dreptul nimănui să acționeze în afara voinței suverane...

Aceasta nu constituie în nici un fel o ocrotire a lipsei de bună-credință, a dezordinii și a bancrutei intenționate și voluntare. Aceasta este pur și simplu o ocrotire a demnității unei entități de drept internațional public care nu poate fi atrasă în nici un fel în război în dauna scopurilor nobile care determină existența și libertatea unei națiuni.

Recunoașterea datoriei de stat și obligația fermă de a plăti nu constituie o declarație lipsită de valoare

* *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 23, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 669.

** Asupra doctrinei Drago. *Drago.* „Les emprunts d'Etat et leurs rapports avec la politique internationale", în „Revue de droit international publique", tome XIV ; *Deaucière-Ferraudière.* „La responsabilité internationale des Etats à raison des dommages subis par les étrangers", Paris, 1925 ; *T. Perez.* „La doctrine Drago", 1908 ; *Quesado.* „La doctrine Drago", 1919.

datorită faptului că perceperea nu poate fi înfăptuită prin violență...

Perceperea împrumuturilor manus-militari duce la ocupația teritorială, care presupune reprimarea sau supunerea guvernelor. Această situație este în contradicție netă cu principiile care au fost proclamate în repetate rînduri de națiunile Americii, și în special cu doctrina Monroe, susținută și apărată întotdeauna de Statele Unite, doctrină la care Republica Argentina a aderat.

...În primul rînd trebuie subliniat că un capitalist care-și împrumută banii unui stat străin își dă seama întotdeauna de resursele țării unde va opera și de gradul de posibilitate ca obligațiile asumate să fie îndeplinite fără obstacole... În plus, creditorul știe că el încheie o înțelegere cu o unitate suverană și că una dintre particularitățile proprii oricărei suveranități constă în aceea că împotriva ei nu poate fi începută sau înfăptuită nici o procedură coercitivă, deoarece un astfel de mijloc de percepere ar amenința existența sa și ar duce la pierderea independenței și la încetarea funcționării guvernului respectiv.

Printre principiile de bază ale dreptului internațional public consacrate de umanitate, unul dintre cele mai prețuite este acela care stabilește că toate statele, oricare ar fi puterea de care dispun, sînt în esență unități pe deplin egale între ele și care au în mod reciproc dreptul la aceeași considerație și la același respect.

Recunoașterea unei datorii și a contului ei poate și trebuie să fie făcută de o națiune fără prejudiciu pentru drepturile ei ca unitate suverană, însă perceperea prin constrîngere directă, cu ajutorul forței, ar avea drept consecință ruinarea națiunilor mai slabe și desființarea guvernelor de către puternicii pămîntului.

...Singurul lucru pe care-l apără Republica Argentina și pe care ea ar dori să-l vadă confirmat în legătură cu evenimentele din Venezuela... este principiul că în America nu poate exista expansiune teritorială europeană, nici presiune exercitată asupra popoarelor continentului (american), datorită simplului fapt că situația financiară grea determină una dintre aceste țări să amîne îndeplinirea obligațiilor sale... Într-un cuvînt, principiul pe care Republica Argentina ar dori să-l vadă recunoscut este că datoria de stat nu poate provoca nici intervenția armată, nici, cu atît mai puțin, ocupația cu forța a teritoriului unei națiuni americane din partea uneia dintre puterile europene.

Noi nu ne inspirăm nicidecum din simțăminte de ură față de națiunile din Europa. Noi întreținem, de pe timpul eliberării noastre, relațiile cele mai prietenești cu toate puterile, în special cu Anglia. Aceasta însă nu înseamnă că noi am adera la o politică care urmărește subjugarea naționalităților continentului (american), care luptă pentru progres, care au învins mari greutăți și care pînă la urmă vor triumfa... Probabil că este încă lungă calea pe care națiunile sud-americane o mai au de parcurs; ele au însă suficientă energie... pentru a obține dezvoltarea lor completă, bazîndu-se una pe alta" *.

După cum se vede, doctrina Drago este ceva mai restrînsă decît doctrina Calvo, întrucît ea se referă numai la plata datoriilor care iau naștere în urma lansării unor împrumuturi de stat și respinge intervenția armată, dar nu expres și amestecul diplomatic al guvernelor străine în afacerile statului debitor.

Drago considera doctrina sa drept o dezvoltare a doctrinei Monroe, arătînd că încasarea împrumuturilor cu ajutorul forței armate include ocuparea de

* Académie diplomatique internationale. Dictionnaire diplomatique, vol. I, p. 752—753.

teritorii americane de către statele europene, ceea ce, după el, contravenea doctrinei Monroe.

Guvernul S.U.A., căruia i-a fost remisă nota cuprinzînd doctrina lui Drago, nu a acceptat-o. Problema ridicată de această doctrină a fost trecută spre studiu celei de-a treia conferințe panamericane, care s-a ținut la Rio de Janeiro în 1906, care, la rîndul său, a transmis-o celei de-a doua Conferințe a păcii de la Haga din 1907. La 18 octombrie 1907, aceasta a adoptat convenția Drago-Porter *, la baza căreia stătea doctrina Drago, completată cu propunerile delegatului american la conferință, Porter. În convenția Drago-Porter, referitoare la limitarea folosirii forței pentru executarea obligațiilor contractuale, se prevedea : „Art. 1. Puterile contractante au căzut de acord să nu recurgă la forța armată pentru executarea datoriilor contractuale, pretinse de guvernul unei țări ca aparținînd supușilor săi, către guvernul altei țări. Totuși această prevedere nu va avea aplicare în cazul în care statul debitor respinge sau lasă fără răspuns o propunere de arbitraj sau dacă o acceptă și face imposibilă stabilirea compromisului arbitral sau după arbitraj nu aduce la îndeplinire hotărîrea dată".

Convenția Drago-Porter nu a cunoscut însă aplicări în practica internațională.

Din cele cîteva momente istorice enunțate mai sus rezultă că neintervenția a apărut la început ca un principiu politic și s-a dezvoltat apoi treptat, devenind o normă unanim admisă de drept internațional. Acest caracter s-a accentuat în mod deosebit în secolul nostru, după ce războiul a fost scos în afara legii, iar principiul independenței naționale a popoarelor a fost larg recunoscut în relațiile internaționale.

* *Pohl.* „Die Porter Konvention", 1907 ; *Virot.* „La doctrine de Drago et les commentaires sur l'oeuvre de la II-e Conférence de la Paix".

CONSACRAREA PE PLAN INTERNAȚIONAL A PRINCIPIULUI NEINTERVENȚIEI

Pînă la adoptarea Pactului Ligii Națiunilor, cu mici excepții, nu au existat tratate internaționale generale care să cuprindă într-o formă mai amplă principiul neintervenției în afacerile interne ale altor state. Acest principiu era însă acceptat de cutumele internaționale și de regulile generale de drept internațional.

Recunoscîndu-i-se o valoare de normă pozitivă de drept internațional, în secolul nostru, acest principiu a fost inclus în art. 15 § 8 din Pactul Ligii Națiunilor, care prevedea că problemele care intră în jurisdicția internă a statelor nu pot face obiectul unei reglementări internaționale.

Forțele democratice și patriotice ale poporului român, care luptau în acea perioadă pentru apărarea independenței și suveranității țării, se pronunțau cu hotărîre pentru respectarea principiului neintervenției. Un hotărît susținător al acestui principiu a fost diplomatul român Nicolae Titulescu. Respingînd intervenția sub orice formă și de oriunde ar fi venit ea, Titulescu afirma cu tărie : „Vrem să fim prietenii tuturor națiunilor fără excepție, dar în treburile noastre nu primim ca stăpîn decît pe noi înșine" *.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, principiul neintervenției a fost susținut de statele latino-americane, care l-au inclus în acte internaționale cum sînt : convenția din 1933 cu privire la drepturile și obligațiile statelor ; declarația principiilor americane din 1938 ; actul de la Chapultepec din 1945.

În convenția cu privire la drepturile și obligațiile statelor semnată la Montevideo, la 26 decembrie

* Discursul rostit de N. Titulescu la dineul oferit în cinstea lui Tewfik Rüstü Bey, ministrul afacerilor externe al Turciei, cu prilejul vizitei acestuia la București la 11 mai 1934.

1933 *, se prevede că nici un stat nu are dreptul de a interveni în afacerile interne sau externe ale altuia.

În „Declarația principiilor americane" adoptată la Lima la 24 decembrie 1938, orice intervenție a vreunui stat în afacerile interne ale altuia este considerată inadmisibilă, recomandîndu-se ca relațiile dintre state „să fie guvernate de preceptele dreptului internațional" **.

Carta Națiunilor Unite a consacrat principiul neintervenției în forma sa generală în art. 2 § 7, care prevede : „Nici o dispoziție a prezentei Carte nu autorizează Națiunile Unite să intervină în afacerile care țin esențialmente de competența națională a unui stat și nici nu-i obligă pe membri să supună afaceri de acest fel unei proceduri de reglementare prevăzută de prezenta Cartă ; totuși acest principiu nu aduce nici o atingere aplicării măsurilor de constrîngere prevăzute în cap. VII".

Articolul a fost introdus în Cartă, după dezbateri foarte amănunțite, la Conferința de la San Francisco, la propunerea celor patru mari puteri — S.U.A., U.R.S.S., Anglia și China. Cerința respectării competenței interne a statelor și obligația de a nu interveni în aceste probleme deveneau astfel principii de bază ale Cartei, iar statelor li se asigura ocrotirea împotriva oricărei încălcări a competenței lor suverane.

Din art. 2 § 7 din Cartă rezultă că statele, Organizația Națiunilor Unite însăși, organele sale și alte organizații sînt obligate ca în activitatea lor să se abțină de la orice intervenție în afacerile care intră în competența internă a unui stat, fie el membru sau nemembru al organizației. El cuprinde o excepție : exercitarea măsurilor de constrîngere de către Națiunile Unite, conform cap. VII din Cartă. Consiliul de

* American Journal of International Law, 1945, vol. 39 supl.

** The International Conferences of American States, First Supplement, 1933—1940, p. 122.

Securitate poate lua, în anumite cazuri, măsuri de constrîngere pentru restabilirea sau menținerea păcii și securității internaționale. Acestea sînt cazuri speciale, deosebit de grave, cînd, în urma violării dreptului internațional, un stat pune în pericol pacea.

Există probleme interne de stat care sînt complet inaccesibile altor state și care nu pot face obiectul unei reglementări internaționale. Astfel sînt sistemul politic și social, problemele orînduirii social-economice și cele ale structurii de stat.

Principiul neintervenției ocrotește suveranitatea statelor, libertatea lor de a-și alege sistemul politic, social, economic și juridic, dreptul lor de a intra în relații diplomatice cu alte state, de a încheia tratate internaționale, de a participa la organizații internaționale și, în general, de a duce o politică externă de sine stătătoare.

Din recunoașterea suveranității și egalității statelor, a supremației lor teritoriale și a independenței politice rezultă necesitatea respectării acestora și neamestecul în exercitarea activităților ce intră în competența internă a statelor.

Dreptul popoarelor la suveranitate implică, de asemenea, respectul principiului neintervenției, deoarece statele trebuie să respecte sistemele politice și sociale alese de popoare. Mai mult încă, principiul neintervenției creează obligația de a nu împiedica realizarea dreptului la independență al popoarelor aflate încă sub jugul colonial, a dreptului lor de a-și forma un guvern național fără nici un amestec din afară și de a-și stabili liber relațiile lor politice, economice și culturale cu alte state și, dacă găsesc necesar, de a înlocui sistemul economic existent prin altul ales de ele, de bunăvoie.

Neintervenția capătă o importanță deosebită ca urmare a întăririi și dezvoltării principiului autodeterminării popoarelor, deoarece prăbușirea sistemului

colonial și dobîndirea independenței de către numeroase state noi arată necesitatea ocrotirii suveranității lor și dezvoltării lor independente, fără amestec străin. Acest aspect este subliniat în *Declarația de la Bandung* și în *Carta Organizației Unității Africane*, documente în care statele asiatice și africane au inclus principiul neintervenției ca unul dintre principiile ce trebuie să fie respectate și după lichidarea colonialismului.

Dreptul internațional interzice intervenția atît în afacerile interne, cît și în cele externe ale statelor, deoarece toate acestea intră în competența exclusivă a statelor. Politica externă, independența în relațiile externe constituie un atribut al suveranității, ca și independența internă. În plus, intervenția în afacerile externe duce în mod implicit la intervenția în afacerile interne, deoarece și una și alta îmbracă toate activitățile statelor în exercitarea suveranității lor.

Esența art. 2 § 7 din Cartă constă deci în ocrotirea suveranității și a independenței complete a tuturor statelor și popoarelor.

Tocmai acest aspect al principiului neintervenției a căpătat o mare importanță în perioada care a trecut de la adoptarea Cartei. Numeroase declarații și tratate bilaterale și multilaterale, hotărîri ale Națiunilor Unite și alte documente internaționale interzic statelor amestecul în afacerile interne ale altor state.

Astfel pactul Ligii Statelor Arabe * semnat la Cairo la 22 martie 1945 prevede în art. 8 : „Fiecare stat membru al Ligii va respecta forma de guvernămînt stabilită în alte state membre și o va considera ca privind în mod exclusiv acele state. Fiecare trebuie să promită că se va abține de la orice acțiune

* United Nations Treaty Series, vol. 70, p. 237.

avînd ca scop schimbarea sistemelor de guvernămînt stabilite".

În *Constituția Organizației Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură (UNESCO)* *, adoptată în 1945, se prevede : „Art. 1. Scopuri și funcțiuni... 3. În scopul menținerii independenței, integrității și diversității fructuoase a culturilor și sistemelor de educație a statelor membre ale acestei organizații, organizației îi este interzis să intervină în afaceri care intră în mod esențial în competența lor internă..."

În *Carta Organizației Statelor Americane* adoptată la Bogota ** la 30 aprilie 1948 este stipulat : Art. 7 : „Fiecare stat american are datoria de a respecta drepturile de care se bucură orice alt stat, în conformitate cu dreptul internațional".

Deși statutul acestei organizații menționează că nici un stat sau grup de state nu are dreptul de a interveni, direct sau indirect, în afacerile interne sau externe ale oricărui alt stat, practica relațiilor dintre S.U.A. și țările latino-americane furnizează numeroase exemple de încălcare grosolană a acestei prevederi.

În *„Declarația cu privire la pacea și cooperarea mondială"*, adoptată la Conferința de la Bandung a statelor asiatice și africane din 1955, se arată : „...Națiunile trebuie să practice toleranța, să trăiască în pace unele cu altele, ca buni vecini, și să dezvolte cooperarea pe baza următoarelor principii... (4) Abținerea de la intervenția sau ingerința în afacerile interne ale altor țări".

Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiat la Varșovia *** în 1955 prevede : Art. 8 : „Părțile contractante declară că ele vor acționa într-un spirit de prietenie și colaborare pentru a pro-

* Op. cit., vol. 4, p. 278.

** Annals of the Organisation of American States, vol. I, nr. 1/1949, p. 77.

*** United Nations Treaty Series, vol. 219, p. 24.

mova dezvoltarea mai departe și întărirea legăturilor economice și culturale dintre ele, în conformitate cu principiile respectării reciproce a independenței, suveranității și neintervenției reciproce în afacerile interne".

Convenția de la Viena cu privire la relațiile și imunitățile diplomatice *, semnată la 18 aprilie 1961, precizează : Art 4 : „1. Fără a aduce prejudicii privilegiilor și imunităților lor, este datoria tuturor persoanelor care se bucură de astfel de privilegii și imunități să respecte legile și reglementele statului acreditar. Ele au, de asemenea, datoria de a nu se amesteca în afacerile interne ale acestui stat". O prevedere identică figurează în Convenția de la Viena cu privire la relațiile și imunitățile consulare ** încheiată în aprilie 1963.

În Declarația șefilor de state sau guverne ai țărilor nealiniate adoptată la Belgrad în 1961 se prevede : „Lumea din zilele noastre este caracterizată prin existența unor sisteme sociale diferite. Țările participante nu consideră că aceste deosebiri constituie un obstacol de netrecut pentru stabilizarea păcii cu condiția de a împiedica manifestarea tentativelor de dominare și de amestec în afacerile interne ale altor popoare și națiuni".

Carta Organizației Unității Africane *** adoptată la Addis-Abeba în 1963 aderă la următoarele principii : Art. II. Organizația va avea următoarele scopuri :

. . . . . .

2. Neintervenția în afacerile interne ale statelor.

3. Respectarea suveranității și integrității teritoriale a fiecărui stat și a dreptului lui la existență independentă.

* United Nations Doc. A/CONF. 20/13 and Corr. 1.

** Idem, Doc. A/CONF. 25/12.

*** „International Legal Material — the American Society of International Law. Vol. II No. 4, July 1963, p. 767.

5. Condamnarea fără rezerve a asasinatului politic sub toate formele sale, ca și a activităților subversive din partea statelor vecine sau a oricăror alte state.

Pe baza acestor noi dezvoltări ale principiului neintervenției, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat la cea de-a XX-a sesiune o „Declarație cu privire la inadmisibilitatea intervenției în afacerile interne ale statelor și protejarea independenței și suveranității lor", care are următorul conținut :

„Adunarea Generală, profund îngrijorată de gravitatea situației internaționale și de amenințarea crescîndă pentru pacea universală datorită intervenției armate și altor forme directe sau indirecte de imixtiune care amenință personalitatea suverană și independența politică a statelor,

Considerînd că Națiunile Unite, în conformitate cu năzuința lor de a elimina războiul, amenințările pentru pace și actele de agresiune, au creat o organizație bazată pe egalitatea suverană a statelor, ale căror relații prietenești vor trebui să se bazeze pe respectarea principiului egalității în drepturi și autodeterminării popoarelor și pe obligația pentru membrii săi de a se abține de la amenințarea cu forța sau de la folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice ale oricărui stat,

Recunoscînd că, în realizarea principiului autodeterminării, Adunarea Generală și-a exprimat, prin «Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale», conținută în rezoluția nr. 1 514/XV, din 14 decembrie 1960, convingerea sa că toate popoarele au un drept inalienabil la libertate deplină, la exercitarea suveranității lor și la integritatea teritoriului lor național și că, în virtutea acestui drept, ele își stabilesc în mod liber statutul lor politic și-și urmează dezvoltarea lor economică, socială și culturală,

Reamintind că în «Declarația universală a drepturilor omului» Adunarea a proclamat că recunoașterea demnității proprii și a drepturilor egale și inalienabile ale tuturor membrilor familiei umane, fără nici o deosebire, de nici un fel, este fundamentul libertății, justiției și păcii în lume,

Reafirmînd principiul neintervenției proclamat în Carta Organizației Statelor Americane, a Ligii Statelor Arabe și în Carta Organizației Unității Africane ; afirmat la conferințele de la Montevideo, Buenos Aires, Chapultepec și Bogota, ca și în hotărîrile Conferinței afro-asiatice de la Bandung, ale Conferinței țărilor nealiniate de la Belgrad ; în «Programul pentru pace și cooperare internațională» stabilit la sfîrșitul Conferinței de la Cairo a statelor nealiniate și în Declarația cu privire la subversiune adoptată la Accra de către șefii de state și guverne ai statelor africane,

Recunoscînd că respectul deplin al principiului neintervenției statelor în afacerile interne și externe ale altor state este esențial pentru îndeplinirea scopurilor și principiilor Națiunilor Unite,

Considerînd că intervenția armată este sinonimă cu agresiunea și, ca atare, contrară principiilor fundamentale pe care trebuie să fie clădită cooperarea pașnică internațională,

Considerînd mai departe că intervenția directă, subversiunea, ca și toate formele de intervenție indirectă sînt contrare acestor principii și, prin urmare, sînt violări ale Cartei Națiunilor Unite,

Ținînd seama că violarea principiului neintervenției creează o amenințare pentru independența, libertatea și dezvoltarea normală politică, economică, socială și culturală a țărilor, în special a acelora care s-au eliberat de colonialism, și poate crea o amenințare serioasă pentru menținerea păcii,

Pe deplin conștientă de necesitatea imperioasă de a crea condiții corespunzătoare care să dea posibilitate tuturor statelor, și în special țărilor în dezvoltare, să-și aleagă fără lipsire de libertate sau constrîngere instituțiile lor politice, economice și sociale,

În lumina considerentelor de mai sus, Adunarea Generală a Națiunilor Unite declară în mod solemn :

1. Nici un stat nu are dreptul de a interveni direct sau indirect, pentru nici o națiune, în afacerile interne sau externe ale oricărui alt stat. Ca urmare, intervenția armată, ca și toate celelalte forme de imixtiune sau amenințare împotriva personalității statului sau împotriva elementelor sale politice, economice și culturale sînt condamnate ;

2. Nici un stat nu poate folosi sau încuraja folosirea măsurilor economice, politice sau de orice alt fel ca să constrîngă un alt stat pentru a obține de la el subordonarea exercitării drepturilor sale suverane sau să-și asigure de la acesta avantaje de orice fel. De asemenea, nici un stat nu va organiza, ajuta, provoca, finanța, incita sau tolera activități subversive, teroriste sau armate îndreptate către răsturnarea violentă a regimului unui alt stat sau nu va interveni în luptele civile dintr-un alt stat ;

3. Folosirea forței pentru a lipsi popoarele de identitatea lor națională constituie o violare a drepturilor lor inalienabile și a principiului neintervenției ;

4. Respectarea strictă a acestor obligații este o condiție esențială pentru a asigura ca națiunile să trăiască împreună în pace unele cu altele, deoarece practicarea oricărei forme de intervenție nu numai că violează spiritul și litera Cartei, dar, de asemenea, duce la crearea de situații care amenință pacea și securitatea internațională ;

5. Fiecare stat are un drept inalienabil de a-și alege sistemul său politic, economic, social și cultural fără amestec, sub orice formă, din partea unui alt stat ;

6. Toate statele vor trebui să respecte dreptul la autodeterminare și la independență al popoarelor și națiunilor, ca el să fie exercitat în mod liber fără nici un fel de presiune străină și cu respectarea absolută a drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Prin urmare, toate statele vor trebui să contribuie la eliminarea completă a discriminării rasiale și a colonialismului sub toate formele și manifestările sale ;

7. În această declarație, prin termenul «stat» sînt desemnate atît statele individuale, cît și grupurile de state ;

8. Nimic din prezenta declarație nu va putea fi interpretat ca afectînd în vreun fel prevederile corespunzătoare ale Cartei Națiunilor Unite referitoare la menținerea păcii și securității internaționale, în special cele cuprinse în capitolele VI, VII și VIII" ★.

În cuvîntarea rostită de reprezentantul României cu ocazia dezbaterii proiectului de rezoluție referitor la inadmisibilitatea intervenției în treburile interne ale altor state s-a subliniat că „reafirmarea principiului neintervenției printr-o declarație ar constitui o contribuție prețioasă la înfăptuirea scopului primordial al O.N.U., la consolidarea păcii și securității internaționale". Uneori, a spus reprezentantul român, se încearcă justificarea actelor de intervenție, invocîndu-se așa-numitele „interese majore" de securitate sau chiar preocupări de ordin umanitar.

Un exemplu flagrant în acest sens este agresiunea Statelor Unite împotriva poporului vietnamez, care constituie o încălcare gravă a principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

★ Rezoluția nr. 2 131/XX intitulată „Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty", adoptată la 21 decembrie 1965 în United Nations. Resolutions adopted by the General Assembly, during its Twenteeth Session. 21 septembrie-22 decembrie 1965", p. 11.

Delegatul român a subliniat că aplicarea consecventă a principiului neamestecului în treburile interne ale altor state înseamnă, în ultimă instanță, respectarea suveranității și independenței naționale a fiecărui stat, ca una dintre condițiile de bază pentru dezvoltarea relațiilor normale între state, pentru asigurarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî propria soartă, potrivit voinței sale. Imixtiunile în treburile altor state frînează progresul social, duc la încordare și neîncredere și creează pericole pentru cauza păcii. De asemenea, a arătat delegatul român, sînt contrare principiului neintervenției existența bazelor militare străine și cantonarea trupelor pe teritoriul altor state.

În încheiere, delegatul român a subliniat că guvernul Republicii Socialiste România pornește de la premisa că cerința esențială pentru menținerea și consolidarea păcii, pentru cauza progresului și civilizației omenirii este respectarea dreptului fiecărui popor, fie el mare sau mic, de a-și alege nestingherit calea dezvoltării politice, sociale și economice, în raport cu interesele sale fundamentale, de a-și afirma voința sa națională.

Toate aceste documente contribuie la afirmarea tot mai categorică a principiului neintervenției, la completarea lui cu elemente și nuanțe noi. Ele condamnă noile forme ale amestecului în treburile interne ale statelor și popoarelor și subliniază necesitatea apărării suveranității lor, a neintervenției în treburile lor, condiție principală a relațiilor internaționale normale.

FORMELE INTERVENȚIEI IMPERIALISTE

Istoria relațiilor internaționale cunoaște numeroase exemple de violare a principiului neintervenției în treburile interne ale altor țări de către statele imperialiste. Aceste violări s-au produs și se pro-

duc în cele mai diferite forme. Oricare ar fi ele, actele de intervenție reprezintă încălcări grave ale drepturilor și intereselor statelor, creează tensiune internațională și pun în primejdie pacea și securitatea popoarelor. Forma în care se produce intervenția nu modifică cu nimic caracterul său. Intervenția se poate exercita pe cale armată sau diplomatică ; ea poate avea un caracter direct, deschis sau ascuns.

Forme foarte grave ale intervenției sînt acțiunile îndreptate împotriva suveranității, a egalității suverane sau împotriva integrității teritoriale sau a inviolabilității sale. Această formă a intervenției se confundă adeseori cu actele de agresiune.

Un caz tipic de acest fel a fost intervenția armată a Angliei, Franței, Japoniei, S.U.A. și a altor state împotriva tinerei Republici sovietice. Imperialiștii au căutat să distrugă tînărul Stat sovietic cu ajutorul intervenției armate deschise și prin sprijinirea, în același timp, a forțelor contrarevoluționare din Rusia, precum și prin organizarea blocadei.

Încercări de intervenție în afacerile interne ale Rusiei sovietice și de exercitare a unor presiuni diplomatice au avut loc la Conferința de la Genova din 1922, prima conferință internațională la care participa Statul sovietic. Pretențiile puterilor occidentale față de Rusia sovietică reprezentau o amenințare împotriva tuturor cuceririlor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și împotriva suveranității poporului sovietic. Ele declarau că refacerea economică a Rusiei nu ar fi posibilă fără schimbarea orînduirii sociale și politice. Puterile occidentale cereau plata de către Rusia sovietică a tuturor datoriilor antebelice și din timpul războiului, restituirea tuturor întreprinderilor expropriate de Statul sovietic și a tuturor proprietăților străine, plata tuturor pagubelor suferite de capitaliștii străini. În legătură cu aceasta se intenționa formarea unei comisii pentru

datoria rusă, care ar fi trebuit să exercite controlul asupra economiei Rusiei sovietice. Pentru reglementarea conturilor se propunea emiterea de obligații garantate de bugetul Statului sovietic. Se propuneau, de asemenea, acordarea unor drepturi de extrateritorialitate pentru capitaliștii străini, desființarea monopolului Statului sovietic asupra comerțului exterior. Acesta era un program de aservire totală a Rusiei sovietice față de capitalul străin.

Rusia sovietică a respins de la început aceste încercări și a prevenit guvernele imperialiste că prin astfel de planuri și prin amenințări nu o vor intimida. Statul sovietic le-a oferit propuneri de dezvoltare a relațiilor comerciale, o înțelegere care să ducă la colaborare economică reciproc avantajoasă, pe baza recunoașterii necesității coexistenței pașnice și a colaborării între statele cu sisteme social-economice diferite.

Presiunile diplomatice, măsurile de constrîngere de natură politică sau economică în scopul de a forța voința suverană a unui stat pentru a obține de la el avantaje de orice fel constituie și ele forme ale intervenției în afacerile interne ale altui stat.

De asemenea, reprezintă o violare a principiului neintervenției amestecul în conflictele civile dintr-un alt stat. Astfel, la 18 iulie 1936, în Spania a izbucnit rebeliunea fascistă îndreptată împotriva guvernului Frontului popular, format ca urmare a victoriei în alegeri a partidelor democratice antifasciste, guvern care începuse să înfăptuiască reforme democratice.

Deoarece exista posibilitatea reprimării rebeliunii fasciste, guvernele Germaniei hitleriste și Italiei fasciste au început din august 1936 o intervenție fățișă în afacerile interne ale Spaniei, acordînd rebelilor sprijin militar. Rebelii din Spania au primit în fapt un sprijin și din partea cercurilor reacționare din Anglia și din Franța, iar Liga Națiunilor, în care

rolul principal îl jucau reprezentanții Angliei și ai Franței, nu a luat măsurile necesare împotriva intervenției, pentru apărarea Republicii Spaniole.

După încheierea celui de-al doilea război mondial, S.U.A. au întreprins o gravă intervenție în afacerile interne ale Chinei, sprijinind clica gomindanistă, antipopulară.

Mari pericole pentru securitatea și pacea internațională creează intervenția militară a S.U.A. în Asia de sud-est, degenerarea ei într-un act de război în Vietnam.

De asemenea, după instaurarea puterii populare în Cuba, această țară a fost supusă unor puternice presiuni economice, politice și militare de către Statele Unite ale Americii. În aprilie 1961, bande contrarevoluționare, pregătite și sprijinite de S.U.A., au atacat Cuba, încercînd să debarce pe teritoriul țării.

Încă o manifestare recentă a politicii de amestec în treburile interne ale unui stat suveran reprezintă intervenția imperialismului american în Republica Dominicană.

Mișcarea insurecțională din Republica Dominicană, generată de nemulțumirile maselor populare față de mizeria crescîndă și față de regimul de teroare impus de guvernanții aserviți imperialismului nord-american, a fost folosită ca pretext de guvernul S.U.A. pentru a debarca trupe americane pe teritoriul dominican. Totodată președintele Johnson a ridicat această acțiune intervenționistă la rangul de doctrină de stat, proclamînd că „națiunile americane nu pot, nu trebuie și nu vor permite stabilirea unui alt guvern comunist (în afară de Cuba) în emisfera vestică". Acțiunea intervenționistă a S.U.A., cu toate încercările diplomației americane de a o justifica, nu a putut să nu provoace îngrijorare, critici și reacții puternice în rîndurile opiniei publice. La sesiunea specială a Organizației Statelor Americane, țări latino-

americane, Chile, Venezuela, Uruguay, Peru, Bolivia, Mexic, au criticat acțiunile S.U.A., s-au opus propunerii americane de creare a unor „forțe interamericane" care să acționeze în Republica Dominicană, văzînd în aceasta un precedent periculos, un mijloc ce ar putea fi folosit în viitor pentru intervenția în treburile altor state de pe continentul lor. Această nouă acțiune intervenționistă a S.U.A. a fost condamnată nu numai de popoarele țărilor latino-americane, dar și pretutindeni în lume. Prin glasul celor mai autorizați exponenți ai săi, poporul român a condamnat această intervenție și a cerut retragerea trupelor străine.

Alte mijloace prin intermediul cărora se realizează intervenția în treburile interne ale statelor sînt bazele și trupele militare staționate pe teritoriile străine. Existența acestora constituie un element de tensiune internațională și de încălcare a drepturilor popoarelor la independență, un pericol pentru pacea și securitatea internațională. Militînd consecvent împotriva intervenției imperialiste în treburile interne ale popoarelor, Republica Socialistă România ia poziție hotărîtă împotriva bazelor militare și a menținerii de trupe pe teritoriile altor state. În cuvîntarea rostită de Corneliu Mănescu, ministrul afacerilor externe al Republicii Socialiste România, la cea de-a 21-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. se arată : „În interesul înlăturării surselor de tensiune internațională care frînează statornicirea unor relații normale, sănătoase între state suverane, ne pronunțăm pentru lichidarea sistemului anacronic al împărțirii lumii în blocuri militare, pentru desființarea bazelor străine și retragerea tuturor forțelor armate de pe teritoriul altor state."

O altă formă a intervenției o constituie organizarea și instruirea unor forțe terestre, navale sau aeriene, sau de orice alt fel, în scopul înfăptuirii de

incursiuni într-un alt stat sau al comiterii de acte teroriste ori de spionaj împotriva lui.

Activitățile duse de un stat împotriva sistemului politic, economic ori social al unui alt stat și impunerea sau încercarea de a impune unui stat o anumită formă de guvernare sînt, de asemenea, forme ale intervenției, deoarece ele împiedică poporul să-și exercite dreptul său suveran de a-și alege liber sistemul său politic, economic și social.

Intervenția poate lua forma împiedicării sau încercării de a împiedica un stat să dispună liber de resursele și bogățiile lui naturale. Formele cele mai ascuțite ale acestui gen de intervenție le iau acțiunile îndreptate împotriva dreptului suveran al statelor de a naționaliza bogățiile și resursele lor naturale.

Astfel, pot fi menționate presiunile care au culminat prin agresiunea anglo-franco-israeliană din 1956, ce avea ca scop să împiedice naționalizarea de către Egipt a Companiei Canalului Suez.

Amenințarea cu ruperea relațiilor diplomatice prin care un stat poate fi constrîns să recunoască sau să nu recunoască alte state constituie de asemenea o formă de presiune ilicită asupra voinței lui suverane și un factor de încordare internațională. Acest fenomen este anormal și stînjenește viața comunității internaționale.

Folosirea recunoașterii ca mijloc de intervenție în treburile interne ale altor state a fost condamnată de statele latino-americane prin *doctrina Estrada*, proclamată de ministrul de externe al Mexicului, Estrada, la 27 septembrie 1930 și care a constituit un mijloc de apărare a suveranității acestor țări.

Doctrina Estrada implică respectarea egalității și suveranității statelor, ea întărește principiul neintervenției, abținîndu-se să califice drept legal sau ilegal un guvern nou ; ea evită abuzurile ce pot decurge

din recunoașteri amînate sau pripite și efectele lor prejudiciabile țărilor interesate ; ea ușurează intrarea statelor noi în organizațiile internaționale ale păcii și cooperării, înlăturînd dificultățile pe care le-ar putea întîlni reprezentarea lor în aceste organizații.

În perioada imperialismului, principiul neintervenției, care a devenit un obstacol în calea tendințelor acaparatoare ale monopolurilor capitaliste, este încălcat de către puterile imperialiste în relațiile lor cu țările mai mici și mai slabe, precum și față de statele semidependente.

Numeroși juriști în slujba acestor puteri declară că amestecul în treburile interne ale altor state nu este numai posibil, dar și necesar, că în anumite cazuri intervenția este justificată. Teoriile, ca și practicile intervenționiste, sînt însă condamnate de numeroase state, de popoarele lumii, care militează pentru înfăptuirea în viața internațională a principiului neamestecului în afacerile interne.

Republica Socialistă România duce consecvent o politică de neamestec în treburile interne ale altor state, respectă suveranitatea altor state și dreptul la egalitate al popoarelor.

Principiul neintervenției este proclamat ca o cerință fundamentală a unor relații normale în Constituția Republicii Socialiste România și în alte acte de stat, în tratate și declarații bilaterale încheiate de România socialistă cu toate statele. Militînd pentru înfăptuirea acestui principiu în viața internațională, Republica Socialistă România condamnă intervenția în treburile interne ale popoarelor și apără dreptul lor de a se dezvolta conform intereselor proprii. Această poziție fermă, consecventă se bucură de o largă recunoaștere și prețuire în rîndurile popoarelor din întreaga lume.

Așezarea relațiilor dintre state pe principiul neamestecului în afacerile interne, înfăptuirea lui cu strictețe constituie — după cum se subliniază în documentele de politică externă ale Republicii Socialiste România — o condiție fundamentală a păcii și dezvoltării colaborării dintre state.

V. PRINCIPIUL NEAGRESIUNII

În lumea contemporană, principiul neagresiunii * are o importanță covîrșitoare, deoarece respectarea lui reprezintă o garanție trainică pentru menținerea păcii generale, pentru securitatea popoarelor.

În întreaga istorie a societății omenești, niciînd necesitatea înlăturării pericolului de război și a menținerii păcii nu a fost atît de acută ca în zilele noastre. În secolul al XX-lea popoarele au trecut prin două războaie mondiale sîngeroase. În veacul atomului, al rachetelor intercontinentale și al electronicii, un război nuclear ar constitui o calamitate fără seamăn. De aceea afirmarea cu hotărîre și înfăptuirea principiului neagresiunii capătă o deosebită însemnătate.

Dreptul internațional contemporan interzice folosirea forței de către state, unele împotriva altora.

Privit din punctul de vedere al dezvoltării istorice, principiul interzicerii amenințării cu forța sau folosirii forței este o normă de drept internațional

* S. *Glaser*. „La guerre d'agression à la lummière des sources du droit international", Paris, 1953 ; *B. Jakovlevic*. „The Principle of Prohibition of the Threat and Use of Force", în „Jugoslovenska Revija za mejdunarodno pravo", Belgrad, nr. 1/964 ; *G. Sarmanazașvili*. „Princip nenapadenia v mejdunarodnom prave", Moscova, 1958 ; *Ch. Visscher*. „L'interdiction du recours à la force dans l'organisation internationale", 1956 ; *G. Dahm*. „Das Verbot der Gewaltannendung nach Art. 2 § 4 der U. N. Charta...", Göttingen, 1962 ; *C. A. Pompe*. „Agresive war, and international crime", The Hague, 1953.

relativ nouă, apărută în secolul al XX-lea. În trecut, suveranitatea statelor era considerată absolută. Ele puteau recurge la război, care era legalizat, deoarece dreptul internațional nu-l interzicea (*„jus ad bellum"*). În baza acestui „drept", orice stat putea porni războiul împotriva altui stat atunci cînd considera necesar. Desigur că pentru justificarea agresiunii se găseau întotdeauna pretexte reale sau fictive.

Această concepție a dreptului de război însemna, în fond, recunoașterea libertății de acțiune și a suveranității absolute a statelor puternice și era incompatibilă cu ideea de egalitate suverană a statelor mari și mici.

Înaintea primului război mondial au existat unele încercări de limitare a așa-numitului drept al statelor de a recurge la război ; în legătură cu aceasta pot fi menționate în special convențiile de la Haga din 1899 și 1907 *.

Însă principiul neagresiunii, interzicerea războiului agresiv, a fost recunoscut abia în perioada dintre cele două războaie mondiale. În *„Decretul asupra păcii"* din 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, primul decret al Statului sovietic, se proclama în mod solemn principiul că războiul de cotropire constituie „cea mai gravă crimă împotriva umanității". Această idee a găsit o largă aprobare din partea popoarelor de pretutindeni.

Pactul Ligii Națiunilor, adoptat în 1919 după încheierea primului război mondial, nu putea să nu oglindească și el cerința popoarelor de îndepărtare a pericolului de război. Pactul îngrădea însă doar dreptul statelor membre ale Ligii de a recurge la război și prevedea sancțiuni față de acei membri care începeau războiul, încălcînd dispozițiile pactului. În legătură cu lacunele pe care le avea pactul în

* Peace Conferences of the Hague, 1899 and 1907. London, 1908.

această privință, N. Titulescu afirma pe bună dreptate că erau „atît de numeroase și de asemenea importanță, încît îți dai seama că domeniul din care războiul a fost în mod legal exclus prin pactul Societății Națiunilor este foarte restrîns" *. Pactul Ligii cuprindea o prevedere referitoare la reglementarea pașnică a litigiilor. Un diferend trebuia să fie soluționat fie prin arbitraj, fie de către Consiliul Ligii, iar părțile erau obligate să nu recurgă la război timp de trei luni, după ce era dată hotărîrea arbitrală sau rezoluția Consiliului Ligii Națiunilor. Aceasta constituia așanumitul „moratoriu al războiului". Războiul nu era interzis, ci „proceduralizat" și, în plus, folosirea forței în relațiile internaționale era posibilă și sub alte forme decît războiul.

Totuși, pactul Ligii Națiunilor marca un important pas înainte în comparație cu convențiile de la Haga din 1899 și 1907 referitoare la reglementarea pașnică a litigiilor internaționale, care nu cuprindeau decît un apel ca, „înainte de a recurge la arme", statele să folosească, „atît cît permite situația", bunele oficii și mediațiunea, deci metodele pașnice.

La Liga Națiunilor au existat încercări de interzicere a agresiunii și de condamnare a ei drept crimă internațională. Referiri la interzicerea agresiunii și la incriminarea ei se găsesc în proiectul tratatului de asistență mutuală ** din 15 august 1923, elaborat de una din comisiile Ligii Națiunilor, ca și în protocolul de la Geneva *** din 2 octombrie 1924, cu privire la reglementarea pașnică a litigiilor ; aceste două acte internaționale nu au devenit însă obligatorii. Totuși prevederile protocolului de la Geneva

* *N. Titulescu.* „Dinamica păcii". (Discurs rostit în Reichstag la 6 mai 1929.)

** Académie diplomatique internationale. Dictionnaire diplomatique, vol. I, p. 223.

*** *O. M. Hudson.* „International Legislation", vol. II, p. 1378.

din 1924, în sensul că „războiul agresiv constituie o crimă internațională" și că statele trebuie să-și asume obligația „de a nu comite această crimă", au jucat un rol însemnat în confirmarea principiului de drept internațional care interzice agresiunea.

La 24 septembrie 1927, Adunarea Ligii Națiunilor a adoptat o declarație specială în care se arăta că orice război agresiv este și rămîne interzis și constituie o crimă internațională ; ea se numea „Declarația Ligii Națiunilor referitoare la războaiele de agresiune" * și prevedea : 1) că toate războaiele de agresiune sînt și vor fi interzise pentru totdeauna ; 2) că orice mijloace pașnice trebuie să fie folosite pentru reglementarea disputelor, de orice fel, ce pot să se nască între state. Adunarea declara că membrii Ligii sînt obligați să se conformeze acestor principii.

Această declarație nu a avut însă nici o însemnătate practică, deoarece pactul Ligii Națiunilor nu numai că nu conținea dispoziții care să interzică în mod direct agresiunea, dar în articolele 12, 13 și 15 permitea recurgerea la război din partea unui stat aflat în litigiu cu un alt stat, dacă primul dintre aceste state îndeplinea cerințele de ordin formal amintite mai sus.

Primul act internațional multilateral care interzice agresiunea este *„pactul de la Paris"*, sau, cum a mai fost numit, *„pactul Briand-Kellog"*, după numele principalilor săi inițiatori. Ideea încheierii unui astfel de tratat internațional a fost lansată de Franța. La 6 aprilie 1927, cu ocazia aniversării a 10 ani de la intrarea S.U.A. în primul război mondial, Aristide Briand, ministrul de afaceri externe al Franței, într-un mesaj adresat guvernului american, propune ca între cele două țări să se încheie un tratat „de prietenie veșnică care să interzică recurgerea la război

* League of Nations. Official Journal. Special Supplement nr. 53, October 1927, p. 22.

ca mijloc al politicii naționale" și transmitea ambasadorului american la Paris proiectul unui astfel de tratat. Răspunzînd la această propunere, secretarul de stat al S.U.A., Kellog, a aprobat-o, exprimîndu-și însă dorința ca tratatul să fie semnat de un număr mai mare de țări. Tratatul a fost semnat la Paris, la 27 iulie 1928, de către S.U.A., Franța, Anglia, Germania, Italia, Belgia, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Africa de sud, Irlanda, India, Polonia, Cehoslovacia și Japonia. Un număr de 48 de alte state au fost, de asemenea, invitate și au aderat la acest pact.

O astfel de invitație a fost adresată și României. În condițiile în care se intensificau presiunile maselor populare, care desfășurau o largă mișcare politică de pace, guvernul român și-a dat adeziunea la pactul Briand-Kellog printr-o declarație publicată la 4 septembrie 1928. Aderarea României la pactul de la Paris, pe care-l semnase mai înainte și Uniunea Sovietică, deschidea posibilitatea îmbunătățirii relațiilor româno-sovietice. Ulterior, la 9 februarie 1929, s-a semnat la Moscova, de către reprezentanții României, U.R.S.S., Letoniei, Estoniei și Poloniei, un protocol la care apoi au aderat Turcia, Iranul și Lituania. Prin acest protocol, pactul de la Paris intra în vigoare în mod anticipat între statele semnatare ale protocolului *.

Iată cum caracteriza N. Titulescu esența pactului de la Paris : „Statele declară în mod solemn, în numele popoarelor respective, că ele condamnă războiul ca mijloc de reglementare a litigiilor internaționale și că renunță la el ca instrument de politică națională în cadrul relațiilor reciproce. Aceasta este esența pactului semnat la Paris la 27 august 1928 și

* „Pactul Briand-Kellog" de *E. Goldhamer* și *Cr. Popișteanu*, în revista „Probleme internaționale" nr. 3 din iunie 1963, București, Editura politică.

cunoscut sub numele de pactul Kellog, pactul Briand-Kellog sau Convenția de la Paris" *.

Pactul de la Paris prevedea renunțarea, de către părți, la război, pentru reglementarea litigiilor internaționale și ca instrument al politicii naționale. „Înaltele părți contractante declară în mod solemn, în numele popoarelor lor, că ele condamnă recurgerea la război pentru reglementarea litigiilor internaționale și vor renunța la aceasta, în relațiile lor reciproce, ca instrument al politicii naționale". Pactul de la Paris mai stipula că părțile se obligă să-și rezolve litigiile dintre ele prin mijloace pașnice.

În acest fel, pactul de la Paris, la care un mare număr de state au devenit părți, a introdus în viața internațională obligația pentru state de a nu folosi războiul ca mijloc de rezolvare a neînțelegerilor dintre ele.

Pactul Briand-Kellog a prezentat însă și unele deficiențe, prin faptul că interzicea doar războiul, nu însă și alte forme de folosire a forței și nu prevedea nici măsuri pentru constatarea violărilor. De asemenea, la timpul respectiv nu exista un sistem de securitate colectivă, care să asigure respectarea acestei reguli. Interzicerea de a recurge la război, prevăzută de pact, era neeficientă și prin faptul că numeroase state-părți au făcut rezerve, prevăzînd diverse excepții și cazuri în care nu se considerau legate prin obligațiile asumate.

În timpul celui de-al doilea război mondial, principiul interzicerii amenințării cu forța sau recurgerii la forță a fost prevăzut în „Declarația Națiunilor Unite", adoptată la Washington la 1 ianuarie 1942, introdus în proiectul la Carta O.N.U. elaborat la Dumbarton-Oaks și mai apoi inserat în Cartă.

* *N. Titulescu.* „Dinamica păcii". (Discurs ținut în Reichstag la 6 mai 1929.)

Astfel, treptat-treptat, interzicerea folosirii recurgerii la forță în viața internațională a devenit un principiu unanim recunoscut al relațiilor dintre state.

În *Carta Națiunilor Unite*, principiul neagresiunii este consacrat astfel de către art. 2 § 4 : „Membrii Organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat, fie în orice alt fel incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite". În plus, art. 2 § 5 prevede : „Membrii Organizației îi vor da acesteia ajutorul deplin în orice acțiune întreprinsă de ea conform dispozițiilor prezentei Carte și se vor abține de a acorda asistență unui stat împotriva căruia Organizația întreprinde o acțiune preventivă sau de constrîngere".

Carta obligă pe toți membrii O.N.U. să-și rezolve litigiile numai prin mijloace pașnice și nu permite, spre deosebire de pactul Ligii Națiunilor, nici un fel de excepții de la acest principiu. Conform Cartei, un stat poate folosi forța numai în scop de autoapărare individuală sau colectivă, dacă este victima unui atac armat sau în urma unei hotărîri a Consiliului de Securitate pentru aplicarea sancțiunilor împotriva statului care a comis agresiunea.

După adoptarea Cartei, principiul interzicerii amenințării cu forța sau recurgerea la forță a fost reafirmat și dezvoltat într-o serie de importante documente internaționale. Convenția semnată la Londra la 8 august 1945 de U.R.S.S., S.U.A., Anglia și Franța, precum și statutele tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio din 1946 și 1947 au calificat războiul agresiv drept cea mai gravă crimă internațională. În formulări aproape identice, aceste două acte arată că dezlănțuirea sau ducerea unui

război agresiv constituie o crimă împotriva păcii și ca atare sancționabilă *.

Principiile care condamnă agresiunea, cuprinse în statutul și în verdictul Tribunalului de la Nürnberg, au fost confirmate de o rezoluție a Adunării Generale a Națiunilor Unite din 11 decembrie 1946, devenind astfel larg recunoscute pe plan internațional **.

Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia ***, din 14 mai 1955, prevede :

Art. 1 : „Părțile contractante se obligă, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, să se abțină, în relațiile lor internaționale, de la amenințarea cu forța sau de la folosirea forței și să reglementeze disputele lor internaționale prin mijloace pașnice, astfel ca pacea și securitatea internațională să nu fie puse în pericol".

Declarația cu privire la pacea și colaborarea mondială adoptată la Bandung la 24 aprilie 1955 recomandă : „Renunțarea la acte de agresiune sau la amenințarea cu agresiunea, la folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărei țări..."

Referiri exprese la principiul neagresiunii mai există cuprinse în Declarația șefilor de state sau guverne ale țărilor nealiniate (Declarația de la Belgrad) din 6 octombrie 1961 ; Carta Organizației Unității Africane, adoptată la Addis-Abeba la 26 mai 1963 ; Declarația de la Cairo a șefilor de state și guverne ale țărilor nealiniate, din octombrie 1964 ; Tratatul Ligii Statelor Arabe din 22 martie 1945 ; Carta Organizației Statelor Americane din 1948 ; în rezolu-

* „Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal", vol. I, Nürnberg, 1947, p. 10—12.

** Résolutions adoptées par l'Assemblée générale, pendant la seconde partie de sa première session du 23 octobre au 15 decembre 1946, p. 188.

*** United Nations Treaty Seria, vol. 219, p. 24.

țiile unei serii de conferințe ale statelor africane ca, de exemplu, Conferința de la Accra din aprilie 1958 ; Conferința de la Addis-Abeba din iunie 1960 ; Conferința de la Tunis din ianuarie 1960 ; Conferința de la Cairo din martie 1961 ; Conferința de la Monrovia din mai 1961 ; Conferința de la Lagos din ianuarie 1962.

Atît interzicerea amenințării cu forța, cît și interzicerea folosirii forței în relațiile internaționale au ca scop să ocrotească independența politică și integritatea teritorială, suveranitatea și ființa statelor, independența națională și dreptul popoarelor la autodeterminare, dar în același timp să conserve pacea și securitatea internațională.

Acest principiu capătă o însemnătate tot mai mare. De la proclamarea lui în Carta Națiunilor Unite, au avut loc repetate încălcări ale păcii și securității internaționale și, prin urmare, asigurarea respectării lui constituie o importantă cerință a vieții internaționale.

CE ESTE AGRESIUNEA ?...

Forma cea mai gravă de încălcare a principiului nefolosirii forței în relațiile internaționale este agresiunea, atacul declanșat de un stat împotriva altui stat. Agresiunea presupune inițiativă din partea statului atacant. Acțiunile statului care este victima atacului și care dă ripostă armată agresorului nu constituie însă o agresiune, după cum nici operațiile militare întreprinse de un stat împotriva altui stat ca sancțiuni prevăzute de Carta Națiunilor Unite.

Stabilirea precisă a acelor acțiuni care, fiind comise de un stat, constituie acte agresive, este un element esențial, ce poate contribui la asigurarea respectării principiului nerecurgerii la forță în relațiile

internaționale. Problema definirii noțiunii de agresiune a fost discutată în perioada dintre cele două războaie mondiale, la Liga Națiunilor. La 6 februarie 1933, delegația U.R.S.S. la conferința pentru dezarmare a Ligii Națiunilor a propus adoptarea unei declarații cu privire la definirea agresiunii și agresorului. Ea cuprindea indicarea acțiunilor care, fiind întreprinse pentru prima dată de un stat, vor fi considerate ca acte de agresiune, precum și precizarea că nici un fel de considerent de ordin politic, strategic sau economic nu poate servi drept justificare pentru comiterea unor astfel de acte.

Deși aceste idei au fost incluse în raportul Comitetului pentru problemele securității și aprobate de majoritatea participanților, conferința pentru dezarmare a Ligii Națiunilor a intrat mai apoi în impas și nu a putut adopta o hotărîre definitivă în această problemă.

Unul dintre promotorii definirii agresiunii a fost Nicolae Titulescu. El a înțeles însemnătatea deosebită pe care o are pentru consolidarea păcii stabilirea acestei definiții și a susținut-o cu toată convingerea. La conferința economică de la Londra din 3—5 iulie 1933 au fost semnate două convenții internaționale multilaterale cu privire la definirea agresiunii. Una dintre aceste convenții a fost încheiată între România, Afganistan, Estonia, Letonia, Persia, Polonia, Turcia și U.R.S.S. ; alta între U.R.S.S. și țările Micii Antante (România, Cehoslovacia, Iugoslavia). N. Titulescu a avut un rol însemnat în adoptarea acestor convenții.

În discursul rostit la semnarea convenției pentru definirea agresiunii, la Londra, la 3 iulie 1933, N. Titulescu sublinia :

„Tratatul ce am semnat azi are o importanță considerabilă,

La un moment cînd pe urma atîtor evenimente situația internațională este mai curînd confuză într-o vastă regiune a lumii, și anume tocmai în aceea în care se credea că pacea este mai fragilă, s-a stabilit în chipul cel mai armonios obligația absolută și perpetuă de neagresiune.

Dar tratatul pe care l-am semnat este mai mult decît un simplu pact de neagresiune.

Așa cum am susținut întotdeauna, agresiunea este interzisă chiar de pactul Briand-Kellog și ceea ce importă nu este atît de a repeta o obligațiune deja luată, dar de a preciza în chip cît mai concret posibil în ce constă această obligațiune.

Cu cît această definițiune va fi acceptată de un mai mare număr de state, cu atît se va fi lucrat mai mult pentru consolidarea păcii generale".

La 4 aprilie 1934, vorbind în ședința Adunării deputaților, N. Titulescu evidenția din nou importanța acestor convenții :

„Tabloul înțelegerilor politice cu vecinii noștri, încheiate anul trecut și acesta, nu ar fi complet dacă nu aș vorbi parlamentului de acordurile încheiate cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste în iulie 1933.

Așa cum am spus-o în noiembrie 1932, adică la un moment cînd perspectivele unui acord erau foarte îndepărtate, am realizat întotdeauna pe de-a-ntregul importanța pentru România a prieteniei marii noastre vecine de la Răsărit.

Sînt fericit să pot constata că în urma unei colaborări începute la Geneva și continuate la Londra am putut încheia cu guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste două convențiuni privitoare la neagresiune, care servesc interesele păcii și respectă în mod scrupulos interesele țării.

Ambele convențiuni au un text identic. Prima este semnată de România ca vecină a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. A doua este semnată de

România ca membră a Micii Înțelegeri și are o clauză de adeziune deschisă celorlalte națiuni.

În primul rînd, se recunoaște formal prin aceste convenții că pactul Kellog interzice agresiunea, iar nu numai războiul, așa precum unii încercau să o susțină mai înainte.

În al doilea rînd, se definește pentru prima dată noțiunea de agresiune. Trebuie să recunosc fără înconjur că contribuțiunea adusă de guvernul sovietic în găsirea definițiunii agresorului este din cele mai importante.

Prin convențiunea de la Londra, puterile semnatare se angajează să nu recurgă nu numai la războiul declarat, dar nici la invaziunea fără declarație de război, nici la atacul prin forțele terestre, navale sau aeriene ale teritoriului, navelor sau aeronavelor unui alt stat, nici la blocus-ul naval, și se angajează de asemenea să nu dea sprijin bandelor armate pentru a invada teritoriul unui alt stat.

În al treilea rînd, convențiunile de la Londra constată că sînt făcute în scopul de a asigura tuturor popoarelor inviolabilitatea teritoriului țării lor, iar părțile semnatare convin că prin teritoriu se înțelege teritoriul pe care o țară îl are azi sub stăpînire.

În fine, convențiunile de la Londra nu au limită de timp.

Fără îndoială că aceste convențiuni permit să întrevedem cu încredere viitorul raporturilor dintre România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste".

Convențiile de la Londra aveau următorul conținut : Art. 1. Fiecare dintre Înaltele părți contractante se obligă să accepte în relațiile sale cu oricare dintre celelalte părți, de la data intrării în vigoare a prezentei convenții, definiția agresiunii așa cum este explicată în raportul datat 24 mai 1933 al Comitetului pentru problemele securității către conferința

pentru reducerea și limitarea armamentelor, raport care a fost elaborat ca urmare a propunerii delegației sovietice.

Art. 2. În consecință, conform acordurilor în vigoare, agresor într-un conflict internațional va fi considerat acel stat care va comite primul una dintre următoarele acțiuni : 1) declarație de război unui alt stat ; 2) invadarea cu forțele sale armate, cu sau fără o declarație de război, a teritoriului unui alt stat ; 3) atacarea cu forțele sale terestre, navale sau aeriene, cu sau fără declarație de război, a teritoriului, vaselor sau avioanelor ale unui alt stat ; 4) blocada navală a coastelor sau porturilor unui alt stat ; 5) acordarea de sprijin bandelor armate formate pe teritoriul său care au invadat teritoriul unui alt stat, sau refuzul, în ciuda cererii statului invadat, de a lua pe teritoriul său propriu toate măsurile care-i stau în putință pentru a lipsi acele bande de orice asistență sau protecție.

Art. 3. Nici un fel de considerente politice, militare, economice sau de altă natură nu pot servi ca scuză sau justificare pentru agresiunea la care se referă Art. 2.

Definiția agresiunii cuprinsă în convențiile de la Londra din 1933 a pătruns adînc în viața internațională și numeroase elemente ale sale au fost incluse ulterior în alte acte internaționale. Această definiție a slujit drept bază pentru stabilirea răspunderii statelor agresoare după cel de-al doilea război mondial.

Ideile fundamentale ale acestei definiții au devenit și mai larg recunoscute la Organizația Națiunilor Unite, care, începînd din 1952, a luat în examinare problema elaborării unei definiții a agresiunii. Pînă în prezent, datorită opoziției unor state occidentale, Organizația Națiunilor Unite nu a realizat nici un progres în acest domeniu.

Viața internațională cunoaște numeroase exemple de războaie agresive, dezlănțuite prin încălcarea normelor elementare de drept internațional.

La 18 septembrie 1931, Japonia a atacat China și a început ocuparea regiunilor de nord-est ale acesteia (Manciuria).

Iată ce scria în preajma acestor evenimente un publicist român :

„Nici nu încape îndoială cine va fi agresorul.

Cu o rară tenacitate, Japonia a inaugurat calea agresiunii în etape crescînde.

Bombardamentele, invaziile, ocupațiunile militare se dezvoltau după un plan strategic și cu obiectivele demarcate cu luni de zile înainte de Marele statmajor.

Regimul de generali și amirali care este astăzi «meșter» al destinelor japoneze s-a impus cu o tărie inexpugnabilă, ceea ce contribuie ca pericolul agresivității și al noilor acțiuni militaro-imperialiste să ia proporții nespuse" *.

Agresiunea japoneză împotriva Chinei a fost continuată în vara anului 1937.

În iulie 1941, armatele japoneze au cotropit partea de sud a Indochinei, iar în august și-au stabilit controlul asupra Tailandei.

La 7 decembrie 1941, armatele japoneze au atacat pe neașteptate principala bază maritimă a S.U.A. de pe insulele Hawai, Pearl Harbour. Concomitent a fost atacată baza engleză de la Singapore.

* *T. Cristureanu.* „Caleidoscop internațional, 1932—1934", București, Editura „Adevărul", p. 88, articolul „Războiul plutește în aer" ; vezi și articolele „O cronică a evenimentelor externe", p. 99 și „Dezmăț internațional", p. 213 ; *I. Cristea.* „Politica agresivă a Japoniei" în „Cuvîntul nou" din 6 septembrie 1934.

Japonia a purtat răspunderea politică, morală și materială pentru dezlănțuirea agresiunii, iar conducătorii japonezi au fost judecați de Tribunalul Militar Internațional de la Tokio.

După luarea puterii de către naziști în 1933, Germania a luat cursul unei politici de înarmare și de pregătire a agresiunii pe front larg. Pentru a avea libertatea completă de acțiune în realizarea programului său de cotropiri, Germania a părăsit și ea Liga Națiunilor, în octombrie 1933.

În 1934 Germania a făcut o primă încercare de cotropire a Austriei, însă rezistența poporului austriac și situația internațională nefavorabilă au constrîns pe conducătorii hitleriști să renunțe vremelnic la Anschluss.

La 13 martie 1935 Germania a denunțat unilateral articolele tratatului de la Versailles care îi interziceau să dispună de aviație militară, iar la 16 martie, tot prin violarea acestui tratat, a publicat legea cu privire la serviciul militar general obligatoriu.

„Atitudinea sfidătoare a Germaniei, care a rupt în bucăți tratatul de la Versailles, a răspuns cu aroganță și dispreț la pretextul marilor puteri semnatare — scria atunci publicistul român I. Cristea —, i-a făcut pe mulți să se întrebe : «În definitiv pe ce se întemeiază îndrăzneala lui Hitler ? Este el în stare să țină piept întregii lumi, sau ne găsim în fața unui șantaj dictat de necesitățile politicii interne ?»

«Cum se explică gestul de la 16 martie ?»

Germania nu mai poate părăsi drumul pe care a apucat, revenind la o politică de colaborare cu celelalte națiuni, decît fără Hitler și fără clica de iuncheri și mari industriași, care se ascunde în dosul naționalism-socialismului..."*

* *I. Cristea.* „Îndrăzneala Germaniei" în „Cuvîntul liber" din 6 aprilie 1935.

În 1934 Italia fascistă a început pregătirile pentru cotropirea Etiopiei, organizînd în luna decembrie o serie de incidente la graniţa dintre Etiopia şi Somalia italiană. În ianuarie 1935, Etiopia a prezentat o plîngere la Liga Naţiunilor ; însă reprezentanţii Angliei şi Franţei „au sfătuit-o" să nu insiste asupra acestei plîngeri, ceea ce constituia în fapt un sprijin şi o încurajare pentru agresiunea italiană fascistă.

În octombrie 1935, Italia fascistă a început războiul împotriva Etiopiei. Apelurile directe de sprijin ale Etiopiei adresate puterilor occidentale au rămas însă fără răspuns, iar lupta eroică a poporului etiopian nu a primit nici atunci sprijinul necesar pentru respingerea agresorilor.

La 11 martie 1938, Germania fascistă a cotropit Austria, violînd direct, din nou, tratatul de la Versailles.

După cotropirea Austriei, Cehoslovacia a devenit obiectul imediat al agresiunii fasciste, care începe prin intensificarea activităţii de subminare dusă de agentura hitleristă din Cehoslovacia. La 29—30 septembrie 1938 are loc Conferinţa de la München, la care participă conducătorii fascişti ai Germaniei şi Italiei, precum şi şefii de guverne ai Angliei şi Franţei. Conferinţa hotărăşte ca Cehoslovacia să transmită Germaniei regiunile de vest şi nord-vest, cu toate construcţiile militare aflate pe aceste teritorii şi, de asemenea, ca alte porţiuni din teritoriul Cehoslovaciei să fie cedate Poloniei şi Ungariei. Încurajată de această politică „de neintervenţie" a cercurilor conducătoare din Anglia, Franţa şi S.U.A., Germania a accentuat pregătirile pentru cotropirea întregii Cehoslovacii.

În primăvara anului 1939, Germania a început pregătirea unei noi agresiuni, împotriva Poloniei. În aprilie i-a prezentat Poloniei pretenţii care vizau anexarea Danzigului şi permisiunea de a construi autostrade exteritoriale şi linii de cale ferată proprie

în „coridorul polonez", apoi a rupt pactul de neagresiune germano-polonez, şi la 1 septembrie 1939 a atacat Polonia. Guvernul polonez a solicitat ajutor Angliei şi Franţei, care, la rîndul lor, au cerut Germaniei să înceteze acţiunile militare şi să-şi retragă armatele din Polonia. Dar guvernul german nici nu a răspuns la aceste cereri. La 3 septembrie 1939, Anglia şi Franţa au declarat război Germaniei hitleriste, iar ulterior au intrat în război împotriva Germaniei şi dominioanele engleze. Astfel începea în Europa cel de-al doilea război mondial.

La 22 iunie 1941, Germania fascistă, violînd tratatul de neagresiune, a atacat în mod perfid U.R.S.S.

Acest şir continuu de agresiuni s-a încheiat prin înfrîngerea forţelor agresiunii şi capitularea fără condiţii a Germaniei, la 9 mai 1945. Germania şi statele care i s-au alăturat au purtat răspunderea politică, materială şi morală pentru aceste grave încălcări ale legii internaţionale, iar principalii criminali nazişti au fost condamnaţi pentru fărădelegile pe care le-au comis pe plan internaţional.

În perioada postbelică, lumea a fost martora unor agresiuni imperialiste care au creat primejdii grave pentru pacea şi securitatea generală a popoarelor.

Intervenţia militară a trupelor americane în Coreea, în iunie 1950, alături de trupele sud-coreene, care au atacat Republica Populară Democrată Coreeană, a constituit una dintre agresiunile din perioada următoare celui de-al doilea război mondial, care a creat pericole foarte mari pentru pacea şi securitatea generală a popoarelor.

În toamna anului 1956 a avut loc agresiunea anglo-franco-israeliană împotriva Egiptului, avînd ca pretext naţionalizarea de către guvernul egiptean a Companiei Canalului Suez, societate egipteană în care erau investite capitaluri anglo-franceze. Condamnarea mo-

rală a agresiunii de către opinia publică mondială și avertismentul dat de țările socialiste și de alte țări iubitoare de pace au determinat încetarea operațiilor militare împotriva Egiptului, la 6 noiembrie 1956.

AGRESIUNEA S.U.A. ÎN VIETNAM — O GRAVĂ AMENINȚARE PENTRU PACEA LUMII

Viața arată că imperialismul internațional, și în primul rînd imperialismul american, se opune cu înverșunare proceselor progresiste care au loc în epoca noastră, încearcă să frîneze evoluția societății spre idealurile și aspirațiile de libertate și dreptate socială ale tuturor popoarelor. „Cercurile imperialiste americane și forțele care le sprijină au comis în ultima vreme un șir de acte agresive, de atentate la libertatea și independența unui șir de popoare, de amestecuri brutale în treburile interne ale altor țări, încălcînd în mod flagrant normele dreptului internațional, sfidînd opinia publică... Actul cel mai condamnabil săvîrșit de imperialismul american — expresie elocventă a caracterului profund reacționar al politicii S.U.A. — îl constituie agresiunea în Vietnam", releva tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la încheierea plenarei C.C. al P.C.R. din 12—14 octombrie 1966. Prin acordurile de la Geneva din 1954, privind încetarea focului în Vietnam, în Laos și Cambodgia, părțile s-au obligat să respecte suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Vietnamului și să se abțină de la orice ingerință în treburile interne vietnameze. Guvernul S.U.A., care nu a semnat acordurile de la Geneva, a declarat însă, prin reprezentatul său la conferință, că ia notă de aceste acorduri și că „se va abține de la amenințarea sau folosirea forței pentru încălcarea acestor prevederi".

Țara noastră a salutat încheierea acordurilor de la Geneva. În declarația guvernului român cu privire la rezultatele conferinței de la Geneva se arăta : „La 21 iulie, conferința de la Geneva a miniștrilor afacerilor externe a luat sfîrșit prin semnarea acordurilor privind încetarea focului și restabilirea păcii în Indochina. Rezultatele acestei conferințe constituie un eveniment internațional de o însemnătate deosebită, interesînd profund toate popoarele care doresc pacea și stabilirea unor relații normale de colaborare și bună înțelegere între state. Prin acordurile semnate s-a pus capăt unui război care însîngera de opt ani popoarele din Indochina și poporul francez, constituind un motiv de încordare internațională ; s-a recunoscut lupta eroică a popoarelor din Indochina pentru libertatea și independența lor națională ; s-au creat condiții pentru unificarea națională a Vietnamului în conformitate cu aspirațiile poporului vietnamez"*.

După încheierea acordurilor de la Geneva, cercurile imperialiste americane au contribuit în Vietnamul de sud la lichidarea treptată a grupurilor politice opoziționiste și la înfăptuirea represiunilor celor mai crunte împotriva poporului, înăbușind în sînge forțele patriotice, care doresc independență, democrație și reunificarea pașnică a țării. În țară au fost aduși numeroși consilieri militari americani, care exercită un control total asupra trupelor sud-vietnameze, au fost construite numeroase baze militare aeriene și navale și o rețea de drumuri strategice.

Poporul vietnamez s-a ridicat împotriva intervenției americane și a regimului marionetă din Vietnamul de sud. Lupta de eliberare a luat proporții uriașe. Frontul Național de Eliberare din Vietnamul de sud conduce această luptă dreaptă, de emancipare națională, care dă puternice lovituri intervenției.

* „Scînteia" din 1 august 1954.

„Intervenția militară a imperialismului american împotriva poporului din Vietnamul de sud, agresiunea împotriva Republicii Democrate Vietnam — stat independent și suveran —, bombardamentele barbare asupra orașelor și satelor vietnameze constituie acte de război fățișe, sfidează cele mai elementare norme ale dreptului internațional“ — se arată în moțiunea de solidaritate cu lupta poporului vietnamez adoptată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român *.

Dînd glas gîndurilor și sentimentelor întregului popor, guvernul Republicii Socialiste România a condamnat cu fermitate, de repetate ori intervenția imperialismului american în Vietnam.

Pornind de la principiul că fiecare popor are dreptul de a-și hotărî în mod liber destinul, fără nici un amestec din afară, poporul român își exprimă cu tărie solidaritatea și sprijinul său deplin față de lupta dreaptă a poporului vietnamez.

Solidaritatea și simpatia caldă față de lupta neînfricată a poporului vietnamez împotriva agresiunii imperialismului american, pentru apărarea libertății și independenței, pentru unitatea și integritatea teritorială a patriei sale au fost manifestate și cu ocazia vizitei delegației Partidului Comunist Român și guvernului Republicii Socialiste România în Republica Democrată Vietnam (între 5 și 11 mai 1966).

Exprimînd, la 30 iunie în fața Marii Adunări Naționale, poziția guvernului român față de bombardarea orașelor Hanoi și Haifong de către aviația americană, tovarășul Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri, declara :

„Atacurile aviației americane asupra suburbiilor orașului Hanoi, capitala Republicii Democrate Vietnam, și asupra orașului Haifong, cele mai importante

* „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român“, București, Editura politică, 1965, p. 741.

centre populate din Vietnamul de nord, care au provocat victime omenești și pierderi materiale, reprezintă o nouă fază a războiului în Vietnam, accentuarea politicii de încălcare flagrantă a celor mai elementare norme ale dreptului internațional, constituind în același timp o gravă amenințare pentru pacea lumii...

Susținînd pe deplin poziția guvernului Republicii Democrate Vietnam și a Frontului Național de Eliberare din Vietnamul de sud, guvernul Republicii Socialiste România cere să se pună capăt imediat și necondiționat bombardamentelor împotriva R. D. Vietnam, să înceteze războiul de agresiune în Vietnam... Să se respecte dreptul sacru al poporului vietnamez de a-și hotărî singur soarta, fără nici un amestec din afară, să fie aplicate acordurile de la Geneva cu privire la Vietnam !...“

Sîntem hotărîți să acordăm în continuare poporului vietnamez întregul sprijin material și moral-politic în lupta sa eroică pentru apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității patriei sale“ *.

Necesitatea soluționării situației din Vietnam în conformitate cu drepturile legitime ale poporului vietnamez este subliniată în documente internaționale bilaterale la care țara noastră este parte. Astfel în comunicatul comun româno-iranian din iunie 1966 se arată că „cele două părți și-au exprimat neliniștea profundă față de agravarea situației din Vietnam și în alte focare de tensiune din lume.

Procedînd la un schimb de vederi în această problemă, părțile au subliniat dreptul poporului vietnamez de a-și hotărî singur soarta, fără amestec din afară, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite“.

* „Scînteia“ din 1 iulie 1966.

În comunicatul comun româno-birmanez din iunie 1966 se arată de asemenea : „Conducătorii români și birmani au discutat problema vietnameză și au apreciat că evenimentele care au loc în Vietnam periclitează pacea în Asia de sud-est și în lumea întreagă. Ei au fost de acord că o reglementare durabilă a problemei vietnameze poate fi realizată numai dacă poporul vietnamez va fi lăsat să-și rezolve singur propriile probleme și să-și hotărască viitorul fără amestec și presiune străină. Ei consideră că orice reglementare finală a problemei vietnameze trebuie să se bazeze pe respectarea principiilor suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a Vietnamului conform acordurilor de la Geneva din 1954".

Discutînd situația creată ca urmare a intensificării agresiunii S.U.A. împotriva poporului vietnamez, statele participante la Tratatul de la Varșovia au exprimat, în „Declarația cu privire la agresiunea S.U.A. în Vietnam", poziția lor hotărîtă de condamnare a intervenției S.U.A., de sprijinire a luptei drepte a poporului vietnamez :

„Guvernul S.U.A. încearcă să impună pe calea armelor populației din Vietnamul de sud rînduirile care-i sînt pe plac, să mențină acolo un regim putred de dictatură militară, profund detestat de popor, regim care se sprijină numai pe baionetele americane. Nimeni nu este în drept să-și dicteze voința poporului vietnamez, ca și poporului oricărei alte țări. Numai poporul vietnamez poate hotărî ce rînduieli să fie stabilite în țara sa, acesta fiind dreptul lui inalienabil...

Statele participante la Tratatul de la Varșovia, semnatare ale prezentei Declarații, își reafirmă în modul cel mai hotărît poziția în problema vietnameză.

Guvernul american trebuie să înceteze imediat războiul agresiv din Vietnam, să respecte drepturile naționale fundamentale ale poporului vietnamez la

pace, independență națională, unitate și integritate teritorială prevăzute de Acordurile de la Geneva din 1954 cu privire la Vietnam..."

Acest document reprezintă o puternică manifestare a solidarității țărilor socialiste cu R. D. Vietnam, cu patrioții din Vietnamul de sud, o expresie a unității statelor socialiste în lupta împotriva agresiunii săvîrșite de imperialiștii americani, a hotărîrii nestrămutate a țărilor socialiste semnatare de a lua toate măsurile care se impun pentru sprijinirea luptei drepte a poporului vietnamez. Poporul român înțelege pe deplin aspirațiile poporului vietnamez de libertate, independență și reunificare a patriei sale și și-a exprimat deplina solidaritate frățească cu lupta poporului vietnamez din prima zi a agresiunii americane.

„Țara noastră a sprijinit și sprijină poporul vietnamez pe plan politic, material și moral și este hotărîtă să acorde acest sprijin pînă la victoria deplină împotriva agresorilor americani. Ne bucură faptul că tovarășii vietnamezi apreciază ajutorul acordat de poporul român, de celelalte țări socialiste, subliniind importanța lui în lupta grea pe care o duc împotriva agresorilor. Noi considerăm că este necesar să se intensifice eforturile politice și diplomatice, acțiunile de mobilizare a întregii opinii publice mondiale pentru a cere încetarea agresiunii S.U.A. în Vietnam" *.

După părerea guvernului român, exprimată la cea de-a 21-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. în cuvîntarea ministrului afacerilor externe al României, există o singură cale pentru rezolvarea situației grave din Vietnam, cale arătată de guvernul R. D. Vietnam și de F.N.E. din Vietnamul de sud : Statele Unite ale Americii trebuie să pună capăt agresiunii din Vietnam, să înceteze bombardarea Republicii Democrate Vietnam, să recunoască Frontul Național, reprezentantul

* *Nicolae Ceaușescu.* „Cuvîntare la plenara C.C. al P.C.R. din 12—14 octombrie 1966", București, Editura politică, 1966, p. 27.

poporului din Vietnamul de sud, să aplice cu strictețe acordurile de la Geneva cu privire la Vietnam. Se impune totodată retragerea tuturor trupelor străine din Vietnam, iar poporul vietnamez să fie lăsat să-și rezolve singur problemele interne, inclusiv înfăptuirea unității naționale. Una din măsurile care se impun în mod imperios este încetarea imediată, necondiționată și pentru totdeauna a bombardamentelor efectuate de către Statele Unite împotriva Republicii Democrate Vietnam : S.U.A. trebuie să ia această măsură pentru că ele au săvîrșit agresiunea, ele au început în mod nejustificat bombardarea. În acest fel nu numai că s-ar curma războiul nedeclarat și nedrept dus de Statele Unite împotriva unui stat suveran — Republica Democrată Vietnam —, dar s-ar veni și în întîmpinarea cererilor opiniei publice mondiale de a se crea condiții pentru a pune capăt conflictului din Vietnam.

FORME NOI DE FOLOSIRE ILEGALĂ A FORȚEI ÎN RAPORTURILE DINTRE STATE

Din analiza documentelor internaționale, citate mai sus, rezultă clar că în conținutul agresiunii intră atacul armat sub toate formele, pregătirea folosirii forței în relațiile internaționale, ca și amenințarea cu recurgerea la mijloace violente în relațiile dintre state.

Astăzi, agresiunea armată nu poate fi considerată însă ca unica formă de folosire ilegală a forței în relațiile dintre state. Noțiunea de forță ilegală trebuie privită numai în spiritul scopurilor și principiilor Cartei Națiunilor Unite, act juridic internațional, la care participă un mare număr de state și care fixează regulile de bază ale vieții juridice internaționale.

Obiectivul suprem al Națiunilor Unite este de „a feri generațiile viitoare de flagelul războiului". În termenii § 1 din art. 1, primul scop al Națiunilor Unite este menținerea păcii și a securității internaționale. Acest considerent trebuie să prevaleze asupra tuturor celorlalte, căci el justifică existența O.N.U. Problema care se pune este de a găsi cel mai bun mijloc pentru menținerea păcii. Or, preambulul Cartei precizează : popoarele trebuie să practice toleranța și să trăiască în pace unul cu altul, într-un spirit de bună vecinătate. Conform § 2 al art. 1 din Cartă, Națiunile Unite au ca scop să dezvolte între națiuni relații prietenești, bazate pe principiul egalității și al autodeterminării popoarelor, și să ia toate măsurile capabile să consolideze pacea în lume.

În această lumină, orice acțiune care atinge scopurile Cartei sau care este îndreptată împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a vreunui stat este considerată ca o recurgere la amenințarea cu forța sau ca o folosire a forței.

Necesitatea ca statele să se abțină de a exercita orice fel de presiune de ordin economic, politic etc. este larg susținută de țările asiatice, africane și latino-americane și figurează în diversele documente internaționale, cum sînt Declarația de la Bandung, Declarația de la Belgrad, Carta Organizației Unității Africane.

Ideea după care conceptul de forță înglobează constrîngerea economică și politică nu este nouă. Pactul Briand-Kellog, deși nu a menționat în primul său articol decît recurgerea la război, a interzis, în art. 2, orice recurgere la forță pentru soluționarea diferendelor internaționale. Ulterior, în 1933, comisia politică a conferinței dezarmării a adoptat o declarație care stipula că guvernele nu trebuie să folosească în nici un caz forța ca instrument politic. Art. 21 al Codului elaborat de juristul latino-american Alesandro Al-

varez în 1931 prevedea că nici un stat nu poate să ia în mod unilateral măsuri de constrîngere împotriva altui stat, chiar pentru a-l determina pe acesta să se achite de obligațiile sale. Acesta este un element stabilit în mod ferm în dreptul internațional contemporan și el rezultă cu claritate din art. 94 din Cartă, după care un stat nu poate recurge la forță împotriva altui stat chiar atunci cînd este vorba de îndeplinirea unor obligații rezultînd dintr-o decizie a Curții Internaționale de Justiție.

Amenințarea cu forța sau folosirea forței constituie cauzele cele mai grave de tensiune și de conflicte internaționale, și, Carta Națiunilor Unite interzicîndu-le, marchează un important progres față de regulile de drept internațional care existau înainte și care nu puneau în mod ferm în afara legii decît războiul. Analizînd conținutul art. 2 § 4 din Carta O.N.U., concluzia inevitabilă nu poate fi decît aceea că termenul „forță" trebuie înțeles ca înglobînd toate actele care pot duce la rezultate identice cu amenințarea cu forța sau folosirea forței armate. Această interpretare a prevederilor Cartei este impusă de realitățile internaționale contemporane, deoarece, în fond, exercitarea diverselor forme de presiune este în prezent mult mai frecventă decît folosirea forței armate.

Rezultă deci că viața internațională impune în prezent eliminarea tuturor formelor de recurgere la forță sau de folosire a forței în relațiile dintre state, deoarece oricare dintre ele reprezintă încălcări ale principiului neagresiunii.

Statele care comit acte agresive poartă răspunderea pentru agresiune ; aceasta este o normă de bază a dreptului internațional. Istoria oferă nenumărate exemple în acest sens. Întotdeauna de-a lungul secolelor, promotorii politicii de război și agresiune, cei care, bazîndu-se pe forță, au atacat alte popoare

pentru a le subjuga, pentru a-și impune dominația, au sfîrșit în cele din urmă prin a fi înfrînți și alungați.

Țările socialiste participante la Consfătuirea de la București a Comitetului Politic și Consultativ al Tratatului de la Varșovia, analizînd situația creată prin noile acțiuni agresive ale Statelor Unite ale Americii în Vietnam, au avertizat în modul cel mai categoric guvernul S.U.A. asupra răspunderii grele ce și-o asumă în fața întregii omeniri prin continuarea și intensificarea războiului, asupra consecințelor imprevizibile ce pot decurge de aici. Răspunderea poate fi de natură politică atunci cînd statul care a comis actul de agresiune este sancționat cu limitarea parțială sau totală a suveranității.

Agresorul poartă, de asemenea, o răspundere materială pentru pagubele provocate prin acțiunile sale, răspundere care se exprimă prin plata de reparații, prin obligația de restituire a bunurilor luate pe nedrept.

Persoanele vinovate de plănuirea, pregătirea, dezlănțuirea și înfăptuirea agresiunii, ca și persoanele care în cursul agresiunii au comis crime împotriva legilor și obiceiurilor războiului sau crime împotriva umanității poartă răspunderea penală.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, juristul român Vespasian Pella a fost unul dintre primii teoreticieni care au militat pentru recunoașterea pe plan internațional a răspunderii penale a persoanelor care încalcă legea internațională *.

Formele de responsabilitate pentru agresiune enumerate mai sus au fost stabilite și dezvoltate în cursul și către sfîrșitul celui de-al doilea război mondial printr-o serie de acte internaționale adoptate de sta-

* V. *Pella*. „La protection de la paix par le droit interne", Paris, 1933 ; „La supression des crimes contre la personalité de l'Etat", „Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye", 1939 ; „La criminalité collective des Etats et le droit penal de l'avenir", 1925.

tele membre ale coaliției antihitleriste. Astfel sînt „Declarația cu privire la răspunderea hitleriștilor pentru crimele săvîrșite", din 1943 ; hotărîrile Conferințelor de la Yalta și Potsdam din 1945, precum și convenția de la Londra din august 1945, documente care au stat la baza statutelor tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio. Pe baza acestor acte a fost stabilită răspunderea politică și materială a statelor agresoare și răspunderea penală a criminalilor de război, a celor care au atentat împotriva păcii și umanității.

Situațiile create ca urmare a încălcării principiului neagresiunii și avantajele obținute de statul ce se face vinovat de această încălcare nu pot fi opozabile altor state, iar acestea sînt libere să nu le recunoască.

DREPTUL STATELOR LA AUTOAPĂRARE ÎMPOTRIVA AGRESIUNII

Recurgerea la forță de către un stat pentru a se apăra împotriva agresiunii la care este supus din partea unui alt stat este recunoscut de dreptul internațional. Folosirea forței în scopul autoapărării are însă un caracter restrictiv și poate avea loc numai ca urmare a unui atac armat. În alte condiții, de pildă în scopuri preventive, folosirea forței nu este permisă.

Dreptul la autoapărare poate fi exercitat de state fie în mod individual, prin forțele proprii, fie colectiv, prin asocierea mai multor state. El este recunoscut de Carta Națiunilor Unite, care prevede în art. 51 :

„Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă, în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui membru al Organizației, pînă cînd Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale.

Măsurile luate de membri în exercitatea acestui drept de autoapărare trebuie să fie aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu trebuie să aducă atingere în nici un fel puterilor și îndatoririlor Consiliului de Securitate, potrivit cu prezenta Cartă, de a întreprinde oricînd acele acțiuni pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale".

Deci Carta Națiunilor Unite proclamă că autoapărarea individuală sau colectivă constituie un drept întangibil de care se bucură statele. Recunoscînd acest drept, Carta stabilește și condițiile și limitele exercitării lui.

Măsurile comune luate de state, în exercitarea dreptului de autoapărare colectivă, pentru asigurarea păcii, înlăturarea și combaterea agresiunii, măsuri înfăptuite fie prin intermediul organizațiilor internaționale, fie în baza prevederilor unor tratate încheiate între ele, poartă denumirea de *securitate colectivă*.

În situația actuală a relațiilor internaționale, statele colaborează în cadrul unor organizații generale sau regionale pentru asigurarea securității colective. Organizația Națiunilor Unite este unica organizație generală de asigurare a securității colective. Carta Națiunilor Unite prevede măsuri de înfăptuire a securității colective a tuturor statelor membre și organele împuternicite pentru asigurarea ei. Principalele mijloace prevăzute de Carta Națiunilor Unite pentru asigurarea securității colective sînt înfăptuirea dezarmării, un sistem de reglementare pașnică a litigiilor internaționale și, în caz de necesitate, luarea de măsuri de constrîngere împotriva statului care a violat pacea și securitatea internațională.

Consiliul de Securitate, care, în virtutea împuternicirii primite prin Cartă de la toți membrii O.N.U., are principala răspundere pentru menținerea păcii și

securității generale, trebuie să acționeze în aceste cazuri după cum urmează : 1) să constate existența acțiunilor agresive ; 2) să ia măsuri temporare pentru a preîntîmpina agravarea conflictului ; 3) să hotărască ce măsuri sînt necesare pentru preîntîmpinarea sau lichidarea agresiunii ; 4) să înfăptuiască aceste măsuri.

Carta Națiunilor Unite prevede și aplicarea de sancțiuni militare față de statul care a violat pacea sau a comis un act de agresiune, indicînd și ordinea de aplicare a acestor sancțiuni. Atunci cînd Consiliul de Securitate socotește că măsurile provizorii ar fi nepotrivite sau se dovedesc ineficiente, el poate întreprinde, cu forțele militare aeriene, navale sau terestre care-i stau la dispoziție, orice acțiune pe care o socotește necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale.

Pe lîngă organizația generală de securitate colectivă, un rol important pentru menținerea păcii pot avea organizațiile regionale de securitate colectivă. Ele sînt recunoscute de Carta Națiunilor Unite, cu condiția ca activitatea lor să fie conformă cu scopurile și principiile Națiunilor Unite. Aceste organizații au de obicei împuterniciri de reglementare pașnică a litigiilor internaționale și Consiliul de Securitate le poate folosi pentru a exercita sancțiunile împotriva unui stat agresor.

Organizațiile regionale pot și din proprie inițiativă întreprinde acțiuni împotriva unui stat agresor, însă numai cu împuternicirea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite.

Problema securității colective împotriva pericolului agresiunii fasciste a fost una din temele internaționale majore în perioada dintre cele două războaie mondiale, cînd puterile fasciste și-au desfășurat planurile lor agresive sub lozinca revizuirii statu-quo-

ului teritorial statornicit prin tratatele de pace care au marcat sfîrșitul primului război mondial.

În România, o singură forță politică consecventă s-a ridicat la luptă împotriva agresiunii fasciste, pentru apărarea intereselor vitale ale maselor populare : Partidul Comunist Român. Prin largi și viguroase acțiuni politice și, în primul rînd, prin luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din 1932—1933, poporul român a atras atenția opiniei publice mondiale asupra pericolului agresiunii fasciste. În august 1936, plenara a V-a a C.C. al P.C.R. se pronunța „pentru o politică consecventă de pace, pentru o politică stabilă de apropiere cu Uniunea Sovietică și încheierea imediată a unui pact de ajutor mutual cu ea. Pentru strîngerea legăturilor cu Franța democratică, Mica Antantă, Înțelegerea Balcanică. Pentru întărirea Ligii Națiunilor ca instrument de împiedicare a războiului. Pentru legătura strînsă cu toate organizațiile naționale și internaționale care luptă pentru pace, participarea activă la Congrese și comitete ale păcii" *. Aceste puternice cerințe ale maselor au avut ecou și în rîndurile unor cercuri ale burgheziei române care au înțeles, cu luciditate, pericolul pe care-l constituia pentru țara noastră agresiunea hitleristă. Cel mai remarcabil exponent al acestor cercuri a fost Nicolae Titulescu, unul dintre cei mai hotărîți sprijinitori ai securității colective :

„Sîntem avizi de pace. Știm însă că pacea nu este decît o vorbă cîtă vreme nu se ridică în fața celui care ar fi ispitit să o violeze, spectacolul complet al sancțiunii ce-l așteaptă.

Adevărata securitate stă mai mult în starea sufletească a agresorului ezitînd în fața urmărilor crimei

* Documente din istoria Partidului Comunist din România, București, E.S.P.L.P. 1957, vol. IV, 1934—1937, p. 454.

lui, decît în actele materiale de represiune care însoțesc violările dreptului internațional" *.

Adînc preocupat de menținerea păcii printr-un sistem larg de securitate, Nicolae Titulescu a adus adeziunea României și a statelor Micii Înțelegeri și ale Înțelegerii Balcanice la „pactul de neagresiune și de conciliațiune de la Rio de Janeiro" inițiat de omul de stat argentinian Saavedra Lamas. Semnat la 10 octombrie 1933, el avea drept scop să împiedice „războaiele de agresiune și achizițiile teritoriale care ar fi obținute prin mijlocul cuceririi, prin forța armelor".

N. Titulescu se pronunța pentru „organizarea păcii" prin crearea unor sisteme regionale de securitate colectivă. El spunea :

„Dacă pactul Societății Națiunilor nu trebuie să fie schimbat, el trebuie să fie completat prin pacte regionale de asistență mutuală" **. El a luptat pentru încheierea pactului oriental, care trebuia să constituie una din formele securității colective menite să asigure țările din estul Europei împotriva primejdiei iminente a agresiunii fasciste. Proiectul acestui pact nu a fost însă realizat datorită uneltirilor forțelor agresive, cît și lipsei de stăruință manifestate de cercurile conducătoare din țările europene occidentale.

N. Titulescu a avut merite recunoscute în încheierea pactului de asistență mutuală franco-sovietic din 1935, pact pe care el l-a caracterizat astfel :

„Tratatul de asistență mutuală, pe care l-au semnat Parisul și Moscova, este un eveniment de o așa importanță încît nu pot fi prevăzute încă de pe acum toate consecințele sale fericite pentru organizarea păcii. Respectînd cu fidelitate angajamentele anterioare, așezat în cadrul Societății Națiunilor, deschis semnării tuturor interesaților, neavînd nici un tăiș îndreptat împotriva nimănui, tratatul franco-sovietic este chemat să constituie baza organizației viitoare a securității în Europa" *.

* Discursul ținut de N. Titulescu la dineul oferit în cinstea lui Tewfik Rüstü Bey, ministrul afacerilor externe al Turciei, cu prilejul vizitei acestuia la București, la 11 mai 1934.

** *N. Titulescu.* „Ordinea în gîndire". (Discurs ținut la 19 iunie 1937 la Universitatea Komensky din Bratislava.)

ACTUALITATEA SECURITĂȚII EUROPENE

Securitatea europeană este una dintre cele mai importante probleme politice de pe continentul nostru, afectînd prin consecințele sale întreaga situație internațională, o problemă în a cărei rezolvare sînt interesate toate popoarele europene. La analiza actualelor condiții istorice din Europa, trebuie pornit de la rolul pe care l-a jucat continentul european de-a lungul veacurilor în progresul vieții materiale și spirituale a omenirii, în marile cuceriri ale geniului uman. Totodată trebuie avut în vedere pagubele uriașe pricinuite de cele două războaie. Urmele celui de-al doilea război mondial nu au fost nici în prezent lichidate, nu s-a încheiat tratatul de pace cu Germania, importante probleme litigioase au rămas încă nereglementate, iar pe continentul european se mențin surse de încordare, primejdioase pentru pacea popoarelor.

Popoarele din Europa sînt vital interesate în zădărnicirea izbucnirii unui nou război, în statornicirea unei păci trainice. Țările socialiste din Europa au desfășurat, după cel de-al doilea război mondial, o intensă activitate politică pentru lichidarea cauzelor generatoare de noi conflicte militare pe continent. Republica Socialistă România se manifestă activ pe arena internațională, aducîndu-și propria contribuție la lupta pentru împiedicarea unui nou război, la soluționarea problemelor internaționale europene. În scopul întăririi păcii și securității în Europa, o intensă

* Discursul ținut de N. Titulescu la dineul oferit în cinstea lui J. Paul Boncour, la 8 mai 1935.

activitate desfășoară clasa muncitoare din țările occidentale, partidele comuniste și muncitorești, însemnate forțe democratice, patriotice și progresiste.

O adîncă îngrijorare față de politica agresivă a Statelor Unite ale Americii, față de perspectiva angajării în aventuri militare americane, cu grave repercusiuni pentru interesele naționale ale popoarelor, se manifestă în numeroase țări occidentale, dintre care unele membre ale N.A.T.O., inclusiv în cercuri conducătoare ale acestor țări. Cercuri politice tot mai largi manifestă dorința de a găsi modalitatea desolidarizării de politica Statelor Unite, de a promova o politică proprie, independentă, de colaborare multilaterală între state.

Aceste manifestări și tendințe pozitive duc la concluzia că în Europa se intensifică și se dezvoltă tot mai mult curentul în favoarea lichidării rămășițelor războiului rece și a obstacolelor care stau în calea colaborării generale europene, pentru rezolvarea problemelor litigioase pe calea înțelegerii reciproce, pentru normalizarea vieții internaționale și apropierea dintre popoare.

O mare însemnătate prezintă extinderea colaborării multilaterale între toate țările, indiferent de orînduirea lor socială, dezvoltarea raporturilor de cooperare între toate popoarele de pe continentul european. „În ultima vreme, delegații guvernamentale ale țării noastre, în frunte cu tovarășul Ion Gheorghe Maurer, au vizitat o serie de țări din Europa și alte părți ale lumii. Aceste vizite au dus la dezvoltarea relațiilor de colaborare economice, politice și tehnico-științifice dintre România și țările respective, contribuind prin aceasta la îmbunătățirea atmosferei politice de pe continentul nostru, la cauza păcii și securității în lume" *.

* *Nicolae Ceaușescu.* „Cuvîntare la plenara C.C. al P.C.R. din 12—14 octombrie 1966", București, Editura politică, 1966, p. 28—29

Asigurarea securității europene nu este îndreptată împotriva nici unui popor, ea corespunde intereselor naționale vitale ale tuturor țărilor, reprezintă o cauză comună a întregii Europe. Lupta pentru securitatea europeană oferă fiecărei țări de pe continentul nostru posibilitatea de a juca un rol demn în viața internațională contemporană, de a-și aduce contribuția la cauza păcii mondiale.

Obținerea unor progrese reale în direcția reglementării problemelor politice europene face necesar ca fiecare țară, mare sau mică, să militeze cu perseverență pentru a-și aduce contribuția proprie la întărirea securității europene, la cauza păcii tuturor popoarelor.

Pentru poporul nostru securitatea europeană are o importanță deosebită. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Nu putem uita că Europa a cunoscut în prima jumătate a secolului nostru două războaie pustiitoare. Europa, care e leagănul civilizației moderne, care a dat atît de mult pentru omenire, are și astăzi un rol și o datorie de seamă în asigurarea păcii în lume. De aceea, partidul nostru consideră că trebuie să militeze activ pentru întărirea securității în Europa, pentru dezvoltarea în rîndurile popoarelor europene a unor relații de încredere și colaborare reciprocă, pe baza principiului respectării independenței și suveranității, a neamestecului în treburile interne ale altui stat, a egalității depline în drepturi a tuturor națiunilor. Aceasta constituie o cale sigură pentru înfăptuirea unei adevărate securități, pentru dezvoltarea colaborării între toate popoarele din Europa, indiferent de orînduirea lor socială" *.

* *Nicolae Ceaușescu.* Cuvîntare rostită la mitingul de la Pitești, în „Scînteia" din 11 iunie 1966 ; vezi și interviul acordat de tovarășul Nicolae Ceaușescu unui grup de ziariști italieni, în „Scînteia" din 18 iunie 1966.

În „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa", adoptată la București în iulie 1966, statele participante la Tratatul de la Varșovia s-au pronunțat pentru luarea unor măsuri de întărire a securității europene în direcția dezvoltării relațiilor de bună vecinătate și a desființării concomitente a alianțelor militare, în favoarea unor măsuri parțiale îndreptate spre destinderea militară, spre excluderea posibilității accesului R. F. Germane la arma nucleară, spre asigurarea inviolabilității frontierelor existente și spre reglementarea pașnică a problemei germane. Ele au declarat că „o mare însemnătate pozitivă ar avea-o convocarea unei conferințe general-europene pentru discutarea problemelor referitoare la asigurarea securității în Europa și la stabilirea unei colaborări general-europene. Înțelegerea la care s-ar ajunge la conferință ar putea fi exprimată, de exemplu, sub forma unei declarații europene cu privire la colaborarea în interesul menținerii și întăririi securității europene. Într-o asemenea declarație s-ar putea prevedea obligativitatea statelor semnatare de a se conduce în relațiile dintre ele după interesele păcii, de a rezolva problemele litigioase numai pe cale pașnică, de a avea consultări și schimb de informații în probleme care prezintă interes reciproc, de a contribui la dezvoltarea pe toate căile a legăturilor economice, tehnice-științifice și culturale dintre ele. Declarația trebuie să fie deschisă pentru aderarea tuturor statelor interesate.

Convocarea conferinței în problema securității și colaborării europene ar putea contribui la crearea în Europa a unui sistem de securitate colectivă și ar constitui un mare eveniment în istoria contemporană a Europei. Țările noastre sînt gata să ia parte la o asemenea conferință la orice dată convenabilă pentru celelalte state interesate, atît membre ale Blocului nord-atlantic, cît și neutre. Țările europene neutre ar putea, de asemenea, să joace un rol pozitiv în convocarea acestei conferințe.

Se înțelege că ordinea de zi și alte probleme referitoare la pregătirea unei astfel de întîlniri sau conferințe ar urma să fie stabilite de comun acord de către toate statele participante, ținînd seama de propunerile formulate de fiecare dintre ele.

Statele reprezentate la consfătuire sînt gata să folosească și alte metode accesibile pentru discutarea problemelor securității europene : tratative pe canale diplomatice, întîlniri ale miniștrilor de externe sau ale reprezentanților speciali, pe bază bilaterală sau multilaterală, contacte la cel mai înalt nivel. Ele consideră că cele expuse mai sus cuprind aspectele de bază cele mai importante pentru asigurarea securității europene. Ele sînt gata să discute și alte propuneri care au fost făcute sau pot fi formulate în scopul rezolvării acestei probleme de către oricare stat".

Relevînd deosebita însemnătate a Declarației cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în interviul acordat televiziunii bulgare la 4 august 1966, sublinia :

„Propunerile cuprinse în Declarația țărilor socialiste întrunite la București s-au bucurat de o primire favorabilă în rîndul unor importante cercuri ale opiniei publice din Europa și din întreaga lume, ele au fost apreciate ca o contribuție deosebit de prețioasă la lupta popoarelor pentru zădărnicirea unui nou război mondial, ca o inițiativă de valoare îndreptată spre întărirea securității europene și a păcii mondiale. Aceasta dovedește încă o dată că există toate posibilitățile pentru dezbateri constructive și fructuoase în vederea reglementării pe baze noi a relațiilor dintre statele europene. Partidul Comunist Român și guver-

nul Republicii Socialiste România consideră că acum cel mai important lucru este ca, pe baza platformei largi pe care o oferă Declarația, precum și a altor propuneri animate de spirit de răspundere pentru soarta păcii pe continentul nostru, să se treacă la acțiuni și măsuri concrete menite să elimine treptat sursele de încordare, neîncredere dintre state, să netezească drumul spre întărirea securității păcii în Europa".

ALTE MĂSURI NECESARE PENTRU ÎNFĂPTUIREA PRINCIPIULUI NEAGRESIUNII

Recunoașterea și respectarea principiului nerecurgerii la forță și la amenințări cu forța în relațiile internaționale nu sînt suficiente pentru asigurarea păcii și a unor relații prietenești între state. Ele trebuie să fie punctul de plecare pentru o largă colaborare pașnică între state, pentru întreprinderea unor importante acțiuni care să înlăture pericolul de război și să contribuie la destinderea climatului internațional. Cele mai importante măsuri, care ar avea consecințe uriașe pentru îmbunătățirea situației internaționale actuale, sînt lichidarea oricăror blocuri militare, desființarea bazelor militare și retragerea tuturor trupelor de pe teritoriul altor state, încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării generale, interzicerea folosirii armelor nucleare și distrugerea stocurilor existente, crearea de zone denuclearizate.

Pactele N.A.T.O., S.E.A.T.O., C.E.N.T.O. au un caracter agresiv prin faptul că, așa cum au demonstrat realitățile internaționale, pregătesc agresiunea sau amenință cu agresiunea alte țări. Pregătirea sau amenințarea cu folosirea forței împotriva altui stat este un element al agresiunii, rezultînd atît din art. 2 § 4 al Cartei, cît și din art. 6 al Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, care stabilește că

astfel de acțiuni intră în conținutul crimelor împotriva păcii. Lichidarea blocurilor militare ar constitui un factor important de înlăturare a politicii de pregătire a agresiunii sau de amenințare cu agresiunea.

România se pronunță hotărît pentru desființarea oricăror blocuri militare. În raportul Comitetului Central la Congresul al IX-lea al P.C.R. a fost reafirmată cu claritate această poziție statornică a țării noastre :

„Viața dovedește că împărțirea lumii în blocuri militare agravează încordarea internațională, alimentează neîncrederea între state, existența pactelor agresive N.A.T.O., S.E.A.T.O., C.E.N.T.O., purtînd în sine și favorizînd tendința de dominație din partea unor state imperialiste asupra altor state. Țara noastră se pronunță cu hotărîre pentru lichidarea oricăror blocuri militare" *.

Bazele militare organizate pe teritorii străine sînt o instituție militară bine definită, distinctă de bazele militare naționale, atît din punct de vedere militar-strategic, cît și din punct de vedere politic și juridic. Bazele situate la mii de kilometri de teritoriul național nu pot urmări scopuri de apărare, ci sînt menite să servească ca puncte înaintate de plecare pentru dezlănțuirea unui atac armat împotriva statelor în jurul cărora sînt dispuse. Ele fac parte integrantă din strategia intimidării cu războiul nuclear și a atacului prin surprindere, sînt un mijloc de apropiere a pericolului de agresiune de frontierele țărilor împotriva cărora o astfel de politică este dirijată. Existența lor face să crească riscurile și perspectivele izbucnirii prin accident a războiului nuclear.

Existența bazelor militare și a trupelor străine periclitează în mod grav însăși securitatea statelor pe al căror teritoriu sînt situate. Este știut că activitatea ce se desfășoară pe aceste baze, precum și

* „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român", București, Editura politică, 1965, p. 102.

acțiunile trupelor străine, ies de sub controlul guvernelor țărilor pe al căror teritoriu se află. În aceste condiții, statele în care sînt instalate baze militare sau trupe străine sînt expuse în mod inevitabil ripostei provocate de acțiuni militare ce pot fi întreprinse de trupele străine chiar fără ca ele să știe.

Prezența forțelor armate străine, ca și existența bazelor militare pe teritoriul unui stat independent constituie tot atîtea atingeri aduse suveranității statelor respective. Dat fiind caracterul lor ofensiv, bazele militare și trupele străine aflate pe teritoriile altor state sînt instrumente ale politicii de pregătire a războiului sau de amenințare cu folosirea forței în relațiile internaționale, care, conform Cartei O.N.U. și Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, fac parte din conținutul noțiunii de agresiune.

Dacă din punct de vedere militar, bazele și trupele străine reprezintă o amenințare directă nu numai la adresa statelor împotriva cărora sînt îndreptate, ci și la adresa statelor pe teritoriul cărora se găsesc, din punct de vedere politic ele constituie o sursă permanentă de înrăutățire a situației internaționale, de sporire a neîncrederii și suspiciunii, de alimentare a războiului rece.

Un aspect major care face ca existența bazelor militare străine și a trupelor pe teritoriile altor state să aibă o influență negativă asupra relațiilor internaționale este acela că ele sînt tot atîtea instrumente ale politicii de intervenție în afacerile interne ale țărilor. Evenimentele mai recente din Republica Dominicană și în special din Vietnam confirmă pe deplin pericolul pe care îl reprezintă existența bazelor militare și a trupelor străine pentru independența și securitatea popoarelor.

Aspirațiile tuturor popoarelor către stabilirea unor relații de înțelegere și cooperare între state

impun, ca o necesitate vitală a zilelor noastre, desființarea bazelor militare străine și retragerea forțelor armate de pe teritoriul altor țări ; aceste cerințe au fost exprimate cu claritate în mod constant în intervențiile reprezentanților români și ale celorlalte țări socialiste în cadrul negocierilor de dezarmare, precum și în documentele unor importante conferințe ale statelor din Asia și Africa.

Declarația adoptată de conferința de la Belgrad din 1961 a șefilor de state și guverne ai țărilor neangajate sublinia cu toată tăria necesitatea desființării bazelor militare străine de pe teritoriile altor state : „Țările participante consideră stabilirea și menținerea de baze militare străine pe teritoriul altor țări, în special contra voinței lor exprese, o încălcare grosolană a suveranității acestor state. Ele își exprimă sprijinul total față de țările care se străduiesc să asigure desființarea acestor baze. Ele se adresează tuturor țărilor care mențin baze străine, cerîndu-le să considere cu seriozitate problema desființării lor ca o contribuție la pacea universală".

Declarația Conferinței de la Cairo, din octombrie 1964, a șefilor de state și guverne ai țărilor nealiniate prevede :

„Notînd cu îngrijorare că bazele militare străine constituie, în practică, un mijloc de presiune împotriva națiunilor și frînează emanciparea și dezvoltarea lor conform concepțiilor ideologice, politice, economice și culturale proprii, conferința declară că sprijină fără rezerve țările care depun eforturi pentru obținerea evacuării bazelor străine instalate pe teritoriul lor și invită toate statele care au trupe și baze în alte țări să le retragă fără întîrziere".

Lichidarea bazelor militare care se află pe teritorii străine și retragerea în limitele teritoriului statului a forțelor sale armate aflate pe teritorii străine constituie o cerință a menținerii păcii și securității

tuturor popoarelor, pentru a cărei înfăptuire militează consecvent Republica Socialistă România.

Lichidarea blocurilor militare, desființarea bazelor străine și retragerea trupelor de pe teritoriul altor țări sînt cerințe urgente ale vieții internaționale, ale asigurării colaborării internaționale pe baza respectului față de principiile relațiilor dintre state.

„Una din barierele în calea colaborării dintre popoare o constituie blocurile militare și existența bazelor militare și a trupelor unor state pe teritoriile altor state. Existența blocurilor, precum și dislocarea de trupe în alte țări reprezintă un anacronism incompatibil cu independența și suveranitatea națională a popoarelor, cu relațiile normale dintre state. Cercuri din ce în ce mai largi ale opiniei publice și tot mai multe state manifestă tendințe, care cîștigă tot mai mult teren în ultima vreme, spre lichidarea blocurilor militare, desființarea bazelor străine și retragerea trupelor de pe teritoriul altor țări. Realizarea acestor dorințe arzătoare ale popoarelor ar avea o deosebită importanță și ar da un puternic impuls dezvoltării încrederii între popoare, destinderii situației internaționale, consolidării păcii în lume" *.

În „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, din iulie 1966 se arată :

„Țările semnatare ale prezentei Declarații consideră că este coaptă necesitatea de a se întreprinde măsuri pentru slăbirea, în primul rînd, a încordării militare în Europa. Calea radicală pentru aceasta ar fi desființarea concomitentă a alianțelor militare existente ; situația actuală face posibilă aceasta. Guvernele statelor noastre nu o dată au arătat că, în cazul încetării activității alianței nord-atlantice, Tratatul de la Varșovia își pierde valabilitatea și că locul lor

* *Nicolae Ceaușescu*. „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România", București, Editura politică, 1966, p. 83.

trebuie să-l ocupe un sistem de securitate europeană. Astăzi ele reafirmă în mod solemn că sînt gata pentru lichidarea concomitentă a alianțelor menționate.

Dacă însă statele participante la Pactul nord-atlantic nu sînt încă gata să treacă la desființarea completă a celor două grupări militare, statele semnatare ale prezentei Declarații consideră rațional să se realizeze încă de pe acum o înțelegere privind lichidarea organizațiilor militare, atît a Pactului nord-atlantic, cît și a Tratatului de la Varșovia. În același timp, ele declară că atîta timp cît va exista blocul nord-atlantic și cercurile agresive imperialiste vor atenta la pace în întreaga lume, țările participante la Tratatul de la Varșovia, păstrîndu-și trează vigilența, sînt hotărîte să-și întărească forța și capacitatea lor de apărare.

Totodată, noi considerăm necesar ca toate statele membre ale Pactului nord-atlantic și ale Tratatului de la Varșovia, precum și țările care nu fac parte din nici o alianță militară să depună eforturi pe bază bilaterală sau multilaterală în scopul promovării cauzei securității europene".

Statele participante la Tratatul de la Varșovia au subliniat că „țările socialiste s-au pronunțat întotdeauna cu consecvență împotriva împărțirii lumii în blocuri sau alianțe militare și pentru înlăturarea primejdiilor pe care acestea le implică pentru pacea și securitatea generală".

ÎNCETAREA CURSEI ÎNARMĂRILOR ȘI ÎNFĂPTUIREA DEZARMĂRII GENERALE

Dintre toate chestiunile referitoare la dezarmare, cea care prezintă caracterul cel mai urgent, cea asupra căreia trebuie să fie concentrate în primul rînd eforturile este problema dezarmării nucleare.

Dezarmarea, și în primul rînd dezarmarea nucleară, constituie o consecință directă a recunoașterii principiului neagresiunii. Pentru a face eficientă regula de drept internațional a nerecurgerii la război, pentru înlăturarea spectrului războiului atomic, este necesar să fie eliminate din viața internațională mijloacele tehnice de purtare a unui astfel de război. Dezarmarea nucleară ocupă primul loc printre problemele contemporaneității, fiind una dintre cele mai importante probleme politice internaționale, de a cărei rezolvare depinde pacea și securitatea popoarelor. Ea este premisa necesară pentru îmbunătățirea situației internaționale, pentru normalizarea relațiilor dintre state și eliberarea lumii de amenințarea războiului nuclear. Tocmai din această cauză, popoarele își îndreaptă atenția asupra acestei probleme și cer cu insistență rezolvarea ei.

Realizarea dezarmării nucleare constituie o cerință a dreptului internațional, care este un drept al păcii și care impune statelor să colaboreze pentru înlăturarea mijloacelor de ducere a războiului. Carta O.N.U. exprimă și ea hotărîrea Națiunilor Unite de a-și uni eforturile pentru a se ajunge la o dezarmare cît mai eficace, iar necesitatea de a se întreprinde pași concreți pentru realizarea unei astfel de dezarmări a fost subliniată în repetate rînduri în rezoluțiile adoptate de Adunarea Generală a Națiunilor Unite.

Toate statele, mari și mici, pot și trebuie să contribuie la eliminarea pericolului nuclear, care în fond amenință toate țările într-o măsură egală. Din această cauză, Republica Socialistă România, militînd consecvent pentru încetarea cursei înarmărilor și pentru înfăptuirea dezarmării generale, acordă sprijinul său constant tuturor eforturilor îndreptate spre stabilirea și înfăptuirea dezarmării și ia parte activă la organismele internaționale în care este membră, la negocierile asupra problemei dezarmării.

Membră a Comitetului celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva, Republica Socialistă România se pronunță în favoarea unui acord de dezarmare generală, care să asigure respectarea strictă a independenței și suveranității statelor, egalitatea în drepturi și neamestec în treburile lor interne și să prevadă măsuri urgente de înlăturare a pericolului de război capabile să întrunească o adeziune cît mai largă. Guvernul român pornește de la considerentul că toate popoarele, mari și mici, au dreptul egal la pace și securitate și trebuie să se poată bucura în mod egal de el, iar cursa înarmărilor, primejdia nucleară afectează în egală măsură securitatea, dreptul la viață al tuturor popoarelor. De aceea, reprezentanții României se pronunță hotărît în cadrul acestui comitet pentru întreprinderea măsurilor majore și urgente de dezarmare, cum ar fi interzicerea folosirii armelor nucleare și a oricăror altor arme de distrugere în masă, lichidarea tuturor stocurilor existente, iar ca prim pas — asumarea de către puterile nucleare a obligației de a nu folosi cel dintîi asemenea arme.

Această poziție principială a țării noastre a fost exprimată cu claritate și în ceea ce privește problema nerăspîndirii armelor nucleare. Șeful delegației române la Comitetul celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva a declarat că pentru a servi cu adevărat cauza securității generale și pentru a merita încrederea popoarelor este necesar ca nedisiminarea armelor nucleare să constituie o parte integrantă a unui complex de măsuri eficace, menit să ducă la eliminarea pericolului nuclear, la realizarea dezarmării.

Un acord de nerăspîndire a armelor nucleare care ar prevedea în mod unilateral obligații numai pentru puterile nenucleare, a subliniat reprezentantul român, nu ar răspunde cerinței legitime a fiecărui popor de a-și vedea asigurat dreptul egal la securitate. El trebuie să conțină angajamentul statelor nucleare de a nu

folosi arma nucleară, de a nu o utiliza niciodată împotriva țărilor nenucleare. Nerăspîndirea armelor nucleare nu poate fi concepută ca un scop în sine, ea fiind una din măsurile componente ale programului de dezarmare nucleară, în a cărui înfăptuire neîntîrziată o răspundere deosebită revine puterilor nucleare și spre care trebuie să conveargă eforturile comune ale tuturor statelor.

În cadrul comitetului celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva, ca și la sesiunile Adunării Generale O.N.U., România s-a pronunțat pentru extinderea interzicerii experiențelor nucleare și asupra acelor experiențe efectuate în mediul subteran, demonstrînd că verificarea respectării unor astfel de obligații poate avea loc prin mijloace naționale, fără să necesite controlul internațional la fața locului.

Consecventă acestui punct de vedere, delegația română a votat la sesiunea a XX-a a Adunării Generale O.N.U. în favoarea rezoluției prin care se cerea interzicerea imediată a tuturor experiențelor cu arma nucleară.

Pentru cauza păcii și securității generale, o mare utilitate ar avea crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, prin respectarea cu strictețe a intereselor statelor vizate și a principiilor Cartei O.N.U.

Ideea zonelor denuclearizate reprezintă o dezvoltare a unei instituții mai vechi de drept internațional, aceea de zonă demilitarizată — porțiunea de teritoriu în care statele se obligau să nu mențină forțe armate. Zona denuclearizată este o regiune de unde și spre care nu se va lovi cu arme nucleare, o regiune în care va fi interzisă arma nucleară, adică atît folosirea ei, cît și producția, dobîndirea, depozitarea, stocarea și experimentarea acestei arme. Ea contribuie la asigurarea securității statelor din regiunea respectivă și la asigurarea păcii mondiale ; din această cauză, încheierea de acorduri pentru crearea de zone denuclearizate este o operă de asigurare a păcii.

Apărută în deceniul al 6-lea al secolului al XX-lea, ideea zonelor denuclearizate, care dă expresie dorinței arzătoare a popoarelor de a se întreprinde măsuri eficace împotriva marelui pericol de război nuclear, a prins mereu teren, cucerind mințile și inimile oamenilor de pretutindeni, fiind îmbrățișată de numeroase guverne și constituind obiectul negocierilor unor importante reuniuni și conferințe internaționale. Mărturii ale viabilității acestei idei sînt numeroase propuneri, precum și unele acte internaționale tinzînd la crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii — în Europa sau în Oceanul Pacific, în Balcani, în Africa sau în America Latină. Astfel, la 2 octombrie 1957 R.P. Polonă a propus crearea unei zone denuclearizate în regiunea Europei centrale ; la conferința pentru pace a țărilor nordice care a avut loc la Copenhaga în 1961, atenția principală a fost acordată propunerii de a se transforma nordul Europei într-o zonă denuclearizată ; la sesiunea a XVI-a, în 1961, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluția intitulată „Africa considerată zonă denuclearizată“ *, prin care statele membre ale O.N.U. se obligau să se abțină de a efectua în Africa experiențe nucleare sub orice formă ; să se abțină de a folosi teritoriul, apele teritoriale sau spațiul aerian al Africii pentru a experimenta, acumula sau transporta arme nucleare ; de a respecta continentul african ca o zonă denuclearizată. La 29 aprilie 1963, președinții a cinci state latino-americane (Bolivia,

* Resolutions adopted by the General Assembly during its sixteenth session, Vol. I, 19 September 1961—23 February 1962, p. 4 ; rezoluția nr. 2 033/XX intitulată „Declaration on the denuclearization of Africa“, adoptată la 3 decembrie 1965 în „United Nations, Resolutions adopted by the General Assembly during its Twenteeth Session“, 21 September—22 December 1965, p. 9.

Brazilia, Chile, Ecuador și Mexic) au semnat o declarație în favoarea proclamării Americii Latine ca zonă denuclearizată, iar în noiembrie 1963, sesiunea a XVIII-a a Adunării Generale a O.N.U. a adoptat rezoluția intitulată „Denuclearizarea Americii Latine" *, rezoluție în favoarea căreia s-a pronunțat și delegația română. În aprilie 1963, guvernul R. D. Germane a propus guvernului R. F. Germane încheierea unui acord de rațiune și bunăvoință, prevăzînd, între altele, renunțarea la experimentarea, posedarea, producerea și dobîndirea de arme nucleare, precum și controlul asupra lor. În mai 1963, guvernul U.R.S.S. a adresat note tuturor statelor interesate, propunînd ca bazinul Mării Mediterane să fie declarat zonă liberă de arme racheto-nucleare.

România socialistă și-a afirmat consecvent poziția privind utilitatea pe care ar avea-o pentru cauza păcii și securității generale crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii, prin respectarea cu strictețe a intereselor statelor vizate și a principiilor Cartei O.N.U. Interesul pe care ea îl acordă acestei probleme rezultă din propunerile pe care România le-a făcut în 1957 și 1959 statelor balcanice, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, fără arme nucleare și rachete.

În mesajul din 10 septembrie 1957, guvernul român propunea întrunirea unei conferințe a șefilor de guverne ai statelor balcanice care „să ia hotărîri corespunzătoare privind întărirea păcii în Balcani, neagresiunea, rezolvarea prin mijloace pașnice a oricărei probleme litigioase, dezvoltarea relațiilor economice, culturale, a contactelor personale dintre conducătorii țărilor din sud-estul Europei, schimbul de delegații, vizite reciproce, extinderea contactelor

* Resolutions adopted by the General Assembly during its Eighteenth Session, 17 September—18 December 1963, p. 14.

între reprezentanții opiniei publice ș.a.m.d.". Pentru ca această colaborare să fie cît mai trainică, guvernul român preconiza „înfăptuirea unei înțelegeri colective a statelor din Balcani în vederea asigurării păcii în această regiune, pentru prosperitatea și progresul popoarelor balcanice. Înțelegerea balcanică trebuie să se bazeze pe deplina egalitate în drepturi între statele participante, pe respectul reciproc al suveranității, pe neamestecul în treburile interne".

Reafirmînd dorința nestrămutată a poporului și guvernului român de a trăi în pace și prietenie cu celelalte popoare balcanice, președintele Consiliului de Miniștri al țării noastre declara la 29 decembrie 1957, în fața Marii Adunări Naționale :

„Se știe că în trecut Balcanii erau numiți «butoiul de pulbere». Azi, cînd praful de pușcă este cu mult depășit, se pune problema : Ce e mai bine ? Să instalăm unii împotriva altora rampe pentru lansarea de proiectile atomice, sau să creăm condiții pentru dezvoltarea colaborării pașnice între țările din această parte a Europei, în interesul progresului lor economic, al îmbunătățirii vieții popoarelor ? În ceea ce îl privește, guvernul român va continua și pe viitor eforturile pentru întărirea păcii și înțelegerii în Balcani și-și exprimă convingerea că străduințele sale se vor bucura de sprijinul tuturor statelor balcanice, în interesul popoarelor lor și al cauzei păcii".

La 6 iunie 1959, guvernul român dădea publicității o Declarație, în care, reafirmînd propunerile sale din 1957, arăta :

„Guvernul român consideră că primejdia unui război nuclear generalizat ar fi simțitor redusă, iar pacea și securitatea popoarelor din regiunea balcanică efectiv apărată prin eforturile comune ale tuturor statelor din Balcani, care să ducă la eliminarea din această regiune a forțelor militare străine dotate cu

armament nuclear și cu rampe pentru lansarea de rachete și proiectile teleghidate".

Guvernul român propunea încheierea unui tratat de înțelegere și securitate colectivă prin care statele din Balcani să se angajeze „să rezolve pe cale pașnică orice problemă litigioasă, să nu recurgă la agresiune sau amenințări cu războiul în raporturile reciproce, să nu admită stocarea de armament atomic și nuclear sau staționarea unităților militare dotate cu armament atomic și nuclear aparținînd unor state străine de regiunea balcanică, sau instalarea de rampe pentru lansarea de rachete și proiectile teleghidate pe teritoriul lor".

Sprijinul tot mai larg de care se bucură propunerile care urmăresc crearea de zone ale păcii, fără arme nucleare, în diferite regiuni ale globului, faptul că un număr crescînd de țări militează pentru înfăptuirea lor demonstrează că ideea zonelor denuclearizate corespunde dorinței popoarelor de a realiza o destindere în relațiile internaționale, de a contribui la crearea unui spirit de apropiere și înțelegere.

Republica Socialistă România militează cu consecvență pentru crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii. Înfăptuirea lor ar aduce o contribuție substanțială în direcția lichidării pericolului nuclear, asigurării păcii și securității internaționale.

Interzicerea necondiționată a folosirii armelor atomice și distrugerea totală a stocurilor existente constituie de asemenea o măsură majoră care poate contribui la eliminarea pericolului de război nuclear. Această măsură rezultă din obligația statelor de a nu recurge la forță, și anume la forța cea mai periculoasă — arma nucleară — în relațiile internaționale.

Arma atomică, făcînd parte din categoria armelor antiumane, care provoacă nimicirea barbară a omenirii, suferințe și pierderi fără seamăn, este interzisă de dreptul internațional.

Începînd din secolul trecut și continuînd în secolul nostru, în dreptul internațional a fost recunoscut principiul excluderii folosirii armelor de distrugere în masă, al ilegalității folosirii lor. Acte internaționale multilaterale, adoptate succesiv, au interzis armele avînd anumite caracteristici sau anumite efecte.

Cele mai importante acte de acest fel sînt următoarele :

a) Declarația de la Petersburg din 1868 *, care interzicea folosirea gloanțelor explozive și incendiare pe considerentul că ele măresc fără rost suferințele oamenilor sau le fac moartea inevitabilă ; folosirea unor astfel de arme este „contrară legilor omeniei" ; b) Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 și în special convenția a IV-a, cu privire la legile și obiceiurile războiului terestru, care subliniază necesitatea introducerii unor limitări în purtarea războiului, care să reducă pe cît este posibil asprimea lui, menționează că „părțile beligerante nu se bucură de un drept nelimitat de a alege mijloacele prin care să producă rău inamicului", interzice „folosirea otrăvii sau a armelor otrăvite", precum și „armele, încărcăturile sau lucrurile capabile să provoace suferințe inutile". O specificare a caracterului ilicit al armelor de distrugere în masă a umanității se găsește în așa-numita „clauză Martens" cuprinsă în această convenție, care prevede că, „în cazuri neprevăzute, populația și combatanții rămîn sub ocrotirea și acțiunea principiilor de drept internațional, așa cum acestea decurg din obiceiurile stabilite între națiunile civilizate, din legile umanității și din cerințele opiniei publice" ; c) Tratatul de la Versailles din 1919 ** și celelalte tratate de pace de după primul război mondial, care interziceau „folosirea în război a gazelor asfixiante, otrăvitoare sau

* Mejdunarodnoe pravo v izbrannih dokumentah, vol. III, Moscova, 1957, p. 37—38.

** American Journal of International Law, vol. 13, Supplement, 1919.

altele asemănătoare". Această prevedere se referea însă doar la statele învinse; d) Tratatul de la Washington din 1922 * cu privire la ocrotirea pe mare a vieții neutrilor și nebeligeranților și asupra preîntîmpinării folosirii, în timpul războiului, a gazelor vătămătoare și a armelor chimice, care interzicea folosirea gazelor asfixiante, otrăvitoare sau de altă natură și a tuturor armelor asemănătoare. El nu a intrat însă niciodată în vigoare; e) Protocolul de la Geneva din 1925 **, cu privire la interzicerea armelor toxice, chimice și bacteriologice. Protocolul subliniază că folosirea gazelor toxice, otrăvitoare sau de altă natură, ca și a oricăror otrăvi, obiecte sau procese asemănătoare a fost condamnată de opinia publică a lumii civilizate și că interzicerea acestei folosiri a fost formulată în tratate la care participă majoritatea statelor lumii. Părțile au declarat că „sînt de acord să extindă această interzicere asupra mijloacelor bacteriologice de purtare a războiului și se înțeleg să se considere legate prin condițiile acestei declarații".

Interzicerea folosirii armei nucleare rezultă indubitabil din aplicarea actelor internaționale menționate mai sus. Astfel, radioactivitatea pe care o produce explozia unei astfel de arme intră în categoria mijloacelor de luptă interzise prin protocolul de la Geneva din 1925. Declarația de la Petersburg din 1868 și convențiile de la Haga din 1899 și 1907 cu privire la legile și obiceiurile războiului duc, de asemenea, la interzicerea armei nucleare, ca o armă oarbă, de distrugere în masă, o armă antiumană. Prin acțiunea sa distructivă și vătămătoare, arma nucleară cade sub incidența acestor documente internaționale.

Arma nucleară este, de asemenea, în contradicție cu normele de drept internațional referitoare la purtarea războiului, care interzic operațiile militare îndreptate împotriva populației pașnice. Acțiunea acestei arme este de așa natură, încît necombatanții, populația civilă, bolnavii și răniții de război, obiectivele nemilitare, valorile culturale nu pot fi cruțate. Acte internaționale impun însă statelor beligerante ocrotirea acestor ființe umane și bunuri materiale și culturale. Astfel de acte sînt convențiile de la Haga din 1899 și 1907 referitoare la regulile de purtare a războiului, convențiile de la Geneva din 1949 pentru ocrotirea jertfelor războiului și convenția de la Haga din 1954 pentru ocrotirea valorilor culturale în caz de conflict armat.

Din toate acestea rezultă că folosirea armei nucleare, deși în prezent nu este interzisă în mod expres prin acte internaționale, este ilegală, contrară dreptului internațional contemporan.

Dezvoltarea vieții internaționale și a conștiinței juridice a popoarelor în zilele noastre impune ca interzicerea acestor arme să ia forma unei norme speciale de drept internațional, consemnată într-un document juridic nou, prin care statele să condamne în mod expres folosirea armei nucleare, ca o armă barbară, de distrugere în masă, și să declare că renunță la ea. Această realizare ar constitui un important pas înainte pe calea preîntîmpinării războiului nuclear.

Încă din primul an al existenței sale, Organizația Națiunilor Unite a urmărit interzicerea armelor nucleare și excluderea lor din armamentele naționale ale statelor.

Cerința interzicerii armei nucleare este exprimată și în numeroase documente internaționale bilaterale sau în declarații adoptate de unele conferințe internaționale.

Comunicatul comun al Conferinței celor 29 de state afro-asiatice de la Bandung, adoptat la 24 apri-

* Documents diplomatiques, vol. 23, Paris.
** *M. Hudson.* „International Legislation", vol. II, p. 1 670.

lie 1955, prevede : „Conferința asiatică-africană, examinînd situația periculoasă a tensiunii internaționale existente și riscurile care confruntă întreaga omenire din cauza dezlănțuirii unui război global, în care ar fi folosită puterea distrugătoare a tuturor tipurilor de armamente, inclusiv a armelor nucleare și termonucleare, atrage atenția tuturor națiunilor asupra consecințelor teribile care ar putea decurge dacă un astfel de război ar izbucni.

Conferința consideră că dezarmarea și interzicerea producerii, experimentării și folosirii armelor nucleare și termonucleare sînt imperativ necesare pentru a salva omenirea și civilizația de teama distrugerii totale".

Conferința țărilor nealiniate, care a avut loc la Belgrad în septembrie 1961, a subliniat de asemenea pericolul pe care-l prezintă pentru omenire folosirea armelor nucleare. În documentul intitulat „Pericolul de război și Apel în favoarea păcii", adoptat de această conferință, se arată :

„Șefii de state sau de guverne atrag atenția că o dezarmare generală și totală trebuie să includă desființarea forțelor armate, a armamentelor, a bazelor străine, a fabricării de arme, ca și desființarea instituțiilor și instalațiilor necesare pentru instrucția militară, cu excepția celor ce sînt necesare pentru securitatea interioară ; ea trebuie să includă interdicția absolută de a produce, de a deține și de a utiliza arme nucleare și termonucleare, arme bacteriologice și chimice, ca și distrugerea materialului și a instalațiilor necesare pentru lansarea, depozitarea și folosirea operațională de bombe de distrugere în masă pe teritoriile naționale".

Caracterul distructiv, ilicit al armelor nucleare a dus la adoptarea unei rezoluții a Adunării Generale a Națiunilor Unite prin care statele deținătoare ale respectivelor arme sînt obligate de a nu trimite pe

orbită în jurul pămîntului astfel de arme. Prin această rezoluție, adoptată la cea de-a XVIII-a sesiune *, Adunarea Generală cheamă în mod solemn toate statele să se abțină de a plasa pe orbită în jurul pămîntului orice obiecte purtînd arme nucleare sau orice alt fel de arme de distrugere în masă, de a instala astfel de arme pe corpuri cerești sau de a staționa astfel de arme în spațiul extraatmosferic și, de asemenea, ea cere statelor să se abțină de la provocarea, încurajarea sau participarea în orice fel la înfăptuirea unor astfel de activități.

În urma examinării timp de mulți ani la Națiunile Unite a problemei interzicerii armelor nucleare, Adunarea Generală a adoptat la sesiunea a XVI-a rezoluția nr. 1 653/XVI **. În această rezoluție, intitulată „Declarație cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare și termonucleare", Adunarea Generală a Națiunilor Unite, ținînd seama de răspunderea ce-i revine, conform Cartei, pentru menținerea păcii și securității internaționale, ca și în legătură cu principiile referitoare la dezarmare, declară : „a) Folosirea armelor nucleare și termonucleare este contrară spiritului, literei și scopurilor Națiunilor Unite și, ca urmare, reprezintă o violare directă a Cartei Națiunilor Unite ; b) Folosirea armelor nucleare și termonucleare ar depăși scopul războiului și ar provoca suferințe și distrugeri necontrolabile omenirii și civilizației și, prin urmare, este contrară regulilor de drept internațional și legilor umanității ; c) Folosirea armelor nucleare și termo-

* United Nations Resolutions adopted by the General Assembly during its Eighteenth session 17 September—17 December 1963, p. 13 ; rezoluția nr. 1 884/XVIII „Question of general and complete disarmament".

** United Nations Resolutions adopted by the General Assembly during its Sixteenth session, 19 September—23 February 1962, p. 4 ; rezoluția nr. 1 653 „Declaration on the prohibition of the use of nuclear and thermo-nuclear weapons".

nucleare constituie un război îndreptat nu împotriva unui inamic sau unor inamici, ci împotriva omenirii în general, deoarece popoarele lumii care nu iau parte într-un astfel de război vor fi supuse tuturor relelor generate de folosirea unor astfel de arme ; d) Orice stat care folosește arme nucleare și termonucleare trebuie să fie considerat ca violînd Carta Națiunilor Unite, acționînd contrar legilor umanității și comițînd o crimă împotriva omenirii și a civilizației".

Prin această rezoluție, Adunarea Generală a cerut secretarului general al Națiunilor Unite să consulte guvernele statelor membre pentru a cunoaște părerea lor cu privire la posibilitatea de a se convoca o conferință specială pentru semnarea unei convenții cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare și termonucleare în scopuri de război.

Statele care se pronunță în favoarea interzicerii armelor nucleare, pentru asigurarea coexistenței pașnice și a securității popoarelor s-au pronunțat în favoarea convocării acestei conferințe.

În răspunsul României, transmis secretarului general al Națiunilor Unite la 26 martie 1962, se arăta :

„Adoptarea de către Adunarea Generală a rezoluției nr. 1 653/XVI, în favoarea căreia a votat delegația Republicii Populare Române, reprezintă un pas pozitiv către reglementarea unei probleme care este vitală pentru omenire și care corespunde dorinței popoarelor de a se înlătura pentru totdeauna pericolul unui război nuclear. Folosirea armelor de distrugere în masă, cum sînt armele nucleare și termonucleare, ar constitui desigur o violare a spiritului, literei și scopurilor Cartei Națiunilor Unite și a regulilor de drept internațional și ar fi considerată ca un război împotriva omenirii.

Interzicerea folosirii armelor nucleare de către toate statele ar corespunde în cel mai înalt grad intereselor fundamentale ale popoarelor și ar ajuta la rezolvarea problemei dezarmării.

În conformitate cu aceste principii, guvernul român a salutat în mod deosebit rezoluția 1 653/XVI, care se pronunță împotriva folosirii armelor nucleare și termonucleare.

Guvernul român consideră posibilă și necesară convocarea unei conferințe speciale pentru semnarea unei convenții de interzicere a folosirii armelor nucleare și termonucleare în scopuri de război, cum se prevede în rezoluția 1 653/XVI"*.

România sprijină de asemenea propunerea făcută la 10 octombrie 1964 de Conferința de la Cairo a șefilor de state și guverne ale țărilor nealiniate pentru convocarea unei conferințe mondiale de dezarmare, precum și propunerea, făcută la 16 octombrie 1964, de guvernul popular al Chinei, pentru convocarea unei conferințe mondiale la nivel înalt în scopul de a duce la interzicerea completă și la distrugerea totală a armelor nucleare și, ca prim pas în această direcție, la interzicerea folosirii armelor nucleare.

*
* *

Pornind de la convingerea că toate statele, mari sau mici, au răspunderea pentru menținerea păcii și securității popoarelor și trebuie să-și aducă din plin contribuția la consolidarea păcii generale, Republica Socialistă România militează cu perseverență pentru înfăptuirea principiului neagresiunii în relațiile internaționale, ca o cerință fundamentală pentru dezvoltarea normală a relațiilor dintre state, pentru asigurarea unei vieți pașnice a popoarelor.

* Nations Unies. Assemblée générale, XVII-ème session Annexes. Doc. A/5 174 Add 1 et 2. Annexe 2.

România socialistă condamnă recurgerea la agresiune, la politica de forță dusă de cercurile imperialiste. Această linie este lipsită de perspectivă și sortită eșecului. Ea este condamnată de cercurile largi ale opiniei publice mondiale și nu poate duce decît la izolarea promotorilor respectivei linii, la discreditarea lor pe plan internațional și pînă la urmă la înfrîngerea acestei politici.

Manifestîndu-și simpatia față de popoarele și statele victime ale agresiunii, poporul român sprijină lupta lor dreaptă. Republica Socialistă România se pronunță statornic pentru unirea forțelor iubitoare de pace împotriva acțiunilor agresive. Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a subliniat însemnătatea unui front comun al acestor forțe pentru apărarea păcii în lume :

„Intensificarea acțiunilor agresive ale cercurilor imperialiste demonstrează că existența imperialismului constituie o permanentă sursă de pericole pentru pace, menține terenul dezlănțuirii unui nou război mondial. Mai mult ca oricînd se impune creșterea vigilenței și întărirea unității tuturor forțelor iubitoare de pace. Întărind continuu unitatea lor, luptînd într-un singur front, țările socialiste, clasa muncitoare internațională, noile state independente, mișcarea de eliberare națională, mișcarea mondială pentru apărarea păcii au capacitatea reală de a apăra pacea lumii și a salvgarda civilizația umană" *.

* „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român", București, Editura politică, 1965, p. 100.

VI. COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ

Viața internațională contemporană face necesară cooperarea activă între state. Noțiunea de cooperare nu este nouă în relațiile internaționale ; ea a fost cunoscută și în trecut, iar azi se află la baza Națiunilor Unite. Unul dintre scopurile Națiunilor Unite este de a realiza cooperarea internațională, rezolvînd problemele internaționale de ordin economic, social, cultural sau umanitar.

Principiul cooperării internaționale *, obligația de a contribui la dezvoltarea acestei cooperări depășesc însă cadrul Organizației Națiunilor Unite și se impun ca norme generale în relațiile dintre toate statele.

Republica Socialistă România a consfințit în constituția sa o dată cu principiile fundamentale ale orînduirii noastre socialiste și voința de bună conviețuire, de cooperare a poporului român în comunitatea mondială. „Republica Socialistă România — se arată în articolul 14 — întreține și dezvoltă relații de prietenie și colaborare frățească cu țările socialiste în spi-

* *M. Augustin.* „10 ani de activitate a României la O.N.U.", în „Lumea" nr. 51/1965 ; *M. Bartos.* „Pravni aspekt mirne aktivne koegzitencija država", in Jugoslovenska revija za mejdunarodno pravo" nr. 3/1955 ; *I. V. Borisov.* „O mirnom sosuscestvovanii i sotrudnicestve dvuh sistem", Moscova, 1956 ; *Duchacek I. Kenneth, W. Thompson.* „Conflict and Cooperation among Nations", New York, 1960 ; *Hailshom.* „The Imperative of international Cooperation", în „Bulletin of the Atomic Scientists". December 1962 ; *C. Zbot.* „The Economics of competitive Coexistence", New York, 1963.

ritul internaționalismului socialist, promovează relații de colaborare cu țările avînd o altă orînduire social-politică, activează în organizații internaționale în scopul asigurării păcii și înțelegerii între popoare. Relațiile externe ale Republicii Socialiste România se bazează pe principiile respectării suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne".

Mai mult decît oricînd în trecut, omenirea aspiră la progresul economic, social și cultural, la deplina utilizare a resurselor planetei noastre, pentru a putea să se bucure de roadele muncii ei creatoare și de cuceririle științei și tehnicii moderne. A acționa pentru crearea condițiilor internaționale necesare în scopul îndeplinirii acestor deziderate, pentru rezolvarea pașnică a problemelor internaționale este sarcina principală a tuturor statelor.

Dreptul internațional reglementează cooperarea pașnică dintre state. Astfel dreptul și obligația statelor de a întreține și a dezvolta între ele relații economice, mai ales pe planul comerțului, își găsesc expresia în Carta Națiunilor Unite însăși. Pe cînd Pactul Ligii Națiunilor nu conținea din acest punct de vedere decît dispoziții incomplete și imprecise, Carta leagă în mod explicit problema cooperării economice de necesitatea menținerii păcii și securității internaționale.

Una dintre trăsăturile esențiale ale Cartei este că nu se limitează la o simplă condamnare a violenței în relațiile dintre state, ci le impune acestora să „creeze condițiile necesare pentru menținerea justiției și pentru respectarea obligațiilor decurgînd din tratate și din alte surse ale dreptului internațional" *. Aceste condiții pot fi create numai prin dezvoltarea cooperării internaționale.

* Carta Națiunilor Unite. Preambul.

Experiența demonstrează că o adevărată cooperare nu este posibilă decît între state suverane și egale ; o dată ce un stat mai slab cade sub dependența unui stat mai puternic, raporturile dintre ele nu mai sînt cele de cooperare pe bază de egalitate, ci de subordonare. Departe de a fi un obstacol pentru cooperarea internațională, suveranitatea este, dimpotrivă, condiția sa prealabilă.

Principiul cooperării internaționale dintre state a fost consacrat în Carta Națiunilor Unite, în declarații adoptate de importante conferințe internaționale postbelice, precum și în numeroase tratate bilaterale sau multilaterale.

Carta Națiunilor Unite proclamă credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor, ca și a națiunilor, mari și mici, „favorizează progresul social, instaurează condiții mai bune de viață într-o libertate mai mare".

Unul dintre scopurile majore ale Națiunilor Unite este să realizeze cooperarea internațională, rezolvînd problemele internaționale de ordin economic, social, cultural sau umanitar, dezvoltînd și încurajînd respectul pentru drepturile omului și pentru libertățile fundamentale pentru toți, fără distincție de rasă, sex, de limbă sau religie *.

Carta O.N.U. cuprinde prevederi care dezvoltă acest scop major al organizației :

„Pentru a crea condițiile de stabilitate și de bunăstare necesare pentru asigurarea relațiilor pașnice și amicale între națiuni, fondate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și a dreptului lor de a dispune de ele însele, Națiunile Unite vor fa-

* Carta O.N.U., art. 1 §3.

voriza : a) creşterea nivelului de viaţă, deplina ocupare şi condiţii de progres şi de dezvoltare în ordinea economică şi socială ; b) soluţionarea problemelor internaţionale în domeniile economic, social, al sănătăţii publice şi a altor probleme conexe şi cooperarea internaţională în domeniile culturii intelectuale şi educaţiei ; c) respectarea universală şi efectivă a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale pentru toţi, fără distincţie de rasă, sex, de limbă sau religie" *.

Conferinţa afro-asiatică de la Bandung din aprilie 1955 a recunoscut urgenţa promovării dezvoltării economice în regiunile asiatică şi africană, dorinţa generală de cooperare economică între ţările participante pe baza interesului mutual şi al respectării suveranităţii naţionale şi faptul că cooperarea economică între ţările participante nu împietează asupra dorinţei sau necesităţii de cooperare cu ţări din afara regiunii.

Participanţii la Conferinţa şefilor de stat sau guvern ai ţărilor nealiniate de la Belgrad din septembrie 1961 au invitat toate ţările pe cale de dezvoltare să coopereze eficace în domeniile economic şi comercial pentru a se opune politicii de presiune în domeniul economic şi a remedia consecinţele supărătoare pe care poate să le aibă crearea blocurilor economice constituite de ţările industriale.

Unul dintre obiectivele urmărite de statele membre ale Organizaţiei Statelor Africane este de a coordona şi de a intensifica colaborarea şi eforturile lor pentru a oferi condiţii mai bune de existenţă popoarelor Africii şi de a favoriza cooperarea internaţională, ţinînd seama în mod corespunzător de Carta Naţiunilor Unite şi de „Declaraţia universală a drepturilor omului".

* Carta O.N.U., art. 55.

Dezvoltarea vieţii internaţionale impune cooperarea reciproc avantajoasă între state. Un factor deosebit de important de dezvoltare a acestei cooperări îl reprezintă *comerţul internaţional*. Pe lîngă avantajele materiale, dezvoltarea relaţiilor economice şi comerciale duce la întărirea încrederii reciproce între state şi creează premise pentru îmbunătăţirea climatului internaţional. Baza dezvoltării relaţiilor comerciale şi a celorlalte relaţii economice se găseşte în diviziunea internaţională a muncii, care creează premisele economice pentru dezvoltarea relaţiilor comerciale.

Totuşi în anii de după cel de-al doilea război mondial, dezvoltarea relaţiilor economice internaţionale a fost împiedicată de bariere artificiale. Discriminarea în comerţ şi în alte relaţii economice faţă de ţările socialiste, promovată de cercuri conducătoare occidentale, a constituit una dintre armele „războiului rece".

Necesitatea dezvoltării unor relaţii economice normale, a eliminării discriminărilor a fost subliniată în numeroase acte de politică externă ale Republicii Socialiste România. Astfel, în comunicatul comun româno-iugoslav din aprilie 1966 „părţile se pronunţă pentru dezvoltarea nestingherită a relaţiilor economice internaţionale, fără condiţii politice, fără restricţii şi discriminări şi susţin aplicarea recomandărilor Conferinţei Naţiunilor Unite pentru comerţ şi dezvoltare privind sprijinirea eforturilor pentru progresul economic al ţărilor în curs de dezvoltare".

Comunicatul româno-birman din luna iunie 1966 arată de asemenea că „părţile au subliniat importanţa pentru promovarea progresului economic şi social în ţările în curs de dezvoltare, a unor relaţii economice normale între state, reciproc avantajoase, libere de orice discriminări".

Comerţul internaţional constituie o necesitate obiectivă pentru toate ţările, atît pentru cele indus-

triale înaintate, cît și pentru cele în dezvoltare. Toate țările au interesul de a-și lărgi relațiile comerciale reciproce. Această tendință firească întîmpină însă dificultăți din cauza nivelului inegal de dezvoltare economică a diferitelor grupuri de țări, care s-a creat ca urmare a colonialismului, astăzi în descompunere. De aceea este evidentă necesitatea micșorării și apoi a lichidării decalajului care separă cele două grupuri de țări pentru dezvoltarea în egală măsură a tuturor țărilor lumii. Metoda cea mai eficientă pentru realizarea acestui scop constă în ameliorarea condițiilor în care se desfășoară astăzi comerțul mondial, în înlăturarea restricțiilor și a politicii discriminatorii și în lărgirea substanțială a volumului schimburilor internaționale menite să deschidă un drum larg adîncirii colaborării economice dintre popoare, să întărească baza obiectivă a coexistenței pașnice, să contribuie la stimularea creșterii și dezvoltării economice.

Lărgirea schimburilor comerciale, care este determinată de tendința de adîncire a diviziunii internaționale a muncii, de procesul marilor transformări istorice și de noile descoperiri științifice, a devenit astăzi o tendință obiectivă.

În Declarația C.C. al P.M.R. din aprilie 1964 se arată : „Dezvoltarea comerțului, a relațiilor economice pe baza avantajelor reciproce, precum și extinderea legăturilor tehnico-științifice, a schimburilor culturale reprezintă un mijloc deosebit de important pentru promovarea coexistenței pașnice între state cu orînduiri sociale diferite, pentru îmbunătățirea climatului internațional, realizarea destinderii și întărirea păcii în lume... După cum este cunoscut, adepții «războiului rece» au practicat vreme destul de îndelungată o politică de embargo și discriminări în relațiile comerciale cu toate țările socialiste, cu intenția de a frîna dezvoltarea lor. Dar această politică de îngustare a

relațiilor economice nu numai că nu a izbutit să împiedice mersul înainte al țărilor socialiste, ci s-a întors împotriva inițiatorilor ei, prin efectele negative produse de încălcarea necesităților obiective ale dezvoltării relațiilor economice mondiale. Oamenii de afaceri din Occident, chiar și anumite cercuri economice din S.U.A., manifestă un interes crescînd pentru dezvoltarea schimburilor comerciale cu țările socialiste" *.

Un eveniment de o deosebită importanță pentru dezvoltarea cooperării economice internaționale l-a constituit *Conferința Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare*, care și-a desfășurat lucrările la Geneva între 23 martie și 15 iunie 1964.

Dezbaterile acestei conferințe au demonstrat că abolirea discriminărilor și îngrădirilor care îngustează și denaturează relațiile economice internaționale constituie o condiție esențială pentru a reda comerțului internațional adevăratul său caracter și rol de factor dinamic al schimbului pașnic între popoare, al întăririi colaborării între state.

Lucrările conferinței au determinat în rîndurile opiniei publice internaționale un curent puternic în favoarea înlesnirii comerțului mondial.

Problemele asupra cărora s-a ajuns la unanimitate sînt numeroase și de o importanță deosebită.

Printre recomandările ** cele mai importante ale conferinței este și aceea referitoare la alocarea a aproximativ 1% din venitul național al țărilor industriale în vederea finanțării economice a țărilor slab dezvoltate.

În actul final *** al Conferinței pentru comerț și

* „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964", București, Editura politică, 1964, p. 23—24.

** Doklad Konferenții Organizatii Obedinennîh Natii po voprosam torgovli i razvitia. O.N.U. E (CONF., 46) L. 28.

*** Ibid.

dezvoltare au fost reluate de mai multe ori propunerile Republicii Socialiste România cu privire la livrările de echipament industrial pe credit, rambursabil în mărfuri din producția obținută, la importanța acordurilor pe termen lung pentru dezvoltarea schimburilor internaționale, care au devenit hotărîri ale conferinței. Actul final al conferinței menționează principiile dezvoltării cooperării economice internaționale propuse de țara noastră încă din 1957, printre care principiul egalității suverane și al neamestecului în treburile interne ale altor state, al suveranității depline asupra resurselor naturale, principiul nediscriminării în relațiile comerciale dintre țările cu sisteme social-economice diferite. În el se reflectă hotărîri ale conferinței propuse de țări în curs de dezvoltare, la a căror elaborare delegația română a fost coautoare.

Punctul de plecare al conferinței, conform actului final, a fost convingerea că trebuie luate de urgență măsuri concrete în vederea „eliminării împărțirii lumii în zone ale sărăciei și zone ale abundenței", în vederea înlăturării „marilor disparități economice dintre națiuni", asigurîndu-se astfel prosperitatea economică și socială a popoarelor dezavantajate în momentul de față din pricina rămînerii în urmă în domeniul economic. Statele semnatare ale actului final au hotărît să recurgă la instituțiile internaționale pentru a favoriza progresul economic și social al tuturor popoarelor.

Prin actul final s-a hotărît înființarea următoarelor instituții * : a) Conferința mondială pentru comerț și dezvoltare, creată în baza art. 22 din Carta O.N.U. și care se va reuni cel puțin la 3 ani, cu participarea tuturor țărilor ; b) Consiliul pentru comerț și dezvoltare ca organ executiv permanent, compus din reprezentanți ai 55 de state, care se întrunește cel puțin de

* *M. Ghelmegeanu, I. Diaconu.* „Dispozițiile instituționale de drept internațional pentru comerț și dezvoltare în relațiile dintre state", în „Studii și cercetări juridice" nr. 4/1965.

două ori pe an ; c) comisii specializate pe problemele majore ale comerțului internațional ; d) un secretariat permanent.

România, consecventă principiilor care-i călăuzesc politica externă și angajată în domeniul dezvoltării economice și al construcției socialiste, își aduce permanent contribuția la cauza stabilirii unor relații economice internaționale juste, stabile și echitabile și la promovarea unor relații pașnice și de colaborare internațională între toate statele. Ea se pronunță pentru lichidarea oricăror discriminări în relațiile comerciale internaționale, este favorabilă îmbunătățirii poziției țărilor în curs de dezvoltare pe piața mondială și accelerării creșterii lor economice, în vederea lichidării disproporțiilor existente în economia mondială.

Un rol de seamă în acest domeniu revine Organizației Națiunilor Unite, care, în conformitate cu prevederile fundamentale ale Cartei, are datoria să promoveze măsuri de natură să contribuie la lărgirea cooperării economice internaționale, a dezvoltării economice și a creșterii nivelului de trai în lume.

INSTRUMENTELE COOPERĂRII ECONOMICE

Comerțul și schimburile economice internaționale se înfăptuiesc în condițiile lărgirii colaborării între state, care în acest scop încheie între ele tratate și acorduri : unele stabilesc principiile generale și regimul juridic al colaborării economice, altele reglementează schimbul și livrările de mărfuri sau se referă la colaborarea economică și tehnică, la acordarea de ajutor economic, la transporturile internaționale, la conturile și creditele internaționale, la operații economice fără caracter comercial, precum și la stabilirea funcțiilor și împuternicirilor organizațiilor economice internaționale.

Dintre acestea, *tratatele comerciale* reprezintă una dintre formele juridice cele mai însemnate ale colaborării economice. Ele pun baza juridică a dezvoltării relațiilor economice și comerciale, stabilind atît principiile generale ale legăturilor economice și colaborării reciproce, cît și regimul juridic pe care părțile și-l acordă reciproc în domeniul vamal, al navigației comerciale, al transportului și tranzitului de mărfuri, al activității persoanelor fizice și juridice ale unor țări pe teritoriul altora, ca și alte probleme adiacente.

Prin aceste tratate, regimul juridic pe care părțile îl stabilesc de comun acord în raporturile lor comerciale poate lua forma *regimului național*, prin care se acordă străinilor drepturi și privilegii în domeniul comercial și general economic egale cu cele de care se bucură cetățenii proprii, forma *clauzei națiunii celei mai favorizate*, prin care străinilor li se acordă drepturi și privilegii egale cu cele de care se bucură sau se vor bucura în viitor cetățenii oricărui alt stat avînd, din acest punct de vedere, situația cea mai privilegiată sau forma *regimului preferențial*, prin care un stat străin sau cetățenii săi se bucură de drepturi și privilegii comerciale diferite, care nu se extind și asupra altor state.

Acordurile comerciale au ca obiect livrări reciproce de mărfuri, stabilesc contingentele acestora ce vor intra în schimb, precum și obligații ale părților (fie de a livra anumite mărfuri fie de a permite exportul și importul lor). Ele pot fi încheiate pe termene scurte, de 6—12 luni, sau pe termene lungi, de 3—6 ani.

Acordurile de credit cuprind volumul, formele și condițiile de acordare și de plată a creditelor.

Pentru reglementarea conturilor dintre state se folosesc alte instrumente juridice: acordurile de plăți și cele de clearing.

În scopul dezvoltării transporturilor internaționale, pe căile ferate, maritime, fluviale, automobilistice, aeriene, și pentru asigurarea condițiilor juridice și tehnice de realizare a lor se încheie între state acorduri speciale bilaterale sau multilaterale.

În sfîrșit, prin acordurile bilaterale de colaborare economică și tehnică, statele își acordă sprijin tehnic pentru construirea obiectivelor industriale sau de altă natură, fac schimb de experiență în producție sau în domeniul tehnico-științific.

În scopul de a crea baze solide pentru dezvoltarea raporturilor economice cu toate statele, Republica Socialistă România folosește larg aceste forme juridice, care dau un caracter instituțional cooperării economice.

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIILE SOCIAL, CULTURAL ȘI UMANITAR

Această formă de cooperare se realizează atît pe baza unor instrumente juridice multilaterale, declarații de principiu pe de o parte, pacte și convenții stabilind obligații concrete pe de alta, cît și prin convenții, acorduri și alte instrumente cu caracter bilateral.

Printre cele mai importante acte internaționale din această categorie, la loc de frunte stă *„Declarația universală a drepturilor omului"*, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948 *. Este primul document internațional

* United Nations, Official Records of the third session of the General Assembly, part. I, 21 September—12 December 1948, p. 71—79 ; *M. Ghelmegeanu.* „Declarația universală a drepturilor omului și perspectivele dezvoltării progresiste a dreptului internațional contemporan", în „Justiția Nouă" nr. 11/1963.

care enumeră drepturile omului. Ea enunță drepturile elementare ale persoanei umane : egalitatea dintre toți oamenii, fără nici un fel de discriminare, dreptul la viață, la libertate și la inviolabilitatea persoanei, a reputației și a domiciliului, dreptul fiecăruia la apărarea drepturilor sale în fața unei judecăți imparțiale.

Declarația arată, de asemenea, drepturile și libertățile civile și politice : dreptul la cetățenie și la azil, dreptul de proprietate, la căsătorie, libertatea de gîndire, de conștiință și religioasă, libertatea convingerilor, a întrunirilor pașnice și asociațiilor, dreptul de vot universal, egal și secret.

Drepturile social-economice ale persoanei umane consfințite prin Declarație sînt : dreptul la muncă, dreptul de a se uni în sindicate, dreptul la odihnă și la ocrotire socială, dreptul la educație și de a participa la viața culturală a societății.

Declarația menționează că aceste drepturi și libertăți trebuie să fie respectate oriunde, atît de statele membre ale O.N.U., cît și în teritoriile aflate sub jurisdicția acestora.

Adoptarea „Declarației universale a drepturilor omului" a reflectat schimbările de importanță istorică în cadrul relațiilor internaționale postbelice. Proclamarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către „Declarația universală a drepturilor omului" subliniază necesitatea respectării lor.

Cu ocazia discuțiilor care au precedat adoptarea acestei declarații, delegațiile țărilor socialiste au cerut la Adunarea Generală a O.N.U. ca în respectivul document să se proclame nu numai drepturile omului,

dar să se și prevadă măsuri practice pentru aducerea lor la îndeplinire, însă aceste propuneri nu au fost acceptate. Astfel Declarația nu prevede obligația statelor de a lua măsurile necesare pentru a garanta fiecărui om posibilitatea de a se folosi de toate drepturile și libertățile. Spre exemplu, deși proclamă egalitatea în drepturi, Declarația nu prevede în același timp interzicerea propagandei în favoarea discriminării rasiale sau naționale, nu amintește dreptul națiunilor la autodeterminare, necesitatea luptei împotriva fascismului, interzicerea folosirii cuceririlor științei în scopuri de război.

„Declarația universală a drepturilor omului" are caracter de recomandări adresate statelor. Pe baza ei, Organizația Națiunilor Unite elaborează pacte obligatorii cu privire la drepturile omului. Au fost elaborate două pacte cu privire la drepturile omului, un pact cu privire la drepturile și libertățile civile și politice și altul cu privire la drepturile în domeniile economic, social, cultural.

Pactele definesc drepturile decurgînd din demnitatea inerentă persoanei umane ca fiind drepturi „egale și inalienabile, care constituie fundamentul libertății, al justiției și al păcii în lume", drepturi pe care Națiunile Unite au îndatorirea de a le promova, spre a fi „universal și efectiv respectate". Ele cuprind în numeroase cazuri și formularea mijloacelor sau a instrumentelor juridice concrete pe care statele vor trebui să le folosească spre a îndeplini obligațiile lor de garantare a realizării drepturilor și libertăților prevăzute de către pacte.

Un alt act important al cooperării internaționale în domeniul social este rezoluția nr. 1 904, intitulată *„Declarația privind lichidarea tuturor formelor de*

discriminare rasială" ★, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 20 noiembrie 1963. Ea reamintește principiile de demnitate și egalitate a ființelor umane pe care este bazată Carta Națiunilor Unite, cere adoptarea unor măsuri naționale și internaționale, inclusiv de învățămînt, educație și informație, pentru respectarea ideilor „Declarației privind lichidarea tuturor formelor de discriminare rasială".

Declarația proclamă că discriminarea între ființele umane pe criterii de rasă, culoare sau origine etnică constituie o ofensă la adresa demnității umane.

Declarația prevede necesitatea de a se pune capăt fără întîrziere politicii guvernamentale sau altor politici publice de segregare rasială, și în special politicii de apartheid, ca și tuturor formelor de discriminare și separare rasială rezultînd dintr-o astfel de politică.

Pe linia contribuției țării noastre la dezvoltarea colaborării și promovării principiilor relațiilor dintre state se înscrie inițiativa sa la Organizația Națiunilor Unite cu privire la întreprinderea de măsuri pentru promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor păcii, a respectului reciproc și înțelegerii între popoare. Izvorîtă dintr-un înalt sentiment de răspundere față de generațiile viitoare, care vor fi chemate să conducă în viitor destinele omenirii, inițiativa română care se înscrie în preocupările de îndrumare a tineretului lumii spre ideile nobile ale păcii și înțelegerii între popoare și-a găsit la sesiunea a XX-a a Adunării Generale a O.N.U. încununarea prin adoptarea „Declarației cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare".

★ Resolutions adopted by the General Assembly during its eighteenth session 17 September—17 December 1963, p. 35.

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ PENTRU EXPLORAREA ȘI FOLOSIREA PAȘNICĂ A SPAȚIULUI COSMIC

Un important domeniu în care se dezvoltă cooperarea internațională este acela al utilizării în scopuri pașnice a spațiului extraatmosferic ★. Sarcinile grandioase care stau în fața omenirii pentru explorarea cosmosului și însăși natura acestei probleme cer dezvoltarea unei largi colaborări internaționale. În această direcție, Organizația Națiunilor Unite poate avea un rol însemnat. Ea trebuie să facă tot ce este posibil pentru ca explorarea și cucerirea cosmosului să nu meargă pe calea folosirii lui în scopuri militare. Cea de-a XIV-a sesiune a Adunării Generale a Națiunilor Unite a marcat începutul colaborării în acest domeniu, prin adoptarea, în unanimitate, a unei rezoluții cu privire la colaborarea internațională în scopul folosirii pașnice a spațiului cosmic ★★. Organizația Națiunilor Unite a creat un comitet pentru folosirea pașnică a spațiului extraatmosferic, care trebuie să studieze măsurile practice pentru înfăptuirea unui program de colaborare internațională, pentru organizarea schimbului reciproc și difuzarea de date cu privire la studierea spațiului cosmic. Comitetul trebuie să sprijine, de asemenea, programele naționale de cercetări științifice în domeniul studierii spațiului cosmic.

★ *M. Niciu*, „Dreptul internațional și cosmosul", în „Justiția Nouă" nr. 8/1962 ; *M. Niciu, Al. Bolintineanu.* „Jaloane noi în elaborarea dreptului cosmic", în „Justiția Nouă" nr. 2/1964 ; *M. Ghelmegeanu, Al. Bolintineanu.* „Contribuții la problema principiilor juridice reglementînd activitatea statelor în utilizarea spațiului cosmic", în „Studii și cercetări juridice" nr. 1/1964.

★★ Nations Unies. Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa quatorzième session. 17 septembre—13 décembre 1959, p. 5 ; rezoluția nr. 1 472/XIV intitulată „Coopération internationale touchant les utilisations pacifiques de l'espace extraatmosphérique".

Continuînd eforturile în acest domeniu, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat la cea de-a XVI-a sesiune a sa o nouă rezoluție* în care reafirmă că spațiul extraatmosferic nu va trebui să fie explorat și folosit decît pentru binele umanității și recomandă statelor să se inspire din următoarele principii în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic :

2) Dreptul internațional, inclusiv Carta O.N.U., se aplică spațiului extraatmosferic și corpurilor celeste... b) Spațiul extraatmosferic și corpurile celeste pot fi explorate și exploatate în mod liber, de toate statele, conform dreptului internațional și nu sînt susceptibile de a fi însușite de vreo națiune.

La sesiunea a XVIII-a, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat *„Declarația cu privire la principiile juridice guvernînd activitățile statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic"* **, prin care sînt proclamate următoarele principii : 1) Explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic vor avea loc pentru beneficiul și interesele întregii omeniri ; 2) Spațiul extraatmosferic și corpurile cerești sînt libere pentru explorare și folosire de către toate statele pe bază de egalitate și în conformitate cu dreptul internațional ; 3) Spațiul extraatmosferic și corpurile cerești nu sînt susceptibile de însușire națională prin extinderea suveranității, prin folosire sau ocupare, sau prin alte mijloace ; 4) Activitățile statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic vor fi realizate în conformitate cu dreptul

* United Nations. Resolutions adopted by the General Assembly during its sixteenth session, vol. I, 19 September—23 February 1962, p. 6 ; rezoluția nr. 1 721/XVI intitulată „International Cooperation in the peaceful use of outer space".

** United Nations. Resolutions adopted by the General Assembly during its eighteenth session. 17 September—23 December p. 15, rezoluția 1962/XVIII întitulată „Declaration of Legal Principles Governing the Activities of States in the exploration and of outer space.

internațional, inclusiv Carta Națiunilor Unite, în interesul menținerii păcii și securității internaționale, al promovării cooperării și înțelegerii internaționale ; 5) Statele poartă răspunderea internațională pentru activitățile naționale desfășurate în spațiul extraatmosferic ; 6) În explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, statele se vor ghida după principiul cooperării și asistenței mutuale și vor desfășura activitățile lor, ținînd seama și de interesele altor state ; 7) Statul unde sînt înregistrate obiectele lansate în spațiul extraatmosferic își păstrează jurisdicția și controlul asupra acelor obiecte și asupra personalului lor aflate în spațiul extraatmosferic ; 8) Statul care lansează sau înlesnește lansarea de obiecte în spațiul extraatmosferic poartă răspunderea internațională pentru pagubele pe care căderea acestor obiecte ar putea să le provoace altor state sau cetățenilor acestora ; 9) Statele vor considera astronauții ca soli ai omenirii în spațiul extraatmosferic și le vor acorda toată asistența posibilă în caz de accident, pericol sau aterizare forțată și-i vor restitui statului unde a fost înregistrat pericolul spațial.

ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE ALE COOPERĂRII DINTRE STATE

În prezent, cooperarea dintre state în domeniile economic, social, cultural și umanitar se realizează în mare parte prin intermediul Organizației Națiunilor Unite și al instituțiilor sale specializate *. Sub autoritatea Adunării Generale, Consiliul economic și

* *N. Daşcovici, M. Ghelmegeanu, Al. Bolintineanu.* „O.N.U., organizare și funcționare", București, Editura Academiei R.P.R., 1962 ; *N. S. Stănescu.* „Studiul Consiliului Economic și Social al O.N.U. asupra economiei mondiale", în „Lupta de clasă" nr. 10/1964 ; *René Maheu.* „U.N.E.S.C.O. și lumea contemporană", în „Lumea" nr. 11/1966.

Social al Naţiunilor Unite poate face sau provoca studii şi rapoarte asupra chestiunilor internaţionale în domeniile economic, social, cultural, educativ, sanitar şi în alte domenii conexe şi poate adresa recomandări asupra tuturor acestor chestiuni Adunării Generale, membrilor Organizaţiei şi instituţiilor specializate interesate.

Consiliul Economic şi Social rezolvă problemele generale interesînd pe toţi membrii O.N.U. S-a constatat însă adeseori că multe probleme economice pot fi mai bine rezolvate pe bază regională şi de aceea s-a hotărît înfiinţarea comisiilor economice regionale. Acestea sînt compuse din membrii Naţiunilor Unite dintr-o anumită regiune a globului. Astfel, Comisia economică pentru Europa, înfiinţată în 1947, numără 29 de membri. Comisia are o serie de organe subsidiare, printre care comitetele pentru cărbune, energie electrică, industrie şi materiale de construcţii, transporturi interne, oţel, comerţ, agricultură etc.

Republica Socialistă România participă activ la sesiunile Comisiei economice pentru Europa. Ea a supus acestei Comisii propuneri în legătură cu organizarea schimbului de documentaţie economică şi tehnică între statele membre, propuneri care au fost apoi incluse în hotărîrea adoptată la cea de-a XV-a sesiune.

La cea de-a XVII-a sesiune, România a propus o rezoluţie intitulată „15 ani de activitate a C.E.E.", care pleacă de la considerentul că în perioada care a trecut de la înfiinţarea C.E.E. s-a obţinut o însemnată experienţă în domeniul căilor şi formelor de lărgire şi întărire a cooperării economice europene şi extraeuropene, în intensificarea legăturilor economice dintre state, indiferent de sistemul lor economic şi social şi de gradul lor de dezvoltare. Pe baza propunerii române, care a fost adoptată, s-a elaborat un studiu asupra acestor aspecte ale cooperării internaţionale regionale europene. Datorită însemnătăţii şi utilităţii sale, documentul românesc a fost transmis Consiliului Economic şi Social şi celorlalte comisii economice regionale.

Alte comisii economice regionale sînt : Comisia economică pentru Asia şi Extremul Orient, creată tot în 1947, care cuprinde 27 de membri, Comisia economică pentru America Latină, creată în 1948, reunind 24 de membri, şi Comisia economică pentru Africa, înfiinţată în 1956, cu 25 de membri.

În activitatea sa, Consiliul Economic şi Social este ajutat de o serie de organe compuse din experţi, reprezentanţi ai statelor şi care sînt denumite comisii sau subcomisii funcţionale. Ele studiază permanent problemele internaţionale aflate în sfera lor de activitate şi menţin un contact continuu cu Secretariatul Naţiunilor Unite, analizează problemele şi propunerile ce le sînt prezentate de Consiliul Economic şi Social şi-i supun rapoarte şi recomandări detaliate. Pe lîngă Consiliul Economic şi Social funcţionează opt comisii şi o subcomisie funcţională : a) Comisia pentru transport şi comunicaţii (15 membri) ; b) Comisia pentru statistică (15 membri) ; c) Comisia pentru populaţie (15 membri) ; d) Comisia socială (18 membri) ; e) Comisia pentru drepturile omului (18 membri), cu subcomisia pentru prevenirea discriminărilor şi protecţia minorităţilor (12 membri) ; f) Comisia pentru statutul femeii (18 membri) ; g) Comisia pentru drogurile narcotice (15 membri) ; h) Comisia pentru comerţul cu produse de bază (18 membri).

Consiliul Economic şi Social are, de asemenea, o serie de comitete permanente : a) Comitetul pentru asistenţă tehnică ; b) Comitetul pentru negocieri cu agenţiile interguvernamentale ; c) Comitetul pentru organizaţii neguvernamentale ; d) Comitetul pentru programarea reuniunilor C.E.S.

Consiliul Economic și Social ține legătura cu următoarele instituții specializate : a) Agenția Internațională pentru Energia Atomică (A.I.E.A.), creată cu scopul de a contribui la dezvoltarea colaborării internaționale în domeniul folosirii pașnice a energiei atomice ; b) Organizația Internațională a Muncii (O.I.M.), înființată la Conferința de la Paris din 1919 în scopul elaborării de convenții internaționale îndreptate către îmbunătățirea condițiilor de muncă și a difuzării de informații în problemele de muncă ; c) Organizația pentru Alimentație și Agricultură (F.A.O.), înființată în 1945 ; d) Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (U.N.E.S.C.O.), care în noiembrie 1945 a luat locul fostului Comitet de Cooperare Intelectuală al Ligii Națiunilor, cu scopul de a facilita înțelegerea între popoare prin toate mijloacele de legături între mase, de a difuza idei prin cuvînt și imagini, de a sprijini educația și difuzarea culturii, precum și schimbul de personal care lucrează în acest domeniu ; de a păstra tezaurul mondial de cărți, producția de artă, monumentele istorice și științifice ; de a sprijini schimburile internaționale de persoane și de cunoștințe în domeniul educației, al științei și culturii ; de a stimula schimbul de ediții, de obiecte de însemnătate științifică și artistică, precum și colaborarea internațională pentru înlesnirea accesului tuturor persoanelor la materialele publicate în fiecare țară ; e) Organizația Mondială a Sănătății (O.M.S.), creată la Conferința internațională de la New York din 1946 are ca scop obținerea de către toate popoarele a celui mai înalt grad posibil de sănătate prin prevenirea bolilor, luarea de măsuri sanitare-igienice, lupta împotriva epidemiilor etc. ; f) Fondul Monetar Internațional, înființat în 1944 la Bretton-Woods și avînd ca scop stabilizarea valutelor și preîntîmpinarea devalorizării lor, sprijinirea creării unui sistem de conturi între

statele membre etc. ; g) Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, ale cărei baze au fost puse tot în 1944 la Bretton-Woods, spre a sprijini reconstrucția și dezvoltarea economiei țărilor membre ale acestei bănci prin investiții de capitaluri în scopuri productive * ; h) Uniunea Poștală Universală (U.P.U.), creată în 1874 la Berlin, care reglementează transmiterea de scrisori, imprimate, mostre de mărfuri, de sume de bani, de înscrisuri de valoare ; i) Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (U.I.T.), care a luat ființă încă în 1865, dezvoltîndu-se apoi treptat ; ea organizează colaborarea internațională în domeniile comunicațiilor telegrafice, radio, telefonice etc. ; j) Organizația Meteorologică Mondială, care are ca scop să sprijine colaborarea dintre state în crearea unei rețele de stații pentru cercetări meteorologice, în standardizarea cercetărilor și a statisticii meteorologice ; k) Organizația Internațională a Aviației Civile, creată la Conferința de la Chicago din 1944 cu scopul de a contribui la asigurarea libertății zborurilor, la dezvoltarea aviației civile, a bazei materiale a aviației civile etc. ; l) Organizația Consultativă Interguvernamentală Maritimă, creată în 1948 pentru sprijinirea colaborării internaționale în domeniul transporturilor și al comerțului maritim.

Instituțiile specializate sînt puse în legătură cu Organizația Națiunilor Unite prin intermediul Consiliului Economic și Social. Ele își păstrează independența de organizare și de activitate, în conformitate cu un acord special încheiat cu C.E.S. și care este apoi confirmat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite.

În activitatea sa, Consiliul Economic și Social se poate consulta și cu organizațiile internaționale ne-

* Republica Socialistă România este membră a instituțiilor specializate O.N.U., cu excepția acestor două instituții cu caracter financiar-bancar.

guvernamentale care au ca obiect probleme economice, sociale, culturale sau umanitare. Aceste organizații sînt împărțite în două categorii : organizațiile neguvernamentale cu statut A, care au un interes de bază în cea mai mare parte a activității C.E.S. și care sînt legate direct de viața economică, socială, culturală etc. a regiunii în care activează, printre ele figurînd Camera Internațională de Comerț, Alianța Cooperatistă Internațională, Federația Internațională a Producătorilor Agricoli, Uniunea Interparlamentară, Federația Sindicală Mondială, Federația Mondială a Asociațiilor pentru Națiunile Unite ; organizațiile internaționale neguvernamentale cu statut B, în număr de 112, care au o competență specială și contingențe numai cu unele aspecte ale activității C.E.S.

Consiliul Economic și Social a desfășurat o activitate bogată, marcată printr-o însemnată contribuție la cooperarea internațională.

În Consiliul Economic și Social, România a luat inițiativa, continuată la sesiunea a XX-a a Adunării Generale O.N.U., în legătură cu resursele umane ca factor fundamental al dezvoltării, care a fost aprobată în unanimitate. Rezoluția adoptată exprimă convingerea că pentru grăbirea progresului economic și social în țările în curs de dezvoltare este necesar să se intensifice măsurile pentru deplina utilizare a resurselor umane, și în special pentru formarea cadrelor naționale, în conformitate cu planurile naționale ale fiecărei țări.

ROMÂNIA SOCIALISTĂ — PROMOTOARE ACTIVĂ A POLITICII DE COOPERARE INTERNAȚIONALĂ

Principiul cooperării dintre state se impune ca o necesitate majoră a vieții internaționale contemporane ; cerințele înfăptuirii lui se concretizează tot

mai mult, iar mijloacele și formele colaborării sînt în plină evoluție. O contribuție permanentă la acest proces neîntrerupt aduce Republica Socialistă România, promotoare a unei politici de largă colaborare internațională în slujba păcii și prieteniei dintre popoare, o colaborare bazată pe respectarea principiilor relațiilor dintre state.

Dezvoltarea continuă a relațiilor României socialiste cu un număr crescînd de țări este o reflectare concretă a consecvenței cu care ea promovează principiul cooperării internaționale ; statul român întreține în prezent relații diplomatice cu 68 de țări, ceea ce înseamnă de aproape trei ori mai multe decît în 1948 ; gradul de reprezentare pentru cele mai multe țări la rang de ambasadă arată nivelul calitativ al acestor relații bilaterale. O componentă principală a politicii noastre externe o constituie schimburile economice întemeiate pe principiile egalității și avantajului reciproc cu peste 100 de țări (cu 58 de țări aceste schimburi sînt reglementate prin acorduri interguvernamentale cuprinzînd domeniile industriei, comerțului și agriculturii, precum și colaborarea tehnică-științifică) și relații culturale cu peste 90 de țări.

Politica activă de cooperare internațională dusă consecvent de Republica Socialistă România are la bază prietenia frățească cu toate țările socialiste și pornește de la necesitatea înfăptuirii coexistenței pașnice a statelor cu sisteme social-politice diferite.

Ideea coexistenței pașnice a statelor cu sisteme diferite a pătruns adînc în viața internațională, și un număr crescînd de state își clădesc relațiile pe respectarea acestei cerințe imperioase a vieții internaționale. Carta Națiunilor Unite o consacră atunci cînd cere ca statele „să dea dovadă de toleranță și să trăiască în pace între ele, ca buni vecini". Acest principiu al vieții internaționale contemporane a fost

exprimat de state în numeroase acte internaționale. El presupune rezolvarea problemelor internaționale pe calea tratativelor, fără a se recurge la război, în virtutea recunoașterii dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, a respectării suveranității și integrității teritoriale a statelor, a deplinei egalități, a neamestecului reciproc în afacerile interne. Coexistența pașnică nu înseamnă pur și simplu abolirea războiului, nu este numai o toleranță reciprocă. Ea trebuie să aibă un sens activ, un conținut mult mai bogat decît încetarea războiului rece sau cald. Acest conținut viu implică folosirea tuturor resurselor, a tuturor posibilităților pe care le au statele de a se înțelege și de a colabora. El implică o circulație neîncetată a valorilor materiale și spirituale în care fiecare țară, pornind de la fizionomia proprie, poate avea de dat și de primit.

Ideea coexistenței pașnice a fost confirmată în documente politice bilaterale la care România este parte. Cu ocazia vizitei în Grecia, în luna septembrie 1966, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, a expus din nou, cu claritate, linia politică a guvernului român de înfăptuire a coexistenței pașnice: „Vă rog să-mi îngăduiți să apreciez că din discuțiile pe care le-am avut a rezultat că țările noastre consideră că singura soluție care corespunde cerințelor vitale ale omenirii este recunoașterea în relațiile internaționale a principiului coexistenței pașnice. Noi socotim că acest principiu constituie unica alternativă nu numai dacă se ține seama de pericolul îngrozitor pe care îl reprezintă un război termonuclear, dar și pentru că în stadiul în care a ajuns astăzi omenirea, cînd cuceririle științei și tehnicii au cunoscut progrese impresionante, configurația politică a lumii nu mai poate fi concepută ca o simplă așezare pasivă a unor entități care se ignoră reciproc. Imaginea lumii de astăzi consacră ca o necesitate de netăgăduit existența unui circuit viu, continuu care să lege printr-o multitudine de fire toate popoarele lumii, pentru că fiecare națiune are, după părerea noastră, capacitatea reală să dea și simte necesitatea vitală să beneficieze de fructul colaborării internaționale".

La Consfătuirea de la București a Comitetului Politic și Consultativ al Tratatului de la Varșovia din iulie 1966, țările socialiste participante au relevat însemnătatea extinderii colaborării multilaterale între toate țările, indiferent de orînduirea lor socială, a dezvoltării raporturilor de cooperare între toate popoarele de pe continentul nostru.

Relațiile bilaterale dintre state constituie un mijloc esențial pentru consolidarea păcii și pentru dezvoltarea cooperării internaționale, ele corespund necesităților obiective ale lumii contemporane, în care progresul tehnic și științific implică lărgirea schimburilor de bunuri materiale și spirituale. Importanța acestor relații bilaterale este cu atît mai mare cu cît ele sînt posibile și pe deplin realizabile imediat și nu sînt în mod necesar legate de rezolvarea unor probleme internaționale litigioase.

Contactele pe care Republica Socialistă România le promovează cu state aparținînd unor sisteme social-politice diferite, din diverse părți ale lumii, au contribuit la o mai bună cunoaștere a punctelor de vedere, aspirațiilor, preocupărilor și intereselor reciproce. „Dezvoltarea unui climat de încredere mutuală — arăta tovarășul Corneliu Mănescu, ministrul de externe al României, în cuvîntarea rostită la sesiunea a XXI-a a Adunării Generale a O.N.U. — s-a concretizat în încheierea unor acorduri bilaterale în diferite domenii, ceea ce, neîndoielnic, are importanță nu numai pentru părțile contractante, ci și pentru îmbunătățirea generală a atmosferei internaționale".

În continuare, ministrul de externe român a subliniat că „drumul spre înfăptuirea cooperării internaționale, spre o adevărată normalizare a ansamblului relațiilor internaționale trece în mod necesar prin dezvoltarea și consolidarea relațiilor bilaterale".

Republica Socialistă România dă un conținut bogat principiului cooperării internaționale, subliniind că vaste perspective pentru cooperarea internațională ar deschide acțiunile tuturor guvernelor de pe poziția unei înalte răspunderi pentru soarta propriilor popoare, pentru rezolvarea problemelor internaționale majore *.

În acest spirit România a întreprins la O.N.U. cunoscuta inițiativă care a fost materializată prin rezoluția nr. 2 129/XX, intitulată *„Acțiuni pe plan regional în scopul îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene aparținînd unor sisteme sociale și politice diferite"* (coautori fiind 8 state reprezentînd tendințe și structuri diverse ale continentului nostru — Austria, Belgia, Bulgaria, Danemarca, Finlanda, Iugoslavia, Suedia și Ungaria), adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 21 decembrie 1965, cu următorul conținut :

„Adunarea Generală,

Avînd în vedere prevederile Cartei Națiunilor Unite, în care statele membre și-au exprimat hotărîrea de a trăi în pace unele cu altele, ca buni vecini, și de a dezvolta relații prietenești între națiuni în scopul întăririi păcii,

Reamintind Rezoluțiile nr. 1 236/XII din 14 decembrie 1957 și 1 301/XIII din 10 decembrie 1958 care cheamă statele să facă eforturi cît mai urgent în scopul întăririi păcii internaționale și al dezvoltării relațiilor prietenești și de cooperare și să întreprindă pași reali către înfăptuirea principiilor relațiilor pașnice și de bună vecinătate,

* Vezi scrisoarea din 10 noiembrie 1964 a Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Populare Române către secretarul general al O.N.U.

Pătrunsă de răspunderea ce revine astăzi tuturor țărilor, mari și mici, pentru stabilirea unei atmosfere de cooperare și securitate în lume și pentru rolul pe care existența și dezvoltarea relațiilor bilaterale de bună vecinătate și înțelegere între state pot să-l joace în realizarea acestui scop,

Notînd cu satisfacție interesul crescînd pentru dezvoltarea unor relații reciproce de cooperare în numeroase domenii, bazate pe principiile egalității în drepturi, respectului și interesului reciproc între statele europene care au sisteme politice și sociale diferite,

Convinsă că orice îmbunătățire a relațiilor la nivel european, fiind în interesul statelor acestei părți a lumii, are în același timp un efect pozitiv asupra relațiilor internaționale în întregime și astfel contribuie la crearea unei atmosfere care duce la pace și securitate internațională și la reglementarea problemelor majore care încă nu au fost soluționate :

1. Salută interesul crescînd pentru dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și de cooperare în domeniile politic, economic, tehnic, științific, cultural și altele între statele europene avînd sisteme sociale și politice diferite ;

2. Subliniază importanța menținerii și dezvoltării contactelor între aceste state în scopul dezvoltării cooperării pașnice între popoarele continentului european, în scopul întăririi păcii și securității în Europa prin toate mijloacele posibile ;

3. Cere guvernelor statelor europene să intensifice eforturile lor pentru îmbunătățirea relațiilor mutuale, în scopul creării unei atmosfere de încredere, care va duce la o examinare eficientă a problemelor ce împiedică încă slăbirea tensiunii în Europa și în lume ;

4. Decide să continue a da atenţie măsurilor şi acţiunilor pentru promovarea relaţiilor de bună vecinătate şi cooperare în Europa" *.

Această rezoluţie a fost adoptată în unanimitate, bucurîndu-se în tot cursul dezbaterii, la sesiunea a XX-a, de un sprijin larg, însuşită de alte state situate în diverse părţi ale Europei, membre ale N.A.T.O., ale Tratatului de la Varşovia sau care nu fac parte din nici o grupare politică-militară, demonstrînd încă de la început dorinţa şi largile posibilităţi de cooperare între toate statele europene, mari sau mici, indiferent de orînduirea lor.

Secretarul general al Naţiunilor Unite, U Thant, a salutat adoptarea acestei rezoluţii, subliniind că „...această rezoluţie îmbrăţişează unele principii şi realităţi ale cooperării internaţionale la nivel regional care sînt pe deplin conforme cu ţelurile Cartei Naţiunilor Unite şi sînt susceptibile, atunci cînd vor fi aplicate la probleme concrete, să contribuie în mod direct şi pozitiv la slăbirea încordării şi la îmbunătăţirea relaţiilor dintre statele de pretutindeni. Ceea ce este bun, în cel mai înalt sens al cuvîntului, pentru orice regiune este cu siguranţă bun pentru întreaga lume. Iar istoria ne arată că acest adevăr are o semnificaţie deosebită pentru Europa".

Rezoluţia iniţiată de România şi adoptată de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite constituie un punct de plecare pentru viitoare acţiuni privind îmbunătăţirea relaţiilor de bună vecinătate între statele europene, o importantă contribuţie la afirmarea, concretizarea şi dezvoltarea mai departe a principiului cooperării internaţionale.

* Rezoluţia nr. 2 129/XX intitulată „Actions on the regional level with a view to improving good neighbourly relations among European States having different social and political systems", adoptată la 21 decembrie 1965, în „United Nations, Resolutions adopted by the General Assembly during its twenteeth session. 21 September—22 December 1965", p. 10.

Necesitatea dezvoltării relaţiilor de bună vecinătate între state a fost subliniată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în expunerea cu privire la consfătuirile din 4—7 iulie ţinute la Bucureşti :

„Punînd în centrul politicii sale internaţionale dezvoltarea relaţiilor de prietenie şi colaborare frăţească multilaterală cu toate ţările socialiste, România depune totodată eforturi pentru intensificarea legăturilor economice, politice, ştiinţifice şi culturale cu toate statele europene, cu toate popoarele lumii, indiferent de orînduirea lor socială. Pentru a contribui la stimularea relaţiilor de colaborare dintre state, România a iniţiat, în toamna anului trecut, rezoluţia cu privire la buna vecinătate între ţările europene cu sisteme sociale diferite. Faptul că această rezoluţie — la care s-au adăugat, în calitate de coautori, încă opt state socialiste şi nesocialiste — a fost adoptată de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite, exprimă interesul de care se bucură în opinia publică internaţională ideea dezvoltării cooperării interstatale ca mijloc de consolidare a păcii".

În spiritul cooperării internaţionale, Republica Socialistă România se pronunţă pentru dezvoltarea relaţiilor şi cu ţările nesocialiste din Balcani, Grecia şi Turcia, acţionînd pentru îmbunătăţirea continuă a relaţiilor dintre toate ţările balcanice, indiferent de orînduirea lor socială, pentru transformarea Balcanilor şi a regiunii Mării Adriatice într-o zonă a colaborării paşnice.

În acest sens, ţara noastră a făcut propuneri în 1957 şi 1959 pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii şi prieteniei, fără arme atomice şi rachetă. Ea a luat numeroase iniţiative pe linia dezvoltării relaţiilor dintre ţările balcanice şi a contactelor prieteneşti dintre popoarele balcanice şi militează

pentru folosirea tuturor posibilităţilor de dezvoltare a relaţiilor de bună vecinătate şi a colaborării dintre statele balcanice. Necesitatea dezvoltării acestor relaţii este subliniată în comunicatul cu privire la vizita pe care a făcut-o între 13 şi 18 septembrie 1965 delegaţia de partid şi guvernamentală a Republicii Socialiste România în Republica Populară Bulgaria : „Cele două delegaţii declară că Republica Socialistă România şi Republica Populară Bulgaria vor lupta şi în viitor ca Balcanii şi regiunea Mării Negre să devină o zonă a păcii şi prieteniei între popoarele balcanice".

Cu ocazia celei de-a VI-a întîlniri a reprezentanţilor comitetelor de colaborare balcanică, preşedintele Consiliului de Miniştri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, a subliniat din nou actualitatea propunerilor de realizare a colaborării şi înţelegerii multilaterale între statele balcanice :

„Poporul şi guvernul român militează pentru statornicirea în Balcani a unui climat de pace şi bună vecinătate, pentru dezvoltarea multilaterală a colaborării şi prieteniei dintre popoarele acestei regiuni, ţeluri nobile care călăuzesc întîlnirea dumneavoastră şi întreaga activitate a comitetelor pe care le reprezentaţi.

Larga recunoaştere internaţională a ideilor colaborării paşnice între popoare este oglindită de adoptarea în unanimitate la cea de-a XX-a sesiune a Adunării Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite a rezoluţiei *„Acţiuni pe plan regional în scopul îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate între statele europene aparţinînd unor sisteme sociale şi politice diferite"*, precum şi de ecoul pozitiv pe care l-a trezit această rezoluţie în rîndurile opiniei publice mondiale.

Consecventă politicii de pace şi colaborare cu toate ţările pe baza respectării stricte a independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, integrităţii teritoriale, a respectului şi avantajului reciproc, România consideră că propunerile privind realizarea colaborării şi înţelegerii multilaterale între ţările balcanice îşi menţin deplina lor actualitate".

Raporturile de colaborare între ţările din Balcani se dezvoltă, în ultima vreme, în mod pozitiv. Acest fapt este constatat în documente comune ale ţării noastre cu ţările balcanice. Astfel, în comunicatul comun româno-turc din luna iulie 1966 se arată : „Părţile şi-au exprimat convingerea că îmbunătăţirea relaţiilor între toate ţările balcanice va avea o mare importanţă pentru pacea în această regiune şi în lumea întreagă".

Acordurile bilaterale încheiate, precum şi schimburile de idei avute cu ocazia vizitei în Turcia a delegaţiei guvernamentale române au confirmat hotărîrea comună a celor două guverne de a dezvolta relaţiile de bună vecinătate şi de prietenie, a căror semnificaţie şi importanţă depăşesc cadrul bilateral. Comunicatul comun româno-grec din luna septembrie 1966 subliniază : „Aspirînd la o pace durabilă în această regiune, ca şi în lumea întreagă, Republica Socialistă România şi Regatul Greciei şi-au reafirmat hotărîrea de a continua eforturile pentru dezvoltarea relaţiilor de colaborare între ţările din Balcani, fiind convinse că aceasta constituie o contribuţie pozitivă la cauza păcii şi demonstrează rezultate fericite ale bunăvoinţei şi respectului reciproc".

Militînd consecvent pentru realizarea cooperării internaţionale regionale sau pe planul general al relaţiilor internaţionale, Republica Socialistă România se

afirmă cu hotărîre atît în domeniul elaborării normelor de bază ale colaborării internaţionale, cît şi prin participarea sa susţinută, constructivă la activitatea organizaţiilor internaţionale de cooperare, ca şi în cadrul relaţiilor bilaterale cu alte state. Ea contribuie în permanenţă la găsirea unor noi domenii, noi resurse şi noi mijloace pentru promovarea principiului cooperării internaţionale.

VII. REGLEMENTAREA PRIN MIJLOACE PAŞNICE A PROBLEMELOR ŞI LITIGIILOR INTERNAŢIONALE

Reglementarea paşnică a problemelor şi litigiilor dintre state este o cerinţă imperioasă a vieţii internaţionale contemporane *.

Conflictele internaţionale cuprind încălcări ale normelor de drept internaţional. Ele se datoresc nerespectării de către unele state a normelor juridice internaţionale, încălcare ce poate îmbrăca două forme: fie că un stat nu înţelege să-şi îndeplinească obligaţiile liber asumate printr-un tratat internaţional, fie că statul încalcă drepturi fundamentale ale statelor, opozabile faţă de toate celelalte state şi prin acest delict internaţional el îşi angajează răspunderea pe planul dreptului internaţional.

Promovarea unor relaţii normale, paşnice, de colaborare şi prietenie între state implică recunoaşterea faptului că războiul nu poate constitui o cale de rezolvare a problemelor internaţionale litigioase, impune soluţionarea acestora prin mijloace paşnice. Principiul reglementării paşnice a disputelor rezultă direct din obligaţia ce revine tuturor statelor de a nu recurge la ameninţarea cu forţa sau la folosirea forţei în relaţiile internaţionale.

* *D. Popescu.* „Negocierile ca bază a încheierii tratatelor internaţionale", în „Studii şi cercetări juridice" nr. 1/1966 ; *A. M. Ladîjenski, I. P. Blischenko.* „Mirnîie sredstva razreşenia sporov mejdu gosudarstvami", Moscova, 1962 ; *O. Racic.* „Peaceful Settlement of International Disputes", în „Jugoslovenska revija za mejdunarodno pravo", Belgrad, nr. 1/1964.

CONFIRMAREA PE PLAN INTERNAȚIONAL A PRINCIPIULUI REGLEMENTĂRII PAȘNICE

Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 referitoare la reglementarea pașnică a litigiilor internaționale cuprindeau doar dorința de a se renunța la folosirea forței și de a se recurge la mijloace pașnice de rezolvare a litigiilor internaționale. „În scopul de a preveni pe cît este posibil recurgerea la forță în relațiile dintre state — se spunea în prima convenție de la Haga din 1907 —, puterile contractante se înțeleg să depună toate eforturile pentru a asigura reglementarea pașnică a neînțelegerilor internaționale". Ele cuprindeau, de asemenea, obligația ca, „în cazul unei neînțelegeri importante sau al unui conflict, mai înainte de a recurge la arme, să se apeleze, pe cît permite situația, la bunele oficii sau la mediația uneia sau a cîtorva puteri prietene".

Un pas înainte în acest domeniu l-a marcat pactul Ligii Națiunilor, care stabilea că recurgerea de către state la mijloace pașnice pentru reglementarea litigiilor „care pot duce la ruperea păcii" era obligatorie, însă mijloacele pașnice nu constituiau unicele metode pentru rezolvarea litigiilor, deoarece folosirea forței era și ea permisă. Pactul prevedea (art. 15) obligația membrilor de a transmite Consiliului Ligii Națiunilor litigiile dintre ei spre reglementare și că „ei sînt de acord să nu recurgă la război, în nici un caz, pînă la trecerea unui termen de trei luni după hotărîrea arbitrală sau judecătorească sau după apariția raportului Consiliului Ligii" ⋆ (art. 12).

Mai exista, de asemenea, posibilitatea ca un litigiu, în urma declarației uneia dintre părțile în conflict, să fie transmis spre examinare Adunării Ligii. Dacă Consiliul Ligii nu ajungea la o hotărîre adoptată în unanimitate sau dacă litigiul era examinat de

⋆ „Dictionnaire diplomatique", vol. II, p. 762—763.

Adunarea Ligii și raportul în problema respectivă nu era aprobat de toți membrii Consiliului sau în Adunare de o majoritate de două treimi, membrii Ligii erau liberi „să acționeze cum consideră convenabil pentru menținerea dreptului și a justiției". Astfel, mijloacele pașnice constituiau doar prima etapă a reglementării litigiilor.

Prevederile complicate ale pactului în problema reglementării litigiilor permiteau, în ultimă instanță, recurgerea la forță.

Pactul Briand-Kellog, adoptat la Paris în 1928, interzicea statelor să recurgă la război, confirmînd totodată și principiul reglementării pașnice a litigiilor internaționale. Art. 2 din pact prevedea : „Înaltele părți contractante recunosc că reglementarea sau rezolvarea oricăror diferende sau conflicte care se pot naște între ele, indiferent de caracterul și originea lor, trebuie să fie întotdeauna căutată numai prin mijloace pașnice". În acest fel se formula pentru prima oară principiul reglementării pașnice a litigiilor, devenit ulterior un principiu de bază, unanim recunoscut, al relațiilor internaționale.

„Actul general cu privire la reglementarea pașnică a litigiilor internaționale ⋆ adoptat la Liga Națiunilor în 1928 stabilea că este obligatorie recurgerea la mijloace pașnice, ca : negocierile, concilierea, Curtea Permanentă de Justiție Internațională sau procedura arbitrală.

Acest principiu a fost pus în valoare pe deplin ca urmare a consacrării în Carta O.N.U. a interzicerii amenințării cu forța sau a recurgerii la forță, ca și prin proclamarea de către aceasta a egalității suverane a tuturor statelor, mari sau mici.

In Carta Națiunilor Unite, respectivul principiu este astfel formulat :

⋆ *M. O. Hudson.* „International Legislation", vol. IV, p. 2 520.

„Toți membrii organizației își vor rezolva diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel ca pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie primejduite" *.

„Părțile, în orice diferend a cărui continuare ar putea primejdui menținerea păcii și securității internaționale, vor trebui să caute să-l rezolve înainte de toate prin tratative, anchetă, mediație, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, prin recurgerea la organizații sau acorduri regionale sau prin orice mijloace pașnice, la alegerea lor.

Consiliul de Securitate, cînd socotește necesar, invită părțile să-și rezolve diferendul prin asemenea mijloace" **.

Membrii Națiunilor Unite și-au asumat deci obligația nu numai de a lua măsuri colective pentru prevenirea și îndepărtarea primejdiei de război și pentru reprimarea actelor de agresiune, dar și de a realiza în mod pașnic, conform principiilor justiției și dreptului internațional, rezolvarea și reglementarea diferendelor și a situațiilor cu caracter internațional, susceptibile să ducă la o violare a păcii.

Dezvoltarea dreptului internațional și a vieții internaționale, în special după adoptarea Cartei Națiunilor Unite, a dus la afirmarea tot mai categorică a obligației statelor de a-și rezolva litigiile dintre ele prin mijloace pașnice.

Rezolvarea prin mijloace pașnice a litigiilor dintre state este recunoscută prin numeroase acte internaționale. Astfel, în *„Declarația cu privire la pacea și cooperarea mondială"* adoptată la Conferința statelor asiatice și africane de la Bandung se prevede că dezvoltarea relațiilor de cooperare prietenească între

* Carta Națiunilor Unite, art. 2 §3.
** Carta Națiunilor Unite, art. 33.

națiuni trebuie să aibă loc pe baza respectării, printre altele, și a principiului „reglementării tuturor disputelor internaționale prin mijloace pașnice, ca: negocieri, conciliere, arbitraj sau procedură judiciară, ca și prin alte mijloace pașnice pe care părțile le vor alege în conformitate cu Carta Națiunilor Unite" *.

În *Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia* se prevede că „părțile contractante se obligă, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau de la folosirea forței și să-și rezolve diferendele internaționale prin mijloace pașnice, astfel ca pacea și securitatea internațională să nu fie puse în pericol" **.

Pactul Ligii Statelor Arabe din 1945 cuprinde, de asemenea, principiul reglementării pașnice a disputelor ***.

În *Actul de la Chapultepec* din 3 martie 1945, adoptat la conferința interamericană, se prevede că „statele americane au încorporat în dreptul lor internațional, din 1890, prin convenții, rezoluții și declarații, următoarele principii: «Orice diferend sau dispută între națiunile americane, oricare ar fi natura sau originea sa, va fi reglementat prin metode de conciliere sau arbitraj nerestrictiv, sau prin acțiunea justiției internaționale»" ****.

Carta Organizației Unității Africane de la Addis Abeba din 26 mai 1963 prevede că „reglementarea pașnică a disputelor prin negociere, mediație, conciliere sau arbitraj constituie un principiu pe care trebuie să-l respecte statele membre ale acestei organizații" *****.

* Keesing's Contemporary Archives, 7—14 mai 1955, p. 14 184.
** United Nations Treaty Series, vol. 219, p. 24.
*** United Nations Treaty Series, vol. 70, p. 254.
**** „American Journal of International Law", vol. 39, Supplement, 1945, p. 109.
***** United Nations Treaty Series, vol. 30, p. 55.

ROLUL NEGOCIERILOR
ÎN RELAȚIILE MONDIALE

Viața internațională demonstrează că numai mijloacele pașnice au o eficacitate reală pentru rezolvarea litigiilor și problemelor internaționale. Soluțiile pașnice, amabile, acceptate de bunăvoie sînt cele mai trainice, contribuie la stabilirea încrederii și la dezvoltarea relațiilor dintre state.

Republica Socialistă România se pronunță ferm în favoarea soluționării problemelor internaționale litigioase prin mijloace pașnice, considerînd negocierile mijocul cel mai eficace și cel mai important pentru reglementarea acestor probleme. Guvernul român a subliniat în repetate ocazii că în lumea contemporană, cu problemele ei atît de complexe și în care s-a acumulat mult material inflamabil, nu pot exista sfetnici mai buni în politică decît calmul și înțelepciunea, înaltul spirit de răspundere pentru soarta popoarelor.

Negocierile corespund cel mai bine necesității respectării suveranității și egalității statelor. Caracterul specific al relațiilor internaționale contemporane, ca relații între state suverane, egale în drepturi, face ca rezolvarea cea mai bună a diferendelor și neînțelegerilor să aibă loc prin legături directe, prin negocieri între statele interesate, negocieri în cadrul cărora părțile își pot cunoaște pretențiile reciproce și pot căuta împreună căile pentru a se ajunge la o înțelegere.

Calea negocierilor nu este, bineînțeles, o cale ușoară. Statele care se angajează pe această cale trebuie să facă eforturi perseverente, să dea dovadă de inițiativă și răbdare, să aibă simțul realităților și să accepte compromisuri rezonabile.

În comparație cu celelalte mijloace pașnice și, în mod incontestabil, față de mijloacele de constrîngere, negocierile prezintă numeroase avantaje, care fac din ele cele mai importante și mai des utilizate instrumente ale lichidării neînțelegerilor dintre state, mijlocul obișnuit al practicii internaționale de rezolvare a problemelor dintre acestea. Ele pot fi inițiate și desfășurate oricînd, în orice condiții, indiferent de starea relațiilor dintre state. Părțile interesate pot începe tratative cu orice ocazie atît în timp de pace, ca și atunci cînd se află în stare de război. Pentru începerea tratativelor nu este necesară decît o înțelegere între ele cu privire la oportunitatea, caracterul și obiectul negocierilor. Negocierile reprezintă deci un mijloc de rezolvare a problemelor internaționale aflat în permanență la îndemîna statelor.

În cadrul tratativelor, rezolvarea litigiilor internaționale are loc de obicei direct între părți, care-și pot discuta în mod deschis pretențiile, își pot stabili pozițiile și pot căuta în comun căile pentru ajungerea la o înțelegere. În cadrul negocierilor directe, voința părților este exprimată în mod liber, fără a fi supusă vreunei influențe din afară ; aceasta constituie una dintre particularitățile însemnate ale tratativelor, care se adaugă la eficiența lor.

În sfîrșit, din punct de vedere procedural, negocierile reprezintă mijlocul cel mai simplu de reglementare a litigiilor și problemelor internaționale.

Ținînd seama de toate acestea, este de la sine înțeles de ce în practica statelor și în dreptul internațional se acordă tratativelor locul principal printre mijloacele de reglementare a problemelor internaționale.

Carta Națiunilor Unite acordă negocierilor o importanță deosebită, stabilind că părțile din orice diferend a cărui prelungire este susceptibilă să amenințe menținerea păcii și securității internaționale vor tre-

bui să caute rezolvarea situației în primul rînd prin intermediul negocierilor directe și, dacă acestea nu aduc rezultatul dorit, ele pot recurge la alte mijloace pașnice. Carta prevede și posibilitatea unor recomandări ale Consiliului de Securitate adresate statelor litigante, prin care să le invite la rezolvarea diferendelor prin intermediul tratativelor (art. 33).

Negocierile sînt acte de legătură între state, inițiate și purtate în scopul ajungerii la un acord și se materializează prin stabilirea unui contact, printr-un schimb de păreri, prin prezentarea pe cale diplomatică de către statele interesate a pretențiilor reciproce sau unilaterale.

Contactele stabilite prin tratative contribuie fie la stabilirea de relații între statele interesate, fie la îmbunătățirea relațiilor existente între ele. În acest sens tratativele pot fi considerate ca una dintre formele relațiilor dintre state și, în același timp, un mijloc de dezvoltare a raporturilor internaționale.

Cu ajutorul tratativelor, statele, în virtutea suveranității lor, stabilesc de comun acord normele ce vor cîrmui în viitor nașterea, schimbarea sau stingerea raporturilor lor juridice internaționale ; dreptul internațional, ale cărui norme sînt expresia acordului de voință între state, a fost creat de-a lungul timpurilor în urma înțelegerilor la care s-a ajuns între state, ca urmare a contactelor și negocierilor. Cele mai importante izvoare ale dreptului internațional, tratatele internaționale, au fost elaborate în urma negocierilor dintre state, în cadrul conferințelor internaționale sau în urma tratativelor bilaterale.

Tratativele dintre state trebuie să fie guvernate de principiile de bază ale dreptului internațional : respectarea suveranității și independenței naționale, înfăptuirea cu bună-credință a obligațiilor internaționale, neagresiunea, neamestecul în treburile interne ale altor state, egalitatea în drepturi și avan-

tajul reciproc, principii conducătoare a căror aplicare în cursul negocierilor creează premisele soluționării problemelor în discuție.

Coexistența pașnică a statelor cu sisteme social-politice diferite impune fiecărui stat ca, în relațiile sale externe, să țină seama de realitățile existente pe plan internațional și să respecte orînduirile interne ale altor state, alese de popoare. Din acest punct de vedere, nerecunoașterea unor state cu sisteme diferite și refuzul de a duce tratative cu ele pentru reglementarea raporturilor internaționale apar ca o violare a normelor de bază ale dreptului internațional. Printre negocieri, locul central îl ocupă tratativele directe dintre părțile litigante.

Negocierile diplomatice directe se întîlnesc de obicei în raporturile dintre șeful reprezentanței diplomatice a unui stat și organele centrale ale relațiilor externe ale statului în care este acreditat. Ele constituie rațiunea existenței reprezentantului diplomatic și a diplomației însăși. Reprezentantul diplomatic nu numai că reprezintă statul său în statul în care este acreditat, ci, în același timp, transmite comunicări din partea guvernului său și primește din partea statului în care este acreditat comunicări, pe care le înaintează guvernului său.

Tratativele directe pot avea loc fie în mod verbal, fie în forma scrisă a corespondenței diplomatice.

O eficacitate deosebită în practica juridică și diplomatică prezintă tratativele desfășurate în cadrul contactelor directe dintre reprezentanții la nivel înalt ai statelor. Acestea permit fie rezolvarea unor probleme în suspensie între țări, fie stabilirea liniilor de dezvoltare a relațiilor dintre statele în cauză.

Republica Socialistă România acordă o mare însemnătate acestor forme de contacte, asigurîndu-le un conținut bogat, care se exprimă în soluționarea pe bază reciproc avantajoasă, într-un spirit de cooperare

a problemelor de interes comun și dezvoltarea multilaterală a relațiilor dintre România și alte țări. Vizitele reciproce de delegații pe linie de stat între România și un număr crescînd de țări din diverse părți ale lumii sînt mărturii ale dezvoltării relațiilor internaționale ale țării noastre și ale rolului său activ.

Unul dintre mijloacele importante ale contactelor politice și diplomatice dintre state și de purtare de negocieri sînt conferințele internaționale *, care au o mare însemnătate pentru asigurarea păcii și pentru rezolvarea pe cale pașnică a neînțelegerilor și a conflictelor dintre state. Însemnătatea acestor conferințe pentru pacea și cooperarea internațională a crescut simțitor în perioada actuală, de coexistență pașnică a statelor făcînd parte din sisteme social-politice diferite. Aceasta se explică și prin marile posibilități pe care le oferă conferințele pentru schimbul liber de păreri, discuții, stabilirea unor contacte personale între reprezentanții statelor, desfășurarea convorbirilor oficiale sau neoficiale în cele mai variate forme.

Participarea unui mare număr de state și colaborarea lor în cadrul conferințelor dau posibilitatea examinării multilaterale și temeinice a problemelor internaționale și a rezolvării lor prin eforturile unite ale statelor participante.

Inițiativa convocării unei conferințe internaționale aparține unui stat, unui grup de state sau unui organism internațional ; ea poate veni din partea unuia dintre statele aflate în litigiu sau din partea unui

* *E. Glaser.* „Unele considerații cu privire la procedura votului în organizațiile internaționale", în „Studii și cercetări juridice" nr. 1/1965 ; *M. Ghelmegeanu.* „Unele probleme juridice în procedura de funcționare a Organizației Națiunilor Unite", în „Justiția Nouă" nr. 5/1957 ; *V. N. Durdenevski.* „Pravila proțeduri mejdunarodnîh politiceskih konferenții", Moscova, 1955 ; *E. A. Korovin.* „Voprosî proțeduri i golosovania na mejdunarodnîh konferențiah", „S.G.I.P." nr. 10/1946 ; Académie diplomatique internationale. „Dictionnaire diplomatique", vol. I, p. 526 et seq.

stat terț, care-și oferă în acest fel bunele sale oficii sau își asumă rolul de mediator.

De obicei, invitațiile de participare la conferință sînt trimise de statul care ia inițiativa. La conferință trebuie invitate toate statele mari sau mici ale căror interese sau drepturi vor forma obiectul discuțiilor din cadrul conferinței. În virtutea principiului egalității suverane a statelor mari și mici, dreptul statelor interesate de a participa la conferință nu trebuie să fie încălcat nici de cel ce are inițiativa convocării conferinței, cu ocazia stabilirii componenței acesteia, nici de către toți ceilalți participanți la conferință, atunci cînd examinează și hotărăsc asupra unor probleme în care sînt interesate și state terțe. Este deci de la sine înțeles că atunci cînd o conferință își propune drept scop să reglementeze o anumită problemă internațională, pentru ca ea să-și poată atinge ținta, este necesar să întrunească toate statele interesate.

În legătură cu preparativele pentru convocarea conferinței se pune și problema ordinii de zi precum și a desfășurării conferinței, care se stabilesc prin acordul dintre state, pe cale diplomatică sau în cadrul unei conferințe a experților statelor convocată special în acest scop.

Conferințele internaționale își desfășoară lucrările pe teritoriul statului care invită sau în alt loc, ales de comun acord de către părți. În ultimul timp, numeroase conferințe internaționale au avut loc la sediile Națiunilor Unite din America, din Europa sau la sediile diferitelor instituții specializate ale O.N.U.

Practica contemporană a convocării și desfășurării conferințelor internaționale cunoaște trei modalități de reprezentare a statelor la conferințele internaționale : prin reprezentanți plenipotențiari, avînd dreptul de a discuta și hotărî asupra problemelor ce formează obiectul conferinței ; prin observatori și informatori, bucurîndu-se doar de un drept

consultativ ; în sfîrșit, prin reprezentanții lor la organizațiile internaționale.

O dată întrunită, conferința în prima sa ședință, care are un caracter oficial, marcînd inaugurarea lucrărilor, procedează la verificarea deplinelor puteri ale reprezentanților și reglementează problemele de organizare : alege președintele sau fixează o președinție prin rotație ; alege secretariatul și diferitele comisii și comitete ale conferinței ; stabilește ce probleme vor fi discutate în ședințe plenare sau în comisii și hotărăște cum vor fi adoptate hotărîrile : prin unanimitate sau majoritatea simplă ori calificată de voturi.

Un principiu de bază al conferințelor internaționale este regula unanimității. Unanimitatea largă este o cerință democratică elementară a vieții internaționale, decurgînd din principiul egalității suverane a statelor. Ea este nu numai logică, dar și riguros necesară pentru asigurarea succesului hotărîrilor adoptate. Nu este admisibil ca un stat participant să vadă că i se impun, împotriva voinței sale, o hotărîre, o normă, o obligație, un simplu mod de a vedea care nu-i aparțin deoarece acestea corespund voinței majorității. Unanimitatea largă impune ca hotărîrile conferințelor și ale altor reuniuni internaționale să nu fie rezultatul voinței și activității unui grup, ci al tuturor statelor participante ; hotărîrile trebuie să fie adoptate ținînd seama de drepturile și interesele tuturor părților, să corespundă acestor drepturi și interese și să exprime acordul statelor participante. Din principiul unanimității rezultă că unui stat nu poate să i se impună o hotărîre la adoptarea căreia el nu a participat sau pe care nu a recunoscut-o. În problemele de importanță redusă, practica conferințelor internaționale este de a se adopta hotărîri cu majoritate simplă sau calificată de voturi.

Conferințele internaționale se termină de obicei printr-un act final, o declarație comună sau un comunicat al părților, prin care acestea aduc la cunoștința opiniei publice desfășurarea dezbaterilor și rezultatul lor. Uneori, îndeosebi în cazurile în care conferința nu și-a realizat scopurile propuse, cînd participanții nu reușesc să ajungă la acord nici asupra conținutului comunicatului final, conferința se termină prin declarații unilaterale, în care sînt expuse punctele de vedere ale statelor participante.

Negocierile dintre state pot lua, de asemenea, forma dezbaterilor în cadrul organizațiilor internaționale. Caracterul de permanență și stabilitate al organizațiilor internaționale face din ele mijloace de examinare și de rezolvare în comun de către state a problemelor și diferendelor internaționale.

Organizația Națiunilor Unite, datorită competenței sale în diferitele domenii ale relațiilor internaționale, are un rol însemnat ca instituție internațională ce coordonează și armonizează eforturile statelor pentru menținerea păcii și securității internaționale, pentru dezvoltarea unor relații prietenești între popoare și pentru îndeplinirea unor programe economice, sociale, culturale sau umanitare.

Datorită eforturilor constructive ale forțelor păcii, Organizația Națiunilor Unite a obținut o serie de succese în rezolvarea problemelor vieții internaționale. Ea a ajutat la stabilirea de contacte și la dezvoltarea relațiilor dintre state și a favorizat extinderea cooperării în diferite domenii. Luarea în studiu a numeroase probleme internaționale și dezbaterea lor în organele O.N.U. contribuie la clarificarea punctelor de vedere ale diferitelor state, aduc aceste probleme în atenția opiniei publice mondiale și ajută la mobilizarea forțelor progresiste din întreaga lume la lupta pentru pace, securitate și pentru rezolvarea pe căi pașnice a litigiilor dintre state.

Referindu-se la rolul Organizației Națiunilor Unite în lumea contemporană, C. Mănescu, ministrul afacerilor externe al Republicii Socialiste România și șeful delegației române la sesiunea a XX-a a Adunării Generale a O.N.U., spunea :

„La 20 de ani de la crearea O.N.U., ni se pare îndreptățită preocuparea ce se degajă din dezbaterile de pînă acum de a face din Organizația noastră un instrument care să realizeze cu adevărat cooperarea internațională și să slujească cauza păcii, bazată pe echitate și dreptate.

După părerea delegației române, căile și metodele de întărire a O.N.U. trebuie căutate în direcția respectării principiilor Cartei, în preocuparea permanentă pentru reflectarea cu fidelitate a realităților și transformărilor din lumea contemporană, în respectarea deplină a drepturilor popoarelor de a dispune de ele însele și a principiului egalității suverane a statelor.

În măsura în care activitatea Organizației Națiunilor Unite s-a înscris pe linia proceselor obiective ale istoriei, favorizînd crearea și dezvoltarea noilor state, situîndu-se pe poziția drepturilor suverane ale țărilor, dînd expresie năzuințelor de libertate și progres ale popoarelor, Organizația a înregistrat rezultate pozitive.

Organizația noastră nu este altceva decît suma părților ei componente — statele care, liber și voluntar, devin membre ale acesteia, în dorința de a găsi aici un cadru adecvat pentru afirmarea personalității lor. O.N.U. este locul unde fiecărui stat trebuie să i se asigure dreptul de a-și aduce, în condiții de egalitate, contribuția specifică la găsirea de răspunsuri pentru marile probleme ce se pun în fața omenirii.

Realizarea unei mai largi reprezentări a noilor state independente, din Asia și Africa, în Consiliul

de Securitate și în Consiliul Economic și Social se înscrie ca o măsură constructivă în acest sens" *.

Referindu-se la răspunderile importante ce revin O.N.U., Corneliu Mănescu a arătat la cea de-a XXI-a sesiune a Adunării Generale, că pentru îmbunătățirea funcționării Națiunilor Unite este esențială, în primul rînd, realizarea universalității. Acționînd în acest spirit el a cerut în numele guvernului român restabilirea drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze atît la O.N.U. cît și în celelalte organisme internaționale și a sprijinit cererea Republicii Democrate Germane de a fi primită în O.N.U. pe considerentul că intrarea celor două state germane în organizație ar reprezenta o contribuție de seamă la întărirea păcii și securității.

Republica Socialistă România are o participare activă și complexă la dezbaterile ce au loc cu prilejul diferitelor conferințe și la sesiunile organizațiilor internaționale. Ea contribuie intens la activitatea Națiunilor Unite, deoarece scopurile ei corespund, așa cum sînt ele înscrise în Cartă, obiectivelor majore ale politicii externe a țării noastre.

În prezent existența unui mare număr de probleme internaționale care afectează direct interesele tuturora sau ale majorității statelor lumii, cum sînt menținerea păcii, dezarmarea, interzicerea armelor nucleare, lichidarea colonialismului, problemele dezvoltării economice, a făcut ca rolul diferitelor organizații și conferințe internaționale în negocierea lor să crească considerabil.

În inițiativele întreprinse de țara noastră la aceste organizații, conferințe și, în general, pe plan internațional, se reflectă caracterul dinamic, constructiv al politicii externe a țării noastre.

* United Nations, General Assembly, Doc. A/PV 1 353.

Desigur, rezultatele negocierilor dintre state, bilaterale sau multilaterale, sînt diferite : ele pot să ducă sau nu la o reglementare a problemei ce constituie obiectul negocierilor. Este posibil ca în urma tratativelor părţile să ajungă la concesii reciproce sau la constatarea imposibilităţii rezolvării momentane a diferendului şi să cadă de acord ca soluţionarea lui în viitor să se facă tot prin tratative sau prin alte mijloace paşnice. Este posibilă, de asemenea, o rezolvare a litigiului prin concesii unilaterale, o parte renunţînd la pretenţiile sale sau dînd curs pretenţiilor formulate de cealaltă parte.

Unul dintre principalele rezultate obţinute în ultimii ani tocmai ca urmare a căutării de soluţii pentru problemele internaţionale cele mai acute şi cele mai importante prin negocieri este acela al evitării războiului mondial, al salvgardării păcii şi al lichidării unor periculoase focare de război.

Viaţa a demonstrat că, în prezent, statele au recurs mai degrabă la gama bogată a negocierilor decît la alte mijloace de reglementare atunci cînd interesele lor cele mai înalte erau în joc şi cînd situaţia sau diferendul cerea imperios o soluţie rapidă.

În consecinţă, practica statelor în domeniul negocierilor a cunoscut o astfel de dezvoltare, cazurile în care acest mijloc a fost utilizat s-au înmulţit atît de mult şi legătura lor cu principiile de drept internaţional a devenit atît de strînsă, încît ele au devenit mijlocul cel mai important de reglementare paşnică.

BUNELE OFICII ŞI MEDIAŢIUNEA

Cînd părţile nu sînt dispuse să-şi rezolve diferendele prin tratative directe sau atunci cînd negocierile dintre ele nu au dus la nici un rezultat, un

al treilea stat poate contribui prin serviciile sale, sub forma bunelor oficii sau a mediaţiunii, la atingerea unui acord asupra problemei care face obiectul diferendului *. Aceste servicii pot fi cerute de una sau de ambele părţi sau pot fi oferite în mod spontan de cel de-al treilea stat. Practica rezolvării litigiilor internaţionale cunoaşte şi mediaţiuni colective — operă a mai multor state care acţionează în acelaşi timp ca mediatori.

Dreptul internaţional contemporan stabileşte că atît mediaţiunea cît şi bunele oficii nu constituie drepturi sau obligaţii pentru state. În baza normelor internaţionale unanim admise, statul care nu este parte în litigiu nu este obligat să-şi ofere serviciile statelor litigante şi, de asemenea, nu există obligaţia pentru statele în conflict de a cere ajutor altui stat pentru rezolvarea problemelor internaţionale pendinte între ele. Astfel de obligaţii, în materie de mediaţiune sau de bune oficii, se pot însă institui în mod expres, prin tratate internaţionale, îndeosebi prin acordurile internaţionale referitoare la reglementarea litigiilor dintre state.

Participarea statului terţ la reglementarea litigiului ia forme diferite, după cum este vorba despre mediaţie sau bune oficii.

Esenţa bunelor oficii constă în faptul că statul terţ, neintervenind în litigiu, întreprinde măsuri şi îndeplineşte acte pentru a face posibilă reluarea sau începerea tratativelor diplomatice între părţile în litigiu. În cazul bunelor oficii, partea terţă nu participă cu nimic în cursul desfăşurării tratativelor. Prin aceasta, bunele oficii se deosebesc de mediaţiune.

La mediaţiune, partea terţă, deşi nu figurează în litigiu, participă totuşi la tratative, face propuneri şi

* *Gr. Geamănu.* „Dreptul internaţional contemporan", Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1965, p. 662—665 ; „Diplomaticeskii Slovari", vol. I, Moscova, 1960, p. 469.

dă sfaturi părților pentru rezolvarea litigiului. După cum se vede, aci partea terță nu numai că participă la negocieri, dar se bucură și de inițiativă diplomatică.

Bunele oficii și mediațiunea sînt reglementate în special în convențiile de la Haga din 1907. Carta Națiunilor Unite acordă însemnătatea cuvenită acestor mijloace de reglementare a litigiilor, recomandînd statelor membre să recurgă la ele pentru rezolvarea diferendelor și pentru asigurarea păcii și securității popoarelor. Carta mai prevede, în plus, posibilitatea ca aceste mijloace să fie utilizate de Consiliul de Securitate în cadrul acțiunilor pentru menținerea păcii, precum și pentru înlăturarea actelor de agresiune și a amenințării pentru pace. În condițiile prevăzute de Cartă, Consiliul de Securitate acționează ca purtător de bune oficii atunci cînd cere părților litigante să utilizeze mijloace pașnice, ca : negocieri, anchetă, mediațiune, conciliere, arbitraj, reglementare judiciară, recurgerea la organele și mijloacele prevăzute în convențiile regionale. El poate, de asemenea, să aibă rolul de mediator de un gen deosebit în astfel de litigii sau situații, propunînd proceduri sau metode necesare spre reglementarea litigiului. De asemenea, Adunarea Generală a O.N.U. poate acționa în calitate de mediator sau de purtător al bunelor oficii.

Bunele oficii, ca și mediațiunea, pot avea loc atît în timp de pace cît și în vreme de război. Ele pot fi puse în acțiune la cererea uneia dintre părțile în litigiu sau în urma propunerii statului terț, care nu este parte litigantă. Propunerea de mediațiune sau bune oficii nu poate fi considerată ca o imixtiune sau un act neprietenesc de către statele cărora le este adresată ; mediațiunea și bunele oficii pot avea loc numai în urma admiterii acestei propuneri de către statele litigante. Obligațiile statului mediator sau care și-a

asumat misiunea de bune oficii încetează o dată cu rezolvarea litigiului sau atunci cînd se constată că metodele de reglementare propuse de el nu au dus la nici un rezultat, sau la cererea unuia dintre statele în conflict. Propunerile și metodele inițiate de mediator nu pot avea un caracter obligatoriu pentru părțile în litigiu, ele fiind considerate adoptate numai în urma acordului exprimat de ambele părți interesate. În comparație cu tratativele directe, bunele oficii și mediațiunea joacă un rol secundar ca mijloace de reglementare a diferendelor dintre state.

COMISIILE INTERNAȚIONALE MIXTE DE ANCHETĂ SAU CONCILIERE

În practica internațională sînt folosite, de asemenea, comisiile internaționale mixte de anchetă sau conciliere, formate pe bază paritară de statele în dispută și care servesc drept mijloace auxiliare în cadrul negocierilor dintre părți. Această procedură internațională este reglementată de convențiile de la Haga din 1899 și 1907 și de numeroase alte acte internaționale bilaterale. Carta O.N.U. prevede împăcarea părților litigante prin folosirea anchetelor internaționale și a comisiilor de conciliere ca unul dintre mijloacele pașnice de rezolvare a conflictelor. Scopul comisiilor mixte este de a cerceta și explica circumstanțele de fapt ale litigiului, de a elabora un raport scris amănunțit asupra acestor probleme, în cazul comisiilor de anchetă, și, în plus, de a face propuneri statelor cu privire la curmarea litigiilor dintre ele, în cazul comisiilor de conciliere. Aceste propuneri nu au însă caracter obligatoriu pentru părțile în litigiu.

In practica internațională a statelor socialiste se cunosc cazuri de încheiere de convenții cu privire la

rezolvarea litigiilor pe baza procedurii consultative internaționale. Comisiile sînt folosite și pentru rezolvarea unor probleme speciale ale relațiilor externe, îndeosebi a problemelor de frontieră.

Comisiile internaționale mixte constituie însă un mijloc ajutător în cadrul tratativelor duse de state pentru reglementarea litigiilor, nu pot avea un caracter de sine stătător și nici nu pot apărea ca organe ale unor organizații internaționale.

ARBITRAJUL INTERNAȚIONAL

Dacă părțile în litigiu nu reușesc să cadă de acord asupra soluției care să pună capăt neînțelegerii, ele pot să încredințeze arbitrajului sau justiției internaționale sarcina de a da o hotărîre cu privire la soluționarea litigiului, hotărîre pe care se angajează în prealabil s-o ducă la îndeplinire.

Arbitrajul internațional * reprezintă rezolvarea unui litigiu prin dezbaterea lui în fața unei persoane (arbitru) sau a unui grup de persoane (arbitri) care au dreptul să dea o hotărîre obligatorie pentru statele în cauză.

Pentru ca un litigiu să fie soluționat prin arbitraj, este necesar ca părțile să încheie un acord în acest sens și să stabilească, de asemenea, procedura ce se va urma în examinarea cauzei.

Recurgerea la arbitraj nu este obligatorie pentru state, care în virtutea suveranității lor îl pot accepta sau refuza, dar odată acceptat arbitrajul sau hotărîrea

* *I. Covaci.* „Mejdunarodnîi arbitraj i mejdunarodnîi sud.", Moscova, 1957 ; *F. Ivanov.* „Cetvertaia sessia Komissii mejdunarodnovo prava O.O.N.", în „Sovetskoe Gosudarstvo i Pravo", nr. 11/1952 ; *F. Ivanov, S. Volodin.* „Piataia sessia Komissii mejdunarodnovo prava O.O.N.", în „S.G.I.P." nr. 7/1953 ; *I. B. Sohn.* „The Function of International Arbitration", în „Recueil des Cours", vol. 108, 1963 ; *J. P. François.* „The Permanent Court of Arbitration", în „Recueil des Cours", vol. 87, 1955.

arbitrală este obligatorie pentru părțile în litigiu. Din această cauză, în practica internațională statele nu încredințează arbitrajului cauzele în care sînt implicate interesele lor vitale, preferînd ca soluțiile în aceste probleme să fie luate cu participarea lor directă, prin negocieri.

Arbitrajul era cunoscut încă din antichitate, în statele Asiei, la Atena și la Roma, și a fost folosit, de asemenea, în feudalism. Fără a căpăta o însemnătate mai mare, în capitalism arbitrajul a cunoscut o mai largă aplicare. La Liga Națiunilor * arbitrajul era considerat ca un mijloc fundamental de reglementare pașnică. Cele mai importante acte internaționale care reglementează arbitrajul internațional sînt convențiile de la Haga din 1899 și 1907, actul general cu privire la reglementarea pașnică a litigiilor din 1928, iar pentru continentul american tratatul interamerican de la Bogota din 1948.

În convenția cu privire la reglementarea pașnică a litigiilor semnată la Haga în 1907 se prevăd modalitățile de organizare și desfășurare a arbitrajului. Statele care vor să recurgă la arbitraj încheie între ele o convenție denumită compromis, în care se prevăd obiectul litigiului, termenul pe care sînt numiți arbitrii, împuternicirile lor, locul unde se va ține arbitrajul, limba în care se va face dezbaterea și alte condiții asupra cărora părțile cad de acord.

Convenția de la Haga prevede, de asemenea, înființarea unei instanțe permanente de arbitraj — Curtea Permanentă de Arbitraj de la Haga. La Haga funcționează însă numai Biroul Curții, adică o cancelarie, a cărui supraveghere este exercitată de un consiliu compus din reprezentanții diplomatici ai statelor părți acreditați în acest scop. Fiecare stat numește, pe termen de 6 ani, cîte patru persoane cu-

* *I. Ray.* „Commentaire du Pacte de la Société des Nations".

noscute prin erudiția lor în domeniul dreptului internațional, care se bucură de un respect deplin și care sînt gata să-și asume obligația de arbitru ; Biroul Curții alcătuiește lista generală a arbitrilor, dintre care părțile aleg pe arbitrii atunci cînd este nevoie. Curtea a examinat, în primii 20 de ani de existență, un număr relativ restrîns de cauze, de mică însemnătate. După 1920, cînd a fost instituită Curtea Permanentă de Justiție Internațională, activitatea Curții Permanente de Arbitraj aproape a încetat.

Deoarece arbitrajul se bazează pe principiile egalității părților și al recurgerii de bunăvoie la acest mijloc de reglementare, nu pot fi considerate ca arbitraje acțiunile de violare a principiilor relațiilor dintre state. Din aceste considerente, tratatele de pace din 1947 cu România și Ungaria au declarat lipsite de orice valabilitate hotărîrile așa-numitelor arbitraje de la Viena din 2 noiembrie 1938 și 30 august 1940, care stabileau frontierele dintre Ungaria, pe de o parte, Cehoslovacia și România pe de altă parte, conform voinței și în interesul agresorilor fasciști.

Din 1949 pînă în 1958, problema arbitrajului a fost examinată de Comisia de drept internațional a Națiunilor Unite, care a considerat că procedura arbitrală trebuie să constituie obiectul codificării. Ea a elaborat un proiect cu privire la această procedură, în care există însă prevederi contrare principiilor dreptului internațional ; astfel este încălcat dreptul statelor de a alege liber mijloacele de rezolvare a litigiilor dintre ele, se prevede posibilitatea intervenției Curții Internaționale de Justiție a Națiunilor Unite în formarea instanțelor arbitrale, ca și în procedura de adoptare a hotărîrilor acestora.

Proiectul elaborat de Comisia de drept internațional * nu are caracter obligatoriu, el constituind doar un model de procedură arbitrală recomandat statelor pentru a-l folosi atunci cînd ele socotesc necesar.

JUSTIȚIA INTERNAȚIONALĂ

Tot un mijloc pașnic de reglementare a litigiilor dintre state este și justiția internațională **. Ca și în cazul arbitrajului, recurgerea la justiția internațională este facultativă, în timp ce hotărîrea Tribunalului Internațional este obligatorie. Justiția internațională se deosebește însă de arbitraj prin organizarea permanentă a Tribunalului Internațional. Astfel, în perioada 1921—1940 a funcționat *Curtea Permanentă de Justiție Internațională* și în prezent funcționează *Curtea Internațională de Justiție a Organizației Națiunilor Unite*.

Curtea Internațională de Justiție, cu sediul la Haga, este unul dintre organele principale ale Organizației Națiunilor Unite, iar statutul său constituie o parte componentă a Cartei acestei organizații. Toate statele membre ale Organizației Națiunilor Unite sînt implicit părți la statutul acestui Tribunal Internațional, iar statele nemembre ale Națiunilor Unite pot adera la statutul C.I.J. în condițiile stabi-

* „United Nations Yearbook of the International Law Commission", vol. II. 1958, p. 1 ; Document A/CN 4/113 , Draft on arbitral procedure adopted by the Commission at its fifth session.

** *F. I. Kojevnikov.* „Ogovorki pri priznani : obiazatelnoi mejdunarodnoi iurisdicții", în „Sovetskoe Gosudarstvo i Pravo" nr. 2/1958 ; *G. Morelli.* „Studi sul Processo Internazionale", Milano, 1963 ; *V. Brems.* „La Cour permanente de justice internationale", Paris, 1938 ; *M. O. Hudson.* „World Court", 1921—1938 ; *R. Lawson.* „The World Court", 1946 ; *G. G. Fizmaurice.* „The Law and procedure of the International Court of Justice", în „British Yearbook of International Law", 1952.

lite în fiecare caz de către Adunarea Generală a O.N.U. și la recomandarea Consiliului de Securitate.

Judecătorii Curții Internaționale de Justiție, în număr de 15, sînt aleși, paralel de către Adunarea Generală și Consiliul de Securitate, pe termen de 9 ani ; cîte 5 judecători se schimbă după trecerea unei perioade de trei ani. Componența Curții trebuie să asigure reprezentarea egală a principalelor forme de civilizație și a sistemelor de drept existente în lume. Curtea își alege un președinte, un vicepreședinte și un secretar.

În competența Curții Internaționale de Justiție intră numai litigiile dintre state ; ea nu poate examina litigii între persoane fizice și state și, cu atît mai puțin, pe acelea dintre persoanele fizice.

Curtea examinează litigiile dintre state doar din punctul de vedere juridic și nu poate să se amestece în afacerile interne ale acestora.

Statutul C.I.J. prevede că această instanță poate judeca litigiile doar dacă ambele părți sînt de acord să recurgă la serviciile Curții. Pentru unele litigii, cum ar fi cele referitoare la interpretarea unui tratat, la orice problemă de drept internațional, la existența unui fapt ce reprezintă o violare a obligațiilor internaționale, la caracterul și întinderea daunelor ce trebuie plătite pentru violarea unei obligații internaționale, statele pot recunoaște jurisdicția obligatorie a Curții Internaționale de Justiție.

În rezolvarea litigiilor internaționale, Curtea Internațională de Justiție aplică normele de drept internațional cuprinse în : a) convențiile internaționale recunoscute de statele în litigiu ; b) cutuma internațională ; c) principiile generale de drept. Ca mijloc ajutător pentru stabilirea normelor juridice, Curtea poate ține seama de hotărîrile judecătorești și de doctrinele celor mai calificați specialiști în domeniul dreptului internațional.

Pe lîngă hotărîri, Curtea poate da și avize consultative altor organe ale Națiunilor Unite sau statelor, la cererea acestora. În cursul anilor au existat încercări din partea unor puteri occidentale de a se folosi de avize consultative ale Curții Internaționale de Justiție pentru a impune adoptarea unor anumite hotărîri în cadrul altor organe ale Națiunilor Unite : astfel de procedee sînt considerate ilegale, deoarece dacă avizele consultative ale C.I.J. ar fi obligatorii pentru alte organe ale Națiunilor Unite, Curtea ar deveni un organ suprapus acestora și cu dreptul de a le da dispoziții obligatorii.

În numeroase ocazii, unele state occidentale au încercat să impună celorlalte țări acceptarea jurisdicției obligatorii a Curții Internaționale de Justiție. Aceasta este însă în contradicție cu suveranitatea și independența statelor, care au dreptul de a-și alege liber mijloacele de soluționare a diferendelor internaționale. La Conferința de la San Francisco din 1945, cînd a fost adoptată Carta Națiunilor Unite și Statutul C.I.J., majoritatea statelor participante au respins jurisdicția obligatorie a Curții. Statutul Curții Internaționale de Justiție prevede ca regulă jurisdicția facultativă, iar jurisdicția obligatorie ca excepție numai atunci cînd statele prin acte suverane hotărăsc s-o accepte. Din 1945 și pînă în prezent, un mic număr de state au acceptat această jurisdicție obligatorie, majoritatea lor însoțind această acceptare cu rezerve serioase, care o face aproape inoperantă. Clauzele cu privire la jurisdicția obligatorie a Curții Internaționale au fost respinse de majoritatea statelor la conferințele de la Viena din 1961 pentru codificarea dreptului diplomatic și din 1963 pentru codificarea dreptului consular, precum și la sesiunea a XVII-a a Adunării Generale a Națiunilor Unite, în 1962.

Statele recent eliberate, care vor să-și apere independența împotriva tuturor formelor de intervenție, nu recunosc arbitrajul sau justiția internațională ca obligatorie în condițiile în care dreptul internațional prezintă încă lacune și necesită o codificare și o dezvoltare progresivă cu participarea tuturor țărilor lumii și ținînd seama de interesele tuturor acestor țări.

Republica Socialistă România, în calitate de membru al Națiunilor Unite, este parte la Statutul Curții Internaționale de Justiție și recunoaște competența facultativă a acestei instanțe internaționale. Jurisdicția obligatorie a Curții Internaționale de Justiție, reprezentînd o atingere adusă suveranității statelor, nu este acceptată de țara noastră.

Analizînd activitatea Curții Internaționale de Justiție, se poate constata că unele dintre hotărîrile și avizele adoptate de ea sînt nesatisfăcătoare. Majoritatea judecătorilor acestui tribunal au avut o atitudine de discriminare față de țările socialiste. C.I.J. a luat o poziție procolonialistă într-un proces în favoarea Republicii Sud-Africane, iar în altul în defavoarea Marocului, recunoscînd drepturile excesive ale unor cetățeni străini în această țară ; în alte procese numeroși judecători s-au pronunțat în favoarea drepturilor unor puteri occidentale.

Curtea Internațională de Justiție a respins la 15 iulie 1966 plîngerea înaintată de Etiopia și Liberia împotriva guvernului Republicii Sud-Africane, care a abuzat de mandatul încredințat de Liga Națiunilor asupra acestui teritoriu.

Acționînd în numele statelor africane independente, Etiopia și Liberia au adus în 1960 în fața Curții Internaționale de Justiție cazul Africii de Sud-Vest. După proceduri care au durat șase ani și au costat 14 milioane de dolari, C.I.J. a decis că reclamanții, Etiopia și Liberia, nu ar avea dreptul de plîngere,

aceasta după ce ea însăși, în 1962, a stabilit că aceiași reclamanți aveau capacitatea necesară.

Decizia recent adoptată este în contradicție cu numeroase hotărîri ale O.N.U. de condamnare a rasismului în Republica Sud-Africană. Ea ignorează rezoluția sesiunii a XX-a a Adunării Generale a O.N.U. din anul 1965, prin care politica promovată de guvernul sud-african față de populația băștinașă a fost condamnată ca o crimă împotriva umanității.

Prin această hotărîre, care contravine principiilor dreptului internațional, Curtea Internațională de Justiție a dat un sprijin pentru menținerea în Africa de Sud a apartheidului și a unor condiții sociale înapoiate.

ROLUL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN SOLUȚIONAREA LITIGIILOR DINTRE STATE

Prin înființarea organizațiilor internaționale, mijloacele de reglementare pașnică a litigiilor dintre state au cunoscut o nouă dezvoltare. Astfel, Carta Națiunilor Unite cuprinde prevederi speciale în legătură cu rolul organizației în rezolvarea litigiilor internaționale a căror prelungire ar putea să amenințe menținerea păcii și securității internaționale, precum și în situațiile care pot duce la fricțiuni internaționale sau care pot da naștere unor litigii.

Consiliul de Securitate se poate adresa părților în litigiu, cerîndu-le să-l rezolve pe cale de tratative, anchetă, mediațiune, arbitraj sau justiție internațională. El poate, de asemenea, să examineze litigiul sau situația creată pentru a stabili dacă continuarea ei nu pune în pericol pacea și securitatea internațională. În orice stadiu al litigiului sau situației, Consiliul de Securitate recomandă procedura necesară și metodele de reglementare a litigiului. Pentru a în-

deplini aceste oficii, Consiliul de Securitate poate înființa organe speciale sau recurge la mediatori.

Adunarea Generală poate și ea să îndeplinească aceste funcții — de a contribui la rezolvarea litigiilor internaționale —, însă numai cu condiția ca litigiul să nu se găsească în același timp în examinarea Consiliului de Securitate.

În scopul reglementării litigiilor internaționale, membrii Națiunilor Unite sau Consiliul de Securitate pot recurge și la organizațiile internaționale regionale.

Consiliul de Securitate și Adunarea Generală pot exercita împuternicirile prevăzute de Cartă și în legătură cu litigiile la care una dintre părți nu este membru al Națiunilor Unite, cu condiția însă ca acel stat să accepte în prealabil oficiile acestor organe ale Națiunilor Unite.

*
* *

Mijloacele de reglementare pașnică a litigiilor dintre state sînt numeroase și variate. Statele pot recurge în mod liber la oricare dintre acestea pentru soluționarea diferendelor dintre ele. În virtutea suveranității lor, statele au libertatea de a alege singure mijloacele de reglementare a litigiilor. Orice încercare de limitare a acestui drept de liberă alegere duce la încălcarea suveranității și independenței statelor.

Ca urmare a interzicerii folosirii forței sau amenințării cu forța în relațiile internaționale, utilizarea mijloacelor pașnice este obligatorie. Aceste metode se dovedesc eficiente cu condiția ca statele să le folosească cu bună-credință, în dorința sinceră de a se ajunge la soluții juste și conforme intereselor tuturor părților, păcii și securității internaționale.

Republica Socialistă România se pronunță ferm și militează pentru rezolvarea pașnică, prin negocieri, a tuturor problemelor internaționale litigioase. În Declarația din aprilie 1964 a C.C. al P.M.R. se subliniază :

„Așa cum a dovedit experiența, oamenii de stat, renunțînd la limbajul amenințărilor, manifestînd realism, înțelepciune, răbdare și perseverență, pot găsi prin tratative soluții reciproc acceptabile în cele mai complexe și spinoase probleme ale relațiilor interstatale. A purta în acest mod tratative cu oricare dintre țările capitaliste în scopul rezolvării problemelor litigioase și îmbunătățirii relațiilor dintre state nu înseamnă cîtuși de puțin abdicarea de la principii, ci înseamnă slujirea intereselor păcii.

Metoda tratativelor în relațiile internaționale cere să se depună eforturi stăruitoare, să se manifeste elasticitate, să se țină seama de contradicțiile din lumea capitalistă, de existența acelor cercuri care apreciază lucid actualul raport de forțe pe arena mondială, să se folosească această situație pentru a obține o izolare a cercurilor ultrareacționare, promotoare ale încordării internaționale. O actualitate deosebită au în această privință recomandările lui Lenin : «...Nu ne este indiferent — arăta el în 1922 — dacă avem de-a face cu acei reprezentanți ai taberei burgheze care tind să soluționeze problema prin război, sau cu aceia dintre reprezentanții ei care tind spre pacifism, oricît de defectuos ar fi acest pacifism și oricît de puțin ar rezista el, privit prin prisma comunismului, fie și unei umbre de critică». În relațiile sale cu țări capitaliste, țara noastră se călăuzește după aceste înțelepte indicații leniniste, pronunțîndu-se cu consecvență pentru rezolvarea problemelor litigioase dintre state pe calea tratativelor" *.

* „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964", București, Editura politică, 1964, p. 22—23.

VIII. RESPECTAREA OBLIGAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Respectarea cu credință, de bunăvoie a obligațiilor internaționale asumate de către state *, ceea ce, în esență, înseamnă respectarea dreptului internațional, este unul dintre normele de bază ale relațiilor dintre state. Într-o formulă a jurisprudenței romane, acest principiu este îmbrăcat în maxima „Pacta sunt servanda", exprimînd ideea că obligațiile internaționale trebuie aduse la îndeplinire în mod strict, în spiritul și în litera lor. Un acord internațional nu poate fi rupt prin acțiunea unilaterală a uneia dintre părți și nici nu poate fi îndeplinit cu rea-credință, nesocotindu-se scopul în vederea căruia el a fost încheiat.

Ideea fidelității statelor față de tratatele internaționale s-a născut încă în antichitate, iar formula „Pacta sunt servanda" a avut de fiecare dată un conținut social diferit : feudalii vedeau în ea sprijinirea sistemului tratatelor de vasalitate, iar burghezia apărarea tratatelor care le asigurau piața externă și le garantau cuceririle coloniale.

* *Gr. Geamănu, A. Cristescu, C. Paraschivescu-Bălăceanu.* „Contribuția Republicii Populare Române la înfăptuirea principiului leninist al coexistenței pașnice în dreptul internațional", în „Justiția Nouă" nr. 3/1963 ; *E. Glaser.* „Contribuția politicii externe a Republicii Socialiste România la dezvoltarea progresistă a dreptului internațional contemporan", în „Studii și cercetări juridice" nr. 3/1965 ; *P. Riccardi.* „The characteristics of the International Legal order", în „Recueil des Cours", vol. 95, 1958 ; *R. Quadri.* „Le fondement du caractère obligatoire du droit international public", în „Recueil des Cours", vol. 80, 1952 ; *A. N. Talalaev.* „O deistvitelnosti mejdunarodnîh dogovorov", în „Sovetskoe gosudarstvo i pravo" nr. 5/1961.

În pactul Ligii Națiunilor, părțile contractante considerau că, „pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și pentru a le garanta pacea și securitatea, este important... de a observa riguros prescripțiile dreptului internațional recunoscute de acum ca reguli de conduită efectivă a guvernelor, de a face să domnească justiția și de a respecta scrupulos toate obligațiile din tratate în raporturile mutuale ale popoarelor organizate" *.

Dreptul internațional și respectarea de către state cu bună-credință a obligațiilor internaționale au în prezent un important rol în promovarea relațiilor normale între state. Menținerea păcii este problema fundamentală a zilelor noastre, la a cărei rezolvare sînt interesate toate popoarele, întreaga omenire. Coexistența pașnică, asigurarea și consolidarea păcii și cooperarea între state pe baza aplicării principiilor relațiilor dintre state, a normelor dreptului internațional reprezintă singura alternativă rațională și posibilă față de războiul nuclear distrugător.

Aceasta impune respectarea strictă de către toate statele a obligațiilor internaționale asumate, asigurarea unei legalități stabile în relațiile internaționale. Conținutul acestei legalități constă în înfăptuirea de către toate statele a cerințelor principiilor relațiilor dintre state, a cerințelor normelor dreptului internațional.

Reprezentînd instrumentul juridic cel mai cuprinzător, cel mai semnificativ și cel mai larg recunoscut, Carta Națiunilor Unite are, desigur, o însemnătate primordială pentru asigurarea respectării dreptului internațional, a legalității internaționale.

* *I. Ray.* „Commentaire du Pacte de la Société des Nations".

Consacrînd principiul legalității internaționale, Carta prevede că popoarele Națiunilor Unite sînt hotărîte :

„să creeze condițiile necesare pentru menținerea justiției și respectarea obligațiilor născute din tratate și alte izvoare de drept internațional...“*.

„Toți membrii Organizației, în scopul de a asigura tuturora drepturile și avantajele ce decurg din calitatea lor de membri, trebuie să-și îndeplinească cu bună-credință obligațiile ce și le-au asumat potrivit prezentei Carte“ **.

Numeroase alte acte internaționale bilaterale și multilaterale subliniază cerința respectării de către state a obligațiilor internaționale.

Astfel, „Declarația conferinței șefilor de state și guverne ale țărilor nealiniate“ ce a avut loc la Cairo în luna octombrie 1964 prevede că „statele trebuie să îndeplinească cu bună-credință obligațiile lor internaționale, conform principiilor și obiectivelor Națiunilor Unite“.

Adunarea Generală a Națiunilor Unite a subliniat în repetate rînduri importanța respectării obligațiilor și a dreptului internațional.

În rezoluția nr. 1 505, adoptată de Adunarea Generală la sesiunea a XV-a, se prevede : ...„condițiile existente în lume în prezent conferă o însemnătate crescîndă rolului dreptului internațional și respectării lui stricte și neabătute de către toate guvernele în consolidarea păcii internaționale, în dezvoltarea relațiilor prietenești și de cooperare între state, în reglementarea disputelor prin mijloace pașnice și facilitarea progresului economic și social în lume“...

Această idee este reafirmată de rezoluția nr. 1 686, adoptată la sesiunea a XVI-a, de rezoluțiile 1 815 și 1 816, adoptate de Adunarea Generală la sesiunea a

* Carta O.N.U., Preambul.
** Carta O.N.U., art. 2 § 2.

XVII-a, de rezoluția nr. 1 966, adoptată la sesiunea a XVIII-a, și de rezoluția nr. 1 203, adoptată la sesiunea a XX-a *.

Obligațiile internaționale se nasc din acordul de voință dintre state, prin care se creează norme de drept internațional, reguli de comportare obligatorii pentru state sau sînt recunoscute ca norme juridice existente.

Obligațiile internaționale, normele de drept internațional, pe care statele sînt ținute a le respecta, se pot prezenta sub diverse forme, denumite și izvoare de drept internațional.

Unul dintre izvoarele de drept internațional ale cărui norme trebuie respectate este tratatul **, acordul de voință încheiat conform unei proceduri speciale între state și care are efecte juridice (dă naștere, modifică, schimbă sau stinge drepturi și obligații). Tratatele pot fi încheiate pentru diferite scopuri. Ele pot consfinți rezolvarea diferendelor dintre state în condiții de pace, în urma războaielor ; pot fi de natură politică (de alianță, de neagresiune, de neutralitate etc.) ; acorduri în materie de drept (convenții consulare, convenții de asistență judiciară etc.) ; acorduri cu caracter economic, financiar, sanitar, în domeniul transporturilor, al reglementării legilor și obiceiurilor războiului.

* Resolutions adopted by the General Assembly during its seventeenth session. 18 September—20 December 1962, p. 66.

** *F. I. Kojevnicov*. „Nekotorîe voprosî teorii i praktikii mejdunarodnovo dogovora“, „S.G.I.P.“ nr. 2/1954 ; *M. Lachs*. „Mnogostoronnie dogovorî“, Moscova, 1960 ; *M. Surșalov*. „Osnovnîe voprosî teorii mejdunarodnovo dogovora“, Moscova. 1959 ; *P. Guggenheim*. „La validité et la nullité des actes juridiques internationaux“, în „Recueil des Cours“, vol. 79, 1949 ; *L. Ehrlich*. „L'interprétation des traités“, Paris, 1919 ; *Mc Nair*. „The Law of Treaties“, Londra, 1961 ; *A. F. Frangulis*. „Théorie et pratique des traités internationaux“, Paris ; *Ch. de Visscher*. „Contribution à l'étude des sources du droit international“, 1933 ; *M. Sörensen*. „Les Sources du droit international...“, Copenhaga, 1946.

Nu pot fi considerate izvoare de drept internațional tratatele inegale, înrobitoare, încheiate în urma violenței directe sau indirecte, exercitate împotriva unui stat prin încălcarea drepturilor suverane ale altor state. Republica Socialistă România își clădește relațiile sale contractuale pe baza egalității suverane a popoarelor și a respectului reciproc. Ea respinge tratatele inegale, ca fiind contrare dreptului internațional.

Nu pot fi izvoare de drept internațional nici tratatele îndreptate către pregătirea și comiterea unor infracțiuni internaționale. În această categorie se includ, în primul rînd, tratatele agresive, care au ca scop dezlănțuirea unei agresiuni, deoarece agresiunea este considerată de dreptul internațional contemporan ca cea mai gravă crimă internațională.

Dintre cele mai importante tratate multilaterale care au stabilit norme de mare importanță ale dreptului internațional, putem enumera : tratatele de la Westfalia (cel de la Münster și cel de la Osnabrück — 1648) au stabilit principiul egalității statelor și al libertății religioase ; tratatul de la Viena (1815) a proclamat rangurile diplomatice ; pacea de la Paris (1856) a statornicit reguli pentru mediațiune, ca mijloc pașnic de aplanare a diferendelor dintre state și a fixat reguli privind dreptul maritim ; tratatul de la Berlin (1878) s-a ocupat cu problema recunoașterii statelor ; conferințele de pace de la Haga din 1899 și 1907 au avut ca rezultat încheierea convențiilor pentru stabilirea procedurii de aplanare pașnică a conflictelor dintre state, înființarea Curții Permanente de Arbitraj și codificarea normelor internaționale referitoare la război. În perioada care a urmat, numeroase acte internaționale au fost încheiate între state. Dintre toate aceste tratate, cel mai important este, fără îndoială, Carta Organizației Națiunilor Unite — un tratat la care participă astăzi

121 state și care conține cele mai importante norme de drept internațional contemporan ; după cel de-al doilea război mondial au fost încheiate, de asemenea, numeroase tratate importante.

Un alt izvor al obligațiilor internaționale ale statelor este *cutuma internațională* ★, care reprezintă un mod de stabilire a regulii de drept în raporturile dintre state decurgînd din aplicarea unei practici îndelungate, constînd în rezolvarea identică a unor cazuri asemănătoare. Nu orice practică creează o cutumă internațională. Această practică trebuie să fie continuă în timp, generalizată în ce privește cercul statelor care o utilizează și acceptată în mod conștient, ca obligatorie, de către state. În acest sens, cutuma internațională se deosebește de uz, care este un obicei neobligatoriu. În genere, uzul internațional are ca obiect reguli de ordin tehnic și profesional.

Cutuma internațională este socotită izvor de drept internațional numai pentru statele care o recunosc și are o importanță subsidiară față de tratatul internațional. Ea are un rol important în domeniul reglementării legăturilor maritime, a practicii diplomatice și este izvor principal în domeniul dreptului diplomatic.

Republica Socialistă România și celelalte state socialiste recunosc numai acele cutume internaționale care nu sînt în contradicție cu principiile unanim admise ale dreptului internațional.

Obligațiile contrare principiilor dreptului internațional, oricare ar fi izvorul lor, nu pot fi opozabile statelor.

★ *P. L. Lukin.* „Istociniki mejdunarodnovo prava", Moscova, 1960 ; *J. Haemerlé.* „La coutume en droit des gens d'après la jurisprudence de la Cour Permanente de Justice Internationale", 1936 ; *Kopelmans.* „Customs as mean of the creation of International Law", British Year-book of International Law, 1937.

De asemenea, nu se poate pretinde unui stat să execute obligații internaționale care și-au încetat existența fie ca urmare a expirării termenului pentru care au fost contractate, fie prin executarea lor anterioară, fie prin acordul ambelor părți sau prin denunțarea, anularea sau revizuirea tratatului în care au fost prevăzute etc.

Viața internațională face să crească tot mai mult în zilele noastre importanța principiului legalității internaționale pentru asigurarea unor relații pașnice, de colaborare și înțelegere între state.

Unele state însă, deși recunosc în vorbe necesitatea respectării acestui principiu, prin acțiunile lor, îl încalcă în mod brutal, punînd astfel în primejdie pacea și securitatea internațională. Caracterizarea acestei atitudini a fost dată cu claritate în documentele Congresului al IX-lea al P.C.R. :

„Ce ecou pot găsi și cum pot fi crezute cuvintele despre «dragoste de pace» și «legalitate internațională» rostite de diferite persoane oficiale americane, cînd continuă șirul acțiunilor agresive, al intervențiilor armate pentru susținerea unor regimuri din cele mai reacționare, respinse de popoare ?" ★

Realizarea legalității internaționale este în prezent rezultatul luptei forțelor progresului din întreaga lume, în frunte cu statele socialiste, al forțelor care militează pentru respectarea legii internaționale, care se ridică împotriva agresiunii, a violenței, a bunului-plac, a ilegalităților comise pe plan internațional de către cercurile imperialiste agresive.

România socialistă își îndeplinește cu bună-credință obligațiile internaționale pe care și le asumă. Această atitudine față de obligațiile internaționale rezultă din însăși natura sa ca stat de tip socialist,

★ „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român", București, Editura politică, 1965, p. 99.

din esența politicii sale externe de pace și colaborare internațională. Republica Socialistă România militează consecvent pentru respectarea de către toate statele a obligațiilor internaționale liber asumate, pentru asigurarea unei legalități stabile în relațiile internaționale.

România socialistă dă un conținut major principiului respectării obligațiilor internaționale, militînd pentru promovarea consecventă pe arena internațională a principiilor relațiilor dintre state.

IX. ȚĂRILE SOCIALISTE — PROMOTOARE ALE UNOR RELAȚII DE TIP NOU

Țara noastră se manifestă ca un factor activ pe arena mondială, înfăptuiește o politică externă de pace, desfășoară o activitate perseverentă pentru micșorarea încordării internaționale, pentru dezvoltarea colaborării între popoare și consolidarea păcii în lume.

În epoca contemporană, cînd independența și suveranitatea națională reprezintă aspirații dintre cele mai profunde ale popoarelor, cînd națiunile sînt încadrate într-un proces de afirmare a ființei lor, relațiile dintre țările socialiste exercită o uriașă înrîurire asupra dezvoltării societății, asupra progresului social.

La baza relațiilor internaționale de tip nou dintre țările sistemului mondial socialist stau principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, internaționalismului socialist și întrajutorării, neamestecului în treburile interne. Principiile stabilite și dezvoltate în relațiile dintre statele socialiste sînt incluse în tratate internaționale sau proclamate ca atare în alte acte comune ale acestor state.

Relațiile de tip nou dintre țările socialiste reflectă realitățile social-politice din aceste state, legile obiective ale dezvoltării sociale, în care lichidarea exploatării creează premisele pentru întărirea prieteniei și ajutorului reciproc dintre popoarele țărilor respective. Promovarea consecventă a relațiilor internaționale de

tip nou dintre țările socialiste este menită să ofere un model de colaborare interstatală, un prototip de raporturi pentru zeci și zeci de popoare care și-au cucerit independența de stat, pentru toate popoarele care vor păși pe calea socialismului. Contribuind la înflorirea fiecărei națiuni, la afirmarea tuturor națiunilor socialiste, libere și egale în drepturi, în marea familie a popoarelor lumii, relațiile dintre țările socialiste constituie un factor important în creșterea forțelor sistemului socialist mondial, a prestigiului și influenței socialismului pe arena mondială. Legăturile de solidaritate internaționalistă între țările sistemului socialist au o temelie trainică : identitatea orînduirii de stat, în care clasa muncitoare exercită rolul de forță socială conducătoare, interesele fundamentale comune ale apărării și dezvoltării cuceririlor revoluționare ale popoarelor, unitatea țelurilor de construire a socialismului și comunismului, ideologia comună a marxism-leninismului. Relațiile din cadrul acestui sistem sînt menite să asigure dezvoltarea și înflorirea fiecărui stat socialist, a fiecărei națiuni socialiste, conlucrarea frățească între națiunile socialiste egale în drepturi în scopul înfăptuirii intereselor proprii ale fiecărui popor și a intereselor sistemului socialist mondial în ansamblu.

Republica Socialistă România pune în centrul politicii sale externe dezvoltarea multilaterală a relațiilor frățești de prietenie și colaborare cu toate țările sistemului mondial socialist. Vizitele unor delegații de partid și guvernamentale, precum și ale unor conducători de partid și de stat care au avut loc între țara noastră și celelalte țări socialiste au evidențiat extinderea cu succes a relațiilor bilaterale pe baza trainică a principiilor marxism-leninismului, internaționalismului socialist, cooperării și întrajutorării tovărășești. Acordurile economice anuale și de perspectivă — în cadrul comerțului exterior, un rol principal

ocupă relațiile de colaborare și schimburile reciproce cu țările socialiste, care dețin ponderea principală în comerțul exterior al României —, schimburile de experiență pe tărîm tehnic, științific, cultural și în alte domenii cu aceste state ilustrează activitatea susținută desfășurată de guvernul român în direcția dezvoltării colaborării și unității țărilor sistemului socialist mondial.

O importantă manifestare internațională a țărilor socialiste au constituit-o Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia la care au luat parte Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S., precum și întîlnirea conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești și a șefilor de guverne ale țărilor membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, care au avut loc la București în luna iulie 1966. Documentele adoptate la aceste consfătuiri au demonstrat unitatea de vederi a țărilor socialiste participante în problemele internaționale analizate și au constituit totodată o expresie elocventă a dorinței lor de a depune eforturi susținute pentru intensificarea legăturilor multilaterale cu toate statele europene, cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea lor socială, de a multiplica cooperarea mondială.

Activitatea vastă și complexă de edificare a noii orînduiri sociale a pus în fața statelor socialiste sarcina de înaltă răspundere de a clădi relații de tip nou, de a elabora norme de colaborare bazate pe prietenie, pe solidaritate și întrajutorare tovărășească, pe stimă și respect reciproc. „Desigur, într-un domeniu de o asemenea însemnătate, cum este statornicirea unor relații interstatale de un fel nemaiîntîlnit în istorie, domeniu în care n-a existat o experiență anterioară, se impune soluționarea a numeroase probleme complexe pe care viața le scoate la iveală, perfecționarea

continuă a formelor de colaborare. La aceasta trebuie să-și aducă contribuția fiecare țară socialistă, toate fiind răspunzătoare de modul în care se progresează, se întăresc relațiile frățești dintre popoarele noastre" *.

Poziția internațională a Republicii Socialiste România este caracterizată prin stricta respectare a principiilor relațiilor de tip nou. Așa cum s-a verificat pe deplin în cursul experienței istorice, aceste principii formează legea de neclintit, chezășia dezvoltării întregului sistem socialist mondial.

*
* *

Imaginea pe care o proiectează Republica Socialistă România pe plan internațional este aceea a unei țări cu o economie în plină dezvoltare, cu un regim politic stabil, democratic, strîns legat de popor, cu o politică externă activă, constructivă. Statul nostru este respectat ca un partener și interlocutor cu autoritate atît în relațiile bilaterale, cît și în problemele principale ale vieții mondiale.

Poziția României socialiste în marile probleme internaționale contemporane, în care țara noastră se află angajată, oglindește aplicarea justă în practică, în viața internațională, a principiilor relațiilor dintre state.

* *Nicolae Ceaușescu*. „Expunere cu privire la consfătuirile din 4—7 iulie ținute la București", Editura politică, București, 1966, p. 30.

CUPRINS

INTRODUCERE 5
I. PRINCIPIUL SUVERANITĂŢII 35
II. PRINCIPIUL INDEPENDENŢEI POPOARELOR. 71
III. EGALITATE ÎN DREPTURI ŞI AVANTAJ RECIPROC 106
IV. NEINTERVENŢIA ÎN AFACERILE INTERNE ALE ALTOR STATE ŞI POPOARE . . . 117
V. PRINCIPIUL NEAGRESIUNII 147
VI. COOPERAREA INTERNAŢIONALĂ 205
VII. REGLEMENTAREA PRIN MIJLOACE PAŞNICE A PROBLEMELOR ŞI LITIGIILOR INTERNAŢIONALE 237
VIII. RESPECTAREA OBLIGAŢIILOR INTERNAŢIONALE 266
IX. ŢĂRILE SOCIALISTE — PROMOTOARE ALE UNOR RELAŢII DE TIP NOU 274